

serie informes anuais / 27

A Economía Galega

Informe 2012

A Economía Galega
Informe 2012

A Economía Galega

Informe 2012

**Este informe realizouse coa colaboración do Instituto
Universitario de Estudos e Desenvolvemento de Galicia
(IDEGA) da Universidade de Santiago de Compostela**

Fundación Novacaixagalicia

Deseño e produción: uqui.net
Imprime: Soluciones Poligráficas

ISSN: 2171-8849
Depósito legal: C 1832-2011

Equipo realizador

Dirección

Alberto Meixide Vecino
Universidade de Santiago de Compostela

Membros

Juan J. Ares Fernández ■ Universidade de Santiago de Compostela/IDEGA
Roberto Bande Ramudo ■ Universidade de Santiago de Compostela
Adrián Blanco Estévez ■ Economista
Manuel Fernández Grela ■ Universidade de Santiago de Compostela
Aureliano García González-Llanos ■ Economista
Uxío Labarta Fernández ■ Instituto de Investigacións Marinas de Vigo, CSIC
Xan López Facal ■ Economista
Edelmiro López Iglesias ■ Universidade de Santiago de Compostela/IDEGA
Dolores Martínez Martínez ■ Fundación Novacaixagalicia
Fidel Martínez Roget ■ Universidade de Santiago de Compostela
Luis Otero González ■ Universidade de Santiago de Compostela
Xulio X. Pardellas de Blas ■ Universidade de Vigo
Marcos Pérez Pérez ■ Grupo ERENEA, Universidade de Vigo
Bernardo Valdés Paços ■ Universidade de Santiago de Compostela
Miguel Anxo Vázquez Taín ■ Universidade de Santiago de Compostela
Manuel Vilas Fernández ■ Universidade de Santiago de Compostela

Colaborador

Manuel López Sande

Revisión lingüística

Alba Rodríguez Saavedra ■ Fundación Novacaixagalicia

Índice

13	<i>Presentación</i>
15	Introdución
33	I. Mercado de traballo
41	Actividade
44	Ocupación
54	Desemprego
58	Prezos e salarios
63	II. Agricultura
65	Algúns acontecementos relevantes en 2012
70	A dinámica do complexo agroalimentario e do complexo da madeira no decenio 2000-2010
76	As tendencias a medio prazo do sector agrario (1990-2011)
80	A conxuntura do sector en 2012: unha visión global
86	Evolución da produción
91	Prezos percibidos e prezos pagados polos agricultores
93	Poboación ocupada
96	Censos gandeiros
101	III. Pesca e marisqueo
103	III.1. Pesca
103	Introdución
105	O emprego pesqueiro galego
105	Flota pesqueira
107	Distribución da flota e emprego pesqueiro nas diferentes zonas costeiras de Galicia
114	Produción pesqueira

121	Xestión e conxuntura do sector pesqueiro galego
125	Goberno: O acordo parcial para a nova PPC
126	III.2. Marisqueo
126	A campaña marisqueira 2011. Normativa
126	Resultados da campaña
131	III.3. Acuicultura
131	Introdución
133	A piscicultura
135	O mexillón
139	As producións de ameixas
143	IV. Industria
145	IV.1. A industria galega
145	O comportamento da industria galega en 2011 e 2012
159	Crónica sectorial
187	O investimento estranxeiro declarado no <i>Rexistro de Investimentos</i> en Galicia
192	O investimento galego no exterior declarado no <i>Rexistro de Investimentos</i>
197	IV.2. A política industrial
197	A incidencia da política rexional comunitaria en 2012
202	A política da Administración central aplicada en Galicia
209	A política industrial da Administración autonómica

227	V. Construción
229	Introdución
234	Vivenda
245	Demanda pública de obras
251	VI. Servizos
253	Os servizos en Galicia no ano 2012
262	Turismo
275	Os transportes
290	O sector da distribución comercial en 2012
299	VII. Sector financeiro
301	O contexto exterior do sistema bancario galego en 2012
305	A evolución do sector bancario galego en 2012
308	Os intermediarios financeiros non bancarios
325	VIII. Sector público
327	Introdución
327	O sector público autonómico galego
354	O sector público local galego
361	O sector público estatal en Galicia

Presentación

Esta nova entrega do informe anual de *A Economía Galega* relativa á evolución da economía de Galicia ao longo do pasado ano 2012 constitúe un exercicio de reflexión e estudo sobre algunhas das máis relevantes consecuencias que, tras catro anos de crise económica e financeira, estamos experimentando tanto en Galicia coma en España. A Fundación Novacaixagalicia pretende, mediante esta publicación, poñer ao alcance do público as principais conclusións a que chegou, logo de minuciosas análises, o equipo de expertos que conforman o grupo investigador que dá contido a esta publicación. A colaboración de Novagalicia Banco contribuíu a que, con vinte e sete anos xa de traxectoria, puidese saír do prelo nesta nova edición.

Na presentación que realizamos para a pasada edición comentabamos o impacto que hoxe en día causan as publicacións de carácter económico, xa que son percibidas pola cidadanía como unha guía para entender o que está acontecendo na súa realidade máis próxima e que está mudando por completo o contorno coñecido. Deste xeito, as páxinas vindeiras pretenden botar algo de luz sobre o escuro panorama vivido durante o ano 2012 e explicaren, xa que logo, os motivos e consecuencias dos cambios que se produciron nos pasados doce meses e que se están a consolidar neste 2013. Cómpre ter presente, así mesmo, que o exercicio pasado foi un dos que máis reformas lexislativas se recordan na historia recente de España, con 28 decretos leis e 16 leis. O obxectivo maioritario de case todas elas persegue a mudanza de certas cuestións estruturais, como a estacionalidade do emprego ou a excesiva temporalidade dos contratos laborais, que lastran os mercados de traballo español e galego. A repercusión e incidencia destas normas analízanse tamén nas páxinas desta obra, aínda que nalgúns casos xa se adianta que resulta demasiado cedo para tirar conclusións sobre a súa eficacia.

Malia ser este un informe centrado no ámbito galego, existen determinadas cuestións tratadas que deben ser atendidas desde unha perspectiva estatal, e non só autonómica, habida conta de que o corpus lexislativo que as regula é aprobado polo Goberno ou Parlamento españois. Así pois, a reforma laboral, a emigración dos investigadores e da mocidade na procura de emprego no estranxeiro, a modificación constante do sector financeiro, as reducións nas partidas destinadas aos diferentes sectores produtivos ou as previsións de reforma das administracións públicas son algúns dos temas máis relevantes que xurdirán durante a lectura atenta deste estudo. Por outra banda, existen sectores que son de especial interese para Galicia —pesca e marisqueo, agricultura e gandería, e certas industrias punteiras como poden ser a

automoción, o naval...— polo que implican de actividade económica senlleira para o país, aínda que, ao longo dos últimos trinta anos se puidese detectar con nitidez un cambio estrutural que levaba implícito o abandono do traballo no sector primario a prol dunha importante incorporación no terciario. Non obstante, o seu tratamento non é exclusivo da Administración galega, senón que son sectores que deben atender as directrices recibidas desde a Unión Europea.

Nestas páxinas atoparemos puntos negativos e positivos do acontecido durante o ano 2012, destacando a perda de emprego como o maior problema ao que se enfrenta o país e cunha difícil solución no curto prazo. Ademais, o desemprego xuvenil acadou unha taxa do 53,2%. Por contra, o bo comportamento do sector exterior, coa evolución positiva das exportacións e o déficit por conta corrente, foi o motor da economía española que buscou nos mercados dos países emerxentes a súa expansión, aínda que en Galicia o comportamento das exportacións de bens e servizos experimentaron un descenso en termos monetarios.

Na Fundación Novacaixagalicia, atendendo sempre á nosa vocación de difundir o coñecemento en todas as súas manifestacións, esperamos que este informe sirva para entender e valorar os principios que foron guiando os pasos dados polos poderes executivos e lexislativos —galegos, españois e europeos— ao longo do ano 2012, así como para avaliar as súas consecuencias no curto e medio prazos en Galicia.

Fundación Novacaixagalicia

Introducción

Economía internacional

No 2012 a economía mundial avanzou un 3,2%, o que supón o segundo ano consecutivo de desaceleración da actividade económica logo do crecemento que acompañou a superación da crise *subprime* en 2010. No pasado ano o débil desempeño a nivel global foi determinado pola incerteza na Eurozona e, máis concretamente, pola acentuación dos riscos que atinxen aos países periféricos, polas dificultades orzamentarias nos Estados Unidos e polas dúbidas suscitadas sobre a súa consolidación fiscal, e, por último, pola inesperada desaceleración das economías emerxentes.

En todo caso, diversos indicadores económicos amosan que a evolución da economía foi de menos a máis nos últimos trimestres e que mellorou de forma considerable nos últimos meses de 2012 e primeiros de 2013. A menor tensión financeira na Eurozona —reflectida na caída das primas de risco de España ou Italia— xunto co acordo para evitar o abismo fiscal (*fiscal cliff*) en Estados Unidos e as políticas expansivas dos bancos centrais levaron a unha moderada mellora da economía mundial. Nesta dirección apunta o escenario central do FMI,¹ que afirma que 2012 constituiría un punto de inflexión a partir do cal a economía mundial comezaría a alcanzar maiores taxas de crecemento.

En 2012 o desempeño económico, ao igual que nos anos anteriores, continuou sendo moi heteroxéneo e estreitamente vinculado ás características propias das distintas rexións económicas. Un ano máis, o grupo de economías emerxentes e en desenvolvemento foi a locomotora da economía mundial e liderou o crecemento económico no mundo, mentres que os países avanzados continuaron estancados na súa maioría, cando non en recesión. A Eurozona seguiu sendo o principal foco de inestabilidade da economía mundial. Os países que comparten a moeda única no seu conxunto volveron entrar en recesión en 2012, cunha caída do PIB do 0,6%, despois dunha taxa de crecemento positiva en 2011 do 1,4%. As catro grandes economías da UEM,² moi fortemente integradas, desaceleráronse cando non entraron en recesión: Alemaña pasou de crecer un 3,1% en 2011 ao 0,9% en 2012, Francia do 1,7% ao 0%, Italia do 0,4% ao -2,4% e España do 0,4% ao -1,4%.

Cabe destacar que a inestabilidade financeira —principal barreira xunto coa política de austeridade e consolidación fiscal para un crecemento máis vigoroso na rexión—

¹ Fondo Monetario Internacional.

² Unión Económica e Monetaria.

rexistrou unha perigosa subida nos meses de verán. No mes de xullo, a prima de risco da economía española acadou os 639 puntos básicos, situándoa ao borde do *default*, chegando a considerarse a saída dalgúns países membros da UEM. As tensións financeiras relaxáronse polo apoio decidido do BCE na defensa da sostibilidade da Eurozona, tanto a nivel económico —concedendo barras de liquidez ás entidades financeiras utilizadas para compra de débeda soberana así como un préstamo de 100.000 millóns de euros para a banca española— como polas declaracións do seu gobernador, afirmando que faría o necesario para salvagardar a estabilidade do euro. Deste modo, a relaxación na tensión financeira levou a unha caída das primas de risco, a unha subida do EuroStoxx do 10% desde xullo a xaneiro de 2013 e a unha menor dependencia dos países periféricos do BCE para refinarciar a súa débeda pública. O tipo de xuro medio dos bonos españois a dez anos situábase no comezo de 2013 en 5,1%, o mínimo dos últimos trece meses, e o bono italiano en 4,3%, mínimo desde novembro de 2010.

En todo caso cabe significar que os problemas estruturais de construción do euro, o excesivo endebedamento dos países do sur e a inflexibilidade dos acredores, así como as enormes diferenzas en termos de competitividade entre os países do norte e do sur poden volver acender as alarmas en calquera momento. Para exemplo a crise desatada en marzo de 2013 debido aos problemas no balance das entidades financeiras chipriotas. Este pequeno país mediterráneo, cun sistema bancario 7 veces superior ao seu PIB e cunha enorme exposición á débeda helena, solicitara o rescate en xuño de 2012. A decisión do Eurogrupo ao respecto retrasárase ata marzo de 2013 á espera da formación do novo Goberno, data na que se decidiu unha medida sen precedentes de establecer un imposto sobre os depositantes chipriotas para facer fronte a dito rescate. O episodio de Chipre sentou un precedente que abre a porta á inestabilidade xurídica no que a protección de capitais na Eurozona se refire e constitúe unha nova mostra da vulnerabilidade da UEM.

Tamén resulta importante destacar que durante o pasado ano continuouse intensificando o proceso de perda de confianza dos cidadáns de países como Italia, España, Portugal ou Grecia, pero tamén de Alemaña, na credibilidade do proxecto europeo e na moeda única. O profundo axuste fiscal e de devaluación interna que están levando a cabo os países do sur de Europa, que supón un forte adelgazamento do Estado de benestar e unha notable perda de poder adquisitivo para as clases medias, provocou continuas manifestacións nestes países en contra da política monetaria e fiscal imposta polos acredores da débeda, principalmente Alemaña e o BCE.

Neste contexto, as máximas institucións da Unión Europea, así como o BCE, apostaran pola continuidade do euro con todos os membros actuais e unha maior integración económica. O respaldo á permanencia de todos os países que actualmente utilizan a moeda única evidénciase na liberalización do segundo tramo de axuda económica para Grecia e na persistencia da compra de débeda dos países periféricos nos mercados secundarios (OMT,³ polas súas siglas en inglés). Paralelamente, a Unión Europea

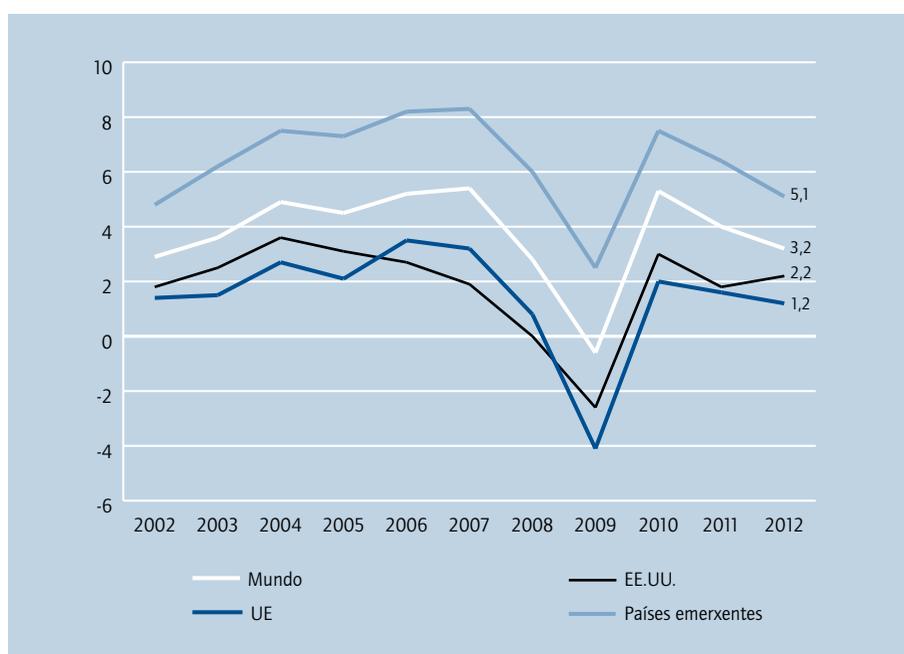
³ Outright Monetary Transactions.

continuou avanzando nas medidas para fortalecer a supervisión do sistema financeiro europeo no seu conxunto, creando tres autoridades europeas de supervisión para coordinar o traballo dos reguladores nacionais (Autoridade Bancaria Europea, Autoridade Europea de Valores e Mercados e a Autoridade Europea de Pensións e Seguros de Xubilación). Ademais, co obxectivo de afondar máis na integración financeira europea, o comisario europeo Durão Barroso propuxo no mes de xuño de 2012 unha unión bancaria, que pretende harmonizar as necesidades de capital das entidades financeiras na Unión Europea, ademais de crear un supervisor único bancario e un sistema único de garantía de depósitos.

Estados Unidos, pola súa parte, registrou a maior taxa de crecemento entre os grandes países industrializados, cun avance de 2,2%, 4 décimas máis que en 2011, compensando en parte a débil situación das economías europeas. Parece particularmente positivo que o robusto crecemento da economía norteamericana se producise nun contexto de grande incerteza, tanto externa (debilidade económica en Europa) como interna (abismo fiscal ou *fiscal cliff*). Os positivos resultados económicos en Estados Unidos –co Dow Jones en máximos de cinco anos– volve mostrar a enorme flexibilidade e empuxe da economía norteamericana, a súa capacidade para reinventarse e recuperarse velozmente das contraccións e a fortaleza da súa imaxe como destino refuxio dos investimentos internacionais.

Gráfico 1

Taxa de variación do PIB (en %)

O episodio máis significativo no 2012 tivo lugar no último trimestre, co acordo político en torno ao abismo fiscal, que tivo en vilo Estados Unidos. Dito acordo fai referencia aos mecanismos automáticos de aplicación de subidas xeneralizadas de impostos e reducións de gasto público que, de non mediar un acordo entre o Partido Demócrata e o Partido Republicano, comezaría a funcionar o 1 de xaneiro de 2013. Finalmente o Congreso evitou a subida de impostos (centrándoa unicamente nos tramos de maior renda) e aprazou as decisións sobre débeda pública e déficit.

No 2012 o avance para o conxunto de economías emerxentes e en desenvolvemento foi un 5,1% chegando a concentrar a totalidade do crecemento económico no mundo. O pasado ano foi o décimo terceiro consecutivo no que as economías emerxentes tiveron un mellor desempeño que as desenvolvidas, o que lles permitiu acadar o 38% do PIB mundial, cando no 2000 era o 20%. Non obstante, algúns países emerxentes comezaran a mostrar unha certa debilidade respecto a anos anteriores. As súas taxas de crecemento aínda son robustas, pero en 2012 desaceleráronse o 1,3% respecto do ano anterior, e o pasado ano foi tamén no que se rexistrou un menor *gap* de crecemento cos países avanzados desde 2002.

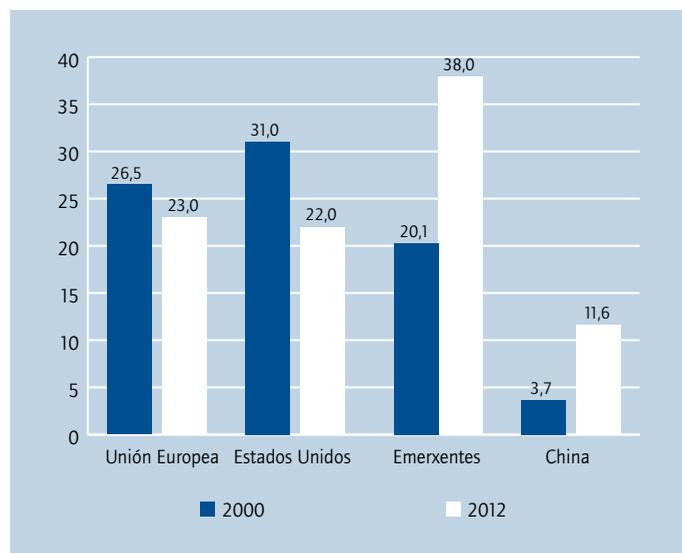
A economía china, a segunda maior do mundo en termos de PIB, experimentou unha notable desaceleración do seu ritmo de crecemento, desde o 9,3% en 2011 a 7,8% en 2012, a taxa mais reducida das últimas dúas décadas. A desaceleración encontra unha explicación razoable en factores externos, especialmente na debilidade da demanda na Unión Europea, principal socio comercial de China. Pero, ademais, existen importantes factores internos que non deben ser obviados. China encóntrase nestes momentos realizando unha transición do seu modelo económico, que está sendo fortemente impulsada polo Goberno. O crecemento continuado de dous díxitos provocou importantes desequilibrios, como unha enorme presión sobre os recursos naturais, un forte deterioro medioambiental, un desbocado éxodo rural e o desenvolvemento de megalópoles con duras condicións de vida para os seus habitantes, a creación dunha posible burbulla inmobiliaria e a acentuación das diferenzas entre clases sociais, aspectos todos eles que erosionan a confianza de parte da súa poboación no sistema económico e político. Por todos estes motivos China comeza agora a buscar un crecemento non tan rápido, pero de maior calidade para os próximos anos, máis inclusivo e sostible, e baseado no desenvolvemento dunha extensa clase media, na demanda interna e no consumo privado.

América Latina, pola súa parte, deu continuidade a unha perigosa senda descendente no seu crecemento económico, que se reduciu desde o 6,1% en 2010 ata o 4,6% en 2011 e ata o 3% en 2012. O gran causante desta brusca desaceleración foi Brasil (o seu PIB representa ao redor do 40% da rexión), que tan só creceu un 0,9% en 2012, unha das menores taxas do continente e moi lonxe do desempeño do resto dos BRICS.⁴ O modelo de crecemento brasileiro, baseado na demanda interna, mostra claros signos de esgotamento, e intentará ser compensado mediante unha xigan-

⁴ Brasil, Rusia, India, China e Sudáfrica.

Gráfico 2

Evolución do peso relativo do PIB por grandes territorios na economía mundial

tesca rolda de construción de proxectos públicos no contexto do Mundial de Fútbol e dos Xogos Olímpicos. En todo caso, Brasil foi a excepción latinoamericana, xa que o resto do continente continúa mostrando un crecemento vigoroso, como no caso de México (3,9%), Perú (6,3%), Colombia (4%) ou Chile (5,5%).

Os datos da OMC⁵ amosan unha desaceleración do comercio mundial ata o 2% no 2012, logo do avance do 5,2% rexistrado en 2011. A causa principal foi a debilidade das economías europeas, que afectou negativamente tanto ao comercio intraeuropeo como ao da Unión Europea con terceiros países. Nas economías avanzadas comportáronse de maneira particularmente positivas as vendas ao exterior de Estados Unidos (4,1%), pero permaneceron practicamente estancadas as europeas (0,3%)⁶ e reducíronse as de Xapón

(-1%). O comportamento das principais economías emerxentes tamén foi dispar, cun modesto avance das exportacións en América Latina (1,4%) e un retroceso das vendas de India (-0,5%), que contrasta coa fortaleza, un ano máis, das vendas ao exterior da economía china (6,2%), principal exportador de bens a nivel mundial. A débil valoración do dólar norteamericano tamén afectou o prezo das materias primas, reducindo o valor dos produtos comercializados, como é o caso do café (-22%), o aceiro (-23%) ou o carbón (-21%). Para 2013 espérase un avance moderado do 3,3%, notablemente por debaixo da media dos últimos vinte anos do 5,3% e do período precrise (1990-2008) do 6%.

O investimento estranxeiro directo (IED), pola súa parte, rexistrou unha caída do 18%, retornando aos niveis de 2010. Particularmente forte resultou a caída experimentada nas economías avanzadas, cuns fluxos de investimento exterior recibido que retornaron a niveis de dez anos atrás. Os países emerxentes e en desenvolvemento continuaron con notables volumes de investimento e, por primeira vez na serie histórica, recibiron máis IED que as economías avanzadas. Asia, América Latina ou África tiveron un volume notable de investimento, tanto en novos investimentos (*greenfield*) como reinvestimentos, ampliacións de capital e operacións de adquisición. Ademais, cabe destacar que estas economías son cada vez máis relevantes non soamente

⁵ Organización Mundial do Comercio.

⁶ Dato para a UE-27.

como receptoras de capital, senón como emisoras del, e as multinacionais con sede en países emerxentes estanse globalizando e realizando operacións no exterior a gran velocidade.

Respecto ás previsións a curto e medio prazo para a actividade económica no mundo, o FMI⁷ prevé un avance económico do 3,3% para 2013 e do 4% para 2014. No 2013 as economías avanzadas crecerían un 1,2% no seu conxunto. A continuidade da política económica acomodaticia da Reserva Federal e a recuperación da confianza levarían a Estados Unidos a un crecemento do 1,9%. Polo contrario, a enorme incerteza que domina a Eurozona —alentada por eventos como o de Chipre— e a difícil resolución da crise da débeda soberana dos países do sur manterá o conxunto de países do Euro en recesión (-0,3%), lastrada por tres das súas grandes economías: Francia (-0,1%), Italia (-1,5%) e España (-1,6%). Por outro lado, as economías emerxentes e en desenvolvemento irán acelerando o ritmo de actividade económica nos próximos trimestres ata acadar o 5,7% en 2014. Tamén neste conxunto de países se aprecian notables diverxencias, desde o robusto crecemento esperado para China en 2013 (8%), ata o menor avance da actividade en Brasil (3%), México (3,4%) e Rusia (3,4%).

Economía española

O moderado avance rexistrado pola economía española en 2011 (0,4%), despois dunha marcada desaceleración da caída do PIB en 2010, facía prever que a actividade económica tocase fondo e que comezase un novo ciclo económico positivo. Non obstante, estas expectativas víronse frustradas en 2012, cando a economía española rexistrou unha contracción do seu PIB do 1,4%. Este retroceso da actividade económica foi superior ao rexistrado polos principais países europeos —coa excepción de Italia— aínda que se situou por debaixo da caída rexistrada por outros países intervidos. Un ano máis, España continuou absorbendo e corrixindo os desequilibrios xerados antes do estoupido da burbulla inmobiliaria, se ben 2012 viuse agravado por un mercado deterioro da situación financeira e da crise da débeda soberana.

O pasado ano a economía española atravesou un momento crítico durante os meses de verán, debido á opacidade percibida por parte dos investidores internacionais sobre o verdadeiro tamaño dos activos nocivos existentes nos balances das entidades financeiras españolas, así como da sustentabilidade das contas públicas no medio prazo. España situouse ao bordo do colapso con varias xornadas no mes de xullo coa prima de risco por enriba dos 600 puntos básicos e o IBEX-35 caendo de maneira descontrolada. Finalmente, as liñas de liquidez do BCE —utilizadas polos bancos españois para cubrir as emisións do Tesouro— e as declaracións xa comentadas do seu gobernador conseguiron calmar a tormenta. Á marxe deste episodio crítico, a tónica

⁷ Baseado na publicación *World Economic Outlook* (WEO) do 16 de abril de 2013.

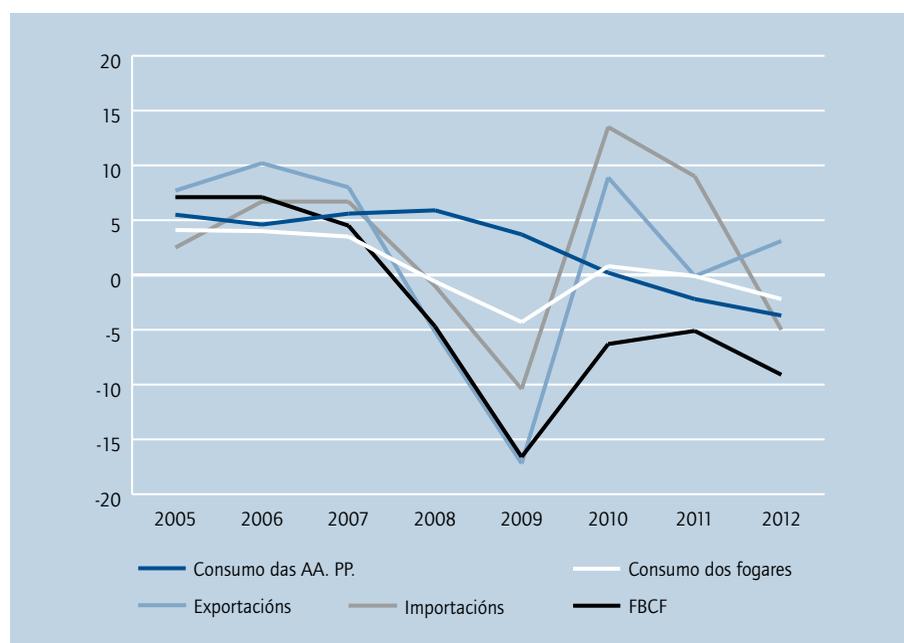
xeral da economía española durante 2012 estivo marcada polo feche dos mercados ao financiamento maiorista, a ausencia de financiamento a PEMES e familias, a caída do gasto público, a alarmante velocidade na destrución de emprego e a ausencia de expectativas positivas pese as numerosas reformas fiscais, laborais e financeiras levadas a cabo polo Goberno central.

Todos os compoñentes da demanda agregada, a excepción das exportacións de bens e servizos, rexistraron un retroceso en 2012. As administracións públicas deron continuidade ao axuste fiscal comprometido coa Unión Europea e o BCE, o que non impediu que a caída en picado dos ingresos fiscais levase o déficit público ao 10,6% do PIB, segundo Eurostat. En todo caso, se descontásemos as axudas á banca para a nacionalización de entidades, o déficit público situaríase no 6,98%. España rexistrou o déficit público máis elevado de toda a Unión Europea, incluso superior ao de Grecia (10%) e o nivel de débeda pública alcanzou a finais de 2012 o 84% do PIB, sendo aínda significativamente inferior ao de países como Grecia (156,9%), Italia (127%), Portugal (123,6%), Irlanda (117,6%), Bélxica (99,6%) e Francia (90,2%).

Os outros dous compoñentes da demanda interna tamén rexistraron fortes caídas, do 2,2% no caso do consumo privado (desde un -0,9% en 2011) e do 9,1% no caso da formación bruta de capital fixo (FBCF) (desde un -5,3%), contraéndose a demanda interna 3,9 puntos, un total de 2 puntos máis que no ano anterior. O consumo dos fogares viuse notablemente prexudicado polo incremento da taxa de paro e pola len-

Gráfico 3

Taxa de variación do PIB por compoñentes da demanda en España (en %)

titude coa que se está a producir o desapalancamento das familias. Pola súa parte, a FBCF rexistrou unha forte caída consecuencia do empeoramento das expectativas empresariais e da ausencia de financiamento empresarial. En 2012 o crédito ás empresas españolas caeu ao redor de 100.000 millóns de euros.

As novas positivas sobre a economía española continúan chegando do sector exterior. A evolución das exportacións e o déficit por conta corrente foron os principais motores do crecemento. As vendas ao exterior avanzaron un 3,1%, mentres que as importacións retrocederon un 5%, levando a demanda externa a realizar unha contribución positiva ao PIB de 2,5 puntos en 2012. O crecemento da economía española vía exportacións atópase cunha importante barreira: a Eurozona segue concentrando o groso das exportacións e prevese que esta rexión retroceda levemente en 2013 e presente un crecemento modesto en 2014, reducindo a súa demanda de produtos españois en consecuencia. En todo caso cabe destacar que España diversificou o seu patrón exportador durante os últimos anos, incrementando a súa exposición a países emerxentes e reducíndoa respecto ás economías europeas. As exportacións a Eurozona concentraban o 58,4% en 2009 e a finais de 2012 era do 52,7%, mentres que nese período as vendas a Asia, África e América Latina avanzaron un 3,9%.

Polo lado da oferta, as principais caídas rexistráronse na industria manufactureira, que cedeu un 3,9%, e na construción, que caeu un 8,1%. A este respecto cabe destacar que cada vez son mais as voces que solicitan unha política activa para volver poñer en valor o sector manufactureiro. España, ao contrario que outros países europeos como Alemaña ou Austria, perdeu nos últimos anos moitas fábricas que acabaron pechando ou sendo deslocalizadas ao estaren especializadas en actividades de baixo valor engadido. En todo caso, non parece que as prioridades do Goberno pasen polo momento por unha nova estratexia de reindustrialización da economía española. No sector terciario, pola súa parte, a contracción foi significativamente menor (-0,4%), e subsectores como información e comunicacións ou actividades inmobiliarias incrementaron a súa actividade. O mellor comportamento foi rexistrado polo sector primario, que avanzou un 2,2%.

A economía española continúa progresando gradualmente na corrección dos desequilibrios producidos no período anterior a 2009. En primeiro lugar, o positivo comportamento exportador permitiu reducir o déficit por conta corrente ao 1,1% desde o 3,5% en 2011 (e desde o 9,1% de 2007). En segundo lugar, os gastos das administracións públicas seguiron axustándose dando continuidade ao proceso de consolidación fiscal. En terceiro lugar, a débeda privada bruta, se ben continúa sendo moi elevada, viuse reducida a un 211,7% do PIB, desde o 219,1% do ano anterior. En cuarto lugar, produciuse unha progresiva converxencia con Europa en termos de competitividade de custos. Os CLUS⁸ no sector manufactureiro por hora aumentaron en España un 1,5% menos que na media da Eurozona, e a produtividade rexistrou un notable avance respecto aos países centrais de Europa. En quinto lugar, os prezos da vivenda residencial

⁸ Custos Laborais Unitarios.

regresaron a niveis nominais de 2004 e o sector construtor continuou experimentando unha forte caída da actividade. España vai, polo tanto, camiño de realizar os axustes necesarios e a corrección dos desequilibrios xerados na época de bonanza, se ben cabe sinalar que as implicacións dos mesmos teñen como contrapartida un notable recorte na calidade do Estado de benestar, unha forte taxa de destrución de emprego e unha baixada de salarios e de poder adquisitivo por parte da sociedade española.

Durante todo o curso pasado, o Goberno continuou levando a cabo unha prolífica axenda de reformas, cuxos resultados resulta complicado avaliar no curto prazo. As máis importantes reformas en 2012, á marxe do axuste fiscal, estiveron centradas no sector financeiro, no mercado laboral e no sistema impositivo. Polo que respecta ao sector financeiro, a principios de ano foi aprobado un real decreto co obxectivo de impulsar unha nova onda de fusións e integracións, e no mes de maio o Goberno aprobou novos requisitos de capital ao sistema financeiro, elevando as provisións esixidas a banca.⁹ Ademais, foi posta en marcha a Sociedade de Xestión de Activos Procedentes da Reestruturación Bancaria (SAREB), popularmente coñecido como *banco malo*. A SAREB constituíuse cun capital achegado no 55% polo sector privado e nun 45% polo FROB,¹⁰ co obxectivo de sacar ao mercado os activos inmobiliarios problemáticos procedentes dos balances das entidades financeiras.

Polo que respecta ao mercado laboral, no mes de febreiro aprobouse unha importante reforma que supuxo unha modificación substancial nas relacións traballador–empresario, ampliando os supostos para que o último poida realizar despedimentos por causas obxectivas e reducindo a indemnización por despido improcedente desde os 45 a 33 días por ano traballado. No ámbito fiscal, no mes de xullo puxéronse en marcha importantes modificacións no marco fiscal, entre as que destaca o aumento nos tipos de IVE do 18% ao 21% no tipo xeral e do 8% ao 11% no tipo reducido, unha medida que insistentemente se solicitara desde Bruxelas. No que se refire ao imposto de sociedades, limitouse a compensación de bases impositivas negativas durante varios anos, unha medida de forte repercusión na contabilidade das multinacionais que operan en España. No IRPF, anunciouse a supresión da dedución por vivenda en 2013 e eleváronse as retencións para certos profesionais e rendementos de traballo. Ademais, avanzaouse na posta en marcha doutras medidas de carácter microeconómico, como o avance na liberalización da actividade de certos colectivos ou a Lei de Unidade de Mercado.

No primeiro trimestre de 2013 a economía española caeu un 0,5%, 3 décimas menos que no trimestre inmediatamente anterior. Todos os compoñentes da demanda desaceleraron o seu ritmo de caída. No entanto, o dato que reflicte en maior medida o impacto da crise na sociedade española, a taxa de desemprego, continuou empeorando a principios de ano. A EPA estableceu unha taxa de paro do 27,1% no primeiro trimestre de 2013, cun paro xuvenil do 53,2%, e por primeira vez superáronse os 6 millóns de parados. O desemprego supera incluso o 35% da poboación activa en Andalucía

⁹ Para máis información ao respecto, consultar a edición anterior deste anuario.

¹⁰ Fondo de Reestruturación Ordenada Bancaria.

e Extremadura, mentres que País Vasco, A Rioxa (única comunidade autónoma na que descendeu o desemprego) e Navarra son os que presentan mellores rexistros de emprego.

A mellor nova que se produciu nos primeiros meses de 2013 ten que ver cun leve xiro nas políticas de austeridade esixidas a España desde Bruxelas, unha vez constatados os seus pobres resultados en termos de crecemento e de xeración de ingresos fiscais. Tanto Durão Barroso (UE) como Christine Lagarde (FMI) pediron políticas de austeridade máis moderadas. Finalmente, España terá dous anos máis para cumprir cos obxectivos de débeda pública pactados coa Unión Europea, unha nova que foi recibida con satisfacción polos mercados, como demostra que, a finais de abril, a prima de risco se situase por debaixo dos 300 puntos básicos por primeira vez desde finais de 2011 e que o Tesouro colocase letras a tres anos cos menores tipos de xuro (0,15%) desde 1991.

No que a previsións para 2013 se refire, o panel de Funcas (Fundación das Caixas de Aforro) indica un acordo en torno a un 1,5% de caída do PIB. O FMI sinala unha contracción da economía española do 1,6%, mentres que o Goberno estima o retroceso do PIB nun 1,3%. Moitos analistas coinciden en que a economía española irá de menos a máis, estabilizándose no final do ano, e estiman que no 2014 se produza unha lixeira recuperación. Dita recuperación non será suficientemente forte como para reducir substancialmente a taxa de paro, que continuará por riba do 26% ata 2014, nin da débeda pública, que podería superar o 110% do PIB no 2018, segundo o FMI.

Economía galega

Os menores desequilibrios acumulados pola economía galega na época de bonanza respecto da española nos ámbitos inmobiliario, consumo público e privado levaron a Galicia a un desempeño económico superior ao do conxunto do Estado durante a presente crise económica, salvo en 2011. No pasado ano 2012, Galicia rexistrou de novo unha caída de variación do PIB inferior (en valor absoluto) ao da economía española, un -1,2% fronte a un -1,4% de España, segundo o IGE.¹¹ A actividade económica en Galicia foi ao longo do ano de máis a menos, pasando dunha contracción do 0,8% no primeiro trimestre a unha caída do 1,6% no cuarto. Polo que respecta á evolución da renda, Galicia seguiu converxendo co resto de España de tal modo que o valor do

Cadro núm. 1

Panel de previsións de variación do PIB en España (en %)

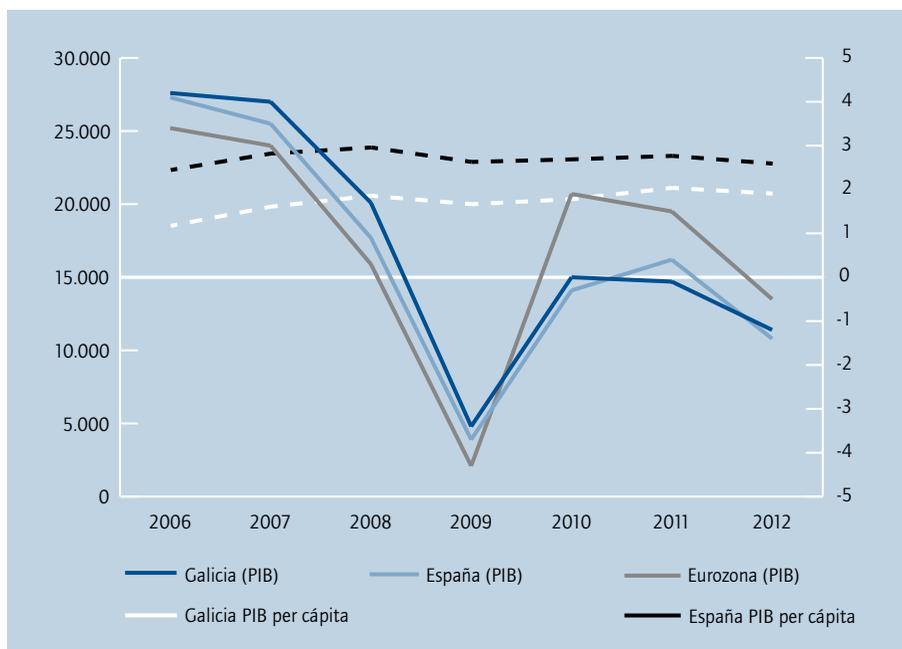
	2013	2014
Goberno	-1,3	0,5
Banco de España	-1,5	0,6
Comisión Europea	-1,5	0,8
FMI	-1,6	0,7
OCDE	-1,7	0,4

Fonte: Elaboración propia.

¹¹ Variación interanual en volume.

Gráfico 4

Taxa de variación do PIB (en %) e valor do PIB per cápita

PIB per cápita en 2012 foi de 20.723 euros, 2049 euros menos que a cifra media da economía española. Dita diferenza era de 3818 euros en 2006. Un ano máis, neste contexto de descenso do PIB, o resultado máis negativo para a economía galega foi a notable destrución de emprego. A taxa de paro acadou o 21,2% a finais de ano (277.400 parados), un rexistro historicamente elevado, aínda que por debaixo do 26% obtido polo conxunto da economía española.

A estimación da taxa de variación do PIB galego por parte do INE (-0,9%) reduciu en 3 décimas a efectuada polo IGE. Galicia foi a segunda comunidade autónoma cunha menor caída do PIB tan só superada polas Illas Baleares. Por riba da media española tamén medraron Cataluña (-1%), Canarias (-1%), Madrid (-1,3%) e Cantabria (-1,3%). Polo contrario, Extremadura (-2,2%), Asturias (-2,5%) e Castela-A Mancha (-3%) foron as comunidades autónomas cun maior retroceso.

A traxectoria da economía galega por grandes sectores de actividade confirma un ano máis o forte proceso contractivo da construción (-4,1%), seguida da industria e dos servizos. O sector primario permaneceu estancado, o que contrasta co crecemento exhibido no conxunto do Estado (2,2%) onde a construción e a industria tamén foron os sectores cun maior retroceso.

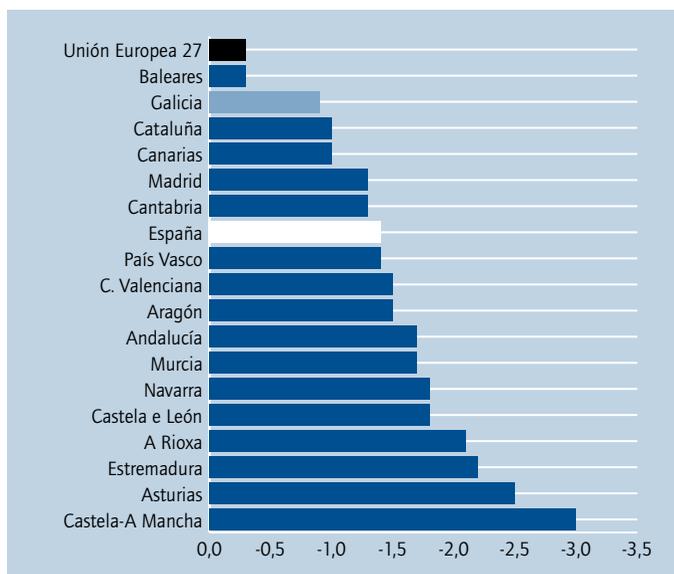
O grupo de actividade cun maior peso na economía de Galicia en 2012, en canto a xeración de PIB, foi comercio, transporte e loxística, reparación de vehículos e hostalería. Representou un 21,9% do PIB. A continuación situouse industrias extractivas,

manufactureiras e enerxéticas, cun 17,7%; Administración pública, co 16,9%; e construción, co 9,9%. Estas estatísticas mostran que os servizos seguen gañando peso na estrutura produtiva galega, reforzando aínda máis a súa posición ante a intensa desaceleración da construción. Este último sector representaba en 2008 o 13,7% do PIB galego, mentres que en 2012 o seu peso era do 9,9%; polo contrario, mentres que o peso de comercio, transporte e loxística, reparación de vehículos e hostalería, era de 19,1% en 2008, pasou ao 21,9% en 2012. A industria manufacteireira, pola súa parte, perdeu case un punto porcentual desde 2008 (do 14,6% pasou ao 13,7%) mentres a Administración pública se incrementou 7 décimas malia o axuste fiscal (do 16,2% ao 16,9%).

Se analizamos a evolución do PIB a partir do comportamento dos compoñentes da demanda agregada, obsérvase unha caída en todas as variables nos catro trimestres do ano. O gasto das administracións públicas mantivo por segundo ano consecutivo o seu retroceso, como resultado das restricións orzamentarias, de tal xeito que a taxa negativa de variación, un 3,2%, foi case tres veces maior que a de 2011. Galicia pechou o ano cun déficit público do 1,19% (o sexto máis baixo das diferentes comunidades autónomas) e inferior ao 1,5% establecido como límite polo Goberno central. Pola súa parte, o consumo privado dos fogares e as ISFLSF cederon un 2,2%, máis do dobre que no ano anterior, e a formación bruta de capital fixo, un 5%, variable que non se recuperara ante as expectativas empresariais pesimistas existentes sobre a evolución da economía. Como suma destas partidas, a achega negativa da demanda interna ao PIB galego foi do 3%, 8 décimas menos que a caída experimentada no conxunto da economía española (-3,8%). As exportacións de bens e servizos rexistraron unha caída

Gráfico 5

Taxa de variación do PIB (en %). Ano 2012

Cadro núm. 2

Taxa de variación do PIB e dos compoñentes da oferta (en %)

	2009	2010	2011	2012
Galicia				
VEB primario	-4,7	3,2	2,3	0
VEB industria	-10,6	-1,3	-3,8	-1,3
VEB construción	-4,9	-8,5	-3,3	-4,1
VEB servizos	-0,9	2,2	1,2	-1
PIB	-3,4	0	-0,1	-1,2
España				
VEB primario	-3,2	2	8,2	2,2
VEB industria	-12,1	4,3	2,7	-2,9
VEB construción	-7,8	-14,3	-5,9	-8,1
VEB servizos	-0,6	1,2	1,4	-0,4
PIB	-3,7	-0,3	0,4	-1,4

Fonte: IGE. Contabilidade trimestral. Base 2008.

Cadro núm. 3

Taxa de variación do PIB e dos compoñentes da demanda (en %)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Galicia						
Consumo dos fogares e ISFLSF	2,7	-0,5	-1,7	-1,5	-1,0	-2,2
Gasto AAPP	4,2	5,2	3,5	0,2	-1,1	-3,2
FBCF	2,3	-5,1	-22,1	-7,2	-4,2	-5,0
Exportacións	5,9	-5,4	-8,3	5,2	4,5	-5,0
Importacións	3,5	-7,6	-12,1	-0,2	1,1	-7,9
PIB	4,0	1,7	-3,4	0,0	-0,1	-1,2
España						
Consumo dos fogares e ISFLSF	3,5	-0,6	3,8	0,7	-0,1	-2,1
Gasto AAPP	5,6	5,9	3,7	1,5	-0,5	-3,7
FBCF	4,2	-4,2	-17,9	-5,5	-5,5	-8,7
Exportacións	6,7	-1,0	-10,0	11,3	7,6	3,1
Importacións	8,0	-5,2	-17,2	9,2	-0,9	-5,0
PIB	3,5	0,9	-3,7	-0,3	0,4	-1,4

Fonte: IGE. Contabilidade trimestral. Base 2008.

do 5%, pese a ser 2012 o terceiro ano da serie histórica no que Galicia vendeu máis no exterior, e as importacións retrocederon un 7,9%.

Neste contexto, as exportacións galegas de bens ao estranxeiro, logo de varios anos de crecemento, tamén experimentaron en 2012 un descenso, en termos monetarios, do 3,8%, se ben o volume total das vendas ao exterior foi o maior da serie histórica logo de 2007 e 2011. O retroceso nas vendas de material de transporte (-29,7%), actividade que representa a cuarta parte do valor total exportado, foi a principal causa desta taxa de variación negativa, debida fundamentalmente á caída nas vendas tanto no sector de automoción como do naval. Pese ao retroceso exportador cabe mencionar que a maioría das partidas arancelarias creceron e algunhas das máis importantes rexistraron un avance destacado, como materias téxtiles e confección (15,8%) –un sector que cada vez pesa máis nas exportacións galegas debido principalmente ao empuxe de Inditex–, minerais e combustibles minerais (25,8%) e metais e as súas manufacturas, ferramentas (9%). A notable desaceleración das vendas de material de transporte motivou unha maior diversificación dos produtos do comercio coa conseguinte ganancia de peso na matriz exportadora doutras partidas.

Na análise por destino das exportacións cabe destacar que Portugal e Francia continuaron a ser os principais mercados de referencia para os produtos galegos e que a UE-15 continúa concentrando a meirande parte das vendas galegas do exterior. Non obstante, respecto a 2011, obsérvase unha caída das vendas a Europa e un suave avance das exportacións para Asia, América Latina, África e Oceanía. Neste último

caso debeuse ás exportacións puntuais do sector naval militar cara á mariña australiana. Ao igual que na estrutura sectorial, tamén parece existir unha tendencia cara a unha maior diversificación xeográfica, o que constitúe unha boa nova, tendo en conta o empuxe e potencial destas rexións económicas e o escaso crecemento previsto nas principais economías europeas nos vindeiros anos.

As importacións galegas, pola súa parte, avanzaron un 3,4% en 2012, se ben desaceleraron o seu ritmo de crecemento respecto a 2011. O valor da principal partida arancelaria das importacións, os minerais e combustibles minerais (case un terzo do total importado) incrementouse un 10,2%, sendo tamén relevantes os avances en material de transporte (7,4%) e material téxtil e de confección (8,3%). A coincidencia das principais partidas arancelarias nas exportacións e importacións débense ao forte peso da actividade intraindustrial por partes das grandes empresas galegas.

No que se refire ao investimento estranxeiro, Galicia foi a sétima comunidade autónoma en captación de capital foráneo, cunha cota sobre o total español por debaixo do 1%. A contía en 2012 foi de 181 millóns de euros, correspondendo máis da metade á venda das participacións de diversas entidades financeiras na conserveira Calvo, adquiridas pola sociedade italiana Bolton Group. Outro investimento destacado foi realizado polo Reino Unido no sector químico, dando continuidade a un investimento de maior volume levado a cabo no 2011. O investimento de Galicia no exterior foi de 112 millóns de euros en 2012, o dato máis baixo desde 1998, o que sitúa Galicia como a novena comunidade con máis investimento estranxeiro emitido, cunha cota sobre o total do 0,8%. Nun ano sen grandes operacións levadas a cabo polas grandes empresas galegas, son destacables as actividades inmobiliarias en Francia, a fabricación de embarcacións en Portugal e o investimento dunha conserveira de peixe en Chile.

Galicia rexistrou un incremento do IPC do 2,4% (1,6% de inflación subxacente) respecto ao ano anterior, o que supón unha desaceleración no crecemento dos prezos. Ademais, como resultado da actual crise, Galicia continuou gañando competitividade debido, en boa medida, ao forte axuste de emprego levado a cabo polas empresas. Complementariamente, os custos laborais por traballador e mes, que xa se viñan desacelerando desde 2007, caeron o 2,6%. A produtividade aparente do traballo, medida como o cociente entre o PIB e o número de empregados, medrou en termos reais en 2012 un 3,5%. Este incremento debeuse a que a variación negativa do PIB, 0,9%, foi menor que a caída experimentada polo emprego (4,2%). Este crecemento da produ-

tividade aparente do traballo, medida como o cociente entre o PIB e o número de empregados, medrou en termos reais en 2012 un 3,5%. Este incremento debeuse a que a variación negativa do PIB, 0,9%, foi menor que a caída experimentada polo emprego (4,2%). Este crecemento da produ-

Gráfico 6

Distribución do valor das exportacións galegas por grandes áreas (en %)

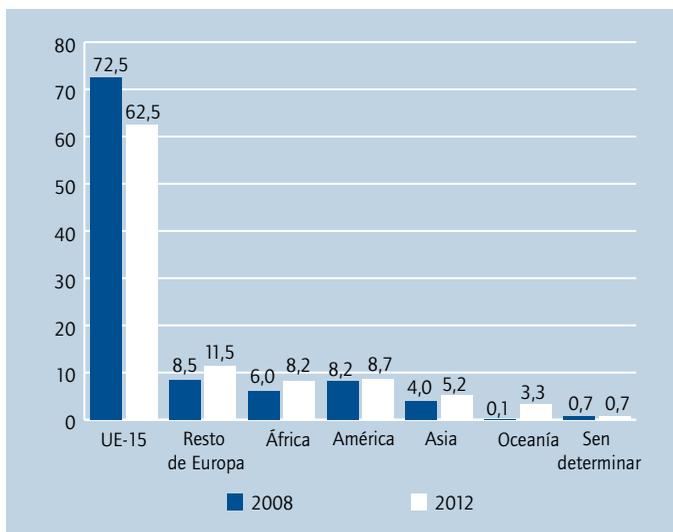
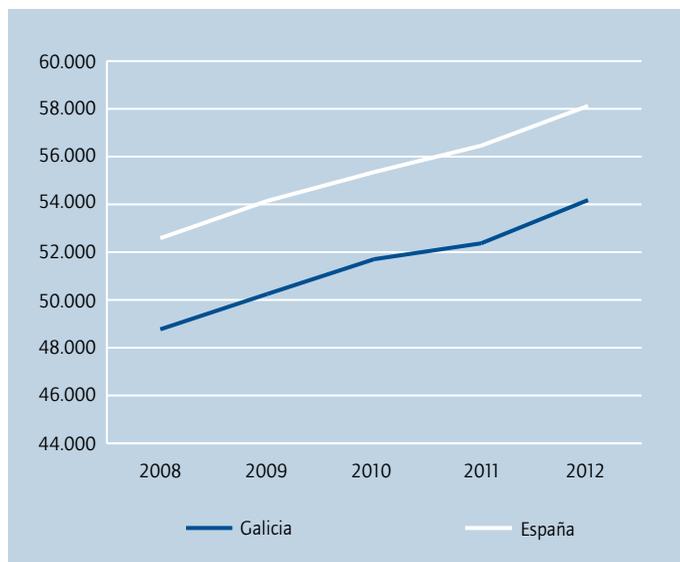

Gráfico 7

Evolución da produtividade en termos reais (euros, base 2008)

vidade superou a media española (2,9%), xa que no conxunto do Estado o PIB caeu un 1,4%, se ben rexistrouse a mesma desaceleración no emprego. As estatísticas do INE reflicten que a produtividade media galega en 2000 era o 89,4% da española. Esta porcentaxe incrementouse en 2,3 puntos (91,7% en 2010) ao longo da década cunha traxectoria moi acompañada entre ambas economías. Como se observa no gráfico 7, no período da crise (2008-2012) a forte destrución de emprego motivou un notable incremento da produtividade tanto en Galicia como en España, sendo a evolución moi similar. Tomando como ano base 2008, a produtividade galega era en 2012 o 93,2% da española.

A información dispoñible para o primeiro trimestre de 2013 mostra que a economía galega se contraeu un 0,4% respecto ao trimestre anterior e un 1,7%

en termos interanuais, segundo datos do IGE. Desde a óptica da demanda, destaca a forte caída experimentada pola formación bruta de capital (-5,4%), en liña co que viña acontecendo nos trimestres anteriores seguido dos gastos das administracións públicas e dos fogares. A única achega positiva ao crecemento proporcionouna o sector exterior. Polo lado da oferta, a construción segue arroxando os resultados máis negativos seguida dos servizos. En contraposición, as ramas extractivas e enerxéticas amosaron un aumento da súa produción. Neste contexto, a ocupación, segundo a EPA, descendeu en termos interanuais un 5%.

Tras este percorrido polas principais magnitudes macroeconómicas de Galicia ao longo de 2012, nos seguintes capítulos deste informe efectuamos un estudo polo miúdo dos seus sectores económicos e os mercados máis relevantes.

I. Mercado de trabajo

Durante o ano 2012, o mercado de traballo continuou a reflectir o estado de atonía da actividade económica, cun deterioro xeneralizado dos principais indicadores. O contexto macroeconómico de recesión, unido á forte crise de débeda soberana, que fixo acadar máximos históricos nas primas de risco-país, introduciu fortes incertezas nos axentes privados, o que retraeu o consumo e o investimento. Este feito, xunto co forte axuste fiscal que se produciu como consecuencia da necesidade de redución do déficit das administracións públicas, provocou unha profunda caída da demanda agregada, que levou aparelada unha nova redución na ocupación e o correspondente aumento do desemprego. O Goberno de España, por outra parte, aprobou unha ambiciosa reforma do réxime de relacións laborais a principios de ano, co obxectivo declarado de sentar as bases para que o emprego creza con forza cando chegue a recuperación. Esta reforma modificou substancialmente aspectos básicos da normativa laboral vixente, como por exemplo a ultraactividade dos convenios colectivos, a eliminación da necesidade de aprobación da autoridade laboral para a aplicación de expedientes de regulación de emprego ou a redución dos custos de despedimento. Parece aínda cedo para avaliar os resultados da reforma, pero o feito de que facilitase os despedimentos, xunto co agravamento da recesión, pode estar detrás do deterioro rexistrado no mercado de traballo.

Neste contexto xeral, os datos da *Encuesta de Población Activa* (EPA) elaborada polo Instituto Nacional de Estatística (INE) indican que no conxunto do ano a poboación activa na economía española descendeu en 52.600 traballadores (un 0,2%), o que contrasta coa variación positiva do 0,1% do ano precedente. Este descenso foise acelerando ao longo do ano, pasando de taxas de variación interanuais trimestrais nulas no primeiro trimestre a variacións negativas do -0,1%, -0,2% e -0,7% nos seguintes. A ocupación seguiu a caer con forza, con 822.700 ocupados menos (un 4,5%), taxa que máis que duplica a rexistrada en 2011 (-1,9%). Ademais, esta destrución de emprego foi homoxénea ao longo do ano, con taxas de variación interanuais do -4% no primeiro trimestre, do -4,8% e -4,6% no segundo e terceiro respectivamente, para rematar o ano cun descenso do 4,8% no último. O desemprego, por tanto, experimentou un fortísimo aumento, de 770.100, o que supuxo unha taxa de variación do 15,4%, practicamente o dobre que a do ano 2011 (7,9%). En termos trimestrais, o aumento do desemprego foi maior na parte central do ano (17,8% no segundo trimestre e 16,1% no terceiro), ao tempo que as variacións no primeiro (14,9%) e último (13,1%) foron superiores ás rexistradas durante o ano anterior.

No caso do mercado de traballo galego, a evolución durante o ano 2012 foi moi similar á do conxunto nacional, con algúns matices. Así, a poboación activa experimentou unha redución de 1100 persoas, o que supuxo unha variación do -0,1%, é dicir, unha décima inferior á da media nacional. Non obstante, este dato agocha fortes diferenzas por sexos, que xa estaban presentes en anos precedentes. Mentres a actividade masculina se reduciu en 4000 (un 0,6%) a feminina aumentou en 3000 (un 0,5%), confirmando, por tanto, diferentes dinámicas na actividade de ambos os grupos. A evolución ao longo do ano indica que o aumento rexistrado no primeiro trimestre (0,7%) foi consecuencia do forte aumento no grupo das mulleres (1,8%) que compensou a caída do 0,3% no grupo dos homes. No resto do ano este patrón repítase (variacións positivas na actividade feminina que compensan en parte as variacións negativas na masculina) excepto no último trimestre, no que se produce unha redución nos dous grupos (1% no caso dos homes e 0,4% no das mulleres).

A ocupación, pola súa banda, reduciuse en 43.500 traballadores e acelerou o ritmo de descenso fronte a anos anteriores, pasando dunha taxa de variación do -1,6% en 2011 a un -4% en 2012. Esta redución foi especialmente acusada no segundo (5,3%) e cuarto (4,4%) trimestres, aínda que as variacións no primeiro (-2,8%) e terceiro (-3,6%) tamén foron importantes. Polo tanto, o mercado de traballo galego rexistrou un comportamento similar ao do conxunto nacional en termos de destrución de emprego, aínda que con taxas de variación lixeiramente máis suaves. Por sexos, as diferenzas son máis acentuadas que no caso da actividade, xa que mentres a ocupación masculina se reduciu nun 5,6%, a feminina fíxoo nun 2,2%.

Como consecuencia desta evolución, o desemprego tamén experimentou un forte aumento, incluso maior, en termos relativos, que o do conxunto nacional. O número total de desempregados aumentou en 42.500, un 18,6%, que supera ao 15,4% de España. Ademais, a evolución ao longo do ano foi similar á do conxunto nacional, con aumentos máis importantes nos trimestres centrais (25,6% no segundo e 16,6% no terceiro). En calquera caso, as taxas de variación rexistradas no primeiro (17,3%) e no cuarto (15,4%) trimestres, foron superiores ás do conxunto nacional (14,9% e 13,1% respectivamente). Por sexos, o desemprego aumentou máis no caso dos homes (28.700, un 24,6%) que no das mulleres (13.800, un 12,3%), o que supón unha diferenza respecto ao resto de España, no que a taxa de variación de ambos grupos foi similar (15,6% e 15,4% respectivamente).

As evolucións analizadas da actividade, ocupación e desemprego reflíctense na dinámica das correspondentes taxas. A taxa de actividade¹ situouse no conxunto do ano no 55,4%, 2 décimas por riba da rexistrada no ano anterior. Aínda así, a taxa segue sendo claramente inferior á nacional, que na media do ano acadou o 60%, idéntico valor ao de 2011. Esta evolución deixou o diferencial entre España e Galicia nos 4,6 puntos, 3 décimas inferior ao do ano precedente. Por sexos seguen a existir fortes

¹ A taxa de actividade defínese como a *ratio* da poboación activa sobre a poboación en idade de traballar (16 anos e máis).

Cadro núm. 1

Balance do mercado de traballo segundo sexo (en miles de persoas)

	2011	2012				2013	
	Media	I trim.	II trim.	III trim.	IV trim.	Media	I trim.
Galicia							
Homes							
Activos	699,9	698,9	698,1	696,7	689,6	695,8	682,3
Ocupados	583,4	560,1	546,0	554,7	542,0	550,7	529,1
Parados	116,4	138,7	152,1	142,1	147,5	145,1	153,1
Inactivos	435,3	433,2	431,0	431,6	437,2	433,3	442,7
Mulleres							
Activos	611,4	617,2	611,5	614,9	613,8	614,4	603,7
Ocupados	499,6	490,3	487,7	493,0	483,9	488,7	469,4
Parados	111,8	126,9	123,8	121,9	129,8	125,6	134,3
Inactivos	630,5	621,5	625,1	620,8	619,9	621,8	628,1
Total							
Activos	1.311,2	1.316,0	1.309,6	1.311,7	1.303,3	1.310,2	1.285,9
Ocupados	1.083,0	1.050,5	1.033,7	1.047,7	1.026,0	1.039,5	998,5
Parados	228,3	265,6	275,9	264,0	277,4	270,7	287,4
Inactivos	1.065,8	1.054,7	1.056,1	1.052,3	1.057,1	1.055,1	1.070,8
España							
Homes							
Activos	12.680,7	12.551,1	12.590,5	12.571,8	12.411,0	12.531,1	12.341,9
Ocupados	9.991,4	9.527,3	9.496,7	9.468,5	9.236,6	9.432,3	9.037,1
Parados	2.689,3	3.023,8	3.093,8	3.103,3	3.174,4	3.098,8	3.304,7
Inactivos	6.119,6	6.222,3	6.159,4	6.140,6	6.245,2	6.191,9	6.270,4
Mulleres							
Activos	10.423,0	10.521,6	10.519,8	10.526,6	10.511,4	10.519,9	10.495,6
Ocupados	8.113,3	7.905,9	7.920,5	7.851,8	7.720,4	7.849,7	7.597,6
Parados	2.309,7	2.615,7	2.599,3	2.674,7	2.791,0	2.670,2	2.898,0
Inactivos	9.274,1	9.198,6	9.197,6	9.181,3	9.165,4	9.185,7	9.161,6
Total							
Activos	23.103,6	23.072,8	23.110,4	23.098,4	22.922,4	23.051,0	22.837,4
Ocupados	18.104,6	17.433,2	17.417,3	17.320,3	16.957,1	17.282,0	16.634,7
Parados	4.999,0	5.639,5	5.693,1	5.778,1	5.965,4	5.769,0	6.202,7
Inactivos	15.393,7	15.420,9	15.357	15.321,9	15.410,6	15.377,6	15.432,1

[Continúa] ►

Cadro núm. 1 (continuación)

Balance do mercado de traballo segundo sexo (en %)

	% variación 2012	Taxa de variación interanual (en %)				
		2012				2013
		I trim.	II trim.	III trim.	IV trim.	I trim.
Galicia						
Homes						
Activos	-0,6	-0,3	-0,3	-0,8	-1,0	-2,4
Ocupados	5,6	-4,1	-7,2	-5,6	-5,6	-5,5
Parados	24,6	18,6	36,2	24,1	20,3	10,4
Inactivos	-0,5	-0,7	-1,0	-0,3	0,1	2,2
Mulleres						
Activos	0,5	1,8	0,1	0,5	-0,4	-2,2
Ocupados	-2,2	-1,3	-3,0	-1,3	-3,0	-4,3
Parados	12,3	15,7	14,7	8,8	10,3	5,8
Inactivos	-1,4	-2,5	-1,0	-1,5	-0,6	1,1
Total						
Activos	-0,1	0,7	-0,1	-0,1	-0,8	-2,3
Ocupados	-4,0	-2,8	-5,3	-3,6	-4,4	-5,0
Parados	18,6	17,3	25,6	16,6	15,4	8,2
Inactivos	-1,0	-1,7	-1,0	-1,0	-0,3	1,5
España						
Homes						
Activos	-1,2	-1,1	-0,7	-1,1	-1,9	-1,7
Ocupados	-5,6	-5,3	-5,7	-5,6	-5,8	-5,1
Parados	15,2	14,8	18,6	16,1	11,8	9,3
Inactivos	1,2	1,5	0,6	1,0	1,6	0,8
Mulleres						
Activos	0,9	1,5	0,6	1,0	0,7	-0,2
Ocupados	-3,2	-2,3	-3,8	-3,3	-3,5	-3,9
Parados	15,6	15,0	16,8	16,1	14,7	10,8
Inactivos	-1,0	-1,3	-0,3	-1,0	-1,2	-0,4
Total						
Activos	-0,2	0,0	-0,1	-0,2	-0,7	-1,0
Ocupados	-4,5	-4,0	-4,8	-4,6	-4,8	-4,6
Parados	15,4	14,9	17,8	16,1	13,1	10,0
Inactivos	-0,1	-0,2	0,1	-0,2	-0,1	0,1

Fonte: INE, Encuesta de Población Activa

diferenzas: a taxa masculina permaneceu constante no 61,6%, mentres a feminina aumentou en 5 décimas, ata o 49,7%, é dicir, case 12 puntos menos que a dos homes. Por outra banda, o diferencial na taxa entre España e Galicia é distinto por sexos. No caso dos homes a taxa galega é 5,3 puntos inferior á nacional, mentres que no caso das mulleres as diferenzas son moito menos acusadas (3,7 puntos).

A taxa de emprego,² pola súa banda, caeu en 1,6 puntos, ata situarse no 43,9%. Non obstante, esta redución foi inferior á da media nacional (2,1 puntos), que se situou no 45%. Por tanto, a diferenza entre a taxa española e a galega reduciuse en 4 décimas, ata situarse en 1,1 puntos. Como acontecía coa taxa de actividade, as diferenzas por sexos foron notables. Así, a taxa masculina reduciuse en 2,6 puntos, acadando o 48,8%, 1,6 puntos por debaixo da media nacional (50,4%), mentres que no caso das mulleres a redución foi moito menor (7 décimas), situándose no 39,5%, tan só 3 décimas por debaixo da correspondente taxa española (39,8%).

A taxa de desemprego³ foi a que en maior medida reflectiu o empeoramento do mercado de traballo, como consecuencia directa da evolución conxunta de actividade e ocupación. Así, no caso galego a taxa aumentou en 3,3 puntos, ata acadar o 20,7%. A taxa española, que experimentou un aumento similar (3,3 puntos), situouse moi por riba da galega (25%), o que supón un diferencial de 4,4 puntos. A diferenza do rexistrado nas taxas de actividade e emprego, as taxas de desemprego por sexos foron moi similares, tanto a nivel nacional como en Galicia. Así, para o conxunto do Estado a taxa masculina foi do 24,7% e a feminina do 25,4%, mentres que en Galicia as taxas respectivas foron do 20,9% e 20,4%. En calquera caso estes valores representan os máximos históricos nas series vixentes da EPA, e son o principal indicador do grao de afondamento da recesión.

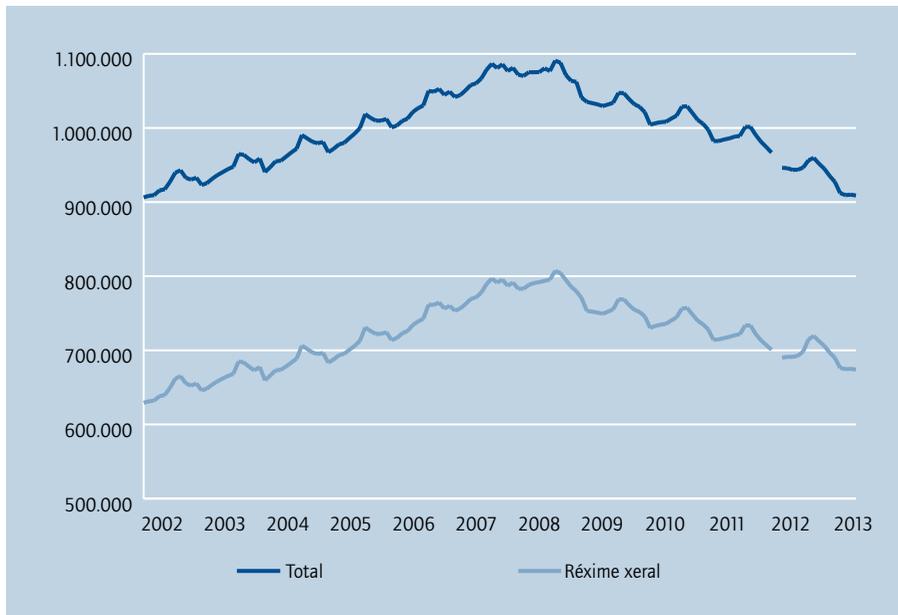
Os datos de afiliación á Seguridade Social proporcionados polo Ministerio de Emprego e Seguridade Social dan unha imaxe complementaria aos da EPA e serven para confirmar as tendencias apuntadas. Segundo estes datos, na media do ano o número total de cotizantes en alta laboral foi de 946.229, 39.721 menos ca no ano 2011 (-4%), sendo esta variación negativa moi superior á de anos precedentes. Ademais, as taxas de variación mensuais respecto ao ano anterior indican que a destrución de emprego tivo lugar ao longo do ano, sendo especialmente intensa en maio e xullo (-4,5%); no resto do ano as taxas situáronse en torno ao -4%. Por réximes, o xeral experimentou unha caída de 18.531, un 2,6%, moderando lixeiramente a súa redución fronte a 2011, cando caera un 3%. O réxime especial de traballadores autónomos prosegue coa súa redución (en 2012 foi de 3097, un -1,4%) que é lixeiramente inferior á rexistrada en anos anteriores (-2,6% en 2010 e -1,8% en 2011). O réxime especial do mar segue a amosar, como en anos anteriores, unha diminución, neste caso de 582, un -2,5%, o que confirma o declive do sector en termos de ocupación.

² A taxa de emprego defínese como a *ratio* da poboación ocupada sobre a poboación en idade de traballar multiplicada por 100.

³ A taxa de desemprego defínese como a *ratio* entre a poboación desempregada e a poboación activa multiplicada por 100.

Gráfico 1

Traballadores afiliados á Seguridade Social en alta laboral en Galicia

En definitiva, esta descrición xeral da evolución do mercado de traballo galego ao longo do ano 2012 amosa un afondamento no proceso de destrución de emprego e aumento do paro que vén acompañando a economía española nos últimos anos, que, aínda que amosando certas diferenzas por sexos, pode ser caracterizada como xeneralizada. As perspectivas apuntadas polos diferentes organismos económicos (Ministerio de Economía, Comisión Europea, Fondo Monetario Internacional, etc.) apuntan a que o retorno ao viro de creación de emprego non terá lugar ata dentro dun par de anos, o que torna moi sombrías as perspectivas do mercado de traballo.

De feito, os datos da EPA correspondentes ao primeiro trimestre de 2013 indican que a situación segue a deteriorarse, xa que non se detén a destrución de emprego e o paro acadou máximos históricos e preocupantes. En concreto, para o conxunto nacional, no primeiro trimestre de 2013, o número de activos acentuou o seu ritmo de caída (-1%) ata situarse en 22.837.000. A ocupación, pola súa banda, volveu reducirse con forza (-4,6%) o que supuxo unha perda de 798.000 postos de traballo respecto ao primeiro trimestre de 2012. O resultado en termos de desemprego é, polo tanto, moi preocupante, xa que este acadou os 6.202.700, un 10% máis que hai un ano. Por sexos, as diferenzas non foron avultadas, aínda que a actividade caeu máis no caso dos homes (-1,7%) que no das mulleres (-0,2%), ao igual que a ocupación (-5,1% e -3,9% respectivamente), mentres que no caso do desemprego o aumento foi un pouco máis elevado no grupo feminino, tanto en termos absolutos (282.300 no caso das mulleres, 280.900 no dos homes) como en taxas de variación (10,8% e 9,3% respectivamente).

Os datos correspondentes a Galicia amosan, en xeral, unha imaxe similar. Así, a actividade caeu máis que na media nacional (-2,3%) ata situarse en 1.285.900, ao igual que aconteceu coa ocupación, que se reduciu nun 5% ata acadar un nivel inferior ao millón de ocupados (998.500). O desemprego aumentou, aínda que con menos intensidade que no conxunto nacional (8,2%) de xeito que no primeiro trimestre de 2013 había en Galicia 287.400 desempregados. As diferenzas por sexos reflíctense primordialmente na evolución deste último agregado, que aumentou máis para os homes (10,4%) que para as mulleres (5,8%). A actividade, ao contrario do que aconteceu na media nacional, diminuíu dun xeito similar para ambos grupos (2,4% para os homes, 2,2% para as mulleres), mentres a ocupación se reduciu lixeiramente máis no segmento masculino (5,5%) que no feminino (4,3%). En todo caso, estas cifras suxiren que o axuste no mercado de traballo segue a producirse e que, de continuar a atonía da actividade económica, 2013 supoñerá outro ano con rexistros moi negativos no ámbito laboral.

Actividade

Durante o ano 2012 a poboación activa en Galicia experimentou unha redución de 1100 persoas, cunha taxa de variación anual do -0,1%, que contrasta coa evolución do ano anterior, no que aumentara un 0,8%. Deste xeito, o total de activos situouse en 1.310.200. Non obstante, as taxas de variación interanuais trimestrais amosan que esta redución tivo lugar fundamentalmente cara finais de ano, a medida que o estado xeral do mercado de traballo se ía deteriorando. Esta evolución xeral agocha diferenzas por sexos. No caso dos homes, a actividade reduciuse en 4000 (-0,6%) ata situarse nos 695.800, mentres que no caso das mulleres produciuse un aumento de 3000 (0,5%), ata acadar os 614.400. Polo tanto, e como acontecía en anos anteriores, as dinámicas da actividade por sexos son marcadamente diferentes.

A desagregación por grupos de idade permite completar esta primeira aproximación á evolución da actividade. Dous son os trazos a destacar: en primeiro lugar, o segmento máis novo (de 16 a 24 anos) é o que máis reduce o seu tamaño en termos relativos (-5%, 4300 activos menos). En segundo lugar, é moi destacable o importante aumento que se produciu no grupo de máis de 55 anos (4,7%, 8600 activos máis), o que supón unha aceleración das tendencias rexistradas en anos previos. A novidade, porén, radica máis na composición por sexos desta variación. En anos anteriores este grupo aumentaba o seu tamaño debido ao comportamento feminino, que lograba compensar as reducións que se rexistraban na actividade masculina. Non obstante, en 2012 o grupo aumenta o seu tamaño debido a unha forte expansión masculina (5,9%) que é incluso superior á feminina (3,3%). Tamén existen importantes diferenzas por sexos no grupo de idade máis novo, xa que a redución dun 10,5% no caso dos homes (5200 activos menos) contrasta co aumento do 2,4% no caso das mulleres, dato que,

Cadro núm. 2

Poboación activa por sexo e grupos de idade en Galicia (en miles de persoas)

	2011	2012	2013	Variación 2012/2011		TVI (%) 2013/ 2012
	Media anual	Media anual	I trim.	Absoluta	%	I trim.
Homes						
De 16 a 24 anos	49,4	44,2	39,1	-5,2	-10,5	-13,3
De 25 a 54 anos	551,2	546,6	538,6	-4,6	-0,8	-2,2
De 55 e máis anos	99,2	105,1	104,5	5,9	5,9	1,2
Total	699,9	695,8	682,3	-4,0	-0,6	-2,4
Mulleres						
De 16 a 24 anos	37,7	38,6	33,4	0,9	2,4	-15,2
De 25 a 54 anos	489,8	489,0	486,9	-0,8	-0,2	-0,8
De 55 e máis anos	83,9	86,7	83,4	2,8	3,3	-4,1
Total	611,4	614,4	603,7	3,0	0,5	-2,2
Total						
De 16 a 24 anos	87,1	82,8	72,5	-4,3	-5,0	-14,2
De 25 a 54 anos	1.041,0	1.035,6	1.025,5	-5,3	-0,5	-1,5
De 55 e máis anos	183,2	191,8	187,9	8,6	4,7	-1,3
Total	1.311,2	1.310,2	1.285,9	-1,1	-0,1	-2,3

Fonte: INE, Encuesta de Población Activa

ademais, racha co rexistrado en 2011, no que a actividade feminina do grupo caera fortemente (9,6%).

Como consecuencia da dinámica descrita, a taxa de actividade en Galicia situouse na media do ano no 55,4%, dúas décimas por riba da taxa do ano anterior, e 4,6 puntos inferior á media nacional (60%). Por sexos rexistráronse diferenzas, tanto nos niveis da taxa como na súa evolución. Así, a masculina acadou o 61,6%, o mesmo valor que en 2011, mentres a feminina acadou o 49,7%, tras un aumento de 5 décimas. Estes valores poñen de manifesto, unha vez máis, que a dinámica da actividade feminina está máis preto da media nacional que a masculina, por canto os diferenciais respecto das correspondentes taxas españolas son menores no primeiro destes grupos (3,7 puntos) que no segundo (5,3). Non obstante, a desagregación por grupos de idade permite matizar este resultado xeral. Así, o grupo dos máis novos (16 a 24 anos) experimentou unha redución de 5 décimas que foi resultado de comportamentos opostos por parte de homes e mulleres. A taxa masculina reduciuse fortemente en 3,1 puntos ata o 40,1%, sendo compensada en parte esta caída polo aumento da taxa feminina

en 2,2 puntos, que se situou no 36,5%. En todo caso, ambas taxas están moi por debaixo das medias nacionais (4,3 e 4,6 puntos, respectivamente). O resto de grupos de idade amosaron unha tendencia estable, posto que as variacións foron suaves. O grupo central de idade (25 a 54 anos) rexistrou un aumento de 4 décimas ata o 85,8%, con lixeiras diferenzas por sexos (avance nunha décima na taxa masculina ata o 90,8% e de 7 décimas na feminina, ata o 80,8%). O grupo de idade máis avanzada (55 e máis anos) tamén experimentou avances na taxa (7 décimas, ata o 20,4%), sendo o aumento maior no grupo masculino (1,2 puntos, ata o 25,2%) que no feminino (4 décimas, ata o 16,5%), en liña coa evolución da poboación activa descrita con anterioridade.

Dentro do contexto nacional, e como resultado da evolución ao longo do ano, Galicia avanzou lixeiramente na clasificación por comunidades autónomas por taxas de actividade, ocupando a posición 14, por riba de Castela e León, Extremadura e Asturias, pero moi lonxe das comunidades que encabezan esta clasificación que, como vén sendo habitual, son as Illas Baleares (66,6%), a Comunidade de Madrid (64,2%) e as Illas Canarias (63,2%).

Cadro núm. 3

Taxas de actividade por sexo e grupos de idade. Ano 2012

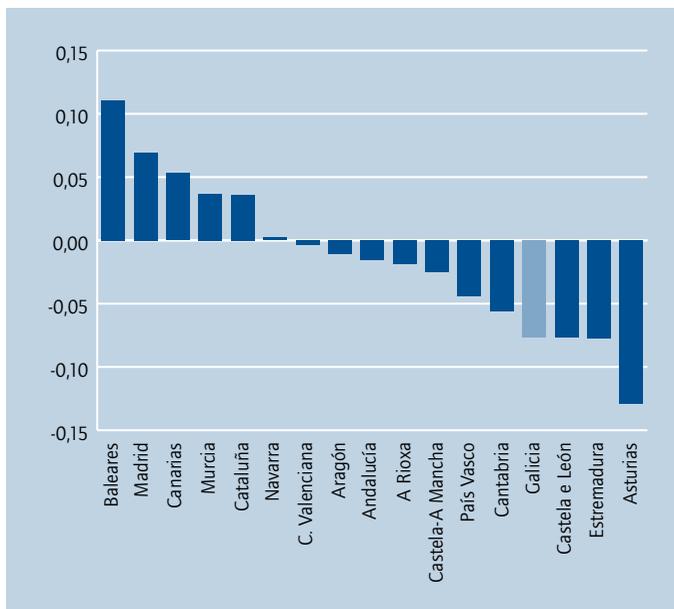
	Galicia		España		Diferencial España-Galicia
	%	Variación diferencial 2012/2011	%	Variación diferencial 2012/2011	
Homes					
De 16 a 24 anos	40,1	-3,1	44,4	-2,3	4,3
De 25 a 54 anos	90,8	0,1	92,7	0,1	1,9
De 55 e máis anos	25,2	1,2	28,6	0,1	3,4
Total	61,6	0,0	66,9	-0,5	5,3
Mulleres					
De 16 a 24 anos	36,5	2,2	41,1	-2,1	4,6
De 25 a 54 anos	80,8	0,7	80,6	1,3	-0,2
De 55 e máis anos	16,5	0,4	17,2	0,8	0,7
Total	49,7	0,5	53,4	0,5	3,7
Total					
De 16 a 24 anos	38,3	-0,5	42,8	-2,2	4,4
De 25 a 54 anos	85,8	0,4	86,7	0,7	0,9
De 55 e máis anos	20,4	0,7	22,4	0,5	2,0
Total	55,4	0,2	60,0	0,0	4,6

Ocupación

Durante o ano 2012 o mercado de traballo galego afondou no proceso de destrución de emprego, intensificando as taxas de caída da ocupación respecto a anos anteriores. Así, na media do ano o número total de ocupados descendeu ata 1.039.500, o que supuxo unha perda de 43.500 postos de traballo, un 4% respecto a 2011. Isto supón que durante o ano se destruíron 2,5 veces máis empregos que no ano precedente, o que dá unha idea da profundidade da recesión. Ademais, esta caída mantívose ao longo do ano, xa que as taxas de variación interanuais trimestrais indican que as maiores reducións se deron no segundo trimestre (-5,3) e no cuarto (-4,4%), aínda que as taxas negativas do primeiro e terceiro trimestres tamén foron elevadas (-2,8% e -3,6% respectivamente). Por sexos, as variacións foron máis intensas no grupo masculino que no feminino: no grupo dos homes a ocupación reduciuse nun 5,6% (32.700 ocupados menos), mentres que no das mulleres a variación foi do -2,2% (10.800 empregos menos). Deste xeito, o 75% do emprego perdido durante o ano foi emprego masculino, o que confirma unha tendencia presente no mercado de traballo nos últimos anos, pola que o emprego feminino parece estar menos afectado polos procesos de axuste laboral. Ademais, a desagregación por grupos de idade reafirma esta hipótese, xa que para todos os grupos a taxa de variación masculina foi maior que a feminina, excepto para o grupo de maiores de 55 anos. No grupo de 16 a 24 anos e no de idade central as variacións no grupo masculino (6600, un 21,6% e 28.500, un 6,1%) superaron as caídas do grupo feminino (2700, un 11,3% e 9300, un 2,3%,

Gráfico 2

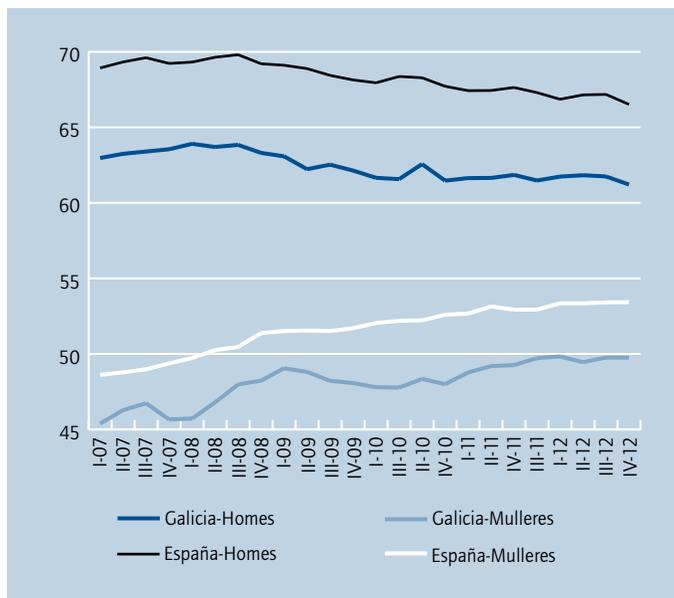
Taxas de actividade relativas por comunidades autónomas (en %). Ano 2012

Nota: A taxa relativa calcúlase como a taxa da comunidade autónoma sobre a nacional menos a unidade.

Gráfico 3

Taxas de actividade por sexo (en %)

respectivamente). No caso dos maiores de 55 anos, e ao contrario do acontecido en anos anteriores, produciuse un aumento na ocupación masculina de 2300 (2,6%), acompañado dunha variación tamén positiva no grupo das mulleres, aínda que máis modesta (1200, un 1,6%), sendo este o único grupo de idade que foi capaz de rematar o ano cunha ganancia neta nos niveis de ocupación.

A taxa de emprego situouse na media do ano no 43,9%, 1,6 puntos menos que en 2011, unha caída inferior á da media nacional, que foi de 2,1 puntos, ata acadar o 45%. A taxa masculina foi sensiblemente superior á feminina (48,8% e 39,5% respectivamente), aínda que a segunda diminuíu en menor medida que a primeira (7 décimas e 2,6 puntos respectivamente). En calquera caso, esta evolución foi similar á da media nacional, aínda que co matiz de que a caída na taxa feminina nacional foi o dobre que en Galicia. Ao mesmo tempo, os diferenciais na taxa de emprego entre España e Galicia reducíronse lixeiramente, sendo en todo caso moito menores que os que existen en termos de taxas de actividade: a diferenza entre a taxa galega e a española foi de 1 punto, e desagregando por sexos, esta diferenza aumentou ata os 1,6 puntos no caso dos homes, e reduciuse ata 3 décimas no caso das mulleres. Tampouco se rexistraron grandes diferenzas canto aos distintos grupos de idade.

Cadro núm. 4

Poboación ocupada por sexo e grupos de idade en Galicia (en miles de persoas)

	2011	2012	2013	Variación 2012/ 2011		TVI (%)
	Media anual	Media anual	I trim.	Absoluta	%	2013 I trim.
Homes						
De 16 a 24 anos	30,5	23,9	19,9	-6,6	-21,6	-23,5
De 25 a 54 anos	464,0	435,5	419,4	-28,5	-6,1	-5,4
De 55 e máis anos	89,0	91,3	89,9	2,3	2,6	-1,1
Total	583,4	550,7	529,1	-32,7	-5,6	-5,5
Mulleres						
De 16 a 24 anos	23,9	21,2	15,9	-2,7	-11,3	-31,2
De 25 a 54 anos	400,8	391,5	380,5	-9,3	-2,3	-2,8
De 55 e máis anos	74,9	76,1	73,0	1,2	1,6	-3,8
Total	499,6	488,7	469,4	-10,8	-2,2	-4,3
Total						
De 16 a 24 anos	54,4	45,1	35,8	-9,3	-17,1	-27,1
De 25 a 54 anos	864,8	827,0	799,8	-37,8	-4,4	-4,2
De 55 e máis anos	163,8	167,4	162,9	3,6	2,2	-2,4
Total	1.083,0	1.039,5	998,5	-43,5	-4,0	-5,0

Desde unha perspectiva territorial, os datos da EPA amosan que Galicia volveu situarse entre o grupo de comunidades autónomas con menores taxas de emprego. Así, na clasificación rexional por dita taxa, Galicia ocupa a posición número 11 (a mesma que en 2011), por riba da Comunidade Valenciana, Canarias, Castela-A Mancha, Asturias e Andalucía, pero moi lonxe das rexións que encabezan esta clasificación (Madrid, cunha taxa do 52% ou Baleares, cunha taxa do 51,2%).

No ano 2012 todos os sectores económicos presentaron reducións na ocupación total, sendo, unha vez máis desde que comezou a recesión, o da construción o que sufriu un impacto relativo máis intenso. Así, a caída da ocupación no sector foi de 12.400, un 13,6%, o que deixa o número total de empregados nesta actividade nos 79.000. Esta contracción é menos intensa que a rexistrada a nivel do Estado, no que acadou o -17,6%. Este dato indica, por un lado a profundidade da crise, que arranca vinculada ao sector e por outro lado non permite ser optimista respecto da capacidade da construción para volver recuperar un nivel de actividade razoable nun futuro próximo. Neste sentido, as políticas de axuste fiscal que paralizaron moitos proxectos de obra pública, especialmente a nivel máis local, que é o que pode beneficiar máis directamente á pequena e mediana empresa da construción, son as que explican a evolución tan negativa da ocupación no sector, por canto a actividade relacionada coa construción residencial ten realizado en boa medida o axuste de emprego, dada a evolución do mercado inmobiliario.

A industria tamén se viu fortemente afectada pola recesión, rexistrando unha caída da ocupación de 11.800, un 6,7%

Gráfico 4

Taxas de emprego por sexos (en %)

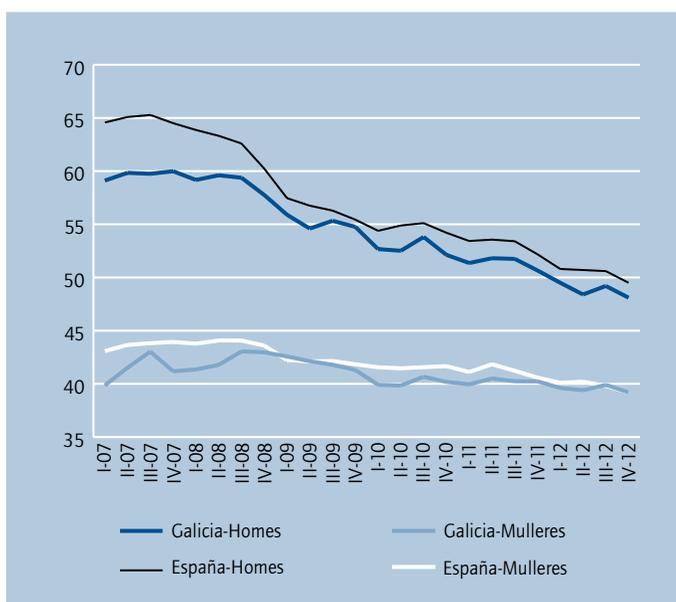
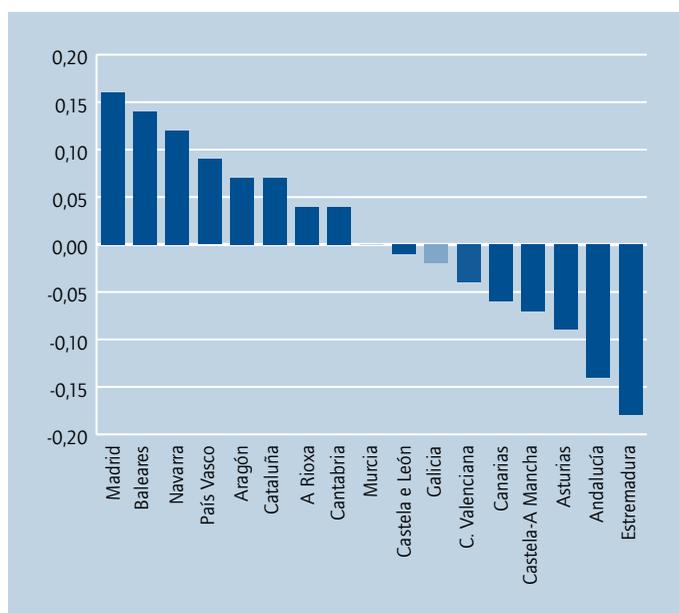

Gráfico 5

Taxas de emprego relativas por comunidades autónomas (en %). Ano 2012

Nota: A taxa relativa calcúlase como a taxa da comunidade autónoma sobre a nacional menos a unidade.

menos, taxa que supera a media nacional (-4,9%), e que continúa a indicar un certo declive das actividades industriais en Galicia (a redución de emprego acumulada no sector desde 2008 é xa do 25%). Os servizos, pola súa banda, rexistraron unha caída de 16.100, un 2,2%, porcentaxe lixeiramente inferior á nacional (-3,3%). O sector primario experimentou unha vez máis un novo descenso, neste caso de 3300, un 4%, e acumula xa máis de 45.000 empregos perdidos na serie actual da EPA, que comeza en 2005. Este dato indica a perda de importancia relativa que o sector arrastra desde hai décadas.

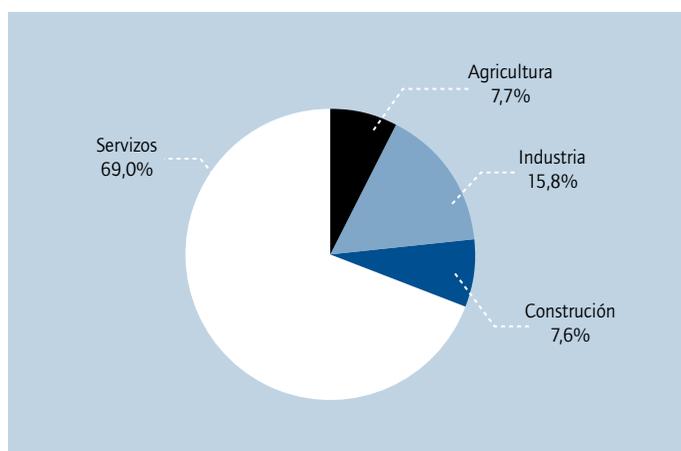
Como consecuencia destas dinámicas, a distribución do emprego por sectores en Galicia segue caracterizada por unha importancia relativa maior dos servizos, que ocupan ao 69% do total, aumentando esta porcentaxe en 1,3 puntos respecto a 2011. A industria, pola súa banda, representa o 15,8% do total, cunha diminución de 8 décimas respecto ao ano precedente. A construción segue reducindo o seu tamaño relativo e representa o 7,6%, situándose incluso por debaixo da agricultura (7,7%). Desde outro punto de vista, estes datos amosan que en Galicia, respecto ao conxunto nacional, os servizos teñen un menor peso relativo no total (69% fronte ao 74,9%), mentres que o peso da industria, da construción e do sector primario son superiores (15,8% fronte a 14,1%, 7,6% fronte a 6,6%, e 7,7% fronte a 4,4% respectivamente). Non obstante, esta análise pode estar condicionada polo peso do sector primario na economía galega. A composición do emprego non agrario amosa que a caracterización descrita mantense, cun maior peso dos servizos en España (78,4% fronte a 74,7%) e maior importancia da construción (8,2% fronte a 6,9%) e da industria (17,1% fronte a 14,7%) en Galicia.

As provincias nas que a ocupación caeu con máis intensidade relativa foron as do interior, en ambos casos con taxas de variación do -6,5%. No caso de Lugo, a caída absoluta foi de 9000 ocupados, que se concentraron na construción (4400, un -31,3% de variación), os servizos (2400, un -2,9%) e a

industria (1500, un -9%), mentres o sector primario reducía o emprego en 600, un -2,5%. No caso de Ourense as maiores caídas déronse nos servizos (3900, un -5,2%), no sector primario (1500, un -18,4%) e na construción (1600, un -13,9%). A industria experimentou unha leve caída de 400 empregos (-2,4%). As provincias atlánticas, pola súa banda, tiveron un comportamento menos homoxéneo, aínda que as dúas remataron o ano cunha destrución de emprego de 9200 (-1,9%) no caso da Coruña e de 18.000 (-5%) no de Pontevedra. Desagregando por sectores, na provincia de A Coruña as maiores caídas producíronse na industria (5100, un 7,3%) e na construción

Gráfico 6

Estrutura sectorial do emprego en Galicia. Ano 2012

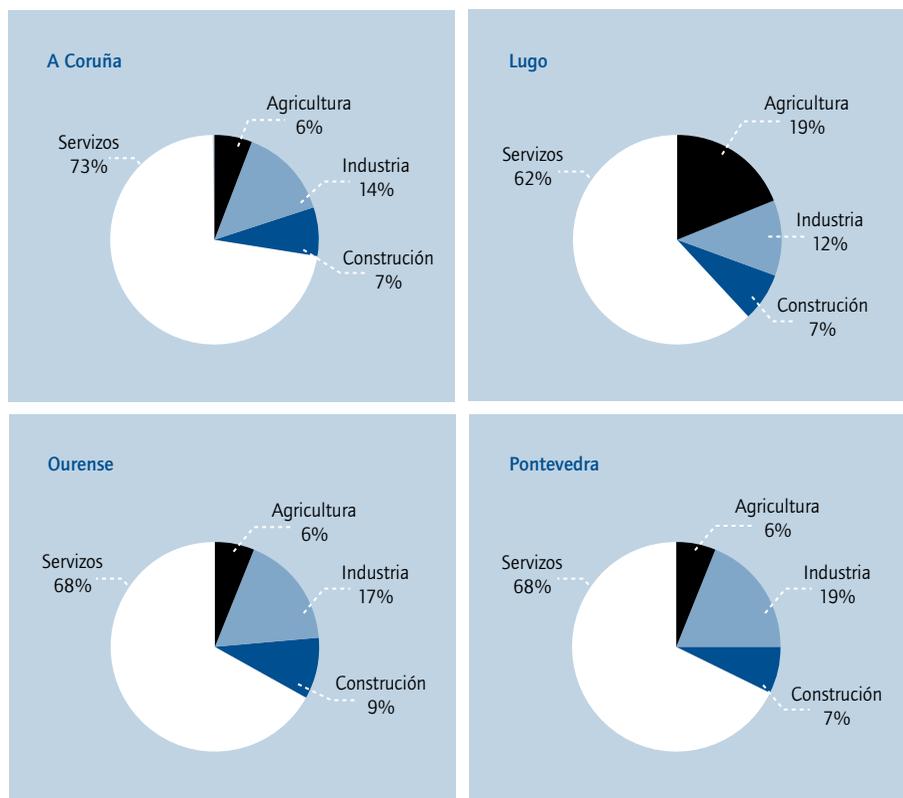

(4000, un 10,4%) e en menor medida no sector primario (1600, un 5,6%). Os servizos, pola súa banda, aumentaron a ocupación en 1500 (0,5%), sendo esta a única provincia que foi capaz de amosar un aumento do emprego nun sector non primario. No caso de Pontevedra as maiores perdas déronse nos servizos (11.300, un -4,7%), a industria (4700, un -6,8%) e na construción (2400, un -8,7%), mentres que o sector primario aumentou a ocupación en 400, un 2%.

Como resultado destas dinámicas, a composición do emprego é similar nas provincias galegas coa excepción de Lugo. Nesta provincia a elevada importancia do sector primario (18,9% do emprego total) segue sendo a característica esencial deste mercado de traballo local, cun menor peso dos servizos (61,9%) e da industria (11,7%), mentres a construción está en liña co peso relativo nas outras provincias (7,5%). No resto de Galicia o sector primario oscila entre o 6,3% de Ourense e Pontevedra ao 5,9% da Coruña; a industria ten un maior peso relativo en Pontevedra (18,9%) e Ourense (17,5%) que na Coruña (14,2%), mentres que nesta última os servizos representan unha porcentaxe do 72,5%, ao tempo que Ourense (66,9%) e Pontevedra (67,6%) teñen pesos máis reducidos. O axuste no sector da construción está a provocar unha

Gráfico 7

Distribución sectorial do emprego por provincias. Ano 2012

Cadro núm. 5

Ocupación por sectores económicos e provincias (en miles de persoas)

	2011	2012	Variación 2012/2011	
	Media anual	Media anual	Absoluta	%
A Coruña				
Agricultura	28,8	27,2	-1,6	-5,6
Industria	70,6	65,4	-5,1	-7,3
Construcción	38,4	34,4	-4,0	-10,4
Servizos	332,8	334,4	1,5	0,5
Non-agrario	441,7	434,2	-7,5	-1,7
Total	470,5	461,4	-9,2	-1,9
Lugo				
Agricultura	25,0	24,4	-0,6	-2,5
Industria	16,6	15,1	-1,5	-9,0
Construcción	14,1	9,7	-4,4	-31,3
Servizos	82,2	79,8	-2,4	-2,9
Non-agrario	112,8	104,5	-8,3	-7,4
Total	137,8	128,9	-9,0	-6,5
Ourense				
Agricultura	8,3	6,8	-1,5	-18,4
Industria	19,1	18,6	-0,4	-2,4
Construcción	11,5	9,9	-1,6	-13,9
Servizos	75,1	71,2	-3,9	-5,2
Non-agrario	105,6	99,7	-5,9	-5,6
Total	113,9	106,5	-7,5	-6,5
Pontevedra				
Agricultura	21,1	21,5	0,4	2,0
Industria	69,4	64,7	-4,7	-6,8
Construcción	27,4	25,0	-2,4	-8,7
Servizos	242,9	231,6	-11,3	-4,7
Non-agrario	339,7	321,3	-18,4	-5,4
Total	360,8	342,8	-18,0	-5,0
Galicia				
Agricultura	83,2	79,8	-3,3	-4,0
Industria	175,5	163,8	-11,8	-6,7
Construcción	91,4	79,0	-12,4	-13,5
Servizos	732,9	716,9	-16,1	-2,2
Non-agrario	999,8	959,7	-40,2	-4,0
Total	1.083,0	1.039,5	-43,5	-4,0

converxencia na súa importancia relativa nas provincias, situándose no contorno do 7% do emprego total, coa excepción de Ourense onde representa un pouco máis (9%).

Por outra banda, o proceso de concentración espacial da actividade económica nas provincias atlánticas viuse reforzado por esta dinámica. Deste xeito, A Coruña e Pontevedra aglutinan o 77,4% do emprego total en Galicia, especialmente nos servizos, onde esta porcentaxe sobe ata o 78,9% e a industria, cun peso conxunto, ata o 79,4%.

Unha das principais diferenzas respecto á evolución do mercado laboral no ano anterior foi o diferente impacto da caída da ocupación por niveis educativos. Durante 2011 os traballadores con educación secundaria de primeira etapa foron os máis afectados pola destrución de emprego, mentres os niveis educativos máis altos parecían verse illados deste proceso. Non obstante, ao longo de 2012, aínda que a caída na ocupación tivo unha especial intensidade nos traballadores menos cualificados, xa afectou a todos os grupos educativos. Así, o grupo de educación primaria viu reducir o seu tamaño en 14.400 (-14,5%), cun desigual impacto por sexos (8.900 no caso dos

Cadro núm. 6

Ocupación segundo nivel educativo en Galicia (en miles de persoas)

	2011	2012	Variación 2012/2011	
	Media anual	Media anual	Absoluta	%
Homes				
Estudos primarios	51,6	42,7	-8,9	-17,2
Educación secundaria. Primeira etapa	208,8	198,1	-10,7	-5,1
Educación secundaria. Segunda etapa	129,8	122,4	-7,4	-5,7
Educación superior	193,3	187,5	-5,8	-3,0
Total	583,4	550,7	-32,7	-5,6
Mulleres				
Estudos primarios	47,2	41,7	-5,5	-11,6
Educación secundaria. Primeira etapa	140,9	138,6	-2,2	-1,6
Educación secundaria. Segunda etapa	108,6	108,2	-0,4	-0,3
Educación superior	203,0	200,3	-2,7	-1,3
Total	499,6	488,7	-10,8	-2,2
Total				
Estudos primarios	98,7	84,4	-14,4	-14,5
Educación secundaria. Primeira etapa	349,7	336,7	-13,1	-3,7
Educación secundaria. Segunda etapa	238,3	230,6	-7,7	-3,2
Educación superior	396,3	387,8	-8,5	-2,2
Total	1.083,0	1.039,5	-43,5	-4,0

homes, un -17,2%, e unha caída de 5500 no das mulleres, un -11,6%). Os grupos de educación secundaria (tanto de primeira etapa como de segunda) reduciron a ocupación nun 3,7% e un 3,2% respectivamente, sendo o grupo masculino o máis afectado (-5,1% e -5,7% respectivamente, mentres que as correspondentes taxas femininas foron máis suaves, do -1,6% e -0,3% respectivamente). O grupo de educación superior, que no ano precedente incrementara o emprego nun 1,7%, en 2012 experimentou unha caída do 2,2% (-3% no caso dos homes, -1,3% no das mulleres).

Neste mesmo sentido, os datos da EPA indican que practicamente todos os grupos ocupacionais experimentaron caídas nos niveis de emprego. Así, a maior redución produciuse no grupo 7 (Artesáns e Traballadores Cualificados das Industrias Manufactureiras e a Construción), cunha variación do -9,7%, seguida polo grupo 8 (Operadores de Instalacións e Maquinaria e Montadores), cunha variación do -6,5% e o grupo 4 (Empregados Contables, Administrativos e outros Empregados de Oficina) no que a redución foi do 5,7%. Por outra banda, e en liña co sinalado na análise por niveis educativos, as caídas nos grupos ocupacionais correspondentes a niveis de cualificación máis elevados son apreciables. Así, o grupo 1 (Directores e Xerentes) reduce a ocupación nun 3,9% e o grupo 2 (Técnicos e Profesionais Científicos e Intelectuais) faino nun 3,8%. En consecuencia, a análise conxunta da ocupación por niveis educativos e por grupos ocupacionais apunta a que o mercado de traballo está comezando a destruír a un ritmo apreciable os empregos de máis calidade, é dicir, aqueles correspondentes aos traballadores máis cualificados, o que terá un impacto directo na produtividade e na capacidade de recuperación da economía, que de forma ineludible deberá pasar por unha ganancia de competitividade.

Desde o punto de vista da situación profesional existen certos trazos a destacar. Por unha banda, o número de asalariados caeu con forza (44.500), o que supuxo unha variación do -5,2%. Dentro deste grupo, os asalariados do sector público tamén se reduciron con intensidade (9600, un -4,8%), indicando o impacto directo sobre o mercado de traballo da redución do tamaño do sector público que as políticas de axuste fiscal están a ter. Non obstante, o axuste no sector privado tamén foi moi forte (35.000 asalariados menos, un 5,4%), o que pon de manifesto o efecto sobre este sector dunha demanda agregada débil. Un trazo que pode indicar un certo cambio de tendencia nas actitudes dos traballadores é o aumento que se deu no autoemprego, xa que o número de traballadores por conta propia aumentou un 0,4%, sobre todo porque o número de autónomos sen asalariados creceu un 1,6%, compensando en parte a redución nun 1,6% dos empresarios empregadores. Ademais, a desagregación por sexos indica que son as mulleres en maior medida as que se animaron a emprender como autónomas, xa que tanto o número de empresarias con empregados como o de autónomas sen empregados experimentaron variacións positivas (0,4% e 3,1% respectivamente), mentres no caso dos homes o número de empresarios con traballadores a cargo caeu con forza (-2,5%), experimentando un leve aumento do 0,3% na categoría de autónomos sen empregados. Canto aos asalariados, a redución foi maior no caso dos homes (7,2%) que no das mulleres (3%), afectando a diminución do emprego asalariado público máis a estas últimas (-6,3% fronte ao -3% dos homes).

Como resultado desta evolución, a taxa de asalarización (porcentaxe de traballadores ocupados asalarizados) situouse no 77,3%, un punto por debaixo da de 2011. Por sexo, mentres que a taxa masculina acadou o 75,2% (1,3 puntos menos que no ano precedente), a feminina rematou o ano no 79,7%, tan só 7 décimas por debaixo da de 2011.

Outro aspecto relevante é a composición da ocupación asalarizada por tipo de contrato (indefinido ou temporal). As sucesivas reformas laborais que se aprobaron nos últimos anos perseguiron obxectivos declarados de fomento da contratación indefinida, a través de diferentes esquemas de bonificación nas cotas á Seguridade Social ou diferentes custes de despedimento. Porén, non se introduciron medidas concretas para frear unha das principais deficiencias do mercado laboral español, a elevadísima temporalidade, que serviu ás empresas como vía de flexibilidade interna. A economía española (e a galega) presentaban antes da recesión taxas de temporalidade (porcentaxe de asalarizados con contrato temporal sobre o total) superiores ao 30%, moi por riba da media europea. A destrución de emprego que trouxo a recesión centrouse en primeiro lugar no colectivo de traballadores que era máis doado de axustar (os temporais), o que reduciu de forma considerable a taxa de temporalidade. Esta tendencia proseguiu en 2012, de xeito que dos 44.500 empregos perdidos, 23.700 foron temporais, un 11,3% menos, polo que a ocupación indefinida tamén experimentou un retroceso importante de 20.800, un 3,3% menos. Estas cifras están en liña coa media nacional, na que a redución de temporais foi do 12,1% e a de indefinidos do 3,6%. Por sexos, no caso dos homes as caídas en ambos os tipos de contrato foi intensa (5,2% no caso dos indefinidos, 14,1% no dos temporais), mentres que no segmento feminino a caída centrouse case exclusivamente nos temporais (8,7%), diminuíndo o emprego indefinido nun 0,9%. Como resultado, a taxa de temporalidade situouse no 23,2%, 1,6 puntos por debaixo da de 2011, tan só 4 décimas por debaixo da media nacional. A taxa masculina é sensiblemente inferior á feminina (20,8% e 25,7% respectivamente), o que indica que a pesares de que a contratación feminina indefinida parece aguantar relativamente ben, o nivel medio de precariedade neste segmento é superior ao dos homes.

A Estatística de Contratos, elaborada polo Sistema Público de Emprego Estatal (SEPE), informa sobre o total de contratos asinados ao longo do ano, en función das diferentes modalidades de contratación dispoñibles para os empresarios, e proporciona unha fonte de información complementaria á da EPA para a análise das principais tendencias do emprego asalarizado. Neste sentido, durante o ano 2012 asináronse en Galicia un total de 640.745 contratos iniciais, o que supón unha caída do 0,9% respecto a 2011, dato que contrasta coa caída do 4% da ocupación, e do 5,2% dos asalarizados. A desagregación por tipos de contrato amosa que os indefinidos aumentan en 2012 (un 7,1%), cunha clara diferenza entre os ordinarios e os de fomento do emprego. En concreto, e moi posiblemente como consecuencia das bonificacións á contratación indefinida introducidas na reforma laboral aprobada polo Goberno en marzo de 2012, os contratos indefinidos experimentaron un espectacular incremento do 38,8% (8248 contratos máis que en 2011), mentres que o contrato de fomento da

contratación indefinida (que fora universalizado en anteriores reformas) experimentou unha forte redución do 90,5%, consecuencia da súa eliminación na recente reforma laboral. Non obstante, como xa se apuntou en anteriores informes, este último tipo de contrato non fora empregado polos empresarios, a pesares de supoñer menores custos de despedimento en caso de despido improcedente respecto do contrato indefinido ordinario. Canto aos contratos temporais, estes diminuíron un 1,1% (6484 contratos menos), aínda que con dinámicas diferentes en canto á tipoloxía. Así, o contrato de obra e servizo e o de interinidade sufriron caídas do 1,2% e do 11,3%, mentres que o de eventuais por motivos da produción volve experimentar un avance, neste caso do 2,4%. Os contratos de inserción seguen sendo anecdóticos (en total suman 2747, o 0,4% do total da contratación inicial), e os de formación, que representan a principal vía de entrada dos máis novos ao mercado laboral, tiveron un comportamento mixto, xa que mentres o de prácticas caeu un 23,2% o de formación aumentou un 7,9%. En

Cadro núm. 7

Contratos rexistrados segundo tipo en Galicia

	Núm. de contratos			Variación (%)	
	2010	2011	2012	2011/2010	2012/2011
Indefinidos					
Ordinarios	23.015	21.231	29.479	-7,8	38,8
Fomento do emprego	8.964	6.797	646	-24,2	-90,5
Discapacitados	481	451	384	-6,2	-14,9
Total indefinidos	32.460	28.479	30.509	-12,3	7,1
Temporais					
Obra ou servizo	238.815	231.453	228.635	-3,1	-1,2
Eventuais por circunstancias da produción	267.187	272.147	278.613	1,9	2,4
Interinidade	84.388	85.853	76.194	1,7	-11,3
Discapacitados	915	913	774	-0,2	-15,2
Inserción					
Substitución	906	1.087	984	20,0	-9,5
Xubilación parcial	1.346	1.558	1.624	15,8	4,2
Substitución por xubilación aos 64 anos	95	102	120	7,4	17,6
Temporais formativos					
■ Prácticas	3.141	3.028	2.327	-3,6	-23,2
■ Formación	6.020	4.872	5.258	-19,1	7,9
Total temporais	602.813	601.013	594.529	-0,3	-1,1
Outros	17.799	16.794	15.707	-5,6	-6,5
Total contratos	653.072	646.286	640.745	-1,0	-0,9

Fonte: SISPE, *Estadística de Contratos*

definitiva, os datos de contratación permiten intuír un certo cambio na dinámica dos contratos indefinidos, posiblemente como consecuencia das sucesivas reformas do marco de relacións laborais. A existencia de novos incentivos á contratación de traballadores entre 16 a 30 anos (ata 3300 euros, ou 3600 no caso de mulleres) e de traballadores parados de máis de 45 anos inscritos nas oficinas de emprego durante 12 meses nos anteriores 18 (ata 3900 euros, 4500 no caso de mulleres), son sen dúbida parte da explicación da boa evolución da contratación indefinida. Outros aspectos da reforma non teñen un efecto tan claro sobre os datos de contratación e non será ata que a recuperación económica comece cando se poida avaliar a súa efectividade.

Desemprego

Sen dúbida, un dos aspectos máis preocupantes da evolución do mercado de traballo ao longo desta recesión é o forte incremento do paro. Os datos da EPA amosan que no conxunto do ano o número total de desempregados en Galicia aumentou en 42.500, o que supón unha taxa de variación do 18,6%, 4 puntos superior á rexistrada no ano precedente. Este incremento, ademais, foi sostido ao longo de todo o ano. A primeira metade do ano presentou taxas de variación interanuais trimestrais do 17,3% no primeiro trimestre e do 25,6% no segundo, para moderar lixeiramente o crecemento no terceiro (16,6%) e cuarto (15,4%). Por sexos o impacto foi diferente, xa que o aumento nos homes (28.700, un 24,6%) foi moito máis elevado que nas mulleres (13.800, un 12,3%). Outro trazo destacable é que todos os grupos de idade experimentaron incrementos no desemprego: o grupo de 16 a 24 anos aumentou en 4900 (un 15%), cun desigual reparto por sexos (1400, un 7,1% no caso dos homes, 3600, un 25,9% no das mulleres). O tramo central (25-54 anos) aumentou o desemprego en 32.500, un 18,5%, sendo neste caso a desagregación por sexos máis desfavorable para os homes: 23.800 desempregados (un 27,3%) fronte a un aumento de 8600 (un 9,7%) no caso das mulleres. O grupo de idade máis avanzada (55 anos e máis) é o que experimenta un aumento relativo maior (5100 parados máis, un 26,2%), taxa que acada o 34,2% no caso do segmento masculino (3500 parados máis) e o 16,8% no feminino (1500 desempregadas máis). Este importante incremento no desemprego deste grupo é moi preocupante polos efectos que pode ter sobre a súa empregabilidade futura e polos efectos negativos que pode xerar á hora do cómputo das pensións por xubilación destes traballadores cando cheguen á idade correspondente, xa que o sistema actual concede un peso elevado ás cotizacións feitas nos últimos anos de vida activa do cotizante.

Como consecuencia desta evolución, a taxa de desemprego en Galicia acadou o seu máximo na serie histórica vixente do INE, cun valor do 20,7%, 3,3 puntos superior á do ano 2011. Ademais, cabe destacar que non existen diferenzas relevantes por sexos, situándose a taxa masculina no 20,9% (4,2 puntos máis) e a feminina no 20,4% (2,2 puntos máis). Polo tanto, en termos de taxas de desemprego, o impacto da

Cadro núm. 8

Desempregados por sexo e grupos de idade en Galicia (en miles de persoas)

	2011	2012	2013	Variación 2012/2011		TVI (%) 2013/2012
	Media anual	Media anual	I trim.	Absoluta	%	I trim.
Homes						
De 16 a 24 anos	18,9	20,3	19,2	1,4	7,1	0,5
De 25 a 54 anos	87,2	111,0	119,3	23,8	27,3	11,3
De 55 e máis anos	10,3	13,8	14,7	3,5	34,2	18,5
Total	116,4	145,1	153,1	28,7	24,6	10,4
Mulleres						
De 16 a 24 anos	13,8	17,4	17,5	3,6	25,9	7,4
De 25 a 54 anos	89,0	97,6	106,4	8,6	9,7	6,9
De 55 e máis anos	9,1	10,6	10,3	1,5	16,8	-6,4
Total	111,8	125,6	134,3	13,8	12,3	5,8
Total						
De 16 a 24 anos	32,7	37,6	36,7	4,9	15,0	3,7
De 25 a 54 anos	176,1	208,6	225,7	32,5	18,5	9,2
De 55 e máis anos	19,4	24,4	25,0	5,1	26,2	6,8
Total	228,3	270,7	287,4	42,5	18,6	8,2

Fonte: INE, Encuesta de Población Activa

recesión está a ser similar para ambos colectivos, conclusión que se ve reforzada pola desagregación por tramos de idade. Así, o grupo dos máis novos (de 16 a 24 anos) presenta unha taxa do 45,5% (45,9% para os homes, 7 puntos e medio máis, 45,1% para as mulleres, 8,4 puntos máis). Non obstante, esta análise debe ser matizada polo comportamento en termos de actividade. Se ben é certo que a porcentaxe de parados dentro do grupo de idade é moi alta, hai que ter en conta que a taxa de actividade do grupo é reducida (38,3%). En calquera caso, este dato ten profundas implicacións respecto ao funcionamento do mercado de traballo, que non é capaz de proporcionar ao segmento máis novo do mercado perspectivas realistas de colocación. O segmento de idade central, o máis numeroso, presenta taxas próximas á media: 20,1% para o total, o que supón un aumento de 3,2 puntos, con taxas similares por sexos (20,3% no caso dos homes, 20% no das mulleres). O grupo de 55 anos e máis, como é habitual, é o que amosa taxas máis reducidas, aínda que maiores que en 2011: para o total a taxa acadou o 12,7% (2,2 puntos máis), para os homes foi do 13,1% (2,8 puntos de aumento) e para as mulleres do 12,3% (1,4 puntos de incremento).

En termos comparativos con outras comunidades autónomas, Galicia ocupa unha posición intermedia, formando parte do grupo de rexións con taxas de paro infe-

riores á media nacional. Na clasificación de comunidades autónomas por taxa de paro, Galicia ocupa a posición número 10 (a mesma que en 2011), lonxe dos dous extremos da clasificación (Andalucía, cun 34,6% e País Vasco, cun 14,9%).

A diferente evolución do emprego e da actividade nas provincias galegas fai que se rexistrasen fortes diferenzas canto ao nivel e á dinámica das súas taxas de paro. Así, a provincia con maior taxa foi Pontevedra (24,6%), seguida de Ourense (21,2%) e A Coruña (18,5%), mentres Lugo amosou un valor moito máis reducido (16,5%). Estas taxas son resultado de variacións moi dispares: a taxa creceu máis en Lugo (4,5 puntos), seguida de Pontevedra (3,7 puntos) e Ourense (3,2 puntos), sendo o crecemento na Coruña máis suave (2,6 puntos). Esta dinámica fai que Lugo sexa a oitava provincia en España coa taxa de desemprego máis baixa, e A Coruña, a duodécima.

Un aspecto importante a ter en conta á hora de analizar o desemprego é a duración do mesmo, xa que episodios prolongados de permanencia nesta situación poden desembocar en caídas de renda debido á perda de prestacións por desemprego, en abandono da actividade, debido ao efecto desánimo ou incluso na emigración. Os datos da EPA indican que os grupos de desempregados que máis aumentan son os de duración máis longa. Así, o grupo de 6 meses a un ano creceu en 11.100, un 29,9%, o de 1 ano a dous anos fíxoo en 4900 (8,9%) e o de máis de dous anos en 24.100 (46,5%). Deste xeito, do total de desempregados, o 50% son de longa duración (un ano ou máis). Estes datos son preocupantes, xa que indican que unha boa parte da poboación que perdeu o seu emprego en anos anteriores ten esgotadas, ou está a piques de esgotar, as súas prestacións (que teñen unha duración media de un ano e medio), polo que a caída de renda correspondente pode situalos preto da exclusión social.

Canto á evolución do desemprego por niveis educativos, os datos da EPA amosan que os dous grupos que sufriron un impacto máis pronunciado foron o de educación secundaria de primeira etapa (aumento de 21.900, un 23,5%) e o de educación superior e doutoramento (aumento de 13.900, un 25%), vinculado en boa medida ao recorte do emprego público. Os outros dous grupos experimentaron variacións moito máis moderadas. Así, o de educación primaria incrementou o desemprego en tan só 1700 (5,9%) e o de educación secundaria de segunda etapa fíxoo en 5100 (9,8%).

Por sexos existen diferenzas apreciables nos diferentes niveis educativos. Así, no grupo educativo máis baixo o desemprego crece con moita máis forza nos homes

Gráfico 8

Taxas de desemprego por sexos (en %)

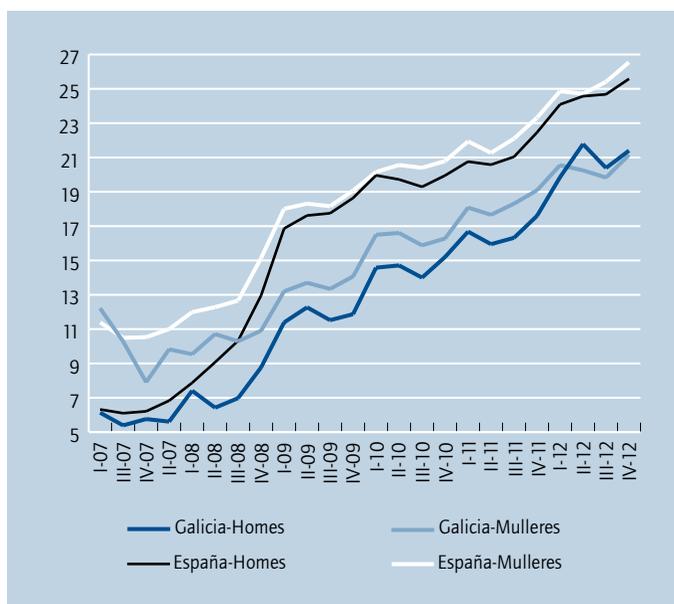
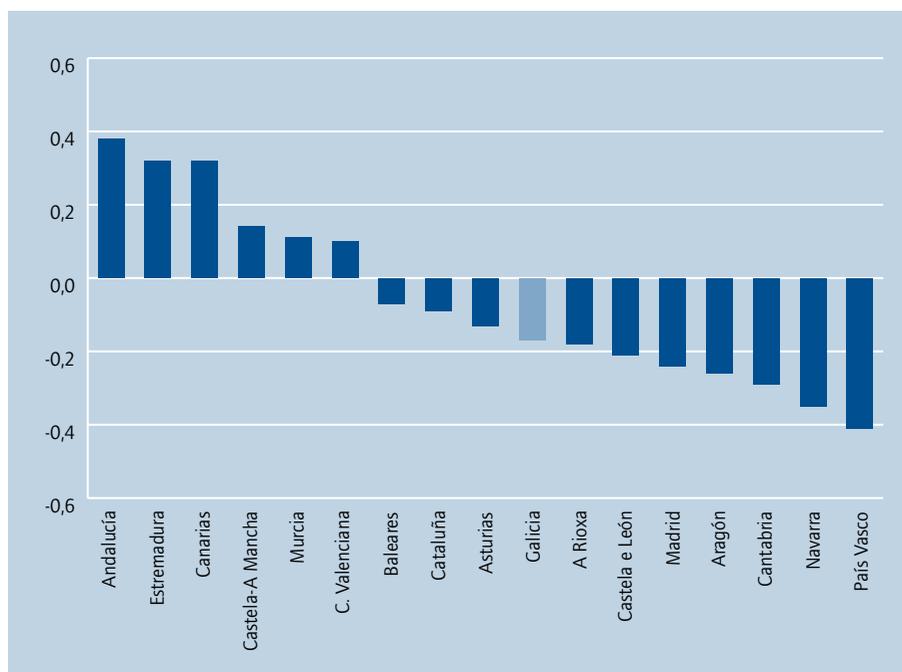

Gráfico 9

Taxas de desemprego relativas por comunidades autónomas (en %). Ano 2012

Nota: A taxa relativa calcúlase como a taxa da comunidade autónoma sobre a nacional menos a unidade.

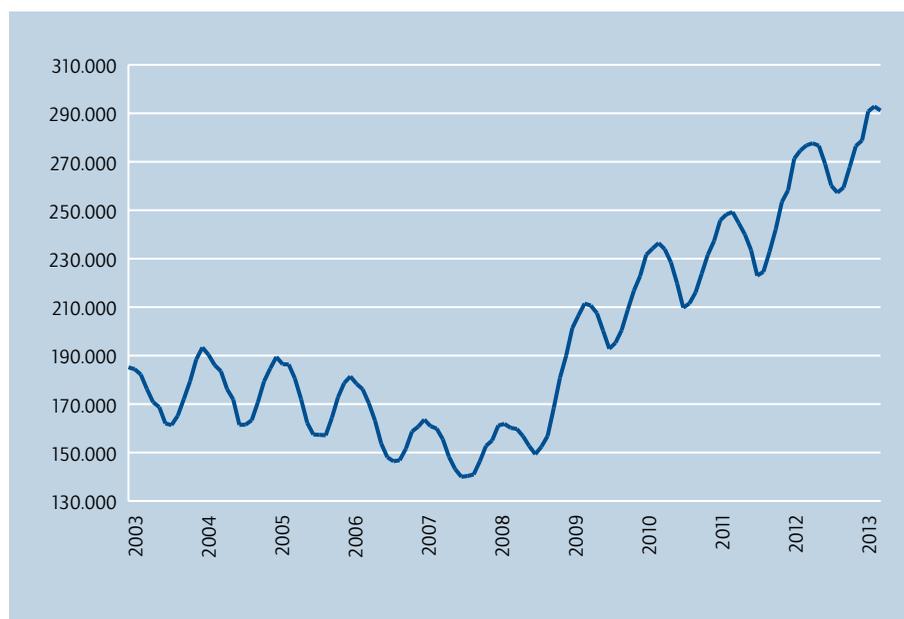
(1500, 9,3%) que nas mulleres (200, 1,4%). O mesmo sucede nos grupos de educación secundaria, tanto de primeira como de segunda etapa (variacións absolutas respectivas de 4000 e 1100, con taxas do 16,3% para o grupo masculino e do 4,1% para o feminino). No que respecta á educación superior, en cambio, a variación é moi similar (5600 para os homes, un 24,3%, 8300 para as mulleres, un 25,6%).

Os datos de paro rexistrado nas oficinas públicas de emprego, proporcionados polo SEPE ofrecen unha imaxe complementaria aos da EPA. Estas dúas fontes estatísticas son metodoloxicamente diferentes (a EPA é unha enquisa, polo que os datos obtéñense por mostraxe, mentres que as cifras de paro rexistrado son datos administrativos), e as definicións empregadas por ambas operacións estatísticas para definir un parado son distintas. De calquera xeito, os datos do SEPE indican que o número de traballadores rexistrados como demandantes de emprego ascendeu en 2012 a 270.515, o que supuxo un incremento de 29.129 (un 12,1%) respecto a 2011. Un aspecto a destacar é que o aumento do paro foise acelerando ata mediados de ano (pasando dunha taxa de variación interanual mensual do 10,4% en xaneiro a un 16,7% en xullo), para comezar a moderar o ritmo de crecemento nos meses posteriores, acabando o ano cunha taxa do 8% en decembro. Este cambio de tendencia viuse confirmado nos primeiros meses de 2013, nos que a taxa de variación seguiu a diminuír, ata acadar un 6% en

marzo. Este dato resulta contradictorio co apuntado pola EPA e pola estatística de afiliacións á Seguridade Social, polo que debe ser seguido con atención ao longo de 2013. Por sexos, o paro aumentou máis nos homes (16,1% fronte a un 8,5% das mulleres), confirmándose, polo tanto, as tendencias rexistradas en anos anteriores. Na desagregación provincial, Lugo á e provincia cun maior incremento do paro rexistrado (14,6%), seguida da Coruña (12,2%), mentres Ourense e Pontevedra presentaron taxas respectivas do 11,7% e do 11,5%.

Gráfico 10

Evolución do paro rexistrado en Galicia

Prezos e salarios

A debilidade da demanda agregada está a favorecer unha moderación na inflación, que se reduciu en 2012 ata o 2,5% a nivel nacional, 9 décimas por debaixo da taxa de inflación media do ano precedente. En Galicia esta desaceleración no aumento dos prezos foi lixeiramente superior á media nacional, xa que a taxa de inflación reduciuse nun punto porcentual ata acadar o 2,4%. Esta evolución foi acompañada dunha moderación xeneralizada nos incrementos salariais pactados nos convenios colectivos. A delicada situación de moitas empresas está a facer que os traballadores acepten aumentos salariais inferiores aos aumentos de inflación, o que na práctica supón unha redución dos salarios reais. Deste xeito as empresas están sendo capaces de reducir os

seus custes laborais e mellorar así a súa capacidade competitiva. Segundo a Estatística de Convenios Colectivos publicada polo Ministerio de Emprego e Seguridade Social, o aumento salarial medio durante o ano foi do 2%, 1,3 puntos por debaixo da media do ano precedente e, polo tanto, 4 décimas por debaixo da inflación media. Como é habitual, o dato de total de convenios agocha fortes diferenzas en función do ámbito de aplicación do mesmo. No conxunto do ano o aumento salarial pactado nos convenios de empresa foi do 1,1%, un punto inferior ao de 2011, mentres que nos convenios de ámbito superior o aumento salarial pactado foi do 2,5% (9 décimas por debaixo do de 2011). Estes datos apuntan a que un xeito de lograr unha moderación nos custes laborais pode pasar por unha descentralización da negociación colectiva, obxectivo que persegue a reforma laboral, tratando de impoñer o convenio de empresa. Así, segundo o texto aprobado polo Goberno, o convenio de empresas debe prevalecer sobre calquera outro convenio, ademais de considerar negociables todas as condicións laborais. Por outra banda, danse facilidades para aplicar as cláusulas de *descolgue* salarial e de dificultar a ultraactividade dos convenios (a renovación automática do convenio en caso de ausencia de acordo).

A *Encuesta Trimestral de Coste Laboral* publicada polo INE complementa a descrición da evolución dos custes laborais das empresas. No conxunto do ano o custe total descendeu un 2,6%, debido a unha redución xeneralizada de todos os seus

Gráfico 11

Taxa de variación interanual do IPC e do incremento salarial pactado por tipo de convenio (en %) en Galicia

Cadro núm. 9

Custo laboral por traballador, sector de actividade e compoñentes do custo (en euros)

	2011	2012	Variación 2012/2011	
	Media anual	Media anual	Absoluta	%
Industria				
Custo total	2.479,6	2.516,4	36,7	1,5
Custo salarial total	1.820,9	1.835,0	14,2	0,8
Custo salarial ordinario	1.548,5	1.564,4	15,9	1,0
Outros custos	658,8	681,3	22,5	3,4
Custo por percepcións non-salariais	90,8	107,5	16,7	18,4
Custo por cotizacións obrigatorias	593,5	595,3	1,8	0,3
Subvencións e bonificacións da S. Social	25,5	21,6	-4,0	-15,6
Construción				
Custo total	2.350,2	2.414,2	64,1	2,7
Custo salarial total	1.626,7	1.646,7	20,0	1,2
Custo salarial ordinario	1.404,6	1.421,7	17,1	1,2
Outros custos	723,5	767,5	44,0	6,1
Custo por percepcións non-salariais	156,1	192,7	36,6	23,4
Custo por cotizacións obrigatorias	585,6	590,8	5,2	0,9
Subvencións e bonificacións da S. Social	18,2	16,0	-2,2	-12,0
Servizos				
Custo total	2.195,5	2.103,7	-91,9	-4,2
Custo salarial total	1.634,5	1.559,4	-75,1	-4,6
Custo salarial ordinario	1.425,1	1.402,1	-22,9	-1,6
Outros custos	561,1	544,2	-16,8	-3,0
Custo por percepcións non-salariais	82,2	73,2	-9,0	-10,9
Custo por cotizacións obrigatorias	496,6	485,2	-11,4	-2,3
Subvencións e bonificacións da S. Social	17,8	14,2	-3,6	-20,1
Total				
Custo total	2.265,3	2.206,2	-59,1	-2,6
Custo salarial total	1.669,7	1.618,1	-51,6	-3,1
Custo salarial ordinario	1.447,0	1.434,2	-12,8	-0,9
Outros custos	595,6	588,1	-7,5	-1,3
Custo por percepcións non-salariais	91,0	89,4	-1,6	-1,8
Custo por cotizacións obrigatorias	523,9	514,5	-9,5	-1,8
Subvencións e bonificacións da S. Social	19,3	15,7	-3,6	-18,6

Fonte: INE, Encuesta Trimestral de Costes Laborales

compoñentes, situándose nos 2206,2 euros por traballador. Por sectores económicos, os custes reducíronse nos servizos (un 4,2%) e aumentaron na industria (1,5%) e na construción (2,7%). Esta diferente evolución debeuse ao diferente impacto que as variacións nos compoñentes do custe tiveron en cada sector. Así, na industria, os custes por percepcións non salariais (relacionados coas horas extraordinarias e as indemnizacións por despedimento) aumentaron un 18,4%, e explican o 45% do incremento no custe laboral total. Na construción este compoñente aumentou un 23,4% e contribuíu nun 57% ao aumento do custe total. Nos servizos, pola contra, producíronse reducións en todos os compoñentes, especialmente no custe salarial ordinario (1,6%), no custe por percepcións non salariais (10,9%) e no custe por cotizacións obrigatorias (-2,3%).

II. Agricultura

Algúns acontecementos relevantes en 2012

Tendencias dos prezos internacionais das commodities agrarias

En anteriores informes analizamos a forte volatilidade que vén afectando desde 2007 os prezos das principais *commodities* agrarias nos mercados internacionais. Pois ben, ao longo de 2012 o índice de prezos dos alimentos da FAO mostrou unha estabilidade moito maior que en anos anteriores, manténdose en valores elevados aínda que inferiores aos alcanzados nos picos de 2007-2008 e de finais de 2010-comezos de 2011. Non todos os produtos que compoñen ese índice da FAO se beneficiaron, porén, da estabilidade de prezos en 2012. Desde unha óptica galega cómpre sinalar que as cotizacións dos cereais experimentaron fortes alzas; o que, dada a dependencia de Galicia da compra destes bens, deixouse notar nun encarecemento dos pensos para o gando. E iso produciuse ao mesmo tempo que as cotizacións internacionais dos produtos lácteos sufrían unha importante caída.

No informe da FAO e da OCDE sobre as perspectivas agrarias para o período 2012-2021,¹ estímase que os prezos internacionais dos produtos básicos se manterán nun nivel elevado durante ese decenio. Ademais, a volatilidade segue sendo unha preocupación de primeira magnitude para estes organismos.

O debate sobre as propostas de reforma da Política Agraria Común (PAC) para o período 2014-2020

No anterior informe examinamos as propostas legislativas para a reforma da PAC presentadas pola Comisión Europea en outubro de 2011 e demos conta tamén da proposta de cadro financeiro plurianual presentada en xuño dese ano. Advertiamos alí de que a aprobación final dos textos legislativos corresponde ao Consello Europeo e ao Parlamento Europeo; institución esta última que por primeira vez ten capacidade de codecisión nunha reforma da PAC. No momento de redactar este informe aínda non existe un acordo definitivo en ambos temas. Tanto o Parlamento Europeo como o Consello Europeo adoptaron os seus respectivos compromisos sobre as propostas legislativas de reforma da PAC e tamén sobre o cadro financeiro plurianual 2014-2020. Pero, tras a toma de posición de ambas institucións, iniciouse un procedemento de

¹ OCDE FAO (2012): *Perspectives Agricoles de l'OCDE et de la FAO 2012 2021*, OCDE/FAO.

negociación a tres bandas (Parlamento, Consello e Comisión), denominado *triálogos*, que no mellor dos casos non culminará ata finais de xuño de 2013.

Para o cadro financeiro plurianual 2014-2020, o Consello Europeo celebrado o 7 e 8 de febreiro de 2013 alcanzou un acordo, propoñendo que o montante máximo dos gastos para a UE-28 (incluíndo xa Croacia) nese período sexa de 960 mil millóns de euros en dotacións para autorizacións (1% da RNB da Unión europea) e 908 mil millóns de euros en dotacións para pagamentos (0,95% da RNB da Unión Europea).² En coherencia co espírito de restrición do gasto público que preside as políticas dos países membros, ese acordo significa que o límite global de gasto se reduciría en termos reais nun 3,5% para compromisos e nun 3,7% para pagamentos, en comparación co cadro financeiro 2007-2013. O propio Consello sinala que sería a primeira vez que o volume do orzamento comunitario diminúa en cifras absolutas.

No que se refire ao orzamento destinado á PAC, o acordo do Consello contempla unhas contías inferiores ás propostas pola Comisión que citamos no anterior informe. Para os gastos de mercado e pagamentos directos, o límite proposto polo Consello é de 277,85 mil millóns de euros, o que supón unha redución de case 59 mil millóns de euros en comparación co período 2007-2013, un 17,5% menos. No caso concreto de España³ serían 31,7 mil millóns de euros de axudas directas para o período 2014-2020, o que, segundo as estimacións do Ministerio de Agricultura, implicaría unha diminución do 12,2% respecto á suma executada en 2007-2012 máis as previsións para 2013; en cifras absolutas, 4,4 mil millóns de euros menos no conxunto dos sete anos. Cómpre ter en conta, ademais, que o executado finalmente no período 2014-2020 pode ser inferior ao autorizado, co que estaríamos falando dunha redución superior. Polo que respecta aos fondos para o desenvolvemento rural (o segundo pilar da PAC), o montante global aproxímase aos 85 mil millóns de euros, cunha caída lixeiramente superior ao 11% respecto ao período 2007-2013. Deses suma total corresponderían a España, segundo o Ministerio de Agricultura, 7368 millóns de euros, o que significa unha redución do 9,7% en comparación co período anterior.

Hai que sinalar que en marzo de 2013 o Parlamento Europeo manifestou o seu rexeitamento a ese cadro financeiro proposto polo Consello, polo que as cifras non poden darse por definitivas. Con todo, á espera de que os *triálogos* pechen o acordo definitivo sobre o cadro financeiro plurianual, parece seguro que este vai supoñer unha redución significativa dos fondos da Política Agraria Común, tanto no primeiro pilar como no segundo. Unha importante caída en termos reais no conxunto da Unión Europea e tamén en España.

No relativo á reforma da PAC, o proceso negociador a tres bandas iniciouse en abril de 2013 co obxectivo de alcanzar un acordo antes de finalizar o mes de xuño.

² Os importes referidos ao cadro financeiro plurianual están expresados en euros constantes de 2011, tanto os do período 2007-2013, como os de 2014-2020.

³ Os datos para España están extraídos do documento: Ministerio de Agricultura, Alimentación e Medio ambiente (2013): *Marco Financiero Plurianual 2014-2020*, 18 de febreiro de 2013.

Previamente, o Parlamento Europeo e o Consello fixaran as súas posicións. Ambas as institucións manteñen dous aspectos centrais das propostas da Comisión que analizamos no anterior informe:

- a. No que se refire á regulación dos mercados, mantense o eixe central sobre o que veñen xirando as últimas reformas da PAC: a liberalización. En todo caso, para corrixir as perturbacións nos mercados ponse o énfase na autorregulación dos axentes das distintas cadeas de produtos agroalimentarios.
- b. A desaparición do actual réxime de axudas directas (centrado no *pagamento único*), e a súa substitución por un novo sistema que contempla distintas axudas, unhas obrigatorias para os Estados e outras optativas, deixando unha ampla marxe de manobra a cada país para a súa aplicación.

É na concreción deste segundo aspecto, as axudas directas do primeiro pilar, onde se centran as maiores diferenzas entre as posicións do Parlamento e do Consello, así como entre estas e a proposta inicial da Comisión. Sen entrar nunha descrición pormenorizada, as cuestións máis salientables son dúas:

1. O Parlamento e, en maior medida aínda, o Consello apostan por suavizar os requisitos esixidos ás explotacións para o cobro do denominado *greening* (pagamento verde), ao que se van dedicar o 30% dos fondos das axudas directas.

2. A proposta da Comisión implicaba a obriga de tender a pagamentos uniformes por hectárea en cada país, de tal modo que o pagamento de base tería que ser igual en todas as hectáreas dun Estado ou rexión en 2019 a máis tardar. No entanto, a posición do Consello vai na liña de matizar e demorar no tempo esa igualación dos pagamentos por unidade de superficie. En concreto, propón que a aproximación se limite a que os produtores que perciban menos do 90% da axuda por hectárea media da súa rexión recuperen entre 2014 e 2019 unha terceira parte da diferenza entre ese 90% e o seu nivel actual de axudas. Ademais, o Consello é partidario de que cada Estado poida limitar as hectáreas elixibles ás declaradas nunha data anterior a 2014 (medida destinada a frear a entrada de novos produtores e novas superficies nos pagamentos directos).

Eses matices ou modificacións respecto ás propostas da Comisión teñen unha liña de fondo común: manter na maior medida posible o statu quo no reparto das axudas dentro de cada Estado membro, tanto entre produtores como entre orientacións produtivas e territorios. As posicións do Consello e do Parlamento manteñen outras diferenzas. A modo de exemplo: o Consello pretende converter en voluntario para os Estados a aplicación dun límite máximo ás axudas que recibe cada explotación; e tamén defende que a porcentaxe dos fondos que se pode destinar a pagamentos vinculados á produción sexa superior. Por último, entre as propostas do Consello hai unha que pode resultar de grande interese para a agricultura galega: a aplicación dun pagamento redistributivo. Este mecanismo, que recolle unha proposta francesa, sería de aplicación voluntaria para os Estados membros e consistiría en incrementar a axuda pagada polas primeiras hectáreas de cada explotación, como máximo para as 50

primeiras hectáreas. De aprobarse iso a nivel comunitario, a aplicación desta medida en España (que quedaría á decisión do Estado) podería supoñer un incremento importante dos fondos percibidos polas explotacións galegas; e de modo xeral contribuiría a un reparto das axudas menos regresivo socialmente.

Lembremos, para finalizar, que o calendario previsto é que os *triálogos* permitan alcanzar un acordo político antes de finais de xuño de 2013, o que posibilitaría a adopción dos textos legislativos no outono. Con todo, aínda cumpríndose ese calendario, non vai ser posible que os Estados membros realicen os cambios necesarios nas normativas nacionais para comezar a aplicar a nova PAC en 2014, polo que esta aplicación vaise adiar ata 2015. Todo indica, pois, que o actual sistema do pagamento único e os pagamentos asociados se vai prorrogar un ano, aínda que o volume de fondos xa se reduciría en 2014 en aplicación do novo cadro financeiro 2014-2020.

As vicisitudes vividas polo sector lácteo galego

A crise de prezos e de rendibilidade pola que atravesan as explotacións lácteas

Referímonos anteriormente á alza das cotizacións internacionais dos cereais ao longo de 2012, alza que tamén afectou á soia. Iso provocou que o prezo do concentrado para o gando vacún en España sufrira de novo un considerable incremento: segundo os datos do Ministerio de Agricultura o custe dos pensos para o vacún de leite en 2012 foi un 9% máis alto que en 2011 e un 25% superior ao de 2010. Ademais, as medias anuais suavizan un incremento que se concentrou nos últimos meses do exercicio, de tal modo que entre os dous primeiros e os dous últimos meses de 2012 os pensos para o vacún de leite encarecéronse nun 18%.

Esa alza dos custos dos alimentos comprados tivo lugar ao mesmo tempo que os prezos do leite percibidos polos gandeiros galegos se reducían: segundo os datos do Observatorio do Sector Lácteo, o prezo medio cobrado en 2012 (media non ponderada) foi de 30,11 céntimos de euro/litro fronte a 30,95 céntimos/litro en 2011. Isto provocou que o prezo medio percibido polas explotacións galegas non só continuase estando por baixo da media española, senón que se ampliase a diferenza: de 1,33 céntimos en 2011 a 1,73 en 2012. No momento de redactar este informe non hai aínda datos publicados sobre os resultados das explotacións lácteas en Galicia en 2012. Pero, tendo en conta a redución do prezo de venda do leite e o encarecemento simultáneo da principal partida dos custos de produción,⁴ todo indica que estas explotacións viron diminuída a súa rendibilidade, acentuando as dificultades polas que veñen pasando nos últimos anos.

⁴ En 2010 as compras de alimentos para o gando supoñían o 40,3% dos custos de produción, sen incluír os custos de oportunidade, das explotacións lácteas galegas. Consultar: BARBEYTO, F., e C. LÓPEZ, (2012): *Resultados técnico económicos das explotacións de vacún de leite en Galicia 2010*, Consellería do Medio Rural, Santiago de Compostela.

A crise de Alimentos Lácteos: crónica dunha morte anunciada?

No informe de 2009 analizamos a constitución da empresa Alimentos Lácteos S.A. por parte dun grupo de cooperativas co obxecto de xestionar a planta industrial que Leche Pascual tiña en Outeiro de Rei. Naquel momento sinalamos a existencia de importantes dúbidas sobre a viabilidade empresarial deste proxecto, tanto pola falta de experiencia industrial dos promotores como polos produtos que tiña previsto elaborar e o reducido volume de leite recollido do que partía.

Tres anos despois da sinatura do contrato de aluguer das instalacións a Leche Pascual, a empresa Alimentos Lácteos atópase en situación de concurso de acredores e, desde marzo de 2013, a produción está paralizada e o persoal afectado por un expediente de regulación de emprego. Non sorprende este desenlace nunha empresa que desde o primeiro momento arrastrou importantes dificultades. A falta de materia prima, que impediu unha utilización óptima da capacidade produtiva da factoría, e os problemas para colocar o produto a un prezo rendible lastraron desde o principio o proxecto. O resultado foi que en 2010, primeiro ano de funcionamento, as perdas superaron os 3 millóns de euros e en 2011 eleváronse ata os 4,5 millóns; orixinando unha acumulación crecente de débedas.

Unha proporción importante dos impagos que foi acumulando Alimentos Lácteos déronse coas cooperativas que lle entregaban leite, o que se tratou de solucionar capitalizando parte desa débeda ou converténdoa en préstamos participativos. Así, en dous anos a empresa realizou catro ampliacións de capital ás que acudiron as cooperativas, ata alcanzar 3,94 millóns de euros. Un proceso de capitalización das débedas que, polo que agora sabemos, non sempre se efectuou coa necesaria transparencia e coñecemento polos socios das cooperativas. A morosidade coas cooperativas fixo que unha parte delas deixasen de entregarlle o leite ou reducisen as entregas para diversificar os seus clientes, agravando a crise da empresa. Finalmente, os impagos ás cooperativas, cando menos en parte, trasladáronse aos gandeiros; de tal modo que hai explotacións que acumulan varios meses sen cobrar o leite entregado.

No momento de redactar este texto está pendente de decidir o futuro da empresa. Alimentos Lácteos, co apoio implícito de Leche Pascual, presentou un plan de viabilidade que está á espera do posible apoio da Xunta de Galicia; en caso contrario deberá solicitar o concurso de acredores. Cómpre lembrar que a Administración galega fixo no seu momento unha clara aposta por este proxecto, liderado polas cooperativas Arzuana e Gancobre, inxectando un volume importante de fondos públicos; o que a levou a ser na actualidade un dos principais acredores. O plan de viabilidade pasaría por aumentar o volume de leite transformado, o que require que as cooperativas implicadas retomen e incrementen as súas entregas; e tamén esixiría unha quita importante da débeda e unha maior achega de capital. Elementos que, a priori, parece moi difícil que se logren. En todo caso, a posta en marcha do plan de viabilidade está condicionada a un novo e importante apoio da Xunta de Galicia a un proxecto de dubidoso futuro. Do contrario, assistiremos ao fin de Alimentos Lácteos (non necesariamente ao peche da factoría, que podería ser retomada por outra empresa), confirmando o que desde o primeiro momento parecía unha morte anunciada.

A compra de Clesa por un grupo de cooperativas liderado por Feiraco

A crise do grupo Nueva Rumasa tamén se deixou sentir na industria láctea radicada en Galicia. En maio de 2011 Clesa entrou en concurso de acredores cun pasivo que, segundo o xulgado mercantil, ascendía a máis de 1100 millóns de euros e un activo que apenas superaba os 300, isto é, un desfase patrimonial superior a 800 millóns de euros. Desde o principio, un grupo de cooperativas galegas, entre as que estaba Feiraco, interesouse pola factoría situada en Caldas de Rei. A mediados de 2012, tras superar diversas vicisitudes, confirmouse a compra desa factoría e da propia marca por parte da Agrupación Cooperativa Láctea (ACOLAT), nome adoptado por ese grupo de cooperativas. A operación supón un desembolso de máis de 10 millóns de euros e conta co apoio económico da Administración galega a través dun préstamo participativo e un aval, necesitando tamén un importante financiamento bancario.

A priori, este proxecto non só podería manter a actividade e o emprego da factoría de Caldas, senón tamén contribuír a diversificar a gama de produtos lácteos, con derivados de maior valor engadido. De ser así, a crise do grupo Nueva Rumasa acabaría saldándose cun reforzamento da débil industria láctea galega de base cooperativa. Pero haberá que estar atentos á evolución do proxecto nos próximos anos, porque o contexto do mercado español de produtos lácteos non é precisamente favorable.

A dinámica do complexo agroalimentario e do complexo da madeira no decenio 2000-2010

Recentemente o IGE publicou novas cifras das Contas Económicas de Galicia con base 2008 referidas ao período 2000-2010 para 77 ramas de actividade. Estes datos permiten ter unha panorámica da evolución do complexo agroalimentario e do complexo da madeira ao longo da última década.

Tendencias do sector agrario

As cifras do IGE mostran un notable crecemento do valor engadido bruto (VEB) do sector agrario galego na primeira década deste milenio, especialmente entre 2006 e 2008. No conxunto do decenio 2000-2010, o VEB do sector aumentou en euros correntes nun 45%, en aberto contraste coa caída sufrida no quinquenio 1995-2000 (cadro 1).

Eses datos do IGE presentan certas discrepancias coa serie de Contas Económicas da Agricultura publicada pola Consellería do Medio Rural para o período 2000-2008, que analizamos no informe de 2011. Non obstante, as dúas series coinciden no fundamental: ambas as fontes indican un incremento superior ao 40% do VEB agrario no período 2000-2008, que se concentrou principalmente no trienio 2006-2008. Despois

Cadro núm. 1

Evolución do valor engadido do complexo agroalimentario en Galicia. Período 1995-2010

	Base 2000		Base 2008						
	1995	2000	2000	2002	2004	2006	2008	2009	2010
Millóns de euros correntes									
Agricultura, gandería e caza	892,3	856,9	1.048,5	1.293,0	1.357,3	1.290,7	1.570,6	1.519,9	1.524,9
Industria agroalimentaria	428,4	532,7	607,5	664,8	791,6	865,5	928,4	836,1	796,2
Industria cárnica	66,6	91,9	122,6	116,6	142,1	145,9	136,8	162,5	137,5
Industria láctea	78,8	75,7	116,7	167,8	170,4	176,1	192,8	138,9	105,5
Industria alimentación animal	65,4	65,8	59,7	58,0	87,0	128,9	116,1	86,1	103,0
Outras industrias alimentarias	145,2	186,0	207,2	211,0	224,7	240,4	310,7	245,0	225,8
Industria de bebidas	72,5	113,3	101,3	111,4	167,3	174,1	172,1	203,6	224,5
Total	1.320,8	1.389,5	1.656,1	1.957,8	2.148,8	2.156,2	2.499,0	2.356,0	2.321,1
% sobre o total do complexo									
Agricultura, gandería e caza	67,6	61,7	63,3	66,0	63,2	59,9	62,8	64,5	65,7
Industria agroalimentaria	32,4	38,3	36,7	34,0	36,8	40,1	37,2	35,5	34,3
Industria cárnica	5,0	6,6	7,4	6,0	6,6	6,8	5,5	6,9	5,9
Industria láctea	6,0	5,4	7,0	8,6	7,9	8,2	7,7	5,9	4,5
Industria alimentación animal	4,9	4,7	3,6	3,0	4,0	6,0	4,6	3,7	4,4
Outras industrias alimentarias	11,0	13,4	12,5	10,8	10,5	11,1	12,4	10,4	9,7
Industria de bebidas	5,5	8,2	6,1	5,7	7,8	8,1	6,9	8,6	9,7
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Cadro núm. 1 (continuación)

Evolución do valor engadido do complexo agroalimentario en Galicia.

Período 1995-2010

Taxa de variación anual (en %)	2000/1995	2010/2000
Agricultura, gandería e caza	-0,8	3,8
Industria agroalimentaria	4,5	2,7
Industria cárnica	6,7	1,1
Industria láctea	-0,8	-1,0
Industria alimentación animal	0,1	5,6
Outras industrias alimentarias	5,1	0,9
Industria de bebidas	9,3	8,3
Total	1,0	3,4

Fonte: Elaboración propia a partir de:

■ IGE, Contas económicas. Base 2000. Serie 1995-2001

■ IGE, Contas económicas de Galicia. Base 2008. Serie 2000-2010

diso, os datos do IGE para 2009 e 2010 veñen confirmar as nosas propias estimacións, que adiantamos en informes anteriores: nestes dous anos rompeuse a dinámica favorable do trienio 2006-2008 e o sector agrario galego sufriu unha contracción do VEB mesmo en termos correntes (cadro 1).

Complexo de produción agroalimentario

Partindo das Contas Económicas do IGE desagregadas a 77 ramas, no complexo de produción agroalimentario incluimos 6 ramas: agricultura, gandería, caza e servizos relacionados; procesamento e elaboración de carne e preparación de produtos cárnicos; fabricación de produtos lácteos; fabricación de produtos para a alimentación animal; outras industrias alimentarias e fabricación de bebidas.

A primeira das ramas, a agricultura e gandería, é a de maior peso económico, achegando practicamente as dúas terceiras partes do VEB do complexo. Ademais, de modo rechamante, no conxunto do decenio 2000-2010 reforzou a súa posición ao crecer a un ritmo superior ao da industria agroalimentaria (cadro 1). Aínda que iso esconde dous subperíodos claramente diferenciados: o quinquenio 2000-2005, no que diminuíu de forma nidia o peso relativo do sector agrario; e a segunda metade da década na que se inverte a tendencia, ao sufrir o VEB da industria agroalimentaria unha redución significativa en contraste coa favorable evolución das actividades primarias (cadro 1).

No que se refire ao emprego, o feito máis salientable é que durante este decenio continuou a forte ritmo a caída do emprego agrario, que só se viu freada nos dous últimos anos pola crise económica e as crecentes dificultades para encontrar oportunidades laborais noutros sectores. Iso acompañouse dun moderado incremento dos postos de traballo na industria agroalimentaria. Con todo, en 2010 as actividades primarias seguían concentrando as tres cuartas partes do emprego total do complexo (cadro 2).

Nunha imaxe global, o complexo agroalimentario galego segue caracterizándose polo escaso desenvolvemento da agroindustria, feito que resalta máis cando o comparamos con países e rexións do noso contorno, nos que a pauta habitual é que o VEB xerado pola agroindustria supere notablemente o do sector agrario. Esa debilidade estrutural do noso complexo agroalimentario, como temos posto de manifesto en anteriores informes, está relacionada con dous fenómenos: a saída sen transformar dunha parte da produción agraria e a especialización da agroindustria galega en produtos de escaso valor engadido. Unha característica esta última que, segundo os datos do IGE, se acentuou no decenio 2000-2010 como reflicte a evolución do *ratio* VEB/Produción na industria agroalimentaria de Galicia: ese *ratio* pasou de moverse arredor do 22% a comezos da década a situarse no contorno do 19% nos últimos anos. O sector lácteo constitúe o exemplo extremo desa debilidade industrial, de tal modo que, mentres que Galicia produce preto do 40% do leite de vaca de España, a industria láctea radicada na nosa comunidade supón menos do 10% (en termos de VEB e emprego)

Cadro núm. 2

Evolución do emprego no complexo agroalimentario en Galicia. Período 1995-2010

Postos de traballo (miles)	Base 2000		Base 2008				Taxa de variación anual (en %)	
	1995	2000	2000	2008	2009	2010	2000/1995	2010/2000
Agricultura, gandería e caza	182,4	133,3	130,3	63,9	61,4	61,5	-6,1	-7,2
Industria agroalimentaria	16,3	18,6	17,9	20,2	21,2	20,9	2,7	1,6
Industria cárnica	2,5	2,9	3,9	3,9	4,4	4,0	3,0	0,2
Industria láctea	1,8	1,7	1,7	2,0	2,1	1,9	-1,3	1,1
Industria alimentación animal	1,3	1,2	1,2	1,4	1,3	1,4	-1,9	1,1
Outras industrias alimentarias	9,1	10,92	9,2	10,2	10,7	10,8	3,7	1,6
Industria de bebidas	1,6	1,9	1,8	2,8	2,7	2,8	3,9	4,6
Total	198,6	151,9	148,2	84,1	82,5	82,4	-5,2	-5,7

Fonte: Elaboración propia a partir de:

■ IGE, *Contas económicas. Base 2000. Serie 1995-2001*■ IGE, *Contas económicas de Galicia. Base 2008. Serie 2000-2010*

da española. Por ilustralo cun dato rechamante: o leite producido polos gandeiros galegos multiplica por máis de 40 o que é recollido das explotacións na Comunidade de Madrid; porén, o VEB da industria láctea desa comunidade supera claramente o da situada en Galicia. A ese dato contribúe seguramente a elaboración na industria láctea madrileña de leite de cabra e ovella, pero a súa orixe principal hai que buscala nos dous fenómenos que mencionamos anteriormente: a exportación de parte do leite galego sen transformar e a especialización das factorías radicadas no noso país en produtos de escaso valor engadido, basicamente leite líquido e nunha proporción elevada de marcas pouco valoradas (marcas brancas, segundas marcas).

A pesar da súa debilidade estrutural, o complexo agroalimentario mantén un peso importante na economía galega, achegando en 2010 o 4,5% do VEB e o 7,1% do emprego. Na evolución ao longo da última década constátanse dúas etapas claramente diferenciadas: ese peso relativo reduciuse, sobre todo en termos de emprego, nos anos de expansión económica; mentres que tende a estabilizarse a partir do estalido da crise (cadro 3). Nesta dinámica recente inflúe a destrución de postos de traballo noutros sectores, pero tamén o feito de que os produtos de alimentación sexan bens de primeira necesidade, o que atenúa o impacto da crise no sector.

Cadro núm. 3

Evolución do peso do complexo agroalimentario no conxunto da economía galega.

Período 1995-2010

	Base 2000		Base 2008						
	1995	2000	2000	2002	2004	2006	2008	2009	2010
VEB (%)									
Agricultura, gandería e caza	3,7	2,5	3,4	3,7	3,4	2,8	3,0	2,9	3,0
Industria agroalimentaria	1,8	1,6	2,0	1,9	2,0	1,9	1,8	1,6	1,5
Industria cárnica	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Industria láctea	0,3	0,2	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3	0,2
Industria alimentación animal	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2
Outras industrias alimentarias	0,6	0,6	0,7	0,6	0,6	0,5	0,6	0,5	0,4
Industria de bebidas	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4
Total	5,5	4,1	5,4	5,6	5,4	4,7	4,7	4,6	4,5
Postos de traballo (%)									
Agricultura, gandería e caza	18,3	12,3	11,9	9,1	8,0	6,3	5,0	5,1	5,3
Industria agroalimentaria	1,6	1,7	1,6	1,5	1,6	1,6	1,6	1,8	1,8
Industria cárnica	0,2	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3
Industria láctea	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Industria alimentación animal	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Outras industrias alimentarias	0,9	1,0	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8	0,9	0,9
Industria de bebidas	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Total	19,9	14,0	13,5	10,6	9,6	7,9	6,6	6,8	7,1

Fonte: Elaboración propia a partir de:

■ IGE, *Contas económicas. Base 2000. Serie 1995-2001*■ IGE, *Contas económicas de Galicia. Base 2008. Serie 2000-2010***Complexo da madeira**

No complexo da madeira intégranse 4 ramas das 77 que se distinguen nas Contas Económicas base 2008 do IGE: silvicultura e explotación forestal, industria da madeira e da cortiza, industria do papel e fabricación de mobles. O conxunto deste complexo daba emprego en 2010 a máis de 26 mil persoas e xeraba un valor engadido de preto de mil millóns de euros. Son as industrias de transformación, fundamentalmente a da madeira e da cortiza (taboleiros, serra), as que teñen maior peso, achegando aproximadamente os tres cuartos tanto do emprego como do VEB do complexo (cadro 4).

No período 2000-2007 o VEB destas ramas experimentou un importante crecemento, especialmente nas industrias de primeira transformación (industria da madeira e da cortiza) e na fabricación de mobles. Porén, a crise económica está tendo un notable impacto no complexo e, de modo particular, nas dúas ramas citadas, como reflicte

Cadro núm. 4 (continuación)**Evolución do valor engadido e do emprego no complexo da madeira en Galicia.**

Período 1995-2010

	Taxa de variación anual (en %)	
	2000/1995	2010/2000
VEB (millóns de euros correntes)		
Silvicultura, explotación forestal e actividades dos servizos relacionados	6,1	1,4
Industria da madeira e da cortiza	4,4	0,4
Industria do papel	4,4	-1,6
Fabricación de mobles		3,7
Total	5,0	3,9
Emprego (miles de postos de traballo)		
Silvicultura, explotación forestal e actividades dos servizos relacionados	11,8	2,3
Industria da madeira e da cortiza	4,7	-3,3
Industria do papel	-0,8	3,3
Fabricación de mobles		5,7
Total	6,2	-1,8

Fonte: Elaboración propia a partir:

■ IGE, *Contas económicas. Base 2000. Serie 1995-2001*■ IGE, *Contas económicas de Galicia. Base 2008. Serie 2000-2010*

a caída do VEB e do emprego desde 2008. A estreita relación da industria da madeira e da cortiza e da fabricación de mobles coa construción explica en boa medida esa negativa evolución (cadro 4).

En 2010 o complexo da madeira achegaba o 1,9% do VEB e o 2,3% do emprego total da economía galega, porcentaxes relevantes se ben moi inferiores ás do complexo agroalimentario, aproximadamente 1/3 das cifras deste último. Por outro lado, sendo certo que as actividades industriais xeran un VEB que máis que duplica o da silvicultura, a debilidade estrutural radica neste caso no desenvolvemento relativo das diferentes actividades de transformación: as industrias de primeira transformación teñen moita maior importancia que a fabricación de mobles (cadro 5).

As tendencias a medio prazo do sector agrario (1990-2011)

No informe anterior ofrecemos unha análise detallada sobre a evolución das macromagnitudes do sector agrario galego no período 1990-2008, tomando como base a información estatística dispoñible que estaba integrada por dúas series (ambas

Cadro núm. 5

Evolución do peso do complexo da madeira no conxunto da economía galega. Período 1995-2010

	Base 2000		Base 2008						
	1995	2000	2000	2002	2004	2006	2008	2009	2010
VEB (%)									
Silvicultura, explotación forestal e actividades dos servizos relacionados	0,8	0,7	0,8	0,7	0,7	0,5	0,6	0,5	0,6
Industria da madeira e da cortiza	1,2	1,0	1,1	1,0	1,0	1,0	0,9	0,7	0,7
Industria do papel	0,5	0,5	0,5	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,3
Fabricación de mobles			0,4	0,3	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4
Total	2,7	2,6	2,9	2,4	2,2	2,2	2,1	1,7	1,9
Postos de traballo (%)									
Silvicultura, explotación forestal e actividades dos servizos relacionados	0,4	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,7	0,6
Industria da madeira e da cortiza	1,1	1,3	1,3	1,3	1,2	1,1	1,0	0,9	0,9
Industria do papel	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Fabricación de mobles			1,2	1,2	0,8	0,9	0,7	0,6	0,6
Total	2,1	2,6	3,1	3,0	2,7	2,6	2,4	2,3	2,3

Fonte: Elaboración propia a partir de:

■ IGE, *Contas económicas. Base 2000. Serie 1995-2001*■ IGE, *Contas económicas de Galicia. Base 2008. Serie 2000-2010*

referidas á metodoloxía CEA-97, Contas Económicas da Agricultura 1997): a serie publicada polo Ministerio de Agricultura para o decenio 1990-2000 e as estimacións anuais da Consellería do Medio Rural para o período 2000-2008. Dado que no último ano nin a consellería nin o ministerio publicaron novas cifras sobre as Contas Económicas da agricultura galega, ímonos limitar a lembrar as tendencias básicas que resultan dos datos para o período 1990-2008. Ademais, actualizaremos ese diagnóstico co que indican para os anos 2009, 2010 e 2011 as nosas propias estimacións sobre a renda agraria.⁵ Con isto trátase de resumir a dinámica do sector nas dúas últimas décadas, co fin de contextualizar a análise que efectuamos despois sobre a súa conxuntura en 2012.

⁵ Para 2009 e 2010 temos en conta tamén as cifras publicadas recentemente polo IGE examinadas no punto anterior. Para o sector agrario, estas ofrecen algunhas magnitudes básicas (esencialmente produción e VEB), pero non unhas contas económicas detalladas como as publicadas pola Consellería do Medio Rural.

Tendencias globais no período 1990-2008

Tomando as series estatísticas do Ministerio de Agricultura (1990-2000) e da Concellería do Medio Rural (2000-2008) tal como foron publicadas, a dinámica do sector agrario galego no conxunto do período 1990-2008 aparece definida por tres notas⁶ (gráfico 1):

- a. O volume da produción agraria aumentou neses dezaioito anos nun 24,4%.
- b. Ese crecemento moderado do *output* acompañouse dunha lixeira redución da renda agregada do sector (-6,2%), debido esencialmente á dinámica desfavorable das relacións de prezos.
- c. O fortísimo axuste demográfico, que se concretou en que a poboación ocupada caeu a menos dun cuarto do seu volume inicial, posibilitou que, a pesar do descenso da renda global, a renda por ocupado experimentase un incremento espectacular: multiplicouse por 4 nos dezaioito anos.
- d. Nunha perspectiva comparada, a renda agraria rexistrou unha caída similar á que se deu en España, manténdose, pois, aproximadamente o peso de Galicia na renda agraria española (en torno ao 6%). Dada a diminución moito máis intensa que experimentou aquí a man de obra do sector, o resultado foi unha notable converxencia na renda por ocupado: esta pasou do 27,7% da media da agricultura española en 1990 ao 68,5% en 2008.

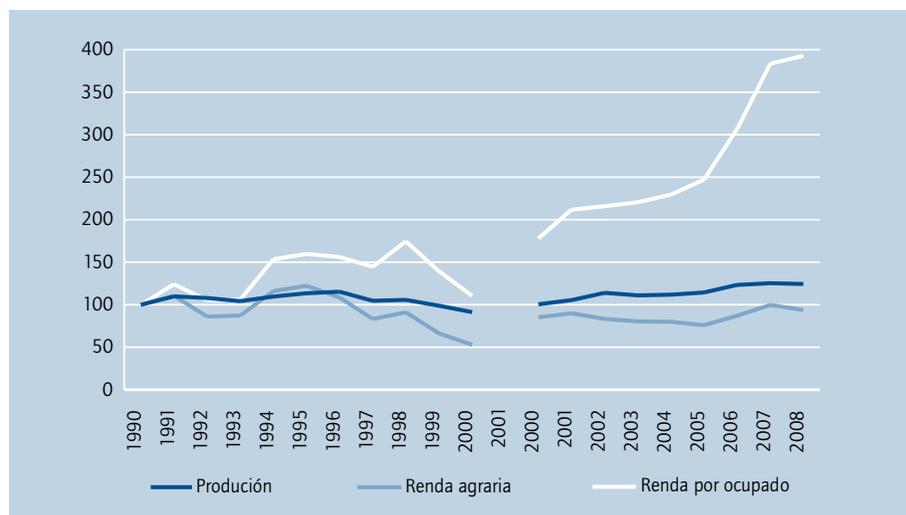
En suma, pois, o sector agrario galego tería rexistrado nas dúas últimas décadas unha dinámica a nivel agregado (do *output* real e da renda) similar á da agricultura española; acompañándose isto dun axuste demográfico moito máis forte, que posibilitou unha significativa converxencia da renda por traballador. A pesar diso, a renda por traballador seguía limitándose aquí en 2008 a pouco máis de dous terzos da media do sector en España.

A outra lectura posible das cifras é a que resulta se enlazamos as series 1990-2000 e 2000-2008 a partir dos seus valores no ano 2000 (gráfico 1). Procedendo deste modo, obtemos un balance para o período 1990-2008 menos positivo, aínda que se manteñen as grandes tendencias. Concretamente: a produción agraria aumentaría neses dezaioito anos nun 13,4%; a renda agraria presenta un balance moito máis negativo, cunha caída do 41,8%; e a renda por ocupado multiplicaríase por 2,4 (en vez de por 4). Na evolución comparada coa agricultura española, o peso de Galicia na renda agraria de España tería baixado do 9,4% en 1990 ao 6,2% en 2008; e a converxencia da renda por ocupado segue dándose pero con menor forza: este índice tería pasado do 44,6% da media estatal en 1990 ao 68,5% en 2008.

⁶ As cifras de produción e VEB están expresadas en termos reais (descontando a variación dos prezos), e as relativas á renda agraria, en moeda constante. Convén lembrar que todos os datos se refiren á rama «Agricultura, gandería, caza e actividades dos servizos relacionadas», e que a produción e o VEB aparecen medidos a prezos básicos (suma dos prezos ao produtor máis as subvencións ligadas directamente aos produtos).

Gráfico 1

Evolución da produción, da renda e da renda por ocupado no sector agrario galego
Evolución en termos reais (índices: base 1990 = 100)

Fonte: Series do MAGRAMA (1990-2000) e Consellería do Medio Rural e do Mar (2000-2008)

As distintas etapas dentro do período 1990-2008

As tendencias globais que acabamos de resumir esconden unha dinámica totalmente contraposta entre as dúas décadas aí incluídas: un comportamento do sector moi negativo e moito peor que en España nos anos noventa; unha evolución en cambio positiva e mellor que a nivel estatal no período 2000-2008. Máis alá do contraste entre as dúas décadas, constátase a existencia dentro do período 1990-2008 de catro etapas claramente diferenciadas na dinámica do sector agrario galego (gráfico 1):

- A primeira metade dos noventa (1991-1995) caracterizouse por unha significativa alza da renda do sector, que, dada a diminución da man de obra, se traduciu nun aumento moito maior da renda por ocupado.
- A evolución modificouse por completo no quinquenio 1996-2000: nestes cinco anos a renda agraria sufriu unha forte e continua caída; isto provocou que, a pesar da redución da man de obra, a renda por ocupado descendese.
- Despois desa recesión, a dinámica do sector presenta signos de mellora no quinquenio 2001-2005: a renda agregada seguiu baixando, pero a un ritmo moito menor; o que, unido ao rápido descenso da poboación ocupada, posibilitou unha recuperación da renda por traballador.
- A cuarta etapa correspóndese co trienio 2006-2008. Nestes anos a mellora moderada do quinquenio anterior deixou paso a unha dinámica moito máis favorable, a máis favorable das dúas últimas décadas: a renda agraria rexistrou un in-

cremento no trienio do 23,6%, o que posibilitou que a renda por ocupado crecese case un 60%.

Polo tanto, o balance para o conxunto do período 1990-2008 aparece ensombrecido sobre todo pola dinámica moi desfavorable da segunda metade dos noventa; mentres que na primeira metade dese decenio e na maior parte da década dos dous mil (especialmente no trienio 2006-2008) presenta un comportamento máis positivo.

Actualización para os anos 2009-2011

As estimacións propias que elaboramos para os anos 2009, 2010 e 2011, que aparecen resumidas no cadro 6 e no gráfico 2, permiten actualizar a imaxe sobre as tendencias a medio prazo do sector, completando a serie para o período 1990-2011. Pois ben, estes cálculos, que deben tomarse con precaución en espera de cifras oficiais, apuntan a que:

- A dinámica moi positiva do bienio 2006-2007 freouse en 2008, facendo que este ano asistisemos xa a unha caída da renda agregada da agricultura galega. Unha caída, porén, menor que na Unión Europea e en España; o que, unido á redución intensa que seguía rexistrando a man de obra, posibilitou que a renda por ocupado aumentase lixeiramente, fronte ao seu descenso a nivel español e comunitario.
- Nos anos 2009, 2010 e 2011, en cambio, o sector agrario galego pasa a rexistrar un comportamento desfavorable, moito peor que o español e sobre todo o europeo. A crise de rendas iniciada a nivel comunitario en 2008, que nese ano afectara de forma moderada ao noso agro, acentuouse notablemente en 2009; facendo que neste exercicio o sector sufrise unha caída tanto da renda global como da renda por ocupado máis intensa que en España. E a recuperación dos ingresos agrarios que ten lugar no bienio 2010-2011 presenta na agricultura galega unha magnitude moi débil no contexto español e, aínda máis, se o comparamos coa media da Unión Europea (cadro 6 e gráfico 2).

O resultado é que no trienio 2009-2011 o sector agrario sufriu en Galicia un descenso da renda agregada e mesmo da renda por ocupado (a caída de 2009 foi moi superior á recuperación de 2010-2011); e viu deteriorarse a súa posición relativa no contexto español e da Unión Europea. Isto non altera no substancial o diagnóstico sobre as tendencias a medio prazo, pero si empeora algo os resultados anteriormente expostos para o período 1990-2008. E sobre todo mostra unha dinámica nos anos recentes sumamente negativa.

A conxuntura do sector en 2012: unha visión global

Evolución na Unión Europea e en España

No informe anterior demos conta da evolución moi favorable que caracterizou á agricultura europea no bienio 2010-2011. Despois da forte caída sufrida en 2008 e

Cadro núm. 6

Evolución da renda global e da renda por ocupado no sector agrario. Taxas de variación anual (en %)
 Cifras referidas á metodoloxía SEC-95

	2000	2002	2004	2006	2008	2009	2010	2011	2012
Galicia									
Renda agraria ¹	-20,2	-7,4	-0,7	14,7	-5,9	-10,8*	2,4*	-2,2*	4,6*
Man de obra (ocupados)	0,5	-9,1	-4,5	-7,6	-8,2	-4,1	-1,4	-2,6	-7,9
Renda/Ocupado	-20,6	1,9	4,0	24,1	2,4	-7,0*	3,9*	0,4*	13,6*
España									
Renda agraria ¹	3,4	-5,9	-7,2	-4,8	-14,0	-7,4	6,9	5,9	2,2
Man de obra (UTA)	-1,0	-2,7	0,9	-0,4	-5,3	-3,9	-1,3	-4,5	-1,4
Renda/UTA	4,4	-3,2	-8,0	-4,5	-9,2	-3,7	8,3	-1,5	3,7
Unión Europea²									
Renda agraria ¹	0,5	-8,8	-0,5	1,8	-6,3	-12,4	10,9	3,9	-0,1
Man de obra (UTA)	-2,3	-2,9	-1,7	-1,6	-2,1	-2,3	-1,5	-2,7	-0,2
Renda/UTA	2,8	-6,0	1,1	3,3	-4,3	-10,0	12,6	6,7	0,1

¹ VENCf en moeda constante.

² Ata 2006 UE-15; desde 2007 UE-27.

* Estimacións propias.

Fonte: Elaboración propia a partir de:

■ Eurostat, *Economic Accounts for Agriculture*

- MAGRAMA, *Cuentas económicas de la agricultura*

- Consellería do Medio Rural e do Mar, *Macromagnitudes agrarias 2000-2005 e Contas Económicas da Agricultura 2006-2008*

- INE, *Encuesta de Población Activa*

2009 (4,3% e 10%, respectivamente), a renda agraria real por unidade de traballo (UTA) experimentou na UE-27 en 2010 unha importante recuperación (12,6%), que proseguíu aínda que a un ritmo menor en 2011 (6,7%). Pois ben, esa dinámica positiva cesou en 2012, deixando paso a unha estabilización dos ingresos dos agricultores. Concretamente, de acordo coas estimacións provisionais de Eurostat,⁷ o volume da renda agraria en euros constantes rexistrou este ano unha variación negativa case insignificante (-0,1%); o que, unido á diminución moi leve da man de obra (-0,2%), deu como resultado un lixeiro incremento da renda por UTA (0,1%). Nunha imaxe global, o feito a salientar é que, despois do notable incremento no bienio 2010-2011, tanto a renda total do sector como a renda por unidade de traballo estancáronse en 2012 (cadro 6 e gráfico 2).

⁷ Para esta análise, baseámonos nos datos ofrecidos polas seguintes publicacións:

■ Eurostat: *Communiqué de presse 179/2012*, 12 de decembro de 2012.

■ European Union. Directorate General for Agriculture and Rural Development (2012): *Agriculture in the European Union – Statistical and Economic Information. Report 2012*, decembro 2012.

En calquera caso, os ingresos dos agricultores europeos encadearon o terceiro ano consecutivo de variación positiva, que permitiu compensar o deterioro sufrido no bienio 2008-2009. O resultado é que en 2012 a renda agregada do sector alcanza un valor próximo aos niveis previos a esa crise. E a renda por UTA sitúase un 3,3% por encima da de 2007, acumulando no conxunto do período 2000-2012 un incremento do 25% (gráfico 3). Trátase dunha mellora non espectacular, pero si apreciable, especialmente se temos en conta o que está sucedendo noutros sectores da economía.

O estancamento da renda por UTA no conxunto da Unión Europea en 2012 esconde, como vén ocorrendo nos anos recentes, dinámicas sumamente dispares

nos 27 estados membros. Este indicador aumentou en 16 dos 27 países, en magnitudes que van desde o 27,8% en Bélxica ata o 1,1% na República Checa, mentres que diminuíu nos 11 estados restantes, en contías que oscilan entre o 1,2% de Italia ou o 1,8% de Grecia e a caída do 27,1% que se deu en Romanía.

A mellora da renda agraria constatada na Unión Europea no bienio 2010-2011 tiña a súa orixe principal no comportamento favorable dos prezos, que sucedeu ao seu acusado deterioro en 2008 e 2009. Tanto en 2010 como en 2011 asistimos a unha importante alza dos prezos percibidos polos agricultores, a taxas claramente por enriba do deflactor do PIB, do que se derivou un aumento significativo deses prezos en termos reais (5,5% e 5,7%, respectivamente). En 2010 iso acompañouse dunha moderación dos prezos pagados, o que posibilitou unha mellora tamén da relación real de intercambio, o *ratio* prezos percibidos/prezos pagados (4,4%). Mentres que en 2011 deuse un forte incremento no custe unitario dos insumos (9,2%), de tal modo que a alza dos prezos percibidos viuse en parte contrarrestada polo deterioro da relación real de intercambio. O saldo seguiu sendo unha dinámica dos prezos globalmente favorable, pero en moita menor medida que no exercicio anterior; sendo esta a causa de que se frease o crecemento da renda agraria. Partindo desas tendencias, en 2012 asistimos a unha nova alza dos prezos percibidos en termos reais a un ritmo (5,2%) similar ao dos dous anos precedentes. E iso acompañouse dun aumento moderado do custo unitario dos insumos (3,5%); de tal modo que o resultado foi unha dinámica dos prezos claramente favorable para os agricultores, máis favorable que a de 2011, ao confluír o aumento dos prezos agrarios cunha mellora da relación real de intercambio. A novidade principal, e o que provocou que se estancase a renda agraria, foi a importante caída que sufriu a produción do sector.

Gráfico 2

Taxa de variación anual (en %) da renda agraria por ocupado

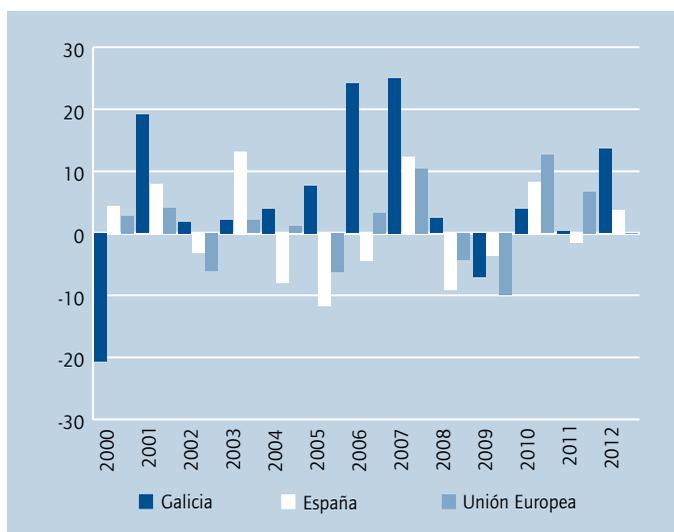
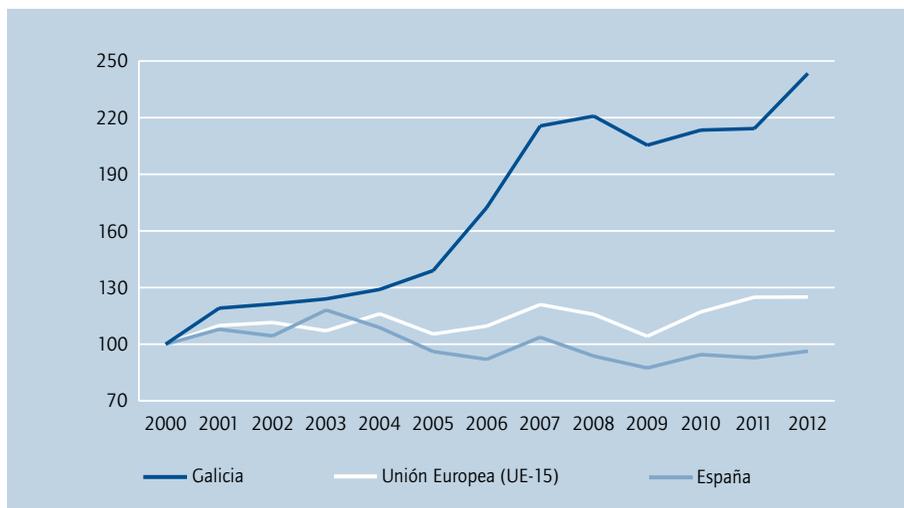

Gráfico 3

Evolución da renda agraria por ocupado (índices: base 2000 = 100)

Con algo máis de detalle, podemos resumir así o balance da agricultura europea en 2012: o volume da produción agraria rexistrou unha notable contracción (-3%), debida principalmente ás ramas vexetais (-5,2%) aínda que tamén diminuíu a produción animal (-0,6%); a pesar de que se reduciu lixeiramente o volume dos consumos intermedios (-1,4%), iso orixinou unha caída máis forte do VEB real (-4,9%); esa negativa dinámica produtiva viuse compensada polo comportamento favorable dos prezos (aumento dos prezos percibidos e mellora da relación real de intercambio), dando como resultado final un estancamento aproximado da renda agraria (-0,1%).

A agricultura española viña dunha dinámica nos catro anos anteriores claramente peor que a europea. Posto que sufriu en 2008-2009 unha caída da renda agregada e da renda por UTA similar ou algo máis forte, e iso foi seguido dunha recuperación en 2010 moito menos vigorosa que na UE-27, recuperación que cesou por completo en 2011 (cadro 6 e gráfico 2). O resultado é que, mentres a nivel comunitario a renda agraria por traballador superaba en 2011 os niveis previos á crise de 2008-2009, en España situábase un 10,5% por baixo da de 2007 (gráfico 3).

Pois ben, ese comportamento inverteuse en 2012, ao coincidir o estancamento da renda na agricultura europea cun aumento moderado pero significativo en España. En concreto, a segunda estimación publicada polo Ministerio de Agricultura, Alimentación e Medio Ambiente (MAGRAMA),⁸ que despois nutre as cifras de Eurostat, indica

⁸ MAGRAMA (2013): *Renta agraria año 2012*. Segunda estimación. Enero 2013. http://www.magrama.gob.es/es/estadistica/temas/estadisticas-agrarias/CEA_2012_2%20AA_Estimaci%C3%B3n_enero_2013_tcm7-259798.pdf.

que a renda global da agricultura española en termos constantes rexistrou en 2012 un incremento do 2,2%; o que, unido á diminución da man de obra (-1,4%), deu como resultado un crecemento da renda por UTA do 3,7% (cadro 6 e gráfico 2). Trátase dun dato positivo, aínda que ten un alcance limitado e non altera unhas tendencias a medio prazo que continúan sendo claramente desfavorables. Así, a pesar dese incremento, a renda agraria por UTA segue estando en España en 2012 un 7% por baixo da de 2007. E no conxunto do período 2000-2012, mentres que na UE-27 ese índice aumentou nun 25%, no caso español reduciuse nun 3,7% (gráfico 3).

Centrándonos na conxuntura en 2012, podemos resumir así a dinámica da agricultura española e as súas diferenzas coas tendencias na Unión Europea:⁹

- O sector rexistrou en España unha caída da produción aínda máis intensa que a media comunitaria (-4,2% fronte a -3%), debido á súa forte contracción nas ramas vexetais, o que se trasladou tamén a unha diminución máis acusada do VEB real (-7,7% fronte a -4,9%).
- Esa dinámica máis negativa no plano produtivo viuse contrarrestada, porén, por un comportamento máis favorable dos prezos, grazas á alza moito maior dos prezos reais percibidos polos agricultores (8,8% fronte a 5,2%) e a pesar de que tamén foi maior en España o encarecemento dos insumos (6,8% fronte a 3,5%).
- En conxunto, foi pois no incremento máis forte dos prezos dos produtos agrarios onde se centrou o diferencial positivo da agricultura española. Sendo isto o que posibilitou o moderado crecemento da renda do sector (2,2%), en contraste co seu estancamento na Unión Europea.

A dinámica do sector agrario galego en 2012

En Galicia non contamos polo momento con ningunha estimación oficial das contas económicas do sector agrario en 2012,¹⁰ polo que non é posible coñecer coa mesma precisión o balance do exercicio. Non obstante, a información dispoñible, en particular a referida á dinámica das principais producións e dos prezos percibidos e pagados, permite construír unha aproximación relativamente sólida.

Para contextualizar a conxuntura recente hai que comezar sinalando que a agricultura galega participou nos anos anteriores das tendencias a nivel europeo e español que acabamos de resumir: caída da renda no bienio 2008-2009, recuperación en 2010 e 2011. Pero fíxoo con notables especificidades: a diminución da renda agregada e

⁹ MAGRAMA (2013): *Renta agraria año 2012*. Segunda estimación. Enero 2013.

European Union. Directorate General for Agriculture and Rural Development (2012): *Agriculture in the European Union – Statistical and Economic Information. Report 2012*, decembro 2012.

¹⁰ Para os dous últimos anos (2011 e 2012) só existen datos (do IGE e do INE) sobre a evolución do VEB das ramas agraria e pesqueira, que, ademais de limitarse a esa variable, non son directamente utilizables aos nosos efectos ao incluír tamén a pesca, que en Galicia achega ao redor do 35% do VEB do sector primario.

sobre todo da renda por ocupado no bienio 2008-2009 foi máis moderada; e iso foi seguido dunha recuperación en 2010 e 2011 sumamente débil, menor que en España e a enorme distancia da constatada na Unión Europea (cadro 6 e gráfico 2). En suma, a crise de rendas que se iniciou na agricultura europea en 2008, debido ao deterioro dos prezos, impactou inicialmente en Galicia cunha relativa moderación, aínda que se acentuou en 2009; e iso deixou paso a unha recuperación en 2010 e 2011 moi débil en termos comparativos. O saldo final foi que no conxunto do cuatrienio 2008-2011 a renda por ocupado sufriu aquí unha leve diminución (-0,6%), menos acusada que en España (-10,5%), pero que contrasta co incremento na Unión Europea (3,2%) (gráfico 3).

Partindo desas tendencias previas, a información coa que contamos apunta, de modo similar ao constatado en España, a unha evolución favorable en 2012. Segundo as nosas estimacións, a renda agregada do sector agrario galego rexistrou este ano un crecemento notable (4,6%), superior á media española (2,2%) e que contrasta co estancamento na Unión Europea. Ademais, se nos fiamos dos datos da EPA, iso acompañouse dunha caída moi forte da poboación ocupada (-7,9%). Aínda que ese axuste da man de obra nos pareza pouco crible, o resultado en termos da contabilidade económica foi un incremento da renda por ocupado (13,6%) que multiplica case por 4 o da agricultura española (3,7%) e que resalta máis no contexto do seu estancamento a nivel europeo (cadro 6 e gráfico 2). Polo tanto, despois da importante caída dos ingresos totais do sector e o deterioro da renda por traballador nos anos precedentes, a agricultura galega volveu rexistrar en 2012 unha dinámica favorable. Cómpre adiantar xa que esa evolución agregada esconde conxunturas diversas para as explotacións das diferentes orientacións produtivas; sendo de salientar, en concreto, o novo deterioro que sufriu a renda das explotacións lácteas. Pero o conxunto do sector agrario pechou o ano cun balance positivo.

O incremento da renda sustentouse principalmente no comportamento favorable dos prezos, e en concreto na alza dos prezos percibidos polos agricultores, en sintonía coas tendencias a nivel europeo e español. Pero a iso uniuse, ademais, un lixeiro crecemento da produción, en contraste coa súa contracción en España e na Unión Europea. É xustamente neste último aspecto (a dinámica do *output*) onde radica a especificidade da conxuntura do sector en Galicia, e a explicación de que o aumento da renda fose aquí maior que nos espazos do contorno.

Con algo máis de detalle, podemos resumir así a dinámica do sector agrario galego en 2012:

- O volume de produción experimentou un pequeno crecemento (que estimamos ao redor do 1%), apoiado na expansión da produción gandeira (2,5%). E, dado o estancamento do volume dos consumos intermedios, iso traducíuse nun aumento algo maior (en torno ao 1,5%) do VEB real a prezos básicos. Neste punto os nosos cálculos son algo máis optimistas que os das contas económicas trimestrais do IGE, que apuntan a unha variación nula (a taxa é exactamente do 0%) do VEB das ramas agraria e pesqueira (cadro 7). Aínda que o feito de que estas últimas inclúan a pesca fai que as cifras non sexan en rigor comparables.

■ O lixeiro incremento do *output* acompañouse dunha alza notable dos prezos percibidos en termos nominais (8,7%), claramente por encima da variación do IPC, o que implicou unha elevación significativa deses prezos en euros constantes (6,2%). A pesar de que tamén o custe dos insumos rexistrou un incremento importante (6% en termos nominais), o saldo foi unha dinámica global dos prezos claramente favorable para os agricultores, por primeira vez desde 2008. Dinámica favorable posto que confluíu un aumento dos prezos percibidos cunha pequena mellora da relación real de intercambio, o *ratio* prezos percibidos/prezos pagados.

■ A conxunción do incremento da produción e a mellora dos prezos posibilitou o resultado final xa indicado: un crecemento da renda agregada do sector (en euros constantes) que estimamos no 4,6%. Aínda que, reiteramos, desa recuperación dos ingresos non participou a que constitúe a principal liña de especialización do agro galego: o sector lácteo.

Cadro núm. 7

Variación real do VEB a prezos básicos das ramas agraria e pesqueira. Taxas de crecemento interanuais (en %) Datos corrixidos de efectos estacionais e de calendario

	Galicia	España
2009	-4,7	-3,2
2010	3,2	2,0
2011	2,3	8,2
2012	0,0	2,2
I trimestre	2,3	2,5
II trimestre	0,2	2,2
III trimestre	-0,4	2,4
IV trimestre	-2,2	1,9

Fonte: IGE e INE

Evolución da produción

Estrutura da produción agraria

No cadro 8 resumimos a evolución da estrutura da Produción Agraria en Galicia no período 1990-2008, que xa analizamos en detalle no informe de 2011. Trátase dos datos máis recentes cos que contamos, e reproducímolos simplemente a modo de recordatorio. Podemos observar que nas dúas últimas décadas viuse reforzada a especialización gandeira do agro galego: as ramas animais pasaron de achegar o 61,8% do valor da produción en 1990 ao 66,6% en 2008, os dous terzos do total. Tamén se constata a notable especificidade que sigue presentando a especialización do sector agrario galego no contexto español: fronte á nidia orientación gandeira do noso agro, o sector en España caracterízase por un acusado predominio das producións vexetais. Sendo de salientar que o peso moi superior das producións animais na nosa comunidade débese esencialmente ao leite, o produto no que Galicia presenta unha maior especialización en termos relativos (cadro 8).

Partindo desa estrutura da produción agraria, imos examinar a evolución rexistrada en 2012 polas principais producións agrícolas e gandeiras.

Cadro núm. 8

Evolución da estrutura da produción agraria en Galicia en comparación con España

Período 1990-2008

	Estrutura en %				Índices de especialización de Galicia*	Peso de Galicia no total de España (%)
	Galicia		España			
	1990	2000	2008	2008		
Producción vexetal	35,2	33,1	28,7	61,9	0,5	3,0
Cereais	1,2	3,0	1,4	10,2	0,1	0,9
Plantas industriais ¹	1,0	0,2	0,7	2,1	0,3	2,1
Plantas forraxeiras	8,5	7,0	3,8	1,8	2,1	13,8
Hortalizas ²	7,2	8,5	10,3	19,4	0,5	3,5
Patacas	10,5	4,0	3,5	1,2	2,9	19,4
Froitas ³	3,6	5,9	5,9	16,9	0,4	2,3
Viño e mosto	2,8	3,9	2,1	2,5	0,9	5,6
Outros	0,3	0,6	1,0	7,9	0,1	0,8
Producción animal	61,8	66,2	66,6	34,1	2,0	12,8
Carne e gando	32,3	28,7	33,5	24,2	1,4	9,1
Bovino	16,3	11,5	15,8	5,3	3,0	19,7
Porcino	7,0	5,3	7,5	11,2	0,7	4,4
Equino	0,1	0,0	0,0	0,2	0,2	1,0
Ovino e caprino	1,1	0,5	0,2	2,5	0,1	0,5
Aves	6,9	9,4	9,0	4,6	2,0	12,9
Coellos e outros	1,0	2,0	1,0	0,5	2,1	13,6
Produtos animais	29,4	37,5	33,0	9,8	3,4	22,0
Leite	24,1	32,2	30,8	7,2	4,3	28,0
Ovos	5,1	3,0	2,1	2,4	0,9	5,8
Outros	0,3	2,3	0,1	0,2	0,5	3,3
Servizos e actividades secundarias non agrarias	3,1	0,7	4,7	4,0	1,2	7,7
Producción rama agraria	100,0	100,0	100,0	100,0	1,0	6,6

¹ Inclúe: remolacha, tabaco, algodón, xirasol e tamén as leguminosas en gran.

² Inclúe: flores e plantas de viveiro.

³ Inclúe: froitas frescas, cítricos e uvas.

* Relación entre o peso relativo de cada produción en Galicia e o que ten en España.

Fonte: Elaboración propia a partir de:

■ MAGRAMA, *Evolución de las macromagnitudes agrarias regionales 1990-2000 e Cuentas Económicas de la Agricultura. Resultados nacionales 1990-2011*

■ Consellería do Medio Rural e do Mar, *Macromagnitudes agrarias 2000-2005 e Contas Económicas da Agricultura 2006-2008*

Cadro núm. 9

Evolución das principais producións agrícolas en volume en Galicia*

Produción (miles de toneladas)

Miles de toneladas						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Cereais gran	185,9	186,2	199,9	224,4	174,8	192,0
■ Trigo	84,4	81,0	50,2	75,2	33,8	37,0
■ Centeo	15,0	17,7	17,2	21,1	8,3	8,1
■ Millo	86,5	87,5	132,5	128,1	132,7	146,9
Leguminosas gran	2,7	3,5	3,5	2,6	2,6	3,2
Patacas	372,8	290,1	537,1	498,7	390,7	451,8
Millo forraxeiro	2.157,2	2.177,7	2.528,3	2.589,3	2.334,9	2.269,1
Froitas	147,2	123,3	140,6	139,6	176,1	174,2
■ Mazá para sidra	87,7	60,3	66,3	67,6	82,3	79,9
■ Mazá de mesa	48,7	52,7	61,9	61,5	81,2	80,8
■ Pera	10,8	10,3	12,4	10,5	12,6	13,5
Hortalizas	273,5	316,0	352,0	356,0	300,7	338,2
■ Col e repolo	64,5	65,4	80,6	91,6	72,4	62,4
■ Leituga	19,0	15,7	24,4	20,2	19,1	20,3
■ Tomate	69,2	86,7	103,3	128,0	85,6	112,2
■ Pemento	37,5	39,1	46,8	49,3	64,0	63,2
■ Cebola	50,1	71,9	40,4	26,9	25,2	41,1
■ Feixón verde	33,2	37,2	56,5	40,0	34,4	39,0
Víño (en miles de hl)	1.880,1	1.018,0	887,7	908,9	1.499,6	959,6
Taxas de variación anual (en %)						
	2008/ 2007	2009/ 2008	2010/ 2009	2011/ 2010	2012/ 2011	
Cereais en gran	0,2	7,3	12,3	-22,1	9,8	
■ Trigo	-4,0	-38,1	49,8	-55,1	9,5	
■ Centeo	18,0	-2,8	22,7	-60,7	-2,4	
■ Millo	1,2	51,4	-3,3	3,6	10,7	
Leguminosas en gran	29,6	0,0	-25,7	0,0	23,1	
Patacas	-22,2	85,1	-7,1	-21,7	15,6	
Millo forraxeiro	1,0	16,1	2,4	-9,8	-2,8	
Froitas	-16,2	14,0	-0,7	26,1	-1,1	
■ Mazá para sidra	-31,2	10,0	2,0	21,7	-2,9	
■ Mazá de mesa	8,3	17,5	-0,6	32,0	-0,5	
■ Pera	-4,6	20,4	-15,3	20,0	7,1	

[Continúa] ▶

Cadro núm. 9 (continuación)

Evolución das principais producións agrícolas en volume en Galicia*

Taxas de variación anual (en %)					
	2008/ 2007	2009/ 2008	2010/ 2009	2011/ 2010	2012/ 2011
Hortalizas	15,5	11,4	1,1	-15,5	12,5
■ Col e repolo	1,4	23,2	13,6	-21,0	-13,8
■ Leitura	-17,4	55,4	-17,2	-5,4	6,3
■ Tomate	25,3	19,1	23,9	-33,1	31,1
■ Pemento	4,3	19,7	5,3	29,8	-1,3
■ Cebola	43,5	-43,8	-33,4	-6,3	63,1
■ Feixón verde	12,0	51,9	-29,2	-14,0	13,4
Viño (en miles de hl)	-45,9	-12,8	2,4	65,0	-36,0

* Os datos de 2011 son provisionais e os de 2012 constitúen avances.

Fonte: MAGRAMA, *Anuario de Estadística e Avances de Superficies y Producciones Agrícolas*

Evolución das principais producións agrícolas (en volume)

Segundo as primeiras estimacións de Eurostat, o exercicio 2012 saldouse na Unión Europea cunha importante diminución do volume da produción agrícola ou vexetal (-5,2%); diminución que foi aínda máis intensa en España, alcanzando, de acordo cos cálculos do Ministerio de Agricultura,¹¹ o 7,4%.

Para Galicia os *Avances de Superficies y Producciones de Cultivos* do MAGRAMA¹² mostran, pola contra, un comportamento positivo para a maior parte das producións, destacando os incrementos rexistrados polos cereais en gran, as patacas e as hortalizas. Pero iso acompañouse dunha lixeira caída nas froitas e o millo forraxeiro e, sobre todo, dunha forte redución da colleita de viño (-36%). Este último dato debe tomarse con precaución, ao igual que sinalamos no informe anterior para o incremento que indican as cifras para 2011 (65%) (cadro 9). Tendo en conta o peso económico dos distintos cultivos, estimamos que o resultado no caso galego foi unha lixeira diminución da produción vexetal (en torno ao 2,6%), lonxe das fortes caídas constatadas en España e na Unión Europea.

¹¹ MAGRAMA (2013): *Renta agraria año 2012*. Segunda estimación. Enero 2013.

¹² MAGRAMA: *Avances de Superficies y Producciones de Cultivos*. Cadernos mensuais: <http://www.magrama.gob.es/es/estadistica/temas/estadisticas/agricultura/avances-superficies-producciones-agricolas>.

Cadro núm. 10

Evolución das principais producións gandeiras en volume en Galicia

	Volume de produción en cada ano							% variación 2012/ 1985*
	1985	1995	2005	2009	2010	2011	2012	
Leite de vaca ¹	1.644,5	2.110,7	2.258,1	2.303,9	2.337,6	2.472,0	2.516,3	53,0
Carne de vacún ²	52,5	65,6	96,1	85,9	88,4	89,1	93,5	78,1
Carne de porcino ²	85,6	75,6	101,6	93,9	78,5	77,0	74,2	-13,3
Carne de ave ²	92,6	111,0	163,4	177,2	175,4	167,7	179,2	93,6
Carne de ovino ²	0,9	0,4	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4	-60,7
Carne de caprino ²	0,3	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	-75,7
Carne de coello ²	10,1	4,7	6,7	11,0	11,9	12,6	12,8	26,6
Ovos ³	122,5	74,3	58,9	55,7	53,3	52,9	-	-56,8

	Taxa de variación anual (en %)						Galicia/ España (%)	
	1995/ 1985	2005/ 1995	2009/ 2005	2010/ 2009	2011/ 2010	2012/ 2011	1985	2012
Leite de vaca ¹	2,5	0,7	0,5	1,5	5,8	1,8	26,9	38,0
Carne de vacún ²	2,3	3,9	-2,8	2,9	0,8	5,0	13,1	15,7
Carne de porcino ²	-1,2	3,0	-2,0	-16,4	-1,9	-3,6	7,4	2,1
Carne de ave ²	1,8	3,9	2,0	-1,0	-4,4	6,9	11,4	13,0
Carne de ovino ²	-7,8	3,4	-6,8	-5,5	-4,5	-6,8	0,7	0,3
Carne de caprino ²	-1,6	-5,3	-11,0	-15,1	-8,9	1,4	3,7	0,7
Carne de coello ²	-7,3	3,6	13,2	7,6	5,8	1,7	12,9	20,2
Ovos ³	-4,9	-2,3	-1,4	-4,3	-0,7	-	13,9	4,9

* Para os ovos o período é 1985-2011. A produción de leite en 2012 é unha estimación a partir dos datos sobre as entregas oficiais declaradas na campaña 2012-2013 (variación nesta campaña respecto á campaña anterior).

¹ Millóns de litros.

² Miles de toneladas.

³ Millóns de dúcias.

Fonte: Elaboración propia a partir de:

■ MAGRAMA, *Anuario de Estadística, Boletín Mensual de Estadística, Encuesta Mensual de Sacrificio de Ganado e Encuesta Láctea*

■ Consellaría do Medio Rural e do Mar, *Anuario de Estadística Agraria*

Evolución das principais producións gandeiras (en volume)

No ámbito gandeiro o ano 2012 caracterizouse na Unión Europea por unha leve redución da produción (-0,6%); en tanto que para España as estimacións do ministerio apuntan a un lixeiro incremento (0,8%).

En Galicia destacan, no lado positivo, os importantes crecementos da produción de carne de ave e de vacún, aos que se uniu o aumento moderado doutras ramas cárnicas (coellos e caprino). E sobre todo cómpre salientar, polo seu peso económico, a expansión que continuou rexistrando a produción láctea: despois da caída temporal que sufriu en 2009, coincidindo coa marcada caída do prezo pagado aos gandeiros, esta produción retomou desde 2010 a súa tendencia expansiva que proseguiu nos dous últimos anos. Concretamente, para 2012 os datos sobre as entregas de leite á industria declaradas oficialmente ao FEGA (a efectos do sistema de cotas) indican un incremento (1,8%) inferior ao de 2011 pero significativo. O favorable comportamento desas ramas unicamente tivo como contrapunto a caída da carne de porcino e da xa pequena produción de carne de ovino (cadro 10).

Fixándonos no peso que Galicia ten no conxunto do Estado, comprobamos que representa unha parte moi importante da produción de leite, carne de coello, carne de vacún e tamén de ave; e en todos eses casos viu reforzado o seu peso nas case tres décadas transcorridas desde a integración europea. A evolución contraria constátase nas tendencias a medio prazo da carne de porcino, os ovos, o ovino e o caprino: redución do volume do *output* e forte perda de importancia relativa no total español (cadro 10).

Se ponderamos as taxas de variación en 2012 co peso económico de cada rama, obtemos un incremento global do *output* gandeiro que estimamos no 2,5%, claramente maior que o rexistrado en España e que contrasta coa lixeira caída a nivel europeo. Nunha imaxe recapitulativa temos, en definitiva, que a dinámica produtiva do sector agrario galego estivo definida en 2012 por unha moderada caída da produción agrícola e un aumento similar da produción gandeira ou animal. Dado o peso moito maior desta última, o resultado final foi un incremento do *output* global do sector agrario que estimamos en torno ao 1%, en aberto contraste coa contracción que este sufriu tanto en España (-4,2%) como na UE-27 (-3%).

Prezos percibidos e prezos pagados polos agricultores

O lixeiro crecemento da produción acompañouse en 2012 dun comportamento dos prezos globalmente favorable para os agricultores galegos, debido a un incremento dos prezos percibidos (8,7%) superior ao IPC (2,4%) e que tamén supera a alza dos prezos pagados (6%). Desta forma, aumentou tanto a relación prezos percibidos/IPC como o *ratio* prezos percibidos/prezos pagados; sendo este o primeiro ano no que isto sucede desde 2008 (cadro 12).

Cadro núm. 11

Porcentaxe de variación dos prezos percibidos e pagados polos agricultores

	2008/2007	2009/2008	2010/2009	2011/2010	2012/2011
A. Prezos percibidos*					
Produtos agrícolas	1,8	-21,2	21,5	4,1	20,3
Cereais	-1,3	-24,8	14,3	26,1	10,1
Leguminosas	7,5	-0,7	-12,6	6,1	8,2
Patacas	-7,1	-35,7	70,3	-17,5	15,7
Cítricos	37,8	-18,4	15,1	-20,5	-5,1
Froitas non-cítricas	8,1	-14,6	7,1	-1,1	3,9
Hortalizas	0,3	-10,3	22,0	-23,7	5,8
Viño e subprodutos	10,3	-24,9	6,4	13,3	46,6
Flores e plantas ornamentais	-6,7	18,3	-4,1	-4,0	17,1
Cultivos forraxeiros	34,3	-13,3	-20,1	19,9	18,8
Produtos animais	3,2	-9,0	-2,5	7,5	7,0
Leite	6,9	-19,0	-0,8	4,0	0,4
Carne e gando bovino	-1,6	2,7	-3,5	7,9	10,5
Carne e gando porcino	4,5	-4,0	4,3	7,2	8,8
Carne e gando aviar	-2,9	-1,5	-4,2	18,2	8,5
Carne e gando ovino	3,6	4,6	-2,1	11,1	2,4
Carne e gando caprino	-5,9	-1,7	-3,3	9,0	-1,2
Carne e gando coellos	22,0	0,1	-3,1	8,4	-0,4
Ovos	0,8	7,6	-17,4	5,4	45,5
Produtos forestais	1,3	-7,9	1,6	1,7	-7,6
Índice xeral de prezos percibidos	2,5	-12,2	4,0	3,4	8,7
B. Prezos pagados**					
Sementes selectas e pés	5,7	-2,7	-6,2	5,8	5,2
Alimentos para o gando	15,4	-16,0	3,2	15,4	7,2
Fertilizantes	64,9	-17,1	-11,8	21,4	4,7
Enerxía e lubricantes	20,3	-20,4	19,5	19,2	7,8
Protección fitopatolóxica	6,0	3,1	0,2	-0,5	1,4
Tratamentos zoonosanitarios	4,0	2,8	0,2	0,0	0,7
Conservación e reparación de maquinaria	8,5	4,6	0,4	1,7	0,4
Conservación e reparación de edificios	5,4	4,4	1,8	2,2	0,6
Índice xeral de prezos pagados	15,9	-13,1	4,2	13,3	6,0

* Evolución dos prezos por grupos de produtos no conxunto de España, e variación dos índices de prezos por subsectores que resulta para Galicia ao aplicarlle á evolución anterior a estrutura da produción agraria galega.

** Evolución dos prezos dos diversos inputs correntes no conxunto de España e variación do Índice xeral de prezos pagados que resulta para Galicia ao aplicarlle á evolución anterior a estrutura dos consumos intermedios da nosa agricultura.

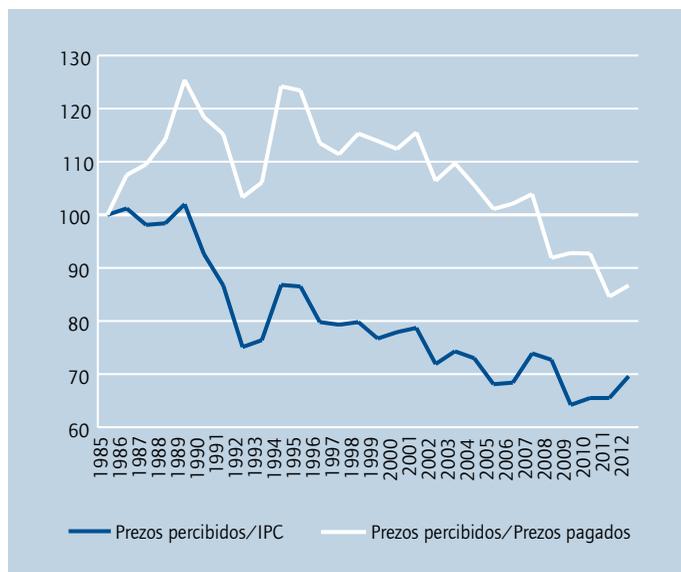
Fonte: Elaboración propia a partir de:

■ MAGRAMA, *Precios percibidos, pagados y salarios agrarios*

■ Consellería do Medio Rural e do Mar, *Anuario de Estadística Agraria*

Gráfico 4

Evolución das relacións de prezos dos agricultores galegos
(índices: base 1985 = 100)

no que respecta ao nivel dos prezos percibidos en termos reais pero tamén para a relación real de intercambio, o *ratio* prezos percibidos/prezos pagados (gráfico 4). Negativa evolución dos prezos que condicionou a dinámica da renda agraria nas décadas recentes.

Poboación ocupada

Dentro dunha tendencia a longo prazo caracterizada polo intenso axuste demográfico na agricultura galega, a actual crise económica está provocando un freo temporal dese proceso, inflexión que se constata claramente desde 2009. Nese contexto, os datos da EPA para 2012 mostran unha evolución sorprendente, ao rexistrar unha forte caída da poboación ocupada no sector (-7,9%). Pensamos, porén, que se trata dun

Eses datos globais esconden, porén, dinámicas moi diversas dunhas producións a outras e, polo tanto, para as explotacións das diferentes orientacións produtivas. A alza máis importante dos prezos percibidos deuse na maioría das producións vexetais e, dentro do ámbito gandeiro, nalgúns ramos cárnica (vacún, porcino e aves). Mentres que as explotacións lácteas continuaron sufrindo en 2012 un comportamento dos prezos claramente desfavorable, ao confluír unha estabilidade ou lixeiro descenso do prezo do leite¹³ cunha nova e forte alza do custo dalgúns insumos, como os alimentos para o gando, os fertilizantes e a enerxía (cadro 11).

Elevándonos por encima da dinámica conxuntural, se nos fixamos nas tendencias a medio prazo constatamos unha evolución dos prezos desde mediados da década dos noventa claramente desfavorable para os agricultores galegos, especialmente

¹³ Os datos do cadro 11, referidos ao conxunto de España e procedentes da estatística de *Precios percibidos, pagados y salarios agrarios* publicada polo MAGRAMA, indican un aumento do 0,4% no prezo do leite en 2012. Non obstante, como comentamos ao inicio do capítulo, segundo os datos do Observatorio do Sector Lácteo da Xunta de Galicia, o prezo percibido polos gandeiros galegos reduciuse este ano respecto a 2011.

Cadro núm. 12

Evolución dos índices de prezos percibidos e pagados polos agricultores galegos

	Índice xeral de prezos percibidos ¹	Índice xeral de prezos pagados ¹	IPC	Prezos percibidos/ Prezos pagados	Prezos percibidos/ IPC
1985	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1986	110,5	102,7	109,1	107,5	101,2
1987	113,1	103,2	115,2	109,5	98,1
1988	119,2	104,4	121,2	114,2	98,4
1989	132,6	105,8	130,0	125,4	102,0
1990	128,3	108,4	138,5	118,4	92,6
1991	127,2	110,4	146,7	115,2	86,7
1992	116,2	112,5	154,7	103,3	75,1
1993	123,8	116,6	162,0	106,1	76,4
1994	147,8	118,9	170,3	124,2	86,8
1995	154,2	125,0	178,3	123,4	86,5
1996	147,2	129,6	184,5	113,5	79,8
1997	149,1	133,9	188,0	111,4	79,3
1998	152,9	132,6	191,7	115,3	79,8
1999	150,8	132,4	196,5	113,9	76,7
2000	158,0	140,6	203,0	112,4	77,9
2001	165,4	143,3	210,1	115,5	78,7
2002	156,7	147,3	218,0	106,4	71,9
2003	165,6	151,0	223,1	109,7	74,3
2004	168,1	159,1	230,4	105,6	73,0
2005	162,0	160,3	238,1	101,1	68,1
2006	168,6	165,1	246,5	102,1	68,4
2007	186,6	179,7	252,6	103,9	73,9
2008	191,4	208,2	263,3	91,9	72,7
2009	168,0	180,9	261,7	92,8	64,2
2010	174,8	188,5	266,7	92,7	65,5
2011	180,7	213,6	275,7	84,6	65,5
2012	196,4	226,4	282,2	86,7	69,6
% variación					
2008/2007	2,5	15,9	4,2	-11,5	-1,6
2009/2008	-12,2	-13,1	-0,6	1,0	-11,7
2010/2009	4,0	4,2	1,9	-0,1	2,1
2011/2010	3,4	13,3	3,4	-8,8	-0,0
2012/2011	8,7	6,0	2,4	2,5	6,2

¹ Para os anos 1985-1987 tomamos os índices correspondentes a Galicia, tal como foron elaborados no informe de 1988. Para os anos posteriores, os índices de prezos percibidos e prezos pagados que ofrecemos son os que resultan de imputarlle os índices sectoriais españois (para os diferentes produtos agrarios e as diversas partidas dos consumos intermedios) á estrutura da produción e dos consumos intermedios da agricultura galega.

Fonte: Elaboración propia a partir de:

■ IDEGA, *A Economía Galega*. Informe 1988 e informe 1991-1992   ■ Consellería do Medio Rural e do Mar, *Anuario de Estadística Agraria*
 ■ MAGRAMA, *Precios percibidos, pagados y salarios agrarios*   ■ INE

dato puntual, que non vai ter continuidade nos anos inmediatos e que non altera o observado desde o inicio da crise: no quinquenio 2008-2012 o número de ocupados na agricultura galega diminuíu a unha taxa acumulativa anual (-4,9%) que é pouco máis da metade da rexistrada na fase de expansión económica 1995-2007 (-8,6%) (cadro 13).

En liñas xerais, os datos veñen corroborar o que cabería prever: o acusado deterioro do mercado de traballo derivado da crise económica, ao reducir drasticamente as oportunidades de emprego noutras actividades, está facendo que se freen os transvases procedentes da agricultura, e mesmo pode estar orixinando que algunhas explotacións agrarias absorban persoas que perderon o seu traballo noutros sectores. Se a pesar diso segue diminuindo a poboación ocupada agraria, isto explícase fundamentalmente polo papel dos factores demográficos: o elevado envellecemento desta poboación fai que cada ano se xubilen un número de agricultores moi superior ás novas entradas de activos no sector.

Cadro núm. 13

Evolución da poboación ocupada no sector agrario en Galicia e España (medias anuais)

	Galicia		España	
	Número (miles)	Índices (1985=100)	Número (miles)	Índices (1985=100)
1985	415,1	100,0	1.829,6	100,0
1986	373,1	89,9	1.638,4	89,5
1987	354,2	85,3	1.612,3	88,1
1988	355,4	85,6	1.591,3	87,0
1989	330,2	79,5	1.496,2	81,8
1990	292,4	70,4	1.391,2	76,0
1991	260,2	62,7	1.251,7	68,4
1992	239,2	57,6	1.167,1	63,8
1993	240,5	57,9	1.107,8	60,5
1994	221,1	53,3	1.072,2	58,6
1995	223,9	53,9	1.040,1	56,8
1996	203,2	48,9	1.015,8	55,5
1997	168,3	40,5	1.021,1	55,8
1998	152,7	36,8	1.026,5	56,1
1999	139,3	33,5	989,5	54,1
2000	140,0	33,7	964,6	52,7
2001	124,1	29,9	981,8	53,7
2002	112,8	27,2	940,7	51,4
2003	106,6	25,7	942,9	51,5
2004	101,8	24,5	937,6	51,2

[Continúa] ►

Cadro núm. 13 (continuación)

Evolución da poboación ocupada no sector agrario en Galicia e España (medias anuais)

	Galicia		España	
	Número (miles)	Índices (1985=100)	Número (miles)	Índices (1985=100)
2005	89,8	21,6	940,6	51,4
2006	83,0	20,0	893,0	48,8
2007	76,0	18,3	873,4	47,7
2008	69,8	16,8	771,1	42,1
2009	67,0	16,1	743,6	40,6
2010	66,0	15,9	755,3	41,3
2011	64,3	15,5	725,9	39,7
2012	59,2	14,3	712,8	39,0
Taxas de variación media acumulativa anual (en %)				
1992/1985	-7,6		-6,2	
1995/1992	-2,2		-3,8	
2007/1995	-8,6		-1,4	
2012/2007	-4,9		-4,0	
% variación anual na etapa máis recente				
2009/2008	-4,1		-3,6	
2010/2009	-1,4		1,6	
2011/2010	-2,6		-3,9	
2012/2011	-7,9		-1,8	

Fonte: INE e IGE

Censos gandeiros

Gando bovino: evolución do censo e do número de explotacións

Os últimos datos cos que contamos, procedentes do *Rexistro de explotacións de bovino* da Consellería do Medio Rural (as cifras das campañas de saneamento gandeiro), corresponden a 2011 e mostran un número de vacas moi similar ao do exercicio anterior. Deste modo confirmase a estabilización do rabaño de vacas que vén observándose desde 2006, despois da súa importante diminución na primeira metade da década. O número de vacas, tanto de carne como de leite, mantense en liñas xerais estable ao longo dos últimos cinco anos, se ben cunha leve tendencia crecente das de carne e un lixeiro descenso en cambio das vacas de leite. Esa estabilización do censo estase acompañando dun notable freo do ritmo de desaparición de explotacións, fenómeno que, ao noso entender, pode explicarse pola confluencia de dous factores: as dificultades para encontrar emprego fóra do sector agrario como consecuencia da crise económica; e os cambios nos mecanismos de xestión da cota láctea en España,

Cadro núm. 14

Evolución do número de explotacións con vacas e do censo de vacas por tipo en Galicia.

Período 2000-2011

	Número de explotacións con vacas (miles)	Vacas de muxidura (miles)	Vacas que non se moxen (miles)	Número total de vacas (miles)	Número de vacas/ Explotación
2000	73,4	447,4	251,9	699,3	9,5
2001-2002	63,4	508,2	246,3	754,5	11,9
2006	47,2	340,4	217,3	557,7	11,8
2007	44,2	337,0	218,0	555,0	12,6
2008	41,9	339,4	221,7	561,1	13,4
2009	40,6	334,8	220,6	555,5	13,7
2010	38,7	328,6	224,8	553,4	14,3
2011	36,9	327,1	221,6	548,6	14,9
Taxas de variación acumulativa anual (en %)					
2011/2000	-6,1	-2,8	-1,2	-2,2	4,1
2006/2000	-7,1	-4,5	-2,4	-3,7	3,7
2011/2006	-4,8	-0,8	0,4	-0,3	4,7

Fonte: Consellería do Medio Rural e do Mar, *Registro de explotacións de bovino*

coa prohibición das compravendas de cota sen explotación a partir de 2005 e a inexistencia de plans de abandono da produción láctea nos últimos anos. O resultado é que se no período 2000-2006 o número de explotacións con vacas se reduciu a unha taxa anual do 7,1%, no último quinquenio (2007-2011) o ritmo desa desaparición de explotacións baixou ao 4,8% anual (cadro 14).

A pesar da súa ralentización, a desaparición de explotacións de vacún continuou nos últimos anos a taxas importantes, especialmente naquelas de menor dimensión. Deste modo, o rabaño tende a concentrarse cada vez máis nas unidades produtivas de maior tamaño: en 2011 as explotacións con 30 ou máis vacas, o 14% do total, posúían a metade do censo; mentres que no extremo contrario as de menos de 10 vacas, máis da metade do total, unicamente contaban co 14% dos animais (cadro 15). Cómpre salientar ademais que o limiar de viabilidade destas explotacións foi elevándose co paso do tempo. Así, no conxunto do período 2003-2011 unicamente aumentou o número de explotacións por riba de 100 vacas, en tanto que nos anos 2003-2008 ese incremento dábase en todos os estratos con máis de 50 cabezas. As mudanzas técnicas no sector e o estreitamento das marxes obtidas por cabeza de gando levan, pois, a unha elevación continua da escala de produción necesaria para manterse na actividade.

Cadro núm. 15

Evolución da estrutura dimensional das explotacións de bovino en Galicia.

Período 2003-2011

A. Evolución						
Tamaño (número de vacas)	Núm. de explotacións (miles)			Núm. de vacas (miles)		
	2003	2011	TVA (%)	2003	2011	TVA (%)
1-9	40,5	20,4	-8,2	130,3	75,6	-6,6
10-19	10,6	7,2	-4,8	147,4	100,4	-4,7
20-29	5,6	4,1	-3,8	133,1	97,8	-3,8
30-49	4,6	3,4	-3,9	174,0	125,8	-4,0
50-99	1,9	1,6	-2,7	123,7	101,3	-2,5
>=100	0,3	0,3	1,5	42,3	47,8	1,5
< 30	56,7	31,7	-7,0	410,7	273,8	-4,9
>= 30	6,8	5,2	-3,3	340,0	274,9	-2,6
Total	63,5	36,9	-6,6	750,7	548,6	-3,8

B. Distribución porcentual				
Tamaño (número de vacas)	Explotacións		Vacas	
	2003	2011	2003	2011
1-9	63,7	55,3	17,4	13,8
10-19	16,7	19,4	19,6	18,3
20-29	8,7	11,0	17,7	17,8
30-49	7,3	9,1	23,2	22,9
50-99	3,0	4,2	16,5	18,5
>=100	0,5	0,9	5,6	8,7
< 30	89,2	85,8	54,7	49,9
>= 30	10,8	14,2	45,3	50,1
Total	100,0	100,0	100,0	100,0

Fonte: Consellería do Medio Rural e do Mar, *Rexistro de explotacións de bovino*

Gando porcino

As cifras de 2012 reafirman a leve recuperación no censo de gando porcino que se producira en Galicia en 2011, tras a forte caída de 2010. A recuperación afecta ao número total de animais e aos porcos da ceba, pero non ás porcas reprodutoras que descenden lixeiramente. Con todo, as cifras da cabana porcina galega seguen moi afastadas das que había a mediados da década dos oitenta, no momento da integración na Unión Europea (cadro 16). O resultado é que o sector porcino galego viu reducido de forma substancial ao longo das tres últimas décadas o seu peso no total español, sendo este peso na actualidade inferior á metade do que alcanzaba en 1987. Dentro desas tendencias a medio prazo, hai que salientar, iso si, a recuperación que mostran as cifras nos anos recentes: despois de tocar fondo en 2007, no período 2007-2012 conséntase un moderado aumento do censo en Galicia e tamén da súa participación no total de España (cadro 16).

Cadro núm. 16

Evolución do censo de gando porcino en Galicia (abril de cada ano)

	1987	1997	2007	2008	2009*	2010*	2011*	2012*
Miles de cabezas								
Porcos da ceba	436,0	239,6	201,9	308,6	443,7	401,9	418,4	423,6
Porcas reprodutoras	182,8	121,8	95,6	83,0	114,0	97,8	113,3	109,8
Total	1.589,9	1.013,7	799,0	821,9	1.174,5	1.034,3	1.055,9	1.072,4
Índices (base 1987=100)								
Porcos da ceba		55,0	46,3	70,8	101,8	92,2	96,0	97,2
Porcas reprodutoras		66,6	52,3	45,4	62,4	53,5	62,0	60,1
Total		63,8	50,3	51,7	73,9	65,1	66,4	67,4
Galicia/España (%)								
Porcos da ceba	8,5	3,7	1,9	3,1	4,2	4,3	4,2	4,5
Porcas reprodutoras	9,2	5,7	3,5	3,3	4,6	3,9	4,7	4,7
Total	9,8	5,4	3,0	3,3	4,5	4,2	4,1	4,3

* Os resultados de 2009, 2010, 2011 e 2012 corresponden ao mes de maio.

Fonte: MARM, *Anuario de Estadística e Encuestas Ganaderas*

III. Pesca e marisqueo

III.1. Pesca

Introdución

No ano 2012 comezaron as negociacións e debate no Consello Europeo de Ministros de Pesca e no Parlamento Europeo para a reforma da Política Pesqueira Comunitaria (PPC) e para o novo Fondo Europeo Marítimo e da Pesca (FEMP). No momento do peche deste informe, aínda non hai un acordo total para a nova política común de pesca entre o Consello Europeo de Ministros de Pesca e o Parlamento Europeo. Non obstante, neste período acadouse o acordo parcial en varios aspectos da nova PPC. A importancia destas propostas é vital para Galicia, que segue a manterse como a rexión pesqueira máis importante na Unión Europea (UE-27). É por iso que neste informe, á parte de abordar a evolución recente da flota e a produción pesqueira de Galicia, tratamos polo miúdo os acontecementos máis destacables ao longo do ano 2012, en particular os acordos parciais acadados nas negociacións para a reforma da PPC, e como poden afectar ao sector pesqueiro galego.

A tónica do sector pesqueiro galego no ano 2012 é similar á observada en anos anteriores. O sector segue inmerso nun estado de crise permanente na última década. Unha crise caracterizada pola redución progresiva das posibilidades de pesca nalgúns caladoiros (ou non renovacións de acordos pesqueiros importantes como o acordo con Mauritania) e pola redución das marxes comerciais. Por unha banda debido á escalada dos prezos do carburante durante 2012, e por outra, ao deterioro dos prezos dalgunhas das especies máis importantes. Como resultado desta adaptación, a capacidade da flota galega reduciuse nun 14% desde 2005. Neste contexto varias empresas pesqueiras importantes de Galicia están a sufrir dificultades económicas nos últimos meses.

Porén, aínda existe marxe para mellorar a produtividade e competitividade da flota galega. Por exemplo, as embarcacións do sector pesqueiro galego poderían reducir ata un 23% o que gastan en enerxía con medidas de aforro e eficiencia enerxética, tal e como sinala o Estudo de Eficiencia Enerxética no sector pesqueiro en Galicia, elaborado pola Consellería de Economía e Industria (Inega) en 2012.

De acordo cos datos amosados no cadro 1, o 46% das embarcacións pesqueiras españolas teñen o seu porto base en Galicia, o que representa arredor do 10% da capacidade pesqueira medida en tonelaxe do conxunto da Unión Europea. Galicia ten máis flota que o primeiro produtor pesqueiro da Unión Europea, Dinamarca. De feito, a tonelaxe da flota galega é maior que a de países de tradición pesqueira como Portugal e Irlanda. A produción pesqueira galega equivale en valor ao 34% da produción española e preto do 10% da produción da Unión Europea.

Cadro núm. 1

Dimensión do sector pesqueiro galego en relación co español e coa UE-27. Ano 2012¹

	UE-27	España	Galicia	% Galicia/ España	% Galicia/ UE-27
Flota²					
Núm. de barcos	80.248	9.986	4.603	46,1	5,7
Capacidade (miles de GT)	1.635	382	159	41,6	9,7
Potencia motor (miles de kw)	6.231	866	286	33,0	4,6
Produción					
Valor dos desembarques (millóns de euros)	6.871	1.985	677	34,1	9,9
Consumo³					
Quilogramos por persoa e ano	24,5	44,4	57,6		
Renda⁴					
Valor engadido da pesca e acuicultura/PIB (%)	0,1	0,2	1,3		

¹ Eurostat. Comisión Europea.² Na flota non se consideran os buques auxiliares de cultivos mariños.³ Consumo per cápita = subministración dispoñible de produtos pesqueiros por persoa e ano.⁴ No peso relativo do sector respecto do PIB considéranse conxuntamente pesca e acuicultura.

Fonte: Elaboración propia a partir da Comisión Europea, INE, IGE e Consellería do Mar

O número de tripulantes ocupados na flota pesqueira galega ascende a 11.896, e representa o 1,1% do total de ocupados en Galicia e preto do 8% do emprego da pesca en Europa. Aínda que esta porcentaxe poida parecer pequena, se engadimos as actividades económicas asociadas á pesca, o emprego indirecto e inducido é moito maior. De feito, estudos recentes publicados pola Comisión Europea destacan que nalgúns comunidades pesqueiras de Galicia a dependencia da actividade pesqueira supera o 50% do total de ocupados.

Neste escenario, a concentración da actividade pesqueira no litoral galego fai que o peso relativo deste sector no conxunto do PIB sexa moi elevado en comparación coas economías do noso contorno, e fai de Galicia a rexión europea máis beneficiada ou afectada polas decisións que se tomen na inminente reforma da PPC.

A continuación presentamos unha síntese das coordenadas socioeconómicas da pesca galega (baseada nos últimos datos de emprego pesqueiro publicados na enquisa sobre a poboación ocupada na pesca) e abordamos a evolución recente dos datos de maior relevancia referidos á flota e á produción pesqueira de Galicia en 2012, para, posteriormente, tratar polo miúdo a conxuntura e os acontecementos máis destacables vividos polos distintos segmentos representativos da flota ao longo do ano 2012. Neste informe ofrécese unha estimación do emprego pesqueiro para cada unha das diferentes zonas costeiras de Galicia.

O emprego pesqueiro galego

O emprego na pesca galega representaba en 2012 preto do 10% do emprego pesqueiro da Unión Europea, de acordo coa enquisa sobre a poboación ocupada na pesca (OCUPESCA, publicada pola Xunta de Galicia en 2012). O 86,5% do emprego está cuberto por tripulantes de nacionalidade española. Dos preto de 12.000 tripulantes ocupados na flota galega, o 87% teñen nacionalidade española, o 12,4% estranxeira e o 0,6% teñen dobre nacionalidade. Do 12,4% de poboación estranxeira, as nacionalidades máis representadas son a peruana, co 3,4% e a indonesia, co 2,7%. A porcentaxe restante está composta por unha diversidade de nacionalidades: marroquí, senegalesa, caboverdiana, entre outras.

O perfil de ocupación respecto da idade sitúase entre os 35 e 54 anos, franxa que abrangue o 62,5% dos ocupados. É de salientar que o segundo tramo de idade máis numeroso abrangue os 16 e 34 anos cun 26,7%; os maiores de 55 anos apenas representan un 10,6%. Por outra banda, se estes resultados os comparamos co colectivo das/dos mariscadoras/es a pé de Galicia, resalta que o 43% das/dos mariscadoras/es está por riba dos 55 anos.

O 66% dos traballadores na pesca galega faino por conta allea, e o 34% restante traballa por conta propia. A case totalidade dos tripulantes que traballan nas flotas de caladoiros comunitarios e de terceiros países traballa por conta allea. No caladoiro nacional aparecen un gran número de casos de traballadores por conta propia.

A tripulación media por buque de artes menores está en 1,6 tripulantes/barco. O estrato de artes menores, con 4034 embarcacións, dálle traballo ao 56% da poboación de tripulantes ocupados no sector da pesca. Este dato sitúa a flota de baixura como un sector estratéxico de grande importancia social para as poboacións costeiras galegas.

Só catro de cada cen postos de tripulante son ocupados por mulleres. O papel da muller é de grande importancia no sector pesqueiro a través de múltiples oficios relacionados co procesado e comercialización do peixe, elaboración e reparación de redes ou postos de administración e xestión da pesca, mais dentro do mundo da pesca extractiva a ocupación é maioritariamente masculina (95,8%). Ao comparar esta situación co marisqueo a pé, os resultados cambian de xeito substancial; así, o 89,7% dos postos están ocupados por mulleres, das que o 94% (3504 mulleres) se dedican ao marisqueo.

Flota pesqueira

A flota pesqueira galega caracterízase pola gran diversidade de artes de pesca que emprega e de especies obxectivo que captura, e pola súa presenza en case todos os caladoiros importantes do mundo, tanto internacionais coma de terceiros países ou comunitarios. En abril de 2013, a flota galega estaba composta por 4603 unidades, tal como se reflicte no cadro 2.

A ampla distribución xeográfica da actividade pesqueira galega permite clasificar a flota en tres grandes grupos de embarcacións, en función da distancia dos seus caladoiros aos portos de orixe: flota do caladoiro nacional, flota de altura ou comunitaria, e flota de grande altura ou internacional.

A flota do caladoiro nacional ou cantábrico-noroeste constitúe o grupo de embarcacións máis numeroso (4.392 unidades censadas, o 95,4% da flota galega), e traballa habitualmente en augas próximas do Atlántico e do Cantábrico, practicando as modalidades de arrastre, artes menores, cerco, palangre de fondo, palangre de superficie, rascos e volantas, con embarcacións de pesca e marisqueo de pequeno

Cadro núm. 2

Flota pesqueira en Galicia. Datos de abril de 2013

	Núm. de barcos	Capacidade (TRB)	GT*	Potencia (CV)	Potencia (kW)	Estimación do emprego
Caladoiro nacional (Cantábrico Noroeste)						
Arrastre	84	11.924	18.959	37.913	27.881	717
Artes menores	4.034	9.930	8.561	95.560	70.275	6.656
Cerco	153	4.668	6.027	32.711	24.056	1.244
Palangre de fondo	25	840	1.268	4.698	3.455	194
Palangre de superficie	59	6.858	12.537	24.149	17.759	504
Rascle	5	119	128	590	434	34
Volanta	32	1.040	1.996	5.706	4.196	218
Total	4.392	35.378	49.474	201.327	148.056	9.568
Pesqueira comunitaria (altura)						
NEAFC < 100 TRBs	6	448	882	2.107	1.549	73
NEAFC arrastre	39	7.979	13.044	24.679	18.149	390
NEAFC palangre de fondo	43	7.264	12.133	24.850	18.275	521
Portugal	3	407	625	1.267	932	30
Total	91	16.097	26.683	52.903	38.905	1.014
Pesqueira internacional (grande altura)						
Bacallaeiros	4	2.967	4.692	9.659	7.103	63
Cerco	3	5.565	8.002	13.525	9.946	47
Conxeladores	17	13.201	20.832	32.969	24.245	267
NAFO conxeladores	18	12.213	20.708	27.060	19.900	283
Palangre de superficie	78	16.000	28.582	51.821	38.109	655
Total	120	49.947	82.815	135.033	99.303	1.315
Total xeral	4.603	101.422	158.973	389.263	286.264	11.896
Acuicultura/Auxiliar bateas	1.263					

* Tonelaxe bruta (*gross tonnage*).

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Medio Rural e do Mar: *Rexistro de Buques Pesqueiros*, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

porte. Os buques con autorizacións para a pesca de palangre de fondo e palangre de superficie non traballan a totalidade do ano neste caladoiro, posto que temporalmente poden pescar fóra destas augas baixo a pertinente autorización. As embarcacións do caladoiro nacional teñen unha capacidade media de 11,26 GT e unha potencia media de 33,71 kW. Esta flota xera a meirande parte do emprego pesqueiro directo en Galicia, con catro de cada cinco postos de tripulante.

O estrato de flota máis importante dentro do caladoiro nacional é o de artes menores. Constitúe unha numerosa flota de reducidas dimensións (4.034 embarcacións, cunha capacidade media de 2,12 GT e unha potencia media de 17,42 kW), que traballa principalmente nas augas de competencia da Comunidade Autónoma de Galicia, dedicada a unha pesca multiespecífica por medio dunha ampla variedade de artes (trasmallos, miños, palangrillos, marisqueo a flote ou diferentes tipos de nasas) que utiliza de xeito estacional en función da especie obxectivo. Este estrato xera ocupación para o 56% dos tripulantes, cunha media de 1,65 tripulantes por embarcación, a maioría autónomos.

A flota que traballa no caladoiro nacional produce o valor máis alto de facturación da flota galega, cun 40,2% do total da pesca extractiva; o estrato máis importante en termos de facturación é o de artes menores, que achega o 12,8% á facturación total do sector. A facturación media por ocupado ascendeu a 49.326 euros, mais este indicador presenta unha gran variabilidade entre os diferentes estratos.

A flota de altura conta con 91 buques (o 2%) cunha capacidade media de 293,22 GT e unha potencia media de 427,52 kW, e habitualmente traballa en augas doutros países da Unión Europea. Xera o 22,7% da facturación total da flota galega.

A flota de grande altura está constituída por 120 buques (o 2,6% da flota), cunha capacidade media de 690,13 GT e unha potencia media de 827,53 kW, e opera en augas internacionais e de terceiros países. Esta flota supón o 49% da tonelaxe do total da flota galega pese a contar con menos do 3% dos buques rexistrados en portos galegos. Xera o 37,1% da facturación total de Galicia.

As flotas de altura e grande altura xeran, aproximadamente, a partes iguais, o 20% da ocupación na pesca. As tripulacións son máis numerosas que as do caladoiro nacional, debido ás dimensións dos buques e os longos períodos de marea. Alcanzan os 11 tripulantes de media por buque, cun máximo de 16 no caso dos estratos de arrastre e cerco de pesqueiras internacionais.

Distribución da flota e emprego pesqueiro nas diferentes zonas costeiras de Galicia

A flota galega e o emprego pesqueiro distribúense ó longo da costa dun xeito non uniforme, senón especializado por portos e zonas costeiras, concentrándose tipos de flota distintos segundo as áreas. Así, vemos por exemplo que a flota de grande altura concéntrase na zona I (ría de Vigo), a de altura ten unha presenza importante na zona

IX (Mariña lucense), e a flota do caladoiro nacional ten na zona III (ría de Arousa) a súa principal base de operacións en Galicia.

O número de embarcacións repártese da seguinte maneira: 50% na Coruña, 45% en Pontevedra e 5% en Lugo. A distribución da ocupación mostra un comportamento similar: o 45% dos tripulantes traballan na flota censada na Coruña, o 44% na flota da provincia de Pontevedra e o 11% restante na provincia de Lugo. Este último dato explícase polo tipo de flota asentada nos portos da provincia de Lugo, onde predominan as embarcacións de eslora superior aos 20 metros e, por tanto, o número medio de tripulantes por buque é maior que nas outras provincias.

A zona I (ría de Vigo) reúne no porto de Vigo o 43% de toda a tonelaxe da flota galega con só o 17% do número de buques, debido á presenza xa mencionada da flota de grande altura, composta polos buques de maiores dimensións, capacidade pesqueira e potencia. A actividade desta flota está supeditada á firma de acordos pesqueiros con terceiros países e con organizacións internacionais pesqueiras nas que a Unión Europea participa. A flota de grande altura componse de diferentes segmentos: os cerqueiros conxeladores, dedicados á captura de túnidos, son os buques de

Cadro núm. 3

Flota pesqueira na zona I (ría de Vigo). Datos de abril de 2013

Descrición (caladoiro e arte de pesca)		Núm. de barcos	Capacidade (TRB)	GT*	Potencia (CV)	Potencia (kW)	Estimación do emprego
Pesqueira internacional (grande altura)							
	Bacallaeiros	3	2.301	3.732	7.104	5.224	47
Arrastre	Conxeladores	9	6.467	10.510	16.847	12.389	141
	NAFO conxeladores	16	11.105	18.671	23.865	17.550	251
Cerco		1	1.582	2.082	2.941	2.163	16
Palangre de superficie		59	11.031	19.643	37.141	27.313	496
Pesqueira comunitaria (altura)							
Arrastre	NEAFC arrastre	20	3.990	6.440	11.924	8.769	200
Caladoiro nacional (Cantábrico Noroeste)							
Arrastre		1	120	201	360	265	9
Artes menores		586	1.393	1.049	16.029	11.788	967
Cerco		31	728	936	6.473	4.760	252
Palangre de superficie		41	4.693	8.560	17.205	12.653	350
Enmallada	Rascle	1	40	41	230	169	7
Totais		768	43.451	71.864	140.119	103.043	2.735
Buques dedicados a acuicultura/Auxiliares		104					

* Tonelaxe bruta (*gross tonnage*).

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Medio Rural e do Mar: *Rexistro de Buques Pesqueiros*, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

maior porte (capacidade media de 2082 GT e potencia media de 2163 kW), seguidos polos bacallaeiros, que traballan en Noruega (capacidade media de 1244 GT e potencia media de 1741 kW), os buques de arrastre conxeladores que operan no Atlántico suroeste (incluíndo as Malvinas), Senegal e Mauritania e capturan raias, camarón, pescadas, luras, etc. (1168 GT e 1377 kW), os buques de arrastre conxeladores que capturan fletán negro no Atlántico noroeste (NAFO) (1167 GT e 1097 kW) e, por último, o estrato máis numeroso, composto polos palangreiros de superficie, que teñen como obxectivo o peixe espada, os túnidos e os escualos, (333 GT e 463 kW). A flota de altura opera na área NEAFC (principalmente no Gran Sol), captura pescada, peixe sapo, rapante e lagostino, e está composta por 20 buques de arrastre (capacidade media de 322 GT e potencia media de 438 kW). A flota do caladoiro nacional é a máis numerosa, principalmente o segmento de artes menores. O emprego estimado na zona I é de 2735 persoas.

A zona II (ría de Pontevedra) ten como principal porto o de Marín e representa o 8% da flota galega tanto en tonelaxe como en número de buques. Existe unha pequena flota de grande altura, composta por 7 conxeladores con base no porto de Marín (capacidade media de 1069 GT e potencia media de 1217 kW); outra de altura

Cadro núm. 4

Flota pesqueira na zona II (ría de Pontevedra). Datos de abril de 2013

Descrición (caladoiro e arte de pesca)	Núm. de barcos	Capacidade (TRB)	GT*	Potencia (CV)	Potencia (kW)	Estimación do emprego	
Pesqueira internacional (grande altura)							
Arrastre	Conxeladores	5	3.409	5.600	8.568	6.301	79
	NAFO conxeladores	2	1.101	2.035	3.194	2.349	31
Palangre de superficie	1	234	627	488	359	8	
Pesqueira comunitaria (altura)							
Arrastre	NEAFC arrastre	3	546	864	1.448	1.065	30
	Portugal	3	407	625	1.267	932	30
Caladoiro nacional (Cantábrico Noroeste)							
Arrastre	8	944	1.463	3.024	2.224	68	
Artes menores	347	1.007	791	10.918	8.029	573	
Palangre de fondo							
Totais	369	7.648	12.004	28.907	21.258	819	
Buques dedicados a acuicultura/Auxiliares	86						

* Tonelaxe bruta (*gross tonnage*).

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Medio Rural e do Mar: *Registro de Buques Pesqueiros*, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

composta por 6 buques de arrastre (capacidade media de 248 GT e potencia media de 333 kW), dos cales 3 traballan en augas de xurisdición portuguesa e outros 3 na área NEAFC; e outra flota moito máis numerosa que traballa no caladoiro nacional. Cabe destacar que as 13 unidades que empregaban o palangre de fondo no caladoiro nacional en abril de 2012 xa non figuran no actual Rexistro de Buques Pesqueiros (abril de 2013). O emprego estimado nesta zona é de 819 persoas.

A zona III (ría de Arousa) é, con diferenza, a que alberga o maior número de embarcacións en Galicia, cun total de 1735 (o 38% dos barcos galegos), das que o 99% traballan no caladoiro nacional, sendo o porto de Ribeira o máis significativo de Galicia para esta flota. A flota do caladoiro nacional pesca nas augas marítimas próximas á costa e a maioría encádrase dentro do grupo de artes menores (capacidade media de 1,49 GT e potencia media de 13,44 kW), que operan principalmente en augas interiores da ría ou en zonas moi próximas á costa con artes de nasas, liñas ou enmalle. Os buques de arrastre de litoral teñen o seu principal porto base en Ribeira. Existen tamén flotas de altura (5 palangreiros de fondo que operan en NEAFC) e grande altura (3 conxeladores, 2 cerqueiros conxeladores e 6 palangreiros de superficie). O emprego estimado nesta zona é de 3460 persoas, concentrando o 29% do emprego pesqueiro galego.

Cadro núm. 5

Flota pesqueira na zona III (ría de Arousa). Datos de abril de 2013

Descrición (caladoiro e arte de pesca)	Núm. de barcos	Capacidade (TRB)	GT*	Potencia (CV)	Potencia (kW)	Estimación do emprego	
Pesqueira internacional (grande altura)							
Arrastre	Conxeladores	3	3.321	4.720	7.554	5.555	47
Cerco		2	3.983	5.920	10.584	7.783	31
Palangre de superficie		6	1.106	2.289	3.244	2.386	50
Pesqueira comunitaria (altura)							
Palangre de fondo	NEAFC palangre de fondo	5	862	1.672	3.354	2.467	61
Caladoiro nacional (Cantábrico Noroeste)							
Arrastre		33	4.781	7.450	15.850	11.656	282
Artes menores		1.654	3.095	2.468	30.236	22.236	2.729
Cerco		31	939	1.439	6.591	4.847	252
Palangre de fondo		1	22	56	120	88	8
Totais		1.735	18.109	26.013	77.533	57.018	3.460
Buques dedicados a acuicultura/Auxiliares		878					

* Tonelaxe bruta (*gross tonnage*).

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Medio Rural o do Mar: *Rexistro de Buques Pesqueiros*, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

As zonas IV (ría de Muros), V (Fisterra) e VI (Costa da Morte) representan xuntas unha pequena porcentaxe da capacidade pesqueira da flota galega, cun 6% da tonelaxe total, se ben a actividade pesqueira ten unha grande importancia social para as comunidades costeiras. Contan, respectivamente, co 13%, 3% e 6% do número de embarcacións de Galicia, traballando todas no caladoiro nacional, agás un palangreiro de fondo de Fisterra, que o fai na área NEAFC. A maioría da flota nestas zonas pertence ao grupo de artes menores. O emprego estimado nestas zonas é de 2245 persoas.

Cadro núm. 6

Flota pesqueira na zona IV (ría de Muros). Datos de abril de 2013

Descrición (caladoiro e arte de pesca)	Núm. de barcos	Capacidade (TRB)	GT*	Potencia (CV)	Potencia (kW)	Estimación do emprego
Caladoiro nacional (Cantábrico Noroeste)						
Arrastre	9	1.173	1.927	3.274	2.408	77
Artes menores	577	1.112	917	8.651	6.362	952
Cerco	21	798	1.002	4.851	3.567	171
Totais	607	3.084	3.846	16.776	12.337	1.200
Buques dedicados a acuicultura/Auxiliares	26					

* Tonelaxe bruta (*gross tonnage*).

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Medio Rural e do Mar: *Rexistro de Buques Pesqueiros*, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

Cadro núm. 7

Flota pesqueira na zona V (Fisterra). Datos de abril de 2013

Descrición (caladoiro e arte de pesca)	Núm. de barcos	Capacidade (TRB)	GT*	Potencia (CV)	Potencia (kW)	Estimación do emprego	
Pesqueira comunitaria (altura)							
Palangre de fondo	NEAFC < 100 TRB	1	83	163	442	325	12
Caladoiro nacional (Cantábrico Noroeste)							
Artes menores		139	624	678	5.141	3.781	229
Palangre de fondo		2	23	45	193	142	16
Enmallada	Á liña	2	53	79	283	208	14
Totais		144	782	966	6.059	4.456	271
Buques dedicados a acuicultura/Auxiliares		2					

* Tonelaxe bruta (*gross tonnage*).

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Medio Rural e do Mar: *Rexistro de Buques Pesqueiros*, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

Cadro núm. 8

Flota pesqueira na zona VI (Costa da Morte). Datos de abril de 2013

Descrición (caladoiro e arte de pesca)	Núm. de barcos	Capacidade (TRB)	GT*	Potencia (CV)	Potencia (kW)	Estimación do emprego
Caladoiro nacional (Cantábrico Noroeste)						
Arrastre	3	467	655	1.320	971	26
Artes menores	243	953	1.037	8.719	6.412	401
Cerco	24	784	903	5.257	3.866	195
Palangre de fondo	10	488	655	2.515	1.850	78
Enmallada	Á liña	11	401	705	1.792	75
Totais	291	3.093	3.954	19.603	14.416	774
Buques dedicados a acuicultura/Auxiliares	1					

* Tonelaxe bruta (*gross tonnage*).Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Medio Rural e do Mar: *Registro de Buques Pesqueiros*, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

Cadro núm. 9

Flota pesqueira na zona VII (A Coruña-Ferrol). Datos de abril de 2013

Descrición (caladoiro e arte de pesca)	Núm. de barcos	Capacidade (TRB)	GT*	Potencia (CV)	Potencia (kW)	Estimación do emprego	
Pesqueira internacional (grande altura)							
Arrastre	Bacallaeiros	1	664	960	2.555	1.879	16
Palangre de superficie		5	1.421	2.306	3.946	2.902	42
Pesqueira comunitaria (altura)							
Palangre de fondo	NEAFC palangre de fondo	1	205	344	570	419	12
Arrastre	NEAFC arrastre	7	1.632	2.538	5.286	3.887	70
Caladoiro nacional (Cantábrico Noroeste)							
Arrastre		9	1.314	2.188	4.413	3.245	77
Artes menores		298	850	730	8.284	6.092	492
Cerco		19	555	656	3.675	2.703	154
Palangre de fondo		1	19	29	120	88	8
Totais		341	6.659	9.750	28.848	21.215	871
Buques dedicados a acuicultura/Auxiliares		165					

* Tonelaxe bruta (*gross tonnage*).Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Medio Rural e do Mar: *Registro de Buques Pesqueiros*, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

Cadro núm. 10

Flota pesqueira na zona VIII (Cedeira). Datos de abril de 2013

Descrición (caladoiro e arte de pesca)	Núm. de barcos	Capacidade (TRB)	GT*	Potencia (CV)	Potencia (kW)	Estimación do emprego	
Pesqueira comunitaria (altura)							
Palangre de fondo	NEAFC palangre de fondo	2	156	217	852	627	24
	NEAFC < 100 TRB	1	50	95	402	296	12
Caladoiro nacional (Cantábrico Noroeste)							
Artes menores		97	342	289	2.973	2.186	160
Cerco		5	199	287	1.424	1.047	41
Palangre de fondo		7	193	318	1.145	842	54
Enmallada	Rascle	3	61	65	240	176	20
	Á liña	16	437	884	2.814	2.069	109
Totais		131	1.437	2.155	9.850	7.244	421

* Tonelaxe bruta (*gross tonnage*).

Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Medio Rural e do Mar: *Rexistro de Buques Pesqueiros*, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

A zona VII (A Coruña-Ferrol) ten A Coruña como porto máis representativo, e conta co 7% da flota galega tanto en número de buques coma en tonelaxe. Existe unha flota de grande altura, composta por un bacallaeiro e 5 palangreiros de superficie (capacidade media de 461 GT e potencia media de 580 kW); outra de altura composta por un palangreiro de fondo e 7 buques de arrastre (capacidade media de 363 GT e potencia media de 555 kW); e a flota do caladoiro nacional, con 327 embarcacións (capacidade media de 77 GT e potencia media de 153 kW). Esta é unha das zonas, en particular o porto da Coruña, que máis redución de flota veu sufrindo nos últimos anos. O emprego estimado nesta zona é de 871 persoas.

A zona VIII (Cedeira) ten como porto máis importante o de Cedeira e alberga o 3% en número das embarcacións galegas e o 1% en tonelaxe. Conta cunha pequena flota de altura, composta por 3 palangreiros de fondo (capacidade media de 102 GT e potencia media de 304 kW), ademais da flota do caladoiro nacional (capacidade media de 37 GT e potencia media de 108 kW) na que predominan as artes menores. O emprego pesqueiro estimado nesta zona é de 421 persoas.

A zona IX (Mariña lucense) ten como portos principais Celeiro e Burela. Neles concéntrase unha das flotas máis importantes de Galicia, a flota de altura que opera en augas do Gran Sol, coas modalidades de arrastre e palangre de fondo. Os buques de arrastre de altura (capacidade media de 356 GT e potencia media de 492 kW) dedícanse, principalmente, á captura de pescada, peixe sapo, rapante e lagostino, que desembarcan maioritariamente en Celeiro, Burela e Vigo. Os palangreiros de fondo

Cadro núm. 11

Flota pesqueira na zona IX (Mariña lucense). Datos de abril de 2013

Descrición (caladoiro e arte de pesca)	Núm. de barcos	Capacidade (TRB)	GT*	Potencia (CV)	Potencia (kW)	Estimación do emprego	
Pesqueira internacional (grande altura)							
Palangre de superficie	7	2.190	3.712	6.999	5.147	59	
Pesqueira comunitaria (altura)							
Palangre de fondo	NEAFC palangre de fondo	40	6.391	10.615	21.739	15.987	485
	NEAFC <100 TRB	4	315	623	1.263	929	48
Arrastre	NEAFC arrastre	9	1.803	3.200	6.020	4.427	90
Caladoiro nacional (Cantábrico Noroeste)							
Arrastre		21	3.101	5.064	9.671	7.112	179
Artes menores		93	551	596	4.606	3.387	153
Cerco		9	430	509	2.486	1.828	73
Palangre de fondo		4	95	164	603	444	31
Palangre de superficie		17	2.125	3.913	6.823	5.018	145
Enmallada	Á liña	4	166	348	936	688	27
Totais		208	17.167	28.745	61.146	44.967	1.292

* Tonelaxe bruta (*gross tonnage*).Fonte: Elaboración propia a partir da Consellería do Medio Rural o do Mar: Rexistro de Buques Pesqueiros, Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

(capacidade media de 211 GT e potencia media de 316 kW) teñen a pescada como principal obxectivo. Esta flota opera cun sistema de dereitos individuais transferibles. Existe, ademais, unha flota de grande altura, composta por 7 palangreiros de superficie (capacidade media de 530 GT e potencia media de 735 kW) e 148 unidades que operan no caladoiro nacional. O emprego pesqueiro estimado nesta zona é de 1292 persoas e representa o 11% do total.

Produción pesqueira

A produción total do sector pesqueiro extractivo galego é difícil de determinar con exactitude debido á gran cantidade de puntos de descarga e venda, non sempre baixo a mesma xurisdición. De acordo cos datos da enquisa sobre a poboación ocupada na pesca (OCUPESCA, publicada pola Xunta de Galicia en 2012), o valor da facturación da pesca galega é de arredor de 677 millóns de euros. A maioría das vendas de peixes e mariscos capturados pola flota con porto base en Galicia realízanse a través das lonxas. Existen empresas galegas pesqueiras que teñen unhas canles de comerciali-

Cadro núm. 12

Evolución da pesca fresca vendida nas lonxas galegas

Ano	Cantidade (t)	Valor (miles euros)	Prezo (euros/kg)
1998	178.106	359.956	2,02
1999	156.282	368.593	2,36
2000	145.302	350.969	2,42
2001	142.871	354.862	2,48
2002	128.029	329.124	2,57
2003	124.680	335.071	2,69
2004	149.733	383.441	2,56
2005	158.625	403.151	2,54
2006	169.327	432.726	2,56
2007	172.249	463.430	2,69
2008	173.569	451.323	2,60
2009	195.785	422.373	2,16
2010	187.395	458.381	2,45
2011	183.501	474.847	2,59
2012	175.004	440.534	2,52

Fonte: elaboración propia a partir de:

- Consellería do Medio Rural e do Mar: *Estadísticas de Producción Pesqueira*
- Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

zación totalmente distintas, xa que os peixes e mariscos conxelados non se canalizan polas lonxas dos portos galegos.

Do total de vendas da pesca extractiva, o 69% ten como destino as lonxas galegas e teñen un importante peso tamén os desembarcos que se venden fóra de Galicia, que representan o 16,2%. As vendas directas á industria e hostalería representan o 5,1%, ao consumidor final un 2,2% e, finalmente, as vendas realizadas a comerciantes e outros intermediarios constitúen o 7,5% restante.

De acordo cos datos publicados pola plataforma Pescadegalicia, a pesca fresca (peixe e marisco) puxada nas lonxas galegas durante 2012 foi de 175.004 toneladas e supuxo o quinto maior rexistro de produción desde 1998 (cadro 14). En termos monetarios, os desembarques en 2012 acadaron unha cotización media de 2,52 euros por quilogramo, o que supuxo un valor anual total de 440,5 millóns de euros. Os prezos medios da pesca fresca baixaron un 2,7% en relación a 2011 nas lonxas galegas.

As vendas de produtos pesqueiros frescos nas lonxas e centros de venda autorizados caracterizáronse con respecto ao ano anterior por un descenso xeneralizado nas cantidades vendidas, e tamén canto ao valor adquirido na primeira venda. Así, atopámonos con que a comparativa entre 2011 e 2012 mes a mes foi positiva a favor da facturación en 2011 en todos os meses agás nos meses de xaneiro, marzo, maio e outubro, e como resultado aparecen 8497 toneladas e 34.313 euros de diferencial negativo.

Cadro núm. 13

Peixe fresco comercializado en primeira venda en Galicia

	Cantidade (t)	Valor (miles de euros)	Prezos (euros/kg)
2011			
Xaneiro	11.530	33.480	2,90
Febreiro	14.508	32.901	2,27
Marzo	17.835	44.761	2,51
Abril	13.843	32.740	2,37
Maio	13.678	33.078	2,42
Xuño	16.036	37.137	2,32
Xullo	16.966	41.677	2,46
Agosto	18.700	44.162	2,36
Setembro	18.280	40.919	2,24
Outubro	14.803	39.276	2,65
Novembro	15.091	42.816	2,84
Decembro	12.231	51.899	4,24
2012			
Xaneiro	13.241	33.024	2,49
Febreiro	11.830	30.694	2,59
Marzo	23.295	47.076	2,02
Abril	11.147	31.904	2,86
Maio	14.247	33.580	2,36
Xuño	13.904	33.477	2,41
Xullo	14.696	39.246	2,67
Agosto	15.384	39.896	2,59
Setembro	14.811	33.554	2,27
Outubro	17.366	38.452	2,21
Novembro	14.075	33.783	2,40
Decembro	10.201	40.550	3,98

Fonte: Elaboración propia a partir de:

- Consellería do Medio Rural e do Mar: *Estadísticas de Producción Pesqueira*
- Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

No cadro 13 amósase a evolución mensual das vendas de peixes e mariscos frescos nas lonxas galegas durante os anos 2011 e 2012. O mes que rexistrou maior produción foi marzo, mentres que decembro foi o mes con menor produción. Decembro foi o mes con prezos medios de primeira venda máximos, moi por encima dos prezos medios doutros meses. A forte demanda e menor oferta en inverno, particularmente no período de Nadal, explican o máximo de prezos en decembro.

A produción total do sector pesqueiro segue a caracterizarse pola grande cantidade de puntos de descarga e venda, non sempre baixo a mesma xurisdición.

A pesca fresca (peixe e marisco) subastada nas lonxas galegas durante 2012 foi de 175.004 toneladas. En termos monetarios, os desembarques en 2012 acadaron unha cotización media de 2,52 euros por quilogramo, o que supuxo un valor anual total de 440,5 millóns de euros. Os prezos medios tenden á baixa debido en parte aos efectos de crise económica.

Cadro núm. 14

Produción pesqueira total por zonas. Ano 2012

Lonxa	Cantidade (t)	Valor (miles euros)	Prezos (euros/kg)
Zona I - Ria de Vigo	34.906	112.116	3,21
Zona II - Pontevedra	5.165	14.745	2,85
Zona III - Arousa	31.802	71.469	2,25
Zona IV - Muros	10.878	21.125	1,94
Zona V - Fisterra	903	3.814	4,22
Zona VI - Costa da Morte	4.305	9.152	2,13
Zona VII - A Coruña - Ferrol	41.854	88.255	2,11
Zona VIII - Cedeira	1.674	6.862	4,10
Zona IX - Mariña lucense	43.517	112.997	2,60
Totais	175.004	440.534	2,52

Fonte: elaboración propia a partir de:

- Consellería do Medio Rural e do Mar: *Estadísticas de Producción Pesqueira*
- Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

Cadro núm. 15

Produción pesqueira na zona I (ría de Vigo). Ano 2012

Lonxa	Cantidade (t)	Valor (miles euros)	Prezos (euros/kg)
A Guarda	157	1.120	7,14
Arcade	128	776	6,06
Baiona	277	1.809	6,54
Cangas	504	2.704	5,36
Moaña	188	1.104	5,87
Redondela	265	1.496	5,65
Vigo	33.218	102.281	3,08
Vigo (Canido)	98	417	4,25
Vilaboa	71	409	5,74
Totais	34.906	112.116	3,21

Fonte: elaboración propia a partir de:

- Consellería do Medio Rural e do Mar: *Estadísticas de Producción Pesqueira*
- Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

Cadro núm. 16**Produción pesqueira na zona II (Pontevedra). Ano 2012**

Lonxa	Cantidade (t)	Valor (miles euros)	Prezos (euros/kg)
Aldán-Hío	90	482	5,34
Bueu	543	2.612	4,81
Campelo	732	5.171	7,07
Marín	1.311	3.649	2,78
Pontevedra (Mercado)	28	345	12,40
Portonovo	2.461	2.486	1,01
Totais	5.165	14.745	2,85

Fonte: elaboración propia a partir de:

- Consellería do Medio Rural e do Mar: *Estadísticas de Producción Pesqueira*
- Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

Cadro núm. 17**Produción pesqueira na zona III (Arousa). Ano 2012**

Lonxa	Cantidade (t)	Valor (miles euros)	Prezos (euros/kg)
A Illa de Arousa	521	4.833	9,27
Aguiño	178	1.772	9,94
Cabo de Cruz	159	1.572	9,89
Cambados	1.373	5.924	4,31
Carril	860	5.221	6,07
Coop. Ría de Arosa	24	190	8,05
O Grove	692	6.042	8,74
Pobra do Caramiñal	158	1.120	7,09
Rianxo	542	3.537	6,53
Ribeira	26.977	38.852	1,44
Vilanova	239	1.831	7,65
Vilaxoán	79	574	7,30
Totais	31.802	71.469	2,25

Fonte: elaboración propia a partir de:

- Consellería do Medio Rural e do Mar: *Estadísticas de Producción Pesqueira*
- Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

A pesca fresca comercialízase a través dalgunhas das 57 lonxas galegas distribuídas ao longo da toda a costa galega. A comercialización caracterízase pola concentración nunhas lonxas que tenden a marcar os prezos de referencia. As lonxas con maior produción son A Coruña, con máis de 40.000 toneladas, seguida de Vigo, con máis de 33.000 toneladas; non obstante, en termos monetarios, Vigo foi a lonxa cun maior

Cadro núm. 18**Produción pesqueira na zona IV (Muros). Ano 2012**

Lonxa	Cantidade (t)	Valor (miles euros)	Prezos (euros/kg)
Muros	2.812	4.898	1,74
Noia	1.293	8.380	6,48
Porto do Son	49	280	5,72
Portosín	6.724	7.567	1,13
Totais	10.878	21.125	1,94

Fonte: elaboración propia a partir de:

- Consellería do Medio Rural e do Mar: *Estadísticas de Producción Pesqueira*
- Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

Cadro núm. 19**Produción pesqueira na zona V (Fisterra). Ano 2012**

Lonxa	Cantidade (t)	Valor (miles euros)	Prezos (euros/kg)
Carnota (Lira)	103	489	4,76
Carnota (O Pindo)	0,23	18	76,74
Corcubión	233	1.052	4,51
Fisterra	567	2.256	3,98
Totais	903	3.814	4,22

Fonte: elaboración propia a partir de:

- Consellería do Medio Rural e do Mar: *Estadísticas de Producción Pesqueira*
- Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

Cadro núm. 20**Produción pesqueira na zona VI (Costa da Morte). Ano 2012**

Lonxa	Cantidade (t)	Valor (miles euros)	Prezos (euros/kg)
Baldaio	0,28	6	21,21
Caión	5	42	8,10
Camariñas	2.463	4.338	1,76
Camelle	8	56	6,94
Corme	17	88	5,28
Laxe	494	896	1,81
Malpica	1.243	3.320	2,67
Muxía	30	109	3,64
Río Anllóns	45	297	6,56
Totais	4.305	9.152	2,13

Fonte: elaboración propia a partir de:

- Consellería do Medio Rural e do Mar: *Estadísticas de Producción Pesqueira*
- Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

valor anual, ao superar os 102 millóns de euros, fronte aos máis de 83 millóns acadados na lonxa da Coruña.

Canto á distribución territorial, na provincia de Pontevedra están emprazadas 21 lonxas e centros de venda, e destaca especialmente a lonxa do porto de Vigo (cadros 15, 16 e 17). As especies que se comercializan en maior cantidade son peixes como os rapantes, a xarda pintada, o mendo limón, a pescada e o peixe sapo, procedentes da flota de altura, seguidas por especies peláxicas como a sardiña, a xarda e o xurelo.

Na provincia da Coruña están emprazadas 34 lonxas (cadros 18, 19, 20, 21 e 22). Esta provincia acumula preto do 50% do total de quilos vendidos en Galicia; non obstante presenta o prezo medio por produtos máis baixo das tres provincias. As lonxas de Ribeira e do porto da Coruña acumulan preto do 74% dos quilos totais da provincia. O xurelo, a pescada, o lirio, a xarda, a sardiña e a xarda pintada son as especies que acumulan a maior parte dos quilos vendidos nesta provincia.

Na provincia de Lugo están emprazadas 6 lonxas, e a principal actividade económica concéntrase nas lonxas de Burela e Celeiro (cadro 23). As especies máis importantes nesta provincia son a pescada, o xurelo, o lirio, a xarda, a castañeta e o bonito do norte.

O peixe conxelado é desembarcado principalmente nos portos de Vigo, Marín, Vilagarcía de Arousa e Ribeira, ben pola flota pesqueira conxeladora (galega, de empresas pesqueiras mixtas ou de embarcacións abandeiradas noutros países), ben por buques mercantes e portacantedores. O porto de Vigo é o máis representativo de Galicia en volume de peixe conxelado comercializado, constituíndo un dos puntos de referencia a nivel mundial. O ano 2012 supuxo unha subida do 3,6% no rexistro de pesca conxelada no devandito porto, pasando de 693.559 a 718.353 toneladas. Esta produción provén na súa maior parte das empresas mixtas galegas que operan en terceiros países.

Cadro núm. 21

Produción pesqueira na zona VII (A Coruña-Ferrol). Ano 2012

Lonxa	Cantidade (t)	Valor (miles euros)	Prezos (euros/kg)
A Coruña (Confraría)	55	394	7,17
A Coruña (Lonja Coruña, S.A.)	40.701	83.370	2,05
Barallobre	193	1.253	6,48
Ferrol	297	1.633	5,50
Miño	12	76	6,06
Mugardos	30	239	7,87
Pontedeume	60	469	7,85
Sada	505	821	1,63
Totais	41.854	88.255	2,11

Fonte: elaboración propia a partir de:

- Consellería do Medio Rural e do Mar: *Estatísticas de Producción Pesqueira*
- Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

Cadro núm. 22**Produción pesqueira na zona VIII (Cedeira). Ano 2012**

Lonxa	Cantidade (t)	Valor (miles euros)	Prezos (euros/kg)
Cariño	768	1.503	1,96
Cedeira	889	5.265	5,93
Espasante	17	94	5,35
Totais	1.674	6.862	4,10

Fonte: elaboración propia a partir de:

- Consellería do Medio Rural e do Mar: *Estadísticas de Producción Pesqueira*
- Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

Cadro núm. 23**Produción pesqueira na zona IX (Mariña lucense). Ano 2012**

Lonxa	Cantidade (t)	Valor (miles euros)	Prezos (euros/kg)
Burela	23.160	64.581	2,79
Celeiro	20.266	47.907	2,36
O Barqueiro	45	94	2,10
O Vicedo	18	33	1,88
Ribadeo	11	112	10,59
San Cibrao	18	270	14,64
Totais	43.517	112.997	2,60

Fonte: elaboración propia a partir de:

- Consellería do Medio Rural e do Mar: *Estadísticas de Producción Pesqueira*
- Plataforma Tecnolóxica da Pesca (<http://www.pescadegalicia.com>)

Xestión e conxuntura do sector pesqueiro galego

A continuación destacamos a conxuntura e acontecementos máis relevantes para a xestión e regulación do sector pesqueiro galego durante 2012, agrupados nos eixes de xestión dos recursos, xestión da flota galega, mellora da eficiencia enerxética, política estrutural, investimentos e goberno.

Debido á importancia da reforma da PPC de 2012 para todos os sectores e actividades do complexo económico da pesca en Galicia, pechamos o informe de pesca coa referencia as negociacións e acordos acadados para a reforma da PPC.

Xestión dos recursos

1. Os TACs (Totais Admisibles de Captura) e cotas para 2013 acadados no seo do Consello de Ministros de Pesca da Unión Europea foron favorables para España

e Galicia. As posibilidades de pesca totais para o 2013 melloran para España nun 7,75% respecto dos TACs e cotas obtidas en 2012 nas principais especies que Galicia pode pescar. Acadouose o aumento de máis dun 40% no TAC do lirio, dun 15% na pescada do Cantábrico e dun 42% no TAC do lagostino de Gran Sol, na área de Porcupine. Outro dos aspectos positivos foi que se mantiveron os TACs de especies principais para a flota galega, como a pescada do norte, o rapante ou o abadexo, sobre todo tendo en conta que a Comisión Europea propoñía nalgúns casos reducións superiores ao 30%.

2. No Consello de Ministros de Pesca da Unión Europea tamén se logrou evitar o descenso do TAC en especies coma o peixe sapo, que pasou dunha redución dun 20% proposta nun principio, a unha redución do 5%. No caso do peixe sapo, no Cantábrico noroeste acadouse frear a redución dun 37% a un 25%.

3. Por outra banda, conseguiuase flexibilizar o pagamento da sanción pola sobrepesca da cota de xarda evitando o solapamento coa correspondente a 2010, aumentando as anualidades para pagala (ata once anos) fronte aos cinco da sanción de 2010. Ademais, a cantidade máxima a pagar non pode superar o 33% da cota dese ano, e dáse a posibilidade de pagala con cota de anchoa.

4. En relación coa xestión de recursos en augas interiores, a Consellería do Medio Rural e do Mar publicou en 2012 a nova orde pola que se regulan as tallas mínimas de extracción de distintas especies de peixes, moluscos, crustáceos e equinodermos. Esta nova orde modifica o tamaño mínimo de determinadas especies seguindo a información de estudos realizados e a evolución dos mercados, e ten como obxectivo harmonizar a normativa autonómica coa nacional e comunitaria.

Unha das principais novidades que engade esta normativa é a posibilidade de que, en determinadas zonas de Galicia, o tamaño mínimo da ameixa babosa sexa de 35 mm, en lugar dos 38 mm que establece a normativa comunitaria. Ademais redúcese a talla mínima do berberecho de 28 a 25 mm en toda Galicia.

Esta normativa esténdese á extracción en augas de competencia da Comunidade Autónoma de Galicia e á comercialización das especies no territorio galego referidas nesta orde. Canto aos peixes, cabe destacar que a normativa non será de aplicación a aqueles que proceden da acuicultura, mentres que, para os moluscos, os tamaños mínimos que establece a orde tamén serán de aplicación aos procedentes da acuicultura. A normativa tamén especifica que a Consellería do Medio Rural e do Mar poderá autorizar, dentro das augas da súa competencia, a extracción ou captura de individuos de tamaño inferior ao establecido na orde con fins de repoboación, traslados e sementais, así como aqueloutros exclusivamente científicos, culturais ou didácticos.

5. A Consellería do Medio Rural e do Mar asinou dous tipos de convenios coas confrarías galegas, un deles para controlar o acceso ás zonas de pesca e outro para a xestión das zonas de produción, por un importe de máis de 3,3 millóns de euros.

Os convenios para o control de acceso ás zonas de pesca, cun investimento de 2.246.309 euros, teñen como finalidade a conservación, protección e sustentabilidade dos recursos mariños mediante operacións de salvagarda do medio mariño e das súas

especies. Ademais, para dar cumprimento ao convenio, os asociados ás confrarías deberán coidar, controlar e facer un seguimento dos bancos marisqueiros establecendo as condicións de acceso ás zonas de pesca.

Por outra banda, os acordos para a xestión de zonas de produción, cun investimento de 1.102.380 euros, teñen como obxectivo realizar actividades que permitan a implantación de técnicas de semicultivo, a elaboración de proxectos de rexeneración de zonas de produción e facer un seguimento dos bancos. Neste senso, o acordo contempla a realización de mostraxes de poboacións dos principais bancos marisqueiros, a elaboración e seguimento dos plans de xestión, a recollida e envío ao Intecmar das mostras sobre o estado das augas e a elaboración e seguimento dos proxectos de rexeneración de zonas improdutivas.

6. A campaña extractiva da centola en 2012 cerrouse o 31 de decembro. Os topes de capturas foron diarios podendo ser modificados se a situación do recurso así o require e sempre tras a consulta co sector afectado. Así, as cotas máximas de capturas quedarían establecidas en 35 quilos por embarcación, máis 35 quilos por cada tripulante enrolado a bordo.

Modernización e investimentos na flota galega e mellora da eficiencia enerxética

1. En 2012, a Xunta de Galicia destinou unha liña de investimentos en buques e selectividade cunha contía total de 4 millóns de euros, cofinanciada polo Fondo Europeo da Pesca da Unión Europea. A súa finalidade é a de contribuír á modernización da flota pesqueira galega mediante investimentos a bordo dos buques pesqueiros, sempre que estes investimentos poidan servir para mellorar a seguridade a bordo, as condicións de traballo, a hixiene, a calidade dos produtos, o rendemento enerxético e a selectividade.

2. As axudas á mellora da eficiencia enerxética en buques contaron cun orzamento dun millón de euros no 2012 e destináronse a investimentos que buscasen optimizar a xeración de enerxía en relación á súa demanda, que promovesen o aproveitamento da enerxía residual e que reducisen o consumo de combustible no buque. Ademais, serán subvencionables os investimentos realizados sobre o casco dun buque, sempre que diminúan a resistencia do seu avance.

As embarcacións do sector pesqueiro galego poderían reducir ata un 23% do que gastan en enerxía con medidas de aforro e eficiencia enerxética, tal e como sinala o *Estudo de Eficiencia Enerxética no Sector Pesqueiro en Galicia* (realizado polo INEGA). Este estudo conclúe que, no caso de adoptárense as medidas propostas e considerando que as preto de 4400 embarcacións que suma a flota galega entre buques de arrastre e artes menores teñen un consumo conxunto de 135 millóns de litros de combustible anuais, que supoñen un custo superior aos 66 millóns de euros, a posta en marcha de actuacións de eficiencia enerxética permitiría diminuír en case 20 millóns os litros de combustible, cun aforro económico de máis de 15 millóns de euros.

Neste contexto, a análise en dous grupos das embarcacións amosou un potencial de aforro en combustible superior, próximo ao 20%, o que implicaría unha diminución de gastos do 36%. No caso dos buques de arrastre, tanto o aforro económico como o de combustibles situaríase por riba do 11%.

Para acadar estes resultados, o estudo propón unha serie de melloras, resaltando, en primeiro lugar, a importancia do motor, cuxa mellora pode supoñer aforros económicos de ata 20.000 euros ao ano en función do tipo de embarcación. Así, a substitución dun motor de gasolina por un de GLP (gas licuado do petróleo) permitiría un aforro económico próximo ao 35%. A substitución ou adaptación das hélices, a mellora na loxística, o cambio dos cables de arrastre ou a instalación de luminarias máis eficientes son outros dos campos abordados polo estudo, ofrecendo aforros económicos que, nalgúns casos, superan os 10.000 euros anuais.

Política comercial e industria de transformación pesqueira

1. Segundo datos da Asociación Nacional de Fabricantes de Conservas de Peixes e Mariscos (ANFACO), no ano 2012 operaban 65 empresas conserveiras en Galicia, xerando preto de 12.000 postos de traballo. As mulleres son o colectivo predominante nese sector, ao supoñeren o 80% do total dos postos de traballo. No que respecta ás exportacións, produciuse un incremento con respecto ao ano anterior nun 7% en volume de vendas, ata alcanzar as 140.013 toneladas. Así, Galicia consolídase como a primeira zona produtora a nivel conserveiro de España, representando o 84% da produción nacional.

O sector de transformación de Galicia beneficiouse no 2012 de 21,5 millóns de euros en axudas ás empresas para o avance e consolidación das estruturas de transformación e comercialización de produtos procedentes da pesca, do marisqueo e da acuicultura.

2. Certificáronse máis de 2000 toneladas de peixe e marisco co selo PescadeRías só no primeiro semestre de 2012, o que supón un incremento de máis do 40% con respecto ao mesmo período do ano anterior.

O selo PescadeRías é unha marca de calidade creada e rexistrada pola Xunta de Galicia que acredita que os produtos da pesca artesanal e do marisqueo están convenientemente identificados, teñen un alto nivel de frescura e se comercializan por empresas situadas en Galicia, que cumpren determinados requisitos de calidade, ademais dos esixidos pola lexislación no ámbito da seguridade alimentaria e do respecto do medio ambiente

En 2012, baixo o selo PescadeRías había lonxas e centros de venda, 23 maioristas e 5 transformadores, certificados con esta marca. Tamén hai 36 restaurantes asociados á marca, debido a un convenio asinado coa Confederación Galega de Hostalería. Entre estes establecementos están todos os Paradores Nacionais da comunidade galega e a maioría dos restaurantes que contan con estrelas Michelin en Galicia.

Goberno: O acordo parcial para a nova PPC

Debido á importancia da reforma da PPC de 2012 para todos os sectores e actividades do complexo económico da pesca en Galicia, pechamos o informe de pesca coa referencia ás negociacións e acordos acadados. No anterior informe presentabamos en detalle os principais aspectos da proposta da Comisión Europea para a reforma da PPC, e neste informe presentamos os acordos acadados para a devandita reforma. No momento do peche desta publicación, aínda non hai un acordo total para a nova Política Común de Pesca entre o Consello Europeo de Ministros de Pesca e o Parlamento Europeo. Porén, neste período acadouse o acordo parcial en varios asuntos da nova PPC que achega flexibilización en diversos aspectos defendidos polo sector pesqueiro de Galicia. Todas estas consideracións foron recollidas nun documento tras acadar un acordo maioritario da Comisión Europea e do Consello de Ministros de Pesca en Outubro de 2012. O seguinte paso a dar é o seu debate no Parlamento Europeo e nos *trialogos* entre a Comisión, Parlamento e Consello europeos.

1. Entre os acordos acadados destaca a flexibilización na consecución do Rendimento Máximo Sostible. Neste senso, o que reflicte o acordo é que «se acadará no 2015 cando sexa posible e, como moi tarde, no 2020».

2. Outro dos aspectos que supuxo un avance para Galicia foi o da eliminación progresiva e gradual dos descartes. Os estados membros consensuaron incorporar esta medida «pesquería por pesquería» e «especie por especie», empezando no 2015 e tentando conseguir descartes cero arredor do 2020. Estas datas definiranse no Parlamento Europeo.

3. En relación á pesca costeira artesanal, acordouse manter o regulamento das 12 millas para as flotas nacionais co obxectivo de «asegurar a actividade da nosa flota costeira artesanal».

4. Outra das cuestións fundamentais deste principio de acordo, en relación aos estudos de impacto sobre as especies, é que por primeira vez se introducen os informes socioeconómicos ó mesmo nivel que os científicos.

5. Por outra banda, no ámbito dos mercados acordáronse diferentes aspectos relativos ao regulamento da Organización Común dos Mercados. Entre eles destaca a importancia dun tratamento homoxéneo para todos os produtos da pesca e da acuicultura comercializados na Unión Europea, que constitúe unha das principais demandas de Galicia.

III.2. Marisqueo

A campaña marisqueira 2011. Normativa

O Plan Xeral de Explotación Marisqueira para 2011 foi regulado na orde do 20 de decembro de 2010 pola que se aprobou este plan (*DOG* núm. 251, do 31 de decembro de 2010).

As normas desta campaña están recollidas en dez artigos, outras nove disposicións adicionais e outras tres finais, cun anexo que recolle os nove cadros onde figuran os seus aspectos básicos, zonas de traballo, días máximos de extracción, épocas probables para a actividade e puntos de control.

Sen novidades con respecto a outros anos, as principais normativas son: Autorizacións marisqueiras (art. 1), Plans específicos en zonas de libre marisqueo (art. 2), Zonas de libre marisqueo (art. 3), Percebe (art. 4), Centola (art. 5), Outros crustáceos (art. 6), Equinodermos (art. 7), Navalla, longueirón, peneira e algas (art. 8), Bous (art. 9) e Polbo (art. 10).

Resultados da campaña

Desde o máximo de 2008, os resultados das campañas marisqueiras seguen marcando un descenso continuado, que para unha grande parte do sector (*Faro de Vigo*, 20 de maio de 2012), ten como causas principais a contaminación e o furtivismo, o que, á súa vez, está a provocar un notable decrecemento dos permisos oficiais de extracción, isto é, da poboación ocupada legalmente nesta actividade.

Cadro núm. 24

Produción total pesqueira de Galicia en primeira venda. Ano 2011

Grupo biolóxico	Quilogramos	Euros
Cefalópodos	11.663.627	39.446.143
Crustáceos	1.306.424	22.356.383
Bivalvos e gasterópodos	8.722.063	67.483.159
Peixes	160.878.020	342.972.107
Total	182.570.134	472.257.792

O maior problema derivado destes dous descenso é unha grave mingua a medio prazo da capacidade de xestión dos bancos marisqueiros, que terá inescusablemente un efecto negativo non só nas cantidades a extraer no futuro, senón tamén na súa calidade, aspecto relevante se temos en conta en paralelo o continuo incremento das importacións, sobre todo de países non comunitarios e sen apenas control sanitario do produto.

As cifras (cadro 25) mostran unha pequena suba das capturas totais con respecto a 2010 (un 2,3%), centrado nas especies principais, dado que o incremento nas especies acompañantes quedou compensado e anulado polo descenso das secundarias. Pola contra, case todos os datos económicos son máis baixos en 2011, de tal forma que a cifra final de ingresos por marisqueo é case un 3% menor que en 2010, situándose mesmo por baixo de 2009.

A efectos basicamente comparativos, integramos este ano a ameixa xaponesa dentro do cadro 26 das especies de recurso principais, aínda que nos datos dos outros cadros sigue aparecendo como especie acompañante. En todo caso, debe destacarse a evolución ascendente das súas capturas, que remontan case ata o máximo alcanzado en 2008 e duplican xa a extracción de ameixa babosa, confirmando a estratexia de alternancia dos mariscadores, que manteñen un notable interese por esta especie, a pesar do seu baixo prezo, este ano xustamente a metade da citada ameixa babosa.

Na análise polo miúdo da campaña (cadros 26 e 27), dentro das capturas do marisqueo a pé, cómpre subliñar que o berberecho volve situarse con claridade no intervalo de capturas de 3000-3500 t, mentres que a ameixa fina mostra un importante descenso (4,3% con respecto a 2010 e 6,5% respecto ao máximo de 2009). Isto podería ter como

Cadro núm. 25

Evolución da produción marisqueira en Galicia por especies-recurso (en toneladas)

Anos	Especie-recurso principal	Especie-recurso secundaria	Especie-recurso acompañante	Total
2001	3.903,1	237,1	2.335,1	6.475,3
2002	6.166,0	239,4	2.491,6	8.897,0
2003	5.585,0	202,4	2.492,4	8.279,8
2004	6.484,0	430,0	2.682,0	9.596,0
2005	5.579,0	424,0	2.645,0	8.648,0
2006	5.407,7	614,3	1.887,8	7.909,8
2007	7.030,9	863,1	2.401,6	10.295,6
2008	7.721,0	773,5	2.845,3	11.341,0
2009	6.102,0	713,9	2.247,3	9.063,2
2010	5.554,0	803,1	2.170,8	8.527,4
2011	5.553,5	532,6	2.462,0	8.548,1

causa principal o furtivismo, denunciado repetidamente por varios patróns maiores da ría de Arousa nos últimos anos.

No marisqueo con embarcación, a ameixa babosa semella chegar a un nivel de singular estabilidade na súa xestión, con datos que manteñen o intervalo de capturas nas 1000-1200 t desde 2008. Cómpre recordar que neste caso e por tratarse dunha especie de fondo, os efectos negativos da contaminación ou de choivas e crecidas, que si afectan moi negativamente ás especies intermareais (berberecho e ameixa fina), apenas teñen impacto sobre a súa extracción.

Cadro núm. 26

Evolución da produción das especies-recurso principais de marisco en Galicia

	Berberecho (<i>C. edule</i>)	Ameixa fina (<i>V. decussata</i>)	Ameixa babosa (<i>V. pullastra</i>)	Ameixa rubia (<i>V. rhomboideus</i>)	Ameixa xaponesa (<i>R. philippinarum</i>)
Toneladas					
2001	1.172	734	1.476	515	420
2002	3.844	681	1.239	393	523
2003	3.420	732	1.163	270	633
2004	4.220	739	1.250	275	740
2005	3.565	553	1.097	364	848
2006	3.414	561	821	612	1.133
2007	4.709	662	945	715	1.941
2008	5.024	781	1.113	803	2.262
2009	3.255	826	1.178	842	1.951
2010	2.876	807	1.187	684	1.885
2011	3.315	773	1.183	456	2.158
Miles de euros					
2001	4.421,7	14.209,1	16.477,4	3.601,2	3.784,4
2002	11.142,9	13.253,5	15.915,5	3.598,5	5.722,5
2003	12.717,8	16.959,3	15.609,0	2.562,9	5.434,7
2004	15.638,0	19.092,4	16.078,1	2.442,6	6.034,3
2005	14.744,1	16.410,4	15.255,0	3.101,0	6.363,6
2006	17.214,2	15.704,0	12.532,7	4.621,6	9.052,6
2007	17.627,4	16.146,8	14.212,0	5.348,4	14.637,1
2008	17.865,4	16.928,6	13.216,5	5.836,9	18.009,8
2009	14.017,6	15.899,7	14.603,8	5.576,2	13.459,7
2010	14.452,1	16.612,0	15.789,8	5.208,6	11.991,2
2011	16.442,2	15.017,9	14.501,8	3.843,5	12.958,3

Cadro núm. 26 (continuación)

Evolución da produción das especies-recurso principais de marisco en Galicia

	Berberecho (<i>C. edule</i>)	Ameixa fina (<i>V. decussata</i>)	Ameixa babosa (<i>V. pullastra</i>)	Ameixa rubia (<i>V. rhomboideus</i>)	Ameixa xaponesa (<i>R. philippinarum</i>)
Euro/kg					
2001	3,77	19,35	11,16	6,99	9,02
2002	1,82	19,34	14,30	8,31	7,25
2003	3,72	23,18	13,42	9,51	8,60
2004	3,71	25,84	12,86	8,89	8,15
2005	4,14	29,67	13,90	8,52	7,50
2006	5,04	28,01	15,26	7,55	7,99
2007	3,74	24,38	15,04	7,48	7,54
2008	3,56	21,67	11,87	7,27	7,96
2009	4,31	19,24	12,39	6,63	6,90
2010	5,03	20,65	13,30	7,62	6,36
2011	4,96	19,42	12,26	8,43	6,00

Fonte: Consellería do Medio Rural e do Mar, <http://www.pescadegalicia.com>

Por outra banda, a ameixa rubia mostra un serio descenso en 2011 e unha evolución moi irregular en toda a década, desde un mínimo de 270 t en 2003, a un máximo de 842 t en 2009, o que dificulta a estimación dun intervalo esperado de capturas. Isto pode explicarse en parte polas estratexias dos mariscadores con embarcación, dedicados a outras especies que presentan máis facilidades para o traballo de extracción, pero tamén é necesario incidir de novo na falta de estudos rigorosos sobre o impacto da explotación humana nesta especie desde os primeiros plans experimentais dos anos oitenta.

Por último, os datos económicos (cadro 26) reflicten os efectos da crise, cunha caída xeral dos prezos como consecuencia dos descensos ou estancamentos das capturas, o que provocou en 2011 unha redución tamén xeral dos ingresos dos mariscadores (2,7% con respecto a 2010), o que implica, en termos comparativos e agregando o efecto do IPC, algo máis dun 6% de perda de poder adquisitivo para este colectivo de traballadores.

Cadro núm. 27

Produción marisqueira en primeira venda en Galicia. Bivalvos e gasterópodos.

Ano 2011

Especie	Lonxas	Cantidade (kg)	Importe (euros)	Euros/kg
Ameixa babosa (<i>V. pullastra</i>)	46	1.182.857	14.501.826	12,3
Ameixa fina (<i>R. decussata</i>)	49	773.323	15.017.932	19,4
Ameixa rubia (<i>V. rhomboideus</i>)	30	455.934	3.843.524	8,4
Berberecho (<i>C. edule</i>)	50	3.314.966	16.442.231	5,0
Especies-recurso principais		5.727.080	49.805.512	
Cadelucha (<i>Donax trunculus</i>)	13	14.497	432.353	29,8
Navalla (<i>E. ensis</i>)	30	289.060	2.368.881	8,2
Vieira (<i>P. maximus</i>)	13	64.379	214.332	3,3
Voadora (<i>Chlamys opercularis</i>)	16	164.689	465.745	2,8
Especies-recurso secundarias		532.625	3.481.311	
Ameixa bicuda (<i>V. aureus</i>)	24	9.048	35.756	4,0
Ameixa xaponesa (<i>R. philippinarum</i>)	41	2.158.058	12.958.283	6,0
Carneiro (<i>Venus verrucosa</i>)	28	76.423	342.709	4,5
Cornecha (<i>Spisula solida</i>)	17	6.127	32.508	5,3
Longueirón (<i>S. marginatus</i>)	30	88.424	647.115	7,3
Longueiron vello (<i>S. marginatus</i>)	14	354	1.668	4,7
Ostra (plana + rizada) (<i>O. edulis</i>)	34	111.282	168.475	1,5
Rabioso (<i>Glycymeris glycymeris</i>)	7	12.250	9.800	0,8
Reloxo (<i>Dosinia exoleta</i>)	35	12	21	1,8
Especies-recurso acompañantes		2.461.978	14.196.335	
Total bivalvos e gasterópodos		8.722.063	67.483.159	

Fonte: Consellería do Medio Rural e do Mar, <http://www.pescadegalicia.com>

III.3. Acuicultura

Introdución

O 10 de marzo de 2011 o Goberno de Galicia decidiu suspender o Plan Galego de Acuicultura aprobado en 2008 que, á súa vez, era resultado da suspensión doutro aprobado en 2005, e acordou ao tempo o inicio da tramitación dun planeamento alternativo coñecido como Plan Director Territorial de Acuicultura de Galicia (PDAG), que dous anos despois aínda non chegou a ser aprobado.

Derivado desa falla de marco normativo, mais tamén da crise económica actual, non houbo ningunha solicitude de instalación de acuicultura en terra en tramitación, agás a instalación na parroquia de Santiago de Tal, Esteiro, Ría de Noia-Muros, dunha planta de cultivo de orella de mar, unha especie alóctona, que foi autorizada singularmente. Para paliar esa falla dunha normativa aínda non aprobada, e van oito anos de adiamento, seguen a se utilizar instrumentos de xestión intermedios acudindo ás autorizacións experimentais, que obviamente presentan situacións, casuísticas e resolucións ben dispares. Amais dunha obvia precariedade xurídica.

Nesta situación de estancamento da acuicultura galega, o Goberno, ademais das declaracións en torno á recuperación do salmón para o seu cultivo en gaiolas, ata o momento unha, parece querer recorrer ao concepto de Acuicultura Multitrófica Integrada (AMI), nas súas siglas en inglés, IMTA, como paradigma para sustentar as súas políticas e prioridades. Por iso convén facer algunhas aclaracións ao respecto: o AMI ou IMTA intégrase no concepto de acuicultura sostible, concepto complexo e abstracto, que ten como obxectivos ser ecoloxicamente eficiente, ambientalmente non lesiva, rendible e socialmente beneficiosa a longo prazo. A Acuicultura Integrada Multitrófica é así un sistema promovido como alternativa sustentable e práctica para o monocultivo de peixes en gaiolas.

IMTA implica o cultivo de diversas especies de diferentes niveis tróficos, de xeito que os residuos dalgunha delas poidan ser utilizados polas outras, converténdose así en recurso. Esta opción pretende explotar interaccións sinérxicas naturais das especies cultivadas, co obxectivo de biomitigar parte dos residuos e, á vez, mellorar os beneficios da explotación acuícola e a sustentabilidade do ecosistema. Aínda que hai previsións de sistemas de IMTA máis sofisticados, os existentes actualmente en funcionamento no mar son relativamente simples. Esta aproximación conceptual precisa dun fondo coñecemento e valoración das diferentes especies para cumprir o seu cometido e reducir os impactos do cultivo. Requírese unha visión holística do sistema integrado

para garantir que as interaccións desexadas entre as especies non están excesivamente limitadas pola dependencia do medio ambiente ou que poidan causar outros efectos prexudiciais. O plan IMTA require unha comprensión avanzada da dinámica da acuicultura no ecosistema, tanto en xeral como para lugares específicos.

Semella pois que, co actual cadro de producións, o obxectivo IMTA, o mesmo que antes o cultivo diversificado doutras especies alén do mexillón, fica lonxe dunha acáida perspectiva real, posto que, amais do cultivo hexemónico do mexillón, no medio natural apenas atopamos unhas vinte gaiolas de cultivo de ollomol, cunha produción que non alcanza as 200 toneladas/ano, unha gaiola de salmón trasladada desde a ría de Arousa ata a boca da de Muros, e unha produción en cultivo experimental de algas (argazo real) de apenas media tonelada.

Acudindo ao cadro 28, de visión panorámica da acuicultura galega mariña, obsérvase en 2012 un incremento en produción dunhas 5500 toneladas, das que 4000 veñen dos moluscos e unhas 1500 dos peixes, especialmente rodaballo. O que desde

Cadro núm. 28

A acuicultura galega 2012 vs. 2011

	2012		2011		Variación 2012/ 2011	
	Toneladas	Miles de euros	Toneladas	Miles de euros	Toneladas	Miles de euros
Argazo real	0,58	0,58	0,22	0,22	0,36	0,36
Algas	0,58	0,58	0,22	0,22	0,36	0,36
Ameixa babosa	208,53	1.440,01	180,08	1.817,80	28,44	-377,79
Ameixa fina	182,07	2.683,67	190,85	3.328,01	-8,77	-644,34
Ameixa xaponesa	1.100,68	5.493,73	1.269,57	7.164,79	-168,89	-1.671,06
Berberecho	558,63	2.476,78	737,90	3.445,18	-179,27	-968,40
Mexillón	227.229,47	94.050,83	222.944,89	102.001,83	4.284,58	-7.950,99
Ostra plana	603,03	2.859,57	747,36	3.634,84	-144,33	-775,28
Ostra rizada	292,58	695,44	327,54	768,97	-34,96	-73,54
Volandeira	1,94	6,11	1,73	7,55	0,21	-1,45
Bivalvos	230.176,92	109.706,13	226.399,92	122.168,97	3.777,00	-12.462,84
Polbo	2,86	19,36	2,76	19,33	0,11	0,03
Cefalópodos	2,86	19,36	2,76	19,33	0,11	0,03
Linguado	75,92	836,36	128,19	1.403,78	-52,26	-567,41
Ollomol	186,54	1.550,36	245,04	1.933,31	-58,50	-382,95
Robaliza			1,30	7,59	-1,30	-7,59
Rodaballo	7.777,31	57.880,37	6.044,65	56.031,39	1.732,66	1.848,98
Salmón	3,98	14,86			3,98	14,86
Peixes	8.043,75	60.281,96	6.419,17	59.376,06	1.624,58	905,89
Total	238.224,11	170.008,02	232.822,06	181.564,58	5.402,05	-11.556,56

o punto de vista económico se pode traducir nuns rendementos dunha ducia de millóns de euros menos que no anterior ano 2011. Esta baixa na primeira venda vén da man de cerca de 8 millóns menos na comercialización do mexillón, e máis duns 4 millóns e medio de baixa en ameixas, ostras e volandeira, cun gran peso na caída das ameixas. Os peixes, arrastrados polo incremento da produción de rodaballo, chegan a facturar un millón de euros máis que no ano 2011.

A piscicultura

A piscicultura continental, cultivo de troita, que chegou a ter un liderado da produción de Galicia –con 34 instalacións–, xa cedera en 2010 este liderado a Castela e León, situación que, se ben volveu cambiar en 2011 último ano do que se dispón de datos publicados, foi para facelo á baixa.

A produción española de troita segue o seu devalo e, das máis de 30.000 toneladas producidas a comezo dos anos 2000, apenas nos atopamos actualmente ao redor das 17.000 toneladas. Esta baixa alcanza a Galicia, que se sitúa en 2011 algo por riba das 4100 toneladas, mais tamén a Castela e León, que apenas chega ás 4500. A tendencia ao peche de instalacións, xa rexistrada en 2010 en que alcanzara o 20%, segue. Actualmente mantéñense dúas grandes empresas, Tres Mares e Isidro de la Cal; outra mediana, Piscilor; e mais unhas catro ou cinco pequenas. Existe, claro, Ovapiscis, con instalacións en Galicia mais tamén noutras comunidades, líder en calidade e produción de ovos de troita. A piscicultura continental en Galicia segue adoeendo dun escaso nivel innovador e de asentamento nos mercados, ademais de problemas asociados ao canon da auga e a incidencia de novos países produtores, sobre todo Turquía, se ben estes teñen menor incidencia nalgunhas empresas de Castela e León, ou mesmo en Andalucía, debido precisamente á súa capacidade tecnolóxica ou á capacidade de atenderen grandes marcas de distribución.

Seguindo coa produción de peixes, irrompe con sorpresa nas estatísticas oficiais do Goberno galego a produción de salmón en gaiolas, con nada menos que case 4 t, produción soportada por unha única gaiola. Semella que as lindes da temperatura das nosas augas foron favorables para un cultivo que, iniciado no 1976, foi de fracaso en fracaso.

Aínda que lonxe da piscicultura, chama a atención a produción de polbo, con menos de 3 toneladas, despois de máis de vinte anos de esforzo en I+D con elevados orzamentos dedicados á innovación no cultivo desta especie.

O rodaballo continúa sendo a gran produción na piscicultura galega. A produción de crías ou alevíns de rodaballo, situada toda ela en Galicia, subiu ata os 17 millóns de unidades en 2011, incrementándose en máis de 4 millóns de unidades respecto a 2007 desde cando estaba estabilizada nos 13 millóns.

A produción de rodaballo en Galicia chegou en 2012 ás 7777 toneladas, incrementándose respecto a 2011 en máis dun milleiro e medio de toneladas, e aínda que

esta produción levou consigo un incremento en primeira venda de 1.800.000 euros, é preciso consignar que o prezo medio por quilogramo pasou de 9,26 euros no ano 2011 a uns 7,44 euros/kg en 2012. A esta baixa non é allea a situación da produción de Pescanova na súa planta de Mira en Portugal, que no ano 2012 colocou no mercado en torno a unhas 2000 toneladas.

Polo que respecta ao linguado, a nova especie emerxente e probablemente a grande oportunidade perdida pola acuicultura galega pola parálise desde o ano 2005 dun planeamento pechado e pactado para instalacións de acuicultura en terra, a súa produción baixou unhas 50 toneladas entre 2011 e 2012, producíndose un total de 75 toneladas en Galicia, cun prezo medio duns 11 euros, semellante ao do ano 2011. A produción de linguado na nosa comunidade, así como a súa tecnoloxía, está nas mans do grupo Stolt Sea Farm.

Tamén se observa unha baixa na produción de ollomol, pasándose de 245 toneladas no ano 2011 a 186 en 2012, cuns prezos medios de primeira venda duns 8 euros/kg. A produción está na exclusiva da empresa Isidro de la Cal, que conta con instalacións reprodutoras e de criadeiro en Valdoviño e de gaiolas no polígono de Lorbé. Cómpre entender que a produción desta especie é de ciclo longo, máis de tres anos, e que polo tanto as flutuacións do comercializado están moi condicionadas por cohortes de dous ou tres anos antes.

As empresas piscicultoras

O número de instalacións en terra de piscicultura mariña en Galicia alcanza 5 plantas de criadeiros máis 16 de engorde. Coa excepción dunha planta en terra para linguado, e doutra tamén en terra e máis as súas gaiolas no mar para ollomol, todas as demais plantas dedícanse á cría e engorde de rodaballo.

No que toca a esta especie existen dúas grandes empresas dedicadas a rodaballo, Stolt Sea Farm (Prodemar) e o grupo Pescanova. A produción no ano 2012 correspóndese cunhas 5000 toneladas para Stolt e unhas 1700 para Pescanova, no que toca ao rodaballo galego. Seguindo logo producións doutras empresas de menor tamaño, como Piscícola del Morrazo, Acuidoro, Cultipeca, Sea Sole no Porto do Son e mais outras.

As tres plantas do grupo Pescanova, criadeiro en Mougás, Insuíña no Grove e a planta de Xove, están neste momento afectadas pola situación do grupo matriz. Ademais a expansión de Pescanova en Mira (Portugal), cunha instalación de 7000 toneladas de capacidade, tivo amplo impacto nos mercados de rodaballo galego, por máis que a súa produción nunca pasara das 1500 ou 1700 toneladas, dado que os mercados aos que se dirixía eran os mesmos que estaban consolidados para a produción galega. A planta de Mira de Pescanova viuse afectada por problemas estruturais graves, un de deseño e estrutura na toma de auga que afectou en gran maneira a viabilidade da planta, con perdas graves, ao que se sumou unha epizootia tamén grave, segundo recollen as contas do grupo Pescanova aínda por coñecer enteiramente. Semella que este tipo de problemas incidiron nos mercados de rodaballo pola achega a eles de pezas fóra do

tamaño usual establecido, e prezos moi por baixo de custos. Pode ser que este sucedido sexa clave para entender esa baixa de case 2 euros por quilogramo de rodaballo rexistrada nas estatísticas oficiais de 2012 verbo do ano anterior. Sen desbotar unha contracción na demanda derivada da situación económica.

Polo que respecta ao grupo Stolt Sea Farm, en principio gran perdedor perdendo Galicia da parálise dos sucesivos plans de acuicultura desde 2005, ao non atopar oportunidade de investimento para o desenvolvemento con tecnoloxías propias do cultivo de linguado e a expansión do rodaballo, actualmente volve ser o gran líder do sector da piscicultura en terra. Fracasada a súa estratexia de se instalar en Andalucía (zona de Barbate) cunha planta de engorde de linguado por problemas de tipo legal, e consolidada a súa planta de cultivo de linguado no sur de Francia, fixo neste último ano tres operacións que garanten o seu liderado nos peixes planos: a compra de Acuidoro na ría de Ferrol e a de Alrogal, criadeiro de peixes planos na mariña lucense, para dedicalos a criadeiro de linguado e engorde de planos, ao que se suma a instalación en Islandia dunha planta de 2000 toneladas para engorde de linguado. O desenvolvemento de Stolt tanto nos seus aspectos de innovación como empresariais segue a ser paradigmático. E nesta empresa aséntase con certeza o futuro da piscicultura de peixes planos na Galicia.

Como novidade recente, unha nova especie de peixe presenta posibilidades reais de ser cultivada en Galicia, tanto en terra coma en gaiolas: o cherne, peixe de gran porte, con dificultades para o seu cultivo, mais cunha avanzada investigación desenvolvida polo Instituto Galego de Formación en Acuicultura (Illa de Arousa), A Casa dos Peixes, Acuario Fisterra da Coruña, o Instituto Español de Oceanografía (Vigo) e mais a empresa Isidro de la Cal (Valdoviño).

O mexillón

Sentenciado, ben anos despois, o conflito mexilloeiro de 2008, algunhas cousas cambiaron. De primeiras que as denuncias presentadas pola patronal conserveira ANFACO contra as organizacións mexilloeiras diante do Tribunal da Competencia tiveron éxito e estas foron sancionadas. Mais tamén aqueloutras presentadas polas organizacións de bateeiros contra a patronal do sector conserveiro ANFACO por se poñeren de acordo na fixación de prezos e estratexias de compra. Polo que unha e outra parte foron sancionadas con varios millóns de euros por malas prácticas nos mercados.

As consecuencias do conflito bateeiro entre as diferentes organizacións e a colisión na citada situación de conflito da patronal conserveira levaran dunha parte a unha caída grave na produción, baixando a comercializada en máis de 20.000 toneladas entre 2007 e 2008. Pero tamén a unha grave caída na produción destinada á industria, próxima ás 30.000 toneladas (un 30% verbo do ano 2007), e un incremento neto da produción de mexillón comercializada para fresco, que aumentou en 2008 en 20.000

Cadro núm. 29

Mexillón, produción e destino

a) Destinado á industria ou fresco

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Produción (toneladas)						
Fresco	104.865,94	120.642,76	138.863,44	137.586,65	139.127,80	147.808,83
Industria	103.320,86	68.175,13	86.227,90	74.443,62	83.817,09	79.420,64
Total	208.186,79	188.817,88	225.091,33	212.030,27	222.944,89	227.229,47
% Fresco	50,37	63,89	61,69	64,89	62,40	65,05
% Industria	49,63	36,11	38,11	35,11	37,60	34,95
Valor (miles de euros)						
Fresco	54.073,19	56.978,37	55.337,15	58.727,30	65.485,30	62.921,92
Industria	43.635,45	27.126,16	33.347,72	27.897,80	36.516,53	31.128,92
Total	97.708,64	84.104,53	88.684,87	86.625,10	102.001,83	94.050,83

b) Mexillón para fresco por clases

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Produción (toneladas)						
Grande	22.615,21	26.163,75	25.336,65	18.797,69	14.284,72	15.384,40
Mediano	27.379,99	33.379,67	31.578,29	33.135,74	38.047,41	37.688,17
Pequeno	54.870,73	61.099,34	81.948,50	85.653,22	86.795,67	94.736,26
Total	104.865,94	120.642,76	138.863,44	137.586,65	139.127,80	147.808,83
% grande	21,57	21,69	18,25	13,66	10,27	10,41
% mediano	26,11	27,67	22,74	24,08	27,35	25,50
% pequeno	52,32	50,64	59,01	62,25	62,39	64,09
Valor (miles de euros)						
Grande	16.968,40	17.980,49	16.087,02	11.645,31	9.037,53	8.582,62
Mediano	15.522,14	17.502,86	14.587,66	16.271,96	20.118,53	19.508,16
Pequeno	21.582,65	21.495,03	24.662,47	30.810,02	36.329,23	34.831,13
Total	54.073,19	56.978,37	55.337,15	58.727,29	65.485,30	62.921,92

toneladas, tendencia que se consolidou a partires de 2009 e ata o ano 2012 cando, respecto do ano base 2007, o incremento de venda para fresco foi de 40.000 toneladas. Mentres que o destinado á industria, en toda a serie 2007-2012, non recuperou as máis de 100.000 toneladas do ano base, situándose a venda para industria nunha media de 80.000 toneladas no período 2009-2012. En definitiva, se no ano 2007 o reparto da produción destinábase nun 50% para fresco e outro tanto para industria, a partires de 2008 o mexillón para industria sitúase entre o 35% e o 40% da produción, sendo superado polo destinado para fresco, o 60% do comercializado.

Pero o mercado de fresco, amais do seu crecemento porcentual e neto xa indicado dunhas 40.000 toneladas/ano, rexistra tamén cambios profundos polo que respecta ao tipo de produto comercializado. Así, o mexillón pequeno, comercializado en fresco, supoñía no ano base de análise (2007) un produción de 55.000 toneladas, un 52% do fresco comercializado e un 26% da produción total, mentres que no ano 2012 esta categoría de produto pasaba a 90.000 toneladas, máis do 64% do fresco comercializado e case un 43% da produción total de mexillón galego. En correspondencia aumenta tamén o mexillón mediano, se ben en moita menor medida, non pasando das 40.000 toneladas desde o ano 2010, e prodúcese unha caída de mexillón grande sobre todo a partir do ano 2010, non superando as 15.000 toneladas comercializadas, situación que é máis dramática nos ingresos xerados por este tipo de mexillón que perden un 50% entre o ano 2009 e 2012.

Como xa indicamos no informe do ano 2010, a irrupción das grandes cadeas de distribución, principalmente Mercadona que puido chegar a comercializar en 2012 máis de 25.000 toneladas de mexillón fresco das rías galegas mais tamén outras como Carrefour, Gadis ou Eroski, cunha estratexia de provedores con acordos con entidades procesadoras, permitiu a consolidación deste mercado de fresco en España, por máis que en Galicia, segundo declaracións feitas por representantes do Consello do Mexillón, apenas se consuman unhas 4500 toneladas.

De certo estas estratexias de produción levan consigo alteracións nas estratexias de cultivo e mesmo alteracións singulares na capacidade de carga do ecosistema. A adecuación da produción ás demandas dos mercados, mais tamén a optimización bioecolóxica do propio cultivo do mexillón, supón unha maior rotación nos cultivos, uns menores custos de ocupación, unha maior rentabilidade produtiva, mais tamén maiores custos de explotación e sobre todo maiores necesidades de semente. Sendo como é o cultivo de mexillón un cultivo natural, tanto na captación ou recolleita de mexilla como no proceso de alimentación natural sen penso, maiores necesidades de mexilla levan de seu unha optimización do seu tratamento, tanto na súa captación en cordas colectoras coma na colleita nos cons da beiramar. Problema que de certo xa teñen outros países produtores e competidores coma Chile.

Os mercados internacionais

En sucesivos informes e baixo este epígrafe referenciamos datos do ICEX para exportacións e importacións de fresco, conxelado e conserva. Non obstante, excluíamos da análise un epígrafe importantísimo, sobre todo nos últimos anos, de conservas non herméticas. Epígrafe investigado nun excelente traballo, *Los bivalvos gallegos bajo el prisma de la globalización* de Jesús Giráldez e Ángel Fernández, do Departamento de

Cadro núm. 30

Comercio de mexillón por tipo de produto en España

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Importacións						
Fresco						
Toneladas	5.836,76	3.206,09	3.530,00	4.008,00	2.974,78	3.709,26
Miles de euros	6.252,22	4.406,89	3.841,00	4.618,00	3.322,68	4.085,99
Conservas						
Toneladas	2.517,07	1.866,57	2.402,00	2.805,80	4.937,55	2.751,89
Miles de euros	7.209,08	7.408,06	9.581,00	9.965,36	17.370,73	11.273,03
Conxelado						
Toneladas	6.265,29	4.539,18	3.226,00	3.164,00	3.395,22	2.536,50
Miles de euros	21.980,66	12.553,01	8.859,00	9.495,00	11.467,48	7.598,45
Conservas non herméticas						
Toneladas	3.656,23	7.093,88	6.210,86	8.013,94	14.053,95	8.803,94
Miles de euros	7.887,37	15.440,71	11.752,41	15.155,56	30.124,30	19.417,07
Exportacións						
Fresco						
Toneladas	35.533,30	38.396,27	40.458,00	37.203,30	32.330,00	35.649,00
Miles de euros	26.285,74	24.974,39	24.772,00	25.329,23	24.645,18	24.866,94
Conservas						
Toneladas	1.632,73	1.662,93	1.498,00	1.511,00	1.912,00	1.415,00
Miles de euros	7.062,70	6.845,62	6.130,00	6.360,40	7.641,16	5.355,38
Conxelado						
Toneladas	5.892,95	4.514,51	5.214,00	5.248,00	7.127,00	9.620,00
Miles de euros	13.905,99	10.823,78	11.792,00	11.853,10	12.076,59	14.921,18
Conservas non herméticas						
Toneladas	1.497,94	1.448,50	1.147,34	871,31	792,91	1.315,97
Miles de euros	3.939,57	3.676,11	2.518,57	2.166,24	2.143,73	4.704,70

Historia e Institucións Económicas da USC, que poñen de manifesto a súa relevancia, amais de faceren un singular e acreditado traballo sobre o cultivo do chorito e as empresas e mercados españois.

Por outra banda, os datos das exportacións desde España indican que a exportación de mexillón fresco, logo do seu crecemento desde o ano 2001, mantense desde 2007 en torno ás 35.000 toneladas ata 2012 (cadro 30). Obsérvase tamén unha estabilidade na exportación de mexillón en conserva hermética ou tradicional, ao redor das 1500 toneladas por ano ou por riba desa cifra, e un mercado en mexillón conxelado cunha base sólida nas 5000 toneladas anuais desde 2007, cun incremento ata as 7000 e máis de 9000 toneladas nos anos 2011 e 2012. Cómpre engadir, ademais, unhas exportacións de conservas non herméticas de mexillón que, agás nos anos 2010 e 2011, superan as 1000 toneladas desde 2007 ata 2012.

Polo que toca ás importacións hai un devalo daquelas de mexillón fresco, situándose nunhas 3000 toneladas en 2012. As de mexillón conxelado seguen a baixar desde 2007, situándose en 2012 por baixo das 3000 toneladas (cadro 30). O incremento da importación de mexillón en conserva segue a se manter nos niveis xa observados de 2500 toneladas de 2007, mesmo con incrementos que duplican a cantidade no ano 2011 e que se manteñen ao redor das 2700 en 2012.

O crecemento espectacular, mais aló do erro sinalado nestas análises, corresponde ás importacións de conservas non herméticas que, desde 2007, pasan de máis de 3500 toneladas ata as case 9000 de 2012, pero manténdose no quinquenio sempre por riba das 6000, e mesmo cun pico extraordinario de 14.000 toneladas no ano 2011. Cómpre salientar que é este crecemento espectacular das importacións recollidas baixo o epígrafe de conservas non herméticas o que á súa vez explica o devalo daquelas de mexillón conxelado. Os prezos medios recollidos polo ICEX dan idea do valor engadido diferencial para cada tipo de importación, e mesmo tamén de exportación. Así, mentres o valor unitario das nosas importacións chega a 1,10 euros no mexillón fresco, sobe a 4,10 na conserva tradicional, a 3 euros no mexillón conxelado e a 2,21 euros nas conservas non herméticas. Os prezos unitarios por quilo para o mexillón exportado son sempre inferiores a aqueles do importado. Así, o fresco está nos 0,70 euros; a conserva tradicional, en 3,78; o conxelado, en 1,55; e a conserva non hermética en 3,50 euros.

As producións de ameixas

No cadro 31 pódense observar as producións para os tres tipos de ameixas babosa, fina e xaponesa, prezos e produción total, e no cadro 32 a evolución das importacións e exportacións de ameixa fresca por países.

As producións en Galicia sitúanse desde 2007 por baixo das 2000 toneladas, agás o ano 2008, cando se chegan a recoller unhas 2700 toneladas, case o dobre do recollido no ano 2012 que, con 1491 toneladas, é a colleita máis baixa da serie temporal

Cadro núm. 31

Evolución da produción total de ameixas en Galicia

	Toneladas	Miles de euros	Euros/kg
Ameixa xaponesa (R. philippinarum)			
2007	1.476,32	10.298,70	6,98
2008	1.780,00	12.682,00	7,12
2009	1.352,00	7.877,00	5,83
2010	1.226,30	6.903,77	5,63
2011	1.269,57	7.164,79	5,64
2012	1.100,68	5.493,73	4,99
Ameixa fina (V. decussata)			
2007	265,09	4.850,28	18,30
2008	371,00	6.646,00	17,91
2009	202,00	3.293,00	16,30
2010	197,02	3.476,84	17,65
2011	190,85	3.328,01	17,44
2012	182,07	2.683,67	14,74
Ameixa babosa (V. pullastra)			
2007	171,89	2.202,19	12,81
2008	529,00	4.678,00	8,84
2009	249,00	2.319,00	9,31
2010	146,85	1.594,29	10,86
2011	180,08	1.817,80	10,09
2012	208,53	1.440,01	6,91
Total ameixas			
2007	1.913,30	17.351,17	9,07
2008	2.680,00	24.006,00	8,96
2009	1.803,00	13.489,00	7,48
2010	1.570,17	11.974,90	7,63
2011	1.640,50	12.310,60	7,50
2012	1.491,28	9.617,41	6,45

Fonte: ICEX

analizada e cando a ameixa xaponesa representa máis do sesenta por cento do total. Mantéñense moi por riba os prezos para ameixa fina, logo os de babosa e por último os da xaponesa.

Polo que toca ás exportacións de ameixa, estas son residuais, cun total de 264 toneladas destinadas sobre todo a Portugal, e menos a Francia e Italia. Manteñen a súa importancia as importacións, que só de ameixa fresca representaron no ano 2012

Cadro núm. 32

Importacións e exportacións españolas de ameixa fresca (en toneladas)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Exportacións						
Portugal	260,91	349,59	304,74	432,65	261,00	185,00
Francia	52,08	23,23	22,74	19,88	50,00	44,00
Italia	65,99	42,26	25,03	213,02	290,00	31,00
Reino Unido	5,81	-	-	-	-	-
Andorra	11,08	50,11	39,30	25,74	26,00	2,00
Bélxica	13,42	-	1,45	-	-	-
Lituania	-	7,21	-	-	-	-
Total	409,29	472,40	393,26	691,29	628,00	264,00
Importacións						
Estados Unidos	62,52	40,07	2,00	2,25	-	-
Canadá	27,25	48,42	48,23	33,00	16,00	-
Francia	3.434,03	2.217,02	1.080,40	1.119,23	822,00	939,00
Reino Unido	1.294,56	1.294,08	1.567,12	1.288,01	808,00	4.047,00
Grecia	4,21	-	3,00	17,00	6,00	-
Irlanda	412,72	253,94	299,00	309,00	293,00	72,00
Italia	7.614,11	5.365,35	5.276,43	5.638,70	4.252,00	5.337,00
Portugal	1.509,95	1.447,32	2.339,90	2.000,45	2.562,00	3.997,00
Dinamarca	79,67	31,16			93,00	1,00
Países Baixos	183,28	854,28	1.588,61	3.807,09	594,00	799,00
Turquía	117,93	66,90	38,00	23,00	28,00	21,00
Marrocos	593,57	434,17	489,00	270,00	272,00	4,00
Túnez	40,07	44,85	29,00	9,00	5,00	13,00
Indonesia	11,01	19,77	10,00	13,00	17,00	-
Nova Zelandia	-	-	-	-	-	24,00
Total	15.384,88	12.117,33	12.770,68	14.529,73	9.772,00	15.255,00

Fonte: ICEX

unhas 15.255 toneladas. Por máis que as importacións de conxelada fagan chegar o volume ata as 35.000 toneladas. Verdadeiro soporte da cultura do carbonato cálcico asentada desde comezos dos anos setenta. As importacións de fresco teñen en Italia e Portugal os seus grandes provedores, aos que cómpre sumar en 2012 o Reino Unido, representando eses tres países unha contribución de 13.000 toneladas.

Os sucesivos plans e investimentos en innovación para poñer en valor os bancos marisqueiros, con cuantiosas inversións, tanto en criadeiros como en minicriadeiros,

non cubriron as expectativas de produción de semente. Tal sucedeu con sucesivas actuacións nos bancos marisqueiros desde o Plan Galicia, aló por mediados dos anos noventa. Construíronse novos criadeiros, con cuantiosos investimentos públicos e privados, amais de subsistir os de sempre como Ostreira e Remagro, mais sen o debido éxito. O mesmo que sucedeu cos minicriadeiros, nos que a Xunta de Galicia investiu recursos cuantiosos con escasos resultados, mais sen ningunha análise acaída do porqué dos fracasos.

Mantéñense, en troques, iniciativas empresarias de preengorde de semente de ameixa, a modo de *nursery*, en batea. Esta tecnoloxía foi presentada por primeira vez no ano 1987 por Cuña&Pérez-Camacho no congreso de Porto, mais non foi incorporada a bateas experimentais ata comezos deste século.

E con todo isto, é un mercado real dunhas 40.000 toneladas de ameixas en España, a produción dos 80 millóns de m² de bancos marisqueiros galegos apenas dá 1500 toneladas, das que han vivir entre 5 e 7 mil persoas; paradoxal.

IV. Industria

IV.1. A industria galega

O comportamento da industria galega en 2011 e 2012

A crise da industria galega agudizouse en 2012. As estimacións provisionais amosan unha caída no VEB xerado polas ramas manufactureiras do 2,5%, 1,2 puntos máis que o descenso experimentado en 2011. Se incluimos os sectores extractivos e enerxéticos, os resultados son peores (caída dun 3,7%) a pesar da recuperación experimentada na produción térmica. A traxectoria negativa da industria agudizou o descenso do PIB galego en 2012 e acelerou a perda de postos de traballos neste sector. Na Encuesta de Población Activa (EPA) cuantificábase en 11.700 a caída do emprego, cifra que aumenta ata 52.100, o número de persoas que abandonaron a actividade industrial en Galicia desde 2008, o que supón, en termos relativos, un traballador de cada catro.

A evolución do VEB industrial está en sintonía con valores alcanzados en 2012 polo Índice de Producción Industrial (IPI). Este indicador, cuxo valor xeral caeu un 2,7%, presenta unha alarmante perda de pulo na totalidade das actividades industriais galegas agregadas segundo o destino económico dos bens, coa única excepción do sector enerxético, rama na que, pola súa natureza, amosa unha evolución cíclica diferente

Cadro núm. 1

Macromagnitudes básicas do sector industrial en Galicia

	VEB industria	VEB industria manufacturera	PIBpm	% industria manufacturera	% industria
Prezos correntes					
2011 (miles de euros)	9.145.581	6.774.291	56.986.067	11,9	16,0
2012 (miles de euros)	9.163.488	6.654.675	56.313.345	11,8	16,3
Taxa de variación interanual (%)	0,2	-1,8	-1,2		
Índices de volume					
Taxa de variación interanual (%) 2011	-3,8	-1,3	-0,1		
Taxa de variación interanual (%) 2012	-3,7	-2,5	-1,2		

Cadro núm. 2

Índice de Producción Industrial en Galicia. Base 2005 (valor índice = 100)

CNAE-2009

		I trim.	II trim.	III trim.	IV trim.	Media	TVA (%)*
Xeral	2011	91,6	84,5	77,1	82,4	83,9	
	2012	82,3	81,2	80,3	82,9	81,7	-2,7
Consumo duradeiro	2011	57,0	65,6	55,0	62,7	60,1	
	2012	53,8	54,2	50,0	56,4	53,6	-10,8
Consumo non duradeiro	2011	93,1	93,4	89,9	88,2	91,2	
	2012	89,3	93,8	90,6	82,6	89,1	-2,3
Bens de equipo	2011	87,8	82,6	69,8	77,0	79,3	
	2012	73,7	69,9	62,8	74,1	70,1	-11,6
Bens intermedios	2011	82,5	85,2	76,2	78,3	80,6	
	2012	78,5	77,7	72,7	76,0	76,2	-5,4
Enerxía	2011	112,1	77,8	74,7	90,0	88,6	
	2012	93,1	87,5	102,8	106,5	97,5	10,0

* Taxa de variación anual (sobre a media).

Fonte: INE

ás restantes. Non obstante, tendo en conta que o ano base do IPI é 2005 (valor 100), en 2012 obsérvase que ningún dos sectores, incluso o enerxético, alcanza ese nivel. Foi especialmente negativa a evolución do segmento de bens de consumo duradeiro, cun valor do índice de tan só 53,6, o que indica que, en sete anos, a súa produción reduciuse case á metade. Tamén é significativa a caída da actividade no segmento de fabricación de bens de equipo. A redución dun 11,6% en 2012 levou o índice a un valor de 70,1, o que pon de manifesto a crise que atravesa un sector que, se ben non ten unha gran dimensión no contexto do conxunto da industria galega, é xerador de valor engadido. Negativos foron igualmente os resultados das ramas de consumos intermedios e de consumos non duradeiros, especialmente das primeiras.

Coa información dispoñible no momento de redactar este informe, o mellor modo de visualizar a incidencia da crise nas diferentes ramas sectoriais da industria manufacturadora galega é a través da evolución do seu IPI. Obsérvase, no cadro 3, que en só catro actividades a contía do producido en 2012 era superior á xerada en 2005, se ben, con respecto a 2011, a evolución dos distintos sectores foi moi desigual.

O índice supera o valor 100 na industria alimentaria e de bebidas, experimentando á súa vez un incremento da actividade en 2012. Esta evolución suxire que a crise non foi tan forte no sector máis tradicional da industria galega. As estatísticas confirman que mantivo a súa demanda e conseguiu abrir novos mercados, en especial, no segmento de bebidas. O maior crecemento, porén, experimentouno a industria do papel, actividade con pouco peso no contexto industrial galego. A cuarta rama

na que a produción en 2012 superou a de 2005 é a de fabricación de maquinaria e equipamento, feito que contrasta coa evolución negativa do *Índice Xeral de Bens de Equipo* (cadro 2). É especialmente meritoria a produción alcanzada en Galicia por esta actividade no actual contexto xeral de caída da formación bruta de capital por parte das empresas.

En contraposición, obsérvase un profundo afundimento, agravado en 2012, de catro actividades industriais. O máis significativo é o descenso do IPI de artes gráficas debido, sobre todo, á traxectoria seguida en 2012 que levou a esta actividade a xerar una produción de tan só o 28,7% da obtida en 2005. A caída do seu IPI nun 62,1% en 2012 reflicte o colapso actual. Moi negativa foi tamén a evolución do téxtil de cabeceira, sector que, de ser pequeno, pasou a ser case irrelevante xa que a súa produción en 2012 foi tan só o 23,8% da alcanzada en 2005. Outro sector, cunha caída notable en 2012, e no que a produción non alcanzou o 50% da de 2005, foi a fabricación de mobles, actividade moi afectada pola crise da construción e pola perda de demanda interna ante unha competencia internacional, dominada por poderosas multinacionais, cada vez máis forte. Similar evolución experimentou a fabricación doutros produtos minerais non metálicos, división que recolle actividades tradicionais e con peso na industria galega, como a fabricación de produtos cerámicos, cemento, formigón e pedra natural. A crise na construción levou a que o valor do índice deste sector en 2012 fose o mesmo que o do moble, 47,3, cunha caída interanual do 14,6%.

Noutras ramas básicas da industria galega, coa excepción das xa apuntadas anteriormente, a evolución da produción tampouco foi positiva. É significativo o descenso observado en material de transporte. A falta de carteira de pedimentos no sector naval (recollido na rúbrica Fabricación doutro material de transporte) plasmouse nun valor do índice de 55,6 (descendeu en 2012 con respecto a 2011 un 22,6%). Pola súa banda, os axustes na automoción levaron o índice a un valor de 68,5, cunha caída interanual do 12,8%. As últimas noticias sobre a fabricación dos novos modelos na factoría de Citroën incitan a pensar que en 2013 reactivarase a produción.

Neste contexto, os resultados que para o mesmo período se recollen na *Encuesta de Coyuntura Industrial* tamén reflicten un notable retroceso. O ano finalizaba cun uso da capacidade das plantas industriais do 66,8% cando no exercicio anterior esta porcentaxe alcanzaba o 75%. Case a metade dos empresarios constataban que a carencia de demanda española fora o principal obstáculo no desenvolvemento da súa actividade, aínda que se aprecia, con respecto ao exercicio anterior, unha maior credibilidade na demanda procedente do estranxeiro, circunstancia que, como observaremos máis adiante, non se reflicte na evolución do comercio externo. En 2012, con respecto a 2011, tamén se observa unha maior preocupación das empresas pola carencia de financiamento e a falta de liquidez, se ben, non é esta variable o freo máis determinante da produción. Este resultado contrasta co protagonismo que ten este factor noutras comunidades autónomas. O problema de financiamento é, no entanto, un obstáculo moi importante no indicador de confianza empresarial elaborado polo IGE, ata o extremo de que case a metade das empresas o consideraron como o factor máis relevante.

Cadro núm. 3

Índice de Producción Industrial de Galicia. Base 2005 (valor índice = 100)

Por seccións e divisións da CNAE-2009

	2010*	2011*	2012*	TVA (%)* **
Índice xeral	90,3	83,9	81,7	-2,7
B Industrias extractivas	79,4	61,8	46,2	-25,3
05 Extracción de antracita, hulla e lignito				
08 Outras industrias extractivas	92,8	72,2	53,9	-25,3
C Industria manufacturera	87,9	82,2	78,0	-5,2
10 Industria da alimentación	103,8	108,0	109,1	1,1
11 Fabricación de bebidas	106,0	108,1	114,7	6,1
13 Industria téxtil	31,3	26,8	23,8	-11,1
14 Confección de roupa de vestir	85,5	62,0	64,1	3,3
15 Industria do coiro e do calzado				
16 Industria da madeira e da cortiza, agás mobles; cestería e espartería	63,9	62,6	57,8	-7,7
17 Industria do papel	149,1	163,9	171,0	4,3
18 Artes gráficas e reprodución de soportes gravados	76,5	75,5	28,7	-62,1
19 Coquerías e refinación de petróleo	91,8	73,2	76,3	4,2
20 Industria química	85,7	81,8	71,3	-12,8
21 Fabricación de produtos farmacéuticos				
22 Fabricación de produtos de caucho e plásticos	90,4	82,7	79,0	-4,5
23 Fabricación doutros produtos minerais non metálicos	62,2	55,4	47,3	-14,6
24 Metalurxia; fabricación de produtos de ferro, aceiro e ferroalixes	87,7	91,1	92,5	1,5
25 Fabricación de produtos metálicos, agás maquinaria e equipamento	90,2	77,7	68,1	-12,4
26 Fabricación de produtos informáticos, electrónicos e ópticos				
27 Fabricación de material e equipamento eléctrico	86,4	78,0	85,6	9,6
28 Fabricación de maquinaria e equipamento n.c.n.	132,0	111,9	123,3	10,2
29 Fabricación de vehículos de motor, remolques e semirremolques	73,5	78,6	68,5	-12,8
30 Fabricación doutro material de transporte	86,8	73,0	56,5	-22,6
31 Fabricación de mobles	58,8	55,1	47,3	-14,0
32 Outras industrias manufactureras	106,6	100,7	87,7	-12,9
33 Reparación e instalación de maquinaria e equipamento				
D Fornecemento de enerxía eléctrica, gas, vapor e aire acondicionado	106,7	97,6	109,3	11,9
35 Fornecemento de enerxía eléctrica, gas, vapor e aire acondicionado	106,7	97,6	109,3	11,9

* Media dos valores mensuais.

** Taxa de variación anual 2012/2011 (sobre a media).

Fonte: IGE

Cadro núm. 4

Evolución das magnitudes económicas na industria galega (miles de euros). Ano 2011

	Ingresos de explotación	Gastos de explotación	Beneficios de explotación	Gastos de persoal	Compras e traballos realizados por outras empresas
Industrias extractivas, enerxía, auga e residuos	7.518.476	6.610.473	908.003	449.687	4.678.400
Alimentación, bebidas e tabaco	7.668.513	7.522.799	145.714	685.948	5.592.493
Industria téxtil, confección, coiro e calzado	1.585.086	1.509.966	75.120	300.033	1.014.737
Madeira e cortiza, papel e artes gráficas	1.968.987	1.958.232	10.755	351.496	1.169.208
Industria química e farmacéutica	914.419	863.229	51.190	84.738	583.651
Caucho e materias plásticas	840.800	836.714	4.086	120.430	499.271
Produtos minerais non metálicos diversos	1.083.961	1.112.543	-28.582	260.444	562.908
Metalurxia e fabricación de produtos metálicos	4.187.276	3.930.737	256.539	655.665	2.490.953
Material e equipo eléctrico, electrónico e óptico	752.116	754.277	-2.161	162.335	400.028
Maquinaria e equipo mecánico	588.443	569.749	18.694	145.718	345.184
Material de transporte	7.252.598	7.032.903	219.695	744.750	5.391.694
Industrias manufactureiras diversas	943.979	932.634	11.345	353.852	399.496
Total industria galega en 2011	35.304.654	33.634.256	1.670.398	4.315.096	23.128.023
% 2011/2010	4,8	4,6	10,5	-1,1	6,1
% 2010/2009	-2,2	-0,1	-32,1	-2,0	-0,2
Total industria española en 2011	591.335.116	566.867.343	2.201.182	74.709.457	383.456.570
% 2011/2010	10,1	10,2	-90,2	-1,7	15,2
% 2010/2009	4,9	6,1	-15,8	-1,4	8,5
%Galicia/España 2011	6,0	5,9	75,9	5,8	6,0

Fonte: INE, *Encuesta Industrial de Empresas* e elaboración propia

A *Encuesta de Coyuntura Industrial* combina información obxectiva con percepción dos empresarios sobre a situación actual pola que atravesamos a súa actividade e as expectativas cara aos vindeiros meses. A finais do 2012, o comportamento da práctica totalidade de variables non invitaba ao optimismo. Para a gran maioría dos empresarios, a produción industrial era moi inferior á que se podería considerar como habitual e, aínda así, aumentaban os stocks. Non obstante, as expectativas para 2013, sendo negativas, xa non eran tan pesimistas respecto da produción, se ben non se agardaba unha recuperación do emprego.

Canto á evolución dos principais valores contables do sector industrial galego, cabe indicar que no momento de redactar este informe non se dispón da información correspondente a 2012. A última *Encuesta Industrial a Empresas* publicada polo INE, refírese a 2011, o que obriga a que os comentarios se realicen sobre un exercicio no que os datos son, sen dúbida, mellores que os que no vindeiro mes de decembro se publicarán referidos a 2012. En 2011, período no que o VEB industrial manufactureiro

caeu en termos reais un 1,3% segundo as estimacións do IGE, os valores contables das empresas industriais galegas melloraron significativamente con respecto aos dous anos precedentes. Os ingresos de explotación da industria no seu conxunto medraron en termos monetarios un 4,8%, 2 décimas máis que os gastos de explotación, evolución que supuxo unha recuperación nos beneficios empresariais tras a caída do 32,1% de 2010. Na traxectoria dos gastos de explotación é determinante a moderación observada nos gastos de persoal que, a diferenza de outras variables, se mantivo en taxas de variación negativas. Se ben, o comportamento da industria galega vén sendo en liñas xerais neste período de crise, relativamente similar ao seguido pola industria española, no referente á evolución dos beneficios as diverxencias son notables xa que en España se rexistrou unha sensible caída dos mesmos ante o maior incremento dos gastos que dos ingresos.

A desagregación da actividade industrial permite apreciar máis polo miúdo a evolución e os principais cambios observados en 2011. En primeiro lugar, detéctase unha maior concentración da facturación nos catro sectores cuantitativamente máis relevantes da industria galega. Así, as industrias extractivas e enerxéticas, a alimentación, a metalurxia, fabricación de produtos metálicos e o material de transporte conxuntamente xa representaban máis das tres cuartas partes da facturación total. Os ingresos de explotación incrementáronse nas tres primeiras actividades e, no entanto, descenderon notablemente en material de transporte, feito que lle supuxo a perda do primeiro posto na industria galega en canto volume de ingresos, sendo superado pola industria extractiva e enerxética e pola alimentación. O peso relativo dos outros sectores non alcanzou, salvo a madeira e o papel, o 5% dos ingresos totais. Ademais dos descensos nas taxas de variación de material de transporte, tamén caeu a facturación en catro sectores. En primeiro lugar, persistiu a perda de peso da actividade industrial de téxtil e confección, o que contrasta cos incrementos dos bens comercializados desde Galicia, debido ao intenso tráfico de mercancías procedentes do estranxeiro. Tamén experimentaron unha variación negativa ás industrias químicas e farmacéuticas, os produtos minerais non metálicos e a maquinaria e o equipo eléctrico. Na *crónica sectorial* comentáronse máis polo miúdo os factores que incidiron nesta evolución.

Os maiores incrementos, tanto nos ingresos, como nos gastos de explotación, rexistráronse na xeración de maquinaria e equipo mecánico o que, a tenor do valor do IPI, non se plasmou nun aumento da produción no período. Certamente, medrou significativamente o valor monetario das compras realizadas a outras empresas de tal xeito que subiu por riba dos ingresos a taxa de crecemento dos gastos de explotación, ao que tamén colaborou un particular incremento dos gastos de persoal. Se ben esta evolución supuxo unha redución dos beneficios, é relevante, como xa se sinalou, o dinamismo que se observa nunha actividade industrial moi interesante de cara ao desenvolvemento futuro.

Complementariamente á *Encuesta Industrial a Empresas*, o INE elabora a *Encuesta Industrial de Productos* coa finalidade de lograr información sobre unha mostra de produtos industriais, en torno a 4000, que abranguen unha gran parte da fabricación

Cadro núm. 5

Composición da oferta industrial galega: valor de venda dos produtos industriais. Ano 2011

	CNAE 2009	Miles de euros	%	% Galicia/ España	Coficiente de especialización
Alimentación, bebidas e tabaco	10-11-12	5.888.181	22,2	7,5	107,8
Téxtil e confección	13-14	1.096.563	4,1	15,2	218,5
Coiro e calzado	15	119.756	0,5	4,4	62,9
Madeira e cortiza	16	711.066	2,7	17,3	249,8
Papel, artes gráficas e reprodución de soportes gravados	17-18	549.408	2,1	3,4	49,1
Cocaría, refinamento, químicas e produtos farmacéuticos	19-20-21	3.112.606	11,7	4,3	61,3
Manufacturas de caucho e plástico	22	585.615	2,2	4,0	56,9
Produtos minerais non metálicos	23	716.840	2,7	5,2	75,1
Produción, primeira transformación e fundición de metais	24	2.301.362	8,7	8,0	115,0
Produtos metálicos	25	1.211.912	4,6	4,9	70,3
Produtos informáticos, electrónicos, ópticos e eléctricos	26-27	540.543	2,0	3,8	54,4
Maquinaria e equipo	28	619.369	2,3	4,3	61,9
Material de transporte	29-30	6.252.674	23,6	12,0	173,2
Mobles e outras industrias manufactureiras	31-32	286.299	1,1	4,3	62,5
Reparación e instalación de maquinaria e equipo	33	756.730	2,9	8,0	115,2
Produción de enerxía eléctrica, gas e vapor	35	1.799.895	6,8	8,4	120,6
Total		26.548.819	100,0	6,9	

Fonte: INE, *Encuesta Industrial de Productos* e elaboración propia

española. Os resultados por comunidades autónomas preséntaos agregados en dezaseis ramas. O valor total en 2011 desta importante mostra de produtos practicamente coincide co alcanzado en 2010. Este valor é o prezo medio de venda neto e supuxo un total de 26.548,8 millóns de euros (fronte aos 35.304,6 millóns dos ingresos totais de explotación reflectidos na *Encuesta Industrial a Empresas*). Esta cifra encobre unha evolución moi desigual dos dezaseis sectores que a compoñen. Como nas outras estatísticas e aínda que as clasificacións sectoriais non son homoxéneas, constátanse as caídas nas vendas de material de transporte, produtos minerais non metálicos, papel e artes gráficas, madeira e téxtil e confección, sectores, algún deles, piares da industria galega. En termos cuantitativos, o máis significativo foi o descenso de material de transporte (case 1000 millóns de euros), aínda que segue nesta estatística liderando o *ranking* galego. Polo contrario, a enquisa corrobora o pulo de alimentación e bebidas e tamén de produción, primeira transformación e fundición de metais, así como de maquinaria e equipo. O dato positivo que máis chama a atención é o incremento dun 55,2% no valor das vendas de coiro e calzado, actividade moi marxinal en Galicia e que aínda con este notable crecemento, que destaca precisamente debido ao seu escaso peso, tan só representa o 0,5% do valor total.

O cadro 5 mostra o peso que as ramas galegas teñen no conxunto da industria española e un coeficiente de especialización. Este coeficiente defínese como un cociente (multiplicado por 100) no que o numerador é o peso que cada actividade galega ten en España e o denominador é o peso da industria galega en España en concreto, para 2011 (6,9%). Á vista desta información e se a comparamos coa de 2010, cómpre concluír que todos os sectores con valores superiores a 100 (por tanto, aqueles nos que Galicia está especializada con respecto ao conxunto da industria española), presentaron en 2011 cifras máis elevadas, o que supón un incremento da súa especialización. Houbo unha excepción, material de transporte, debido tanto á evolución do sector de automoción como á do naval. Madeira e téxtil e confección seguen a ser os sectores nos que o coeficiente é máis elevado. Trátase, como xa comprobamos, de sectores tradicionais, moi afectados pola crise, pero con potencial para o seu desenvolvemento. Dos restantes, obsérvase unha evolución máis favorable do sector de alimentación en Galicia que en España o que se reflicte nun coeficiente do 107,8 cando en 2011 era 94,5.

O pulo experimentado polo segmento de coiro e calzado elevou o seu coeficiente, que en 2010 fora o valor máis baixo de Galicia. Así, en 2011, comparando a industria galega coa do conxunto de España, obsérvase que aquela non está especializada en sectores tales como papel e artes gráficas, caucho e plástico, produtos informáticos, maquinaria e equipo e mobles. En definitiva, seguindo a clasificación de Eurostat, non existe unha especialización en actividades de nivel tecnolóxico alto ou medio alto (salvo na automoción). O núcleo da industria concéntrase nas ramas de nivel tecnolóxico medio baixo ou baixo, o que non é obstáculo para poder obter réditos desta situación, tentar melloralas e aproveitar os segmentos, sexan ou non intensivos en capital, con vantaxes competitivas no seu desenvolvemento en Galicia.

Comercio exterior

A evolución das vendas ao estranxeiro no 2012 dos produtos pertencentes á actividade de material de transporte foi o principal factor explicativo da caída das exportacións galegas. En termos monetarios retrocederon un 3,8%, taxa coa que se trunca o incremento que esta variable experimentou en 2010 (6,8%) e 2011 (15%). Aínda así, o valor total do exportado, 16.496 millóns de euros foi, en termos absolutos, o terceiro máis elevado na historia de Galicia. Tan só foi superado polos resultados obtidos en 2007 e 2011. Por outro lado, debido sobre todo, á evolución do valor dos combustibles minerais, as importacións galegas creceron, con respecto a 2011, un 3,4%, se ben se observa unha desaceleración de 1,2 puntos. Esta evolución asimétrica entre exportacións e importacións non impediu que o saldo da balanza comercial seguise sendo positivo (1674 millóns de euros), situación que xa se mantén desde 2007. En consecuencia, a taxa de cobertura galega superou o valor de 100 e o índice de vantaxe comparativa foi tamén positivo aínda que próximo a 0 o que, no fondo, reflicte o relativo equilibrio que amosa a balanza comercial galega no estranxeiro.

Cadro núm. 6

Estrutura do comercio exterior de Galicia por grupos arancelarios. Ano 2012

Capítulos	Grupos	Productos	Importacións			Exportacións			Taxa de cobertura (%)	Índice de vantaxe comparativa revelada
			Millóns de euros	%	TVI (%) 2012/2011	Millóns de euros	%	TVI (%) 2012/2011		
01/05	I	Animais, peixes e moluscos, leite e ovos	1.521,9	10,3	3,7	1.497,6	9,1	-3,3	98,4	-0,8
06/14	II	Vexetais, froitos, café e sementes	404,3	2,7	5,2	124,8	0,8	-3,7	30,9	-52,8
15	III	Graxas e aceites vexetais e animais	45,2	0,3	16,6	37,1	0,2	16,9	82,0	-9,9
16/24	IV	Produtos de alimentación	569,5	3,8	13,0	702,6	4,3	7,5	123,4	10,5
25/27	V	Minerais e combustibles minerais	4.550,6	30,7	10,2	1.061,4	6,4	25,8	23,3	-62,2
28/38	VI	Produtos químicos	672,1	4,5	-19,9	488,9	3,0	-4,2	72,8	-15,8
39/40	VII	Plástico, caucho e as súas manufacturas	249,5	1,7	-9,1	145,4	0,9	10,1	58,3	-26,4
41/43	VIII	Peles, coiros e as súas manufacturas	89,8	0,6	5,6	175,5	1,1	18,2	195,6	32,3
44/46	IX	Madeira e as súas manufacturas	134,1	0,9	-12,3	387,7	2,4	-0,0	289,2	48,6
47/49	X	Pastas papeleiras, papel e edición	190,8	1,3	1,2	330,4	2,0	-0,9	173,2	26,8
50/63	XI	Materias téxtiles e confección	1.798,4	12,1	8,3	3.462,0	21,0	15,8	192,5	31,6
64/67	XII	Calzado, paraugas e sombreiros	56,0	0,4	-6,0	293,0	1,8	4,6	523,3	67,9
68/70	XIII	Produtos da pedra, cemento, cerámica e vidro	56,5	0,4	-22,4	325,4	2,0	11,7	575,9	70,4
71	XIV	Xoiería	16,2	0,1	47,5	22,1	0,1	106,1	136,8	15,6
72/83	XV	Metais e as súas manufacturas, ferramentas	1.330,4	9,0	-6,8	1.243,1	7,5	9,0	93,4	-3,4
84/85	XVI	Caldeiras, maquinaria e material eléctrico	1.058,9	7,1	0,0	1.181,6	7,2	3,4	111,6	5,5
86/89	XVII	Material de transporte	1.859,5	12,5	7,4	4.144,0	25,1	-29,4	222,9	38,1
90/92	XVIII	Instrumentos de precisión e reloxaaría	46,7	0,3	11,5	28,2	0,2	72,0	60,3	-24,7
93	XIX	Armas	6,8	0,0	-45,1	0,8	0,0	58,2	12,1	-78,4
94/96	XX	Mobiliario, artigos de recreo e varios	145,2	1,0	-17,6	164,9	1,0	19,4	113,5	6,3
97	XXI	Obxectos de arte e non clasificados	0,4	0,0	-72,9	0,3	0,0	-43,9	71,6	-16,6
98-99		Non clasificados	19,4	0,1	42,6	679,3	4,1	24,4	3.494,9	94,4
Total			14.822,0	100,0	3,4	16.496,2	100,0	-3,8	111,3	5,3

Datos provisionais

Fonte: DataComex. Ministerio de Economía e Competitividade

Na evolución do valor do exportado en 2012 por grupos arancelarios, sobresaen varios aspectos no referente aos bens manufacturados. En xeral, obsérvase que a taxa de variación con respecto a 2011 foi, para a maioría dos grupos, positiva, o que indica a importancia que a demanda do estranxeiro ten para a industria galega nunha conxuntura, como a actual, na que a demanda interna está moi debilitada. De todos os xeitos, xa ao longo de 2012 os empresarios comezaron a considerar relevante a situación da demanda externa como un obstáculo á súa produción.

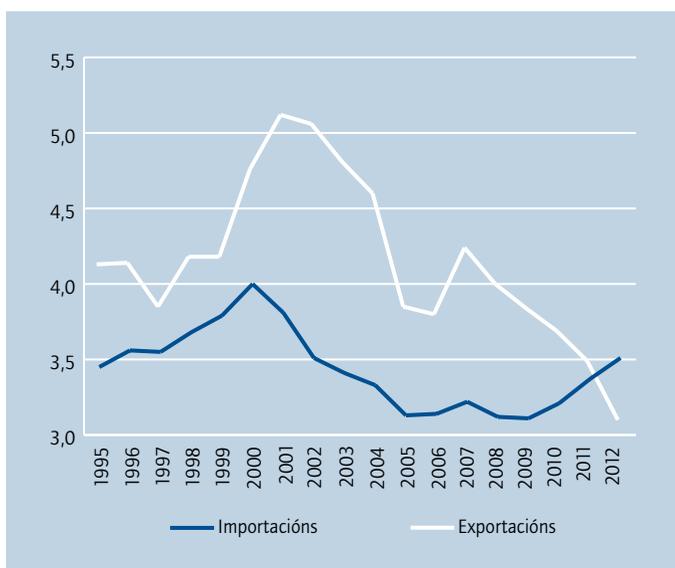
Os resultados máis desfavorables, que condicionan a taxa de variación total, foron os de material de transporte. A caída dun 29,4% no valor do exportado supuxo que este grupo, que non hai moito tempo absorbía a metade das exportacións galegas, represente en 2012 só o 25,1%. En termos absolutos, o volume de vendas caeu en 1724 millóns de euros, cifra que supón en torno ao 10% do exportado en 2012, e dos que 1204 millóns corresponden a vehículos automóbiles e 520 millóns a construción naval. A recuperación desta actividade, clave na industria galega, pasa pola reactivación que cómpre esperar na automoción ante a fabricación, xa anunciada, de novos modelos de vehículos e que o sector naval atope solucións aos graves problemas aos que hoxe se enfrenta ante a súa raquítica carteira de pedimentos e que se reflicten no epígrafe da crónica sectorial. Produtos químicos é outro dos grupos nos que descendeu o valor do exportado mentres que a madeira mantivo os niveis de comercio alcanzados en 2010 e 2011, os cales medraron sensiblemente con respecto a 2009.

Os dous principais grupos que tiveron un incremento positivo nas súas vendas ao estranxeiro en 2012 foron materiais téxtiles e confección e minerais e combustibles minerais. O primeiro é o gran protagonista do comercio externo neste exercicio xa que o crecemento do 15,8%, fixo que o valor do exportado se aproximase moito ao de material de transporte. A incidencia do grupo Inditex neste forte incremento é innegable como tamén o é o escaso efecto que esta dinámica tivo no sector industrial galego, xa que na súa meirande parte as transaccións corresponden ao comercio intraindustrial. Canto a combustibles minerais, o incremento dun 25,8% débese ás estratexias seguidas pola refinería da Coruña de exportar cru, sobre todo, cara a Portugal e Países Baixos, comercio sen incidencia na actividade industrial galega.

Se en 2012 dous grupos arancelarios (material de transporte e téxtil e confección) absorbían case a metade do valor exportado, cinco grupos xeraban as tres cuartas partes do valor importado. A con-

Gráfico 1

Evolución do índice de concentración do comercio externo galego. Índice de Hirschmann

concentración é un trazo estrutural do comercio externo galego. Unha posible forma de medición desta característica é a través dun índice utilizado habitualmente para medir a concentración nos mercados non competitivos. No gráfico 1, utilizando como unidade os capítulos arancelarios, reflíctese unha progresiva diversificación das exportacións, moi concentradas no sector da automoción nos primeiros anos do presente século, ata o extremo de que en 2012 o valor do seu índice foi inferior ao das importacións, cuxas actividades estiveron tradicionalmente menos concentradas.

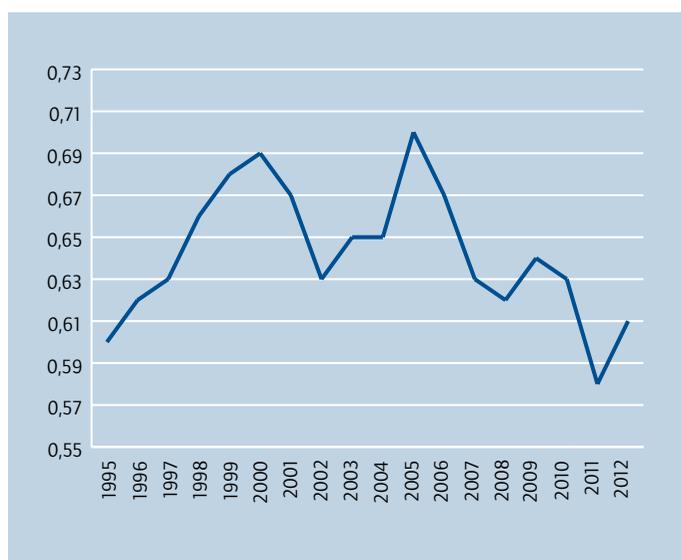
Outro trazo estrutural do comercio externo galego é o seu elevado tráfico intraindustrial, ou sexa, que se compran e venden produtos dos mesmos capítulos arancelarios. No gráfico 2, utilizando o índice de Grubel e Lloyd, obsérvase un incremento deste tipo de comercio en 2012 (en torno a un 61% do total fronte ao 58% de 2011). Non obstante, estas porcentaxes hai uns anos alcanzaban o 70%. O principal factor explicativo desta evolución é o cambio observado en material de transporte, e máis en concreto, en automoción, cun valor monetario das exportacións en 2012 similar ao de 2005, mentres o valor das importacións tan só foi o 65,7% das realizadas nese ano, case mil millóns de euros menos.

O comportamento das importacións en 2012 por grupos arancelarios foi moi asimétrico. Elevados descensos nas importacións de madeira, pedra natural, produtos químicos ou metais e as súas manufacturas, contrastaron cos aumentos de produtos alimentarios, material de transporte ou minerais e combustibles minerais. Este último grupo, tras a caída nos exercicios precedentes das importacións do sector de automoción, lidera, xa a unha gran distancia do segundo, o *ranking* importador galego, no que paulatinamente van gañando peso materiais téxtiles e confección, sen que se albisquen novas actividades que modifiquen a actual especialización do comercio externo galego.

Como nos exercicios precedentes, a concentración territorial na Unión Europea, e máis en concreto na UE-15, é tamén unha das características do comercio exterior galego en 2012. Esta concentración, que foi reducíndose nos últimos anos, é maior nas exportacións que nas importacións, debido a que a procedencia dos combustibles minerais é de grande importancia nestas últimas. Así, no reparto porcentual das importacións por territorios (cadro 7) apréciase, con respecto a 2011, un maior peso de África pola recuperación do comercio de combustibles con Libia, tras a interrupción motivada pola guerra nese país, e o incremento do comercio con Alxeria deste mesmo tipo de produto. Canto á distribución

Gráfico 2

Evolución do índice de comercio intraindustrial exterior galego
Índice de Grubel e Lloyd

Cadro núm. 7

Evolución do comercio exterior en Galicia e España (en millóns de euros)

	Exportacións					Importacións				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Galicia										
UE-15	11.405,4	10.182,6	10.601,0	11.486,6	10.308,0	8.017,4	7.447,3	7.018,2	6.906,4	6.684,2
PA 2004	438,8	449,0	560,4	570,8	595,4	255,6	258,9	206,0	218,7	258,9
PA 2007	101,2	110,2	109,0	178,6	198,3	140,4	143,7	100,3	129,1	123,4
Resto de Europa	805,4	760,0	881,7	1.644,4	1.096,7	866,6	976,2	929,6	1.299,9	1.164,8
África	938,4	694,1	836,9	1.032,2	1.345,4	2.279,2	1.515,5	2.069,8	1.696,3	2.462,2
América	1.286,9	1.109,3	1.184,1	1.203,2	1.429,7	2.250,8	1.369,5	2.141,2	2.529,0	2.535,5
Asia	630,0	545,5	590,7	806,5	861,2	1.641,9	1.419,2	1.177,0	1.484,4	1.502,7
Oceanía	18,2	15,2	33,0	63,0	548,4	44,4	22,2	18,2	39,6	62,6
Sen determinar	115,5	91,3	115,1	161,0	113,2	0,0	11,7	39,5	28,9	27,7
Total	15.739,7	13.957,3	14.911,9	17.146,3	16.496,2	15.496,2	13.164,2	13.699,7	14.332,3	14.822,0
España										
UE-15	120.073,8	102.178,3	116.245,8	129.252,4	125.570,8	147.690,6	110.316,2	118.593,2	126.191,5	114.832,2
PA 2004	7.170,7	5.917,2	7.004,9	8.351,2	8.253,3	8.292,6	7.318,7	9.348,9	9.158,5	8.316,7
PA 2007	1.353,4	1.058,0	1.309,4	2.515,3	2.240,7	1.037,7	1.150,7	1.409,7	1.353,1	1.376,3
Resto de Europa	12.413,2	10.240,6	12.801,1	16.291,6	17.392,5	17.827,4	12.850,1	14.875,4	18.184,3	17.867,7
África	10.157,6	9.311,6	10.437,1	11.678,7	15.203,6	26.527,4	16.604,4	21.556,5	23.446,0	27.618,4
América	17.761,6	14.298,7	17.843,6	21.361,7	24.334,2	28.131,3	19.824,6	25.163,2	29.500,9	32.445,4
Asia	12.188,4	11.233,8	13.955,5	16.805,0	18.888,7	52.723,2	36.572,2	46.226,3	51.871,1	47.286,4
Oceanía	1.206,7	950,1	1.246,4	1.736,3	2.387,8	1.157,5	692,7	966,7	1.184,1	889,7
Sen determinar	6.902,7	4.701,2	5.936,4	7.238,2	8.372,3	0,1	786,6	1.916,0	2.251,1	2.768,3
Total	189.227,9	159.889,6	186.780,1	215.230,4	222.643,9	283.387,8	206.116,2	240.055,9	263.140,7	253.401,2
%Galicia/España										
UE-15	9,5	10,0	9,1	8,9	8,2	5,4	6,8	5,9	5,5	5,8
PA 2004	6,1	7,6	8,0	6,8	7,2	3,1	3,5	2,2	2,4	3,1
PA 2007	7,5	10,4	8,3	7,1	8,8	13,5	12,5	7,1	9,5	9,0
Resto de Europa	6,5	7,4	6,9	10,1	6,3	4,9	7,6	6,2	7,1	6,5
África	9,2	7,5	8,0	8,8	8,8	8,6	9,1	9,6	7,2	8,9
América	7,2	7,8	6,6	5,6	5,9	8,0	6,9	8,5	8,6	7,8
Asia	5,2	4,9	4,2	4,8	4,6	3,1	3,9	2,5	2,9	3,2
Oceanía	1,5	1,6	2,7	3,6	23,0	3,8	3,2	1,9	3,3	7,0
Sen determinar	1,7	1,9	1,9	2,2	1,4	9,4	1,5	2,1	1,3	1,0
Total	8,3	8,7	8,0	8,0	7,4	5,5	6,4	5,7	5,4	5,8

PA 2004: Países que ingresaron na UE en maio de 2004.

PA 2007: Países que ingresaron na UE en xaneiro de 2007.

Datos 2007 a 2011 definitivos e 2012 provisionais.

Fonte: DataComex. Ministerio de Economía e Competitividade

Cadro núm. 8

Estrutura espacial do comercio exterior de Galicia.

Principais países de procedencia e destino dos intercambios

	2011		2012		TVA (%)
	Millóns de euros	%	Millóns de euros	%	
Exportacións					
Francia	4.888,4	28,5	3.916,2	23,7	-19,9
Portugal	2.478,1	14,5	2.160,9	13,1	-12,8
Italia	1.289,2	7,5	1.266,8	7,7	-1,7
Alemaña	706,7	4,1	790,5	4,8	11,9
Reino Unido	613,7	3,6	727,3	4,4	18,5
Alxeria	394,0	2,3	573,9	3,5	45,6
Australia	48,0	0,3	544,6	3,3	1.034,0
Países Baixos	421,1	2,5	520,2	3,2	23,5
Marrocos	380,8	2,2	463,0	2,8	21,6
Estados Unidos	369,5	2,2	392,2	2,4	6,1
Noruega	904,8	5,3	201,7	1,2	-77,7
Resto de países	4.651,8	27,1	4.939,0	29,9	6,2
Total	17.146,3	100,0	16.496,2	100,0	-3,8
Importacións					
Francia	2.042,0	14,2	2.181,8	14,7	6,8
Portugal	1.810,6	12,6	1.666,5	11,2	-8,0
México	969,2	6,8	929,1	6,3	-4,1
Libia	231,9	1,6	726,3	4,9	213,3
Alemaña	703,3	4,9	676,7	4,6	-3,8
China	531,6	3,7	577,0	3,9	8,5
Reino Unido	675,1	4,7	525,8	3,5	-22,1
Italia	502,4	3,5	524,9	3,5	4,5
Rusia	556,0	3,9	465,6	3,1	-16,3
Alxeria	202,9	1,4	417,2	2,8	105,6
Estados Unidos	463,0	3,2	326,3	2,2	-29,5
Marrocos	346,4	2,4	347,1	2,3	0,2
Resto de países	5.644,2	39,4	5.804,7	39,2	2,8
Total	14.332,3	100,0	14.822,0	100,0	3,4

Datos 2011 definitivos e 2012 provisionais.

Fonte: DataComex. Ministerio de Economía e Competitividade

por grandes territorios das exportacións, a principal novidade en 2012 constituíu o comercio con Australia, grazas ás operacións puntuais de venda de buques de guerra por parte de Navantia. Por este motivo, as transaccións efectuadas con Oceanía desde Galicia representaron o 23% das realizadas polo conxunto de España.

Francia e Portugal seguen sendo os dous países de referencia do comercio externo galego. Non obstante, o seu peso relativo vén minguando sensiblemente nos últimos anos. Nas exportacións, ambos os países absorberon o 36,8% do total, 6,2 puntos menos que en 2011. A caída nas vendas de automóviles e os criterios lóxicos de distribución deste produto nos mercados internacionais explican a perda da quinta parte das vendas a Francia desde Galicia en tan só un ano. No caso de Portugal, o freo na demanda interna lusa debido á súa fonda crise económica, levou a unha caída do seu comercio nun 12,8%, descenso no que en maior ou menor medida influíron bens moi diversos. Así, diminuíu o valor do vendido dos produtos máis tradicionais do comercio bilateral como peixes, combustibles minerais, madeira, fundición de ferro e aceiro, aluminio e automoción. Pola contra, aumentaron levemente as transaccións de prendas de vestir e de conservas de peixe.

A caída das vendas galegas a Francia e Portugal contrarrestouse co incremento das exportacións cara a outros mercados tradicionais do comercio galego. O único mercado novo, que non pode considerarse como emerxente xa que foron exportacións puntuais, é Australia, país que figura no sétimo lugar no *ranking* exportador galego polo mesmo motivo que o fixo Noruega nos exercicios anteriores: a compra de buques de guerra. É notable tamén o incremento do comercio con Italia que consolida o terceiro lugar, se ben en 2012 cómpre destacar, sobre todo, a expansión cara ao Magreb, xa que tanto Marrocos como Alxeria están gañando cota nas vendas galegas dos últimos anos. En 2012, xa representaban conxuntamente o 6,3% das exportacións totais.

Se case un 31% das importacións galegas foron minerais e combustibles minerais, é lóxico que os países de onde procede esa compra ocupen os primeiros lugares no *ranking* importador galego. Por ese motivo, México, Libia, Alxeria, Rusia e mesmo o Reino Unido, están entre os dez primeiros. Esta clasificación segue liderada por Francia e Portugal coa diferenza de que mentres o país galo gañou peso (non por un incremento do comercio de compoñentes da automoción, senón polo aumento das

Cadro núm. 9

Distribución do comercio exterior por provincias

	2011		2012	
	Millóns de euros	%	Millóns de euros	%
Importacións				
A Coruña	7.753,1	54,1	8.331,6	56,2
Lugo	975,2	6,8	1.033,3	7,0
Ourense	453,9	3,2	438,7	3,0
Pontevedra	5.150,1	35,9	5.018,4	33,9
Galicia	14.332,3	100,0	14.822,0	100,0
Exportacións				
A Coruña	6.885,2	40,2	7.908,9	47,9
Lugo	925,7	5,4	898,7	5,4
Ourense	643,1	3,8	711,2	4,3
Pontevedra	8.692,2	50,7	6.977,4	42,3
Galicia	17.146,3	100,0	16.496,2	100,0

Datos de 2011 definitivos, e datos de 2012 provisionais.

Fonte: DataComex. Ministerio de Economía e Competitividade

importacións de automóviles, seguramente debido a cuestións de loxística), o país luso experimentou unha caída do 8% (explicable, sobre todo, polas transaccións de fundicións de ferro e aceiro e dos produtos da pesca o que, en parte, se contrarrestou co incremento do comercio de prendas de vestir). Francia e Portugal absorbían en 2012 o 25,9% das importacións galegas.

Finalmente, a distribución provincial do comercio pon de manifesto a concentración do mesmo na Coruña e Pontevedra. O destino maioritario das importacións foi a provincia da Coruña debido á transcendencia que no conxunto do comercio galego teñen as compras no estranxeiro de combustibles minerais, confección de prendas de vestir e fundición de ferro e aceiro. Pola contra, Pontevedra está especializada en automoción e pesca, se ben a contía destas transaccións é menor que a dos principais fluxos da provincia da Coruña. Lugo e Ourense tan só absorberon o 10% do total do valor importado. Canto ao fluxo exportador, Pontevedra perdeu en 2012 o seu tradicional primeiro lugar debido ao menor comercio do sector da automoción, actividade que supuxo o 56,3% das exportacións totais desta provincia. O peso relativo da Coruña medrou en 7,7 puntos grazas, sobre todo, ao pulo de dous tipos de produtos: confección de prendas de vestir e combustibles minerais, bens, por outro lado, con escasa incidencia na industria da provincia. Lugo, especializada na industria do aluminio e en material para o sector eólico e Ourense, provincia na que destacan as transaccións de xisto e, en menor grao, as de prendas de vestir, tan só absorberon, o 9,7% do total exportado, unha porcentaxe similar á alcanzada nas importacións.

Crónica sectorial

Enerxía

O avance do informe 2012 de Red Eléctrica de España (REE) constata unha demanda enerxética anual peninsular nese ano de 252.191 GWh e un parque eléctrico de 102.524 MW de potencia instalada. A demanda española de 2012, corrixida a efectos de comparación interanual, experimentou un recorte do 1,7% en relación co 2011, mentres que a potencia instalada acusou un incremento de 2536 MW atribuído na súa totalidade a instalacións enerxéticas de carácter renovable: 1122 MW eólicos, 968 MW de tecnoloxías solares, 192 MW hidráulicos e 81 MW de tecnoloxías de carácter térmico renovable. Resulta pertinente destacar o incremento de potencia rexistrado nun contexto de contracción da demanda e crecente endurecemento do cadro de incentivos que tentaban favorecer as novas enerxías.

O ano 2012 rexistrou unha baixa hidraulicidade que provocou unha elevada caída da produción hidroeléctrica (-28,5%) que, non obstante, non impediu cortes na subministración enerxética en réxime de ciclo combinado (-23,2%). En 2012 aumentou a xeración térmica por carbón (27,9%) e, significativamente, a procedente de fontes renovables, en especial a solar termoeléctrica (84,4%) e a eólica (14,3%). O informe destaca que o 24 de setembro de 2012 os parques eólicos chegaron a cubrir pun-

Cadro núm. 10

Balance de enerxía eléctrica en Galicia e España a 31 de decembro de 2011

	Galicia				España				% Galicia/España	
	Potencia MW	%	Produción en GWh	%	Potencia MW	%	Produción en GWh	%	Potencia en MW	Produción en GWh
Réxime ordinario										
Hidráulica	3.056	28,2	5.350	20,2	17.564	16,6	27.573	10,0	17,4	19,4
Nuclear					7.777	7,3	57.732	20,9	0,0	0,0
Carbón	2.031	18,8	8.503	32,1	12.210	11,5	46.520	16,9	16,6	18,3
Fuel/gas					4.376	4,1	7.478	2,7	0,0	0,0
Ciclo combinado	1.238	11,4	2.304	8,7	27.123	25,6	55.138	20,0	4,6	4,2
Réxime ordinario 2011	6.325	58,5	16.157	61,0	69.050	65,2	194.441	70,5	9,2	8,3
Réxime ordinario 2010	6.795				69.475					
% variación 2011-2010	-6,92				-0,61					
Consumos xeración			-536				-8.129			
Consumos bombeo			-149				-3.216			
Produción (b.c.)			15.472				183.096			8,5
Réxime especial										
Hidráulica	493	4,6	1.150	4,3	2.041	1,9	5.284	1,9	24,2	21,8
Eólica	3.291	30,4	7.500	28,3	21.239	20,1	42.160	15,3	15,5	17,8
Outras renovables	90	0,8	261	1,0	6.157	5,8	13.062	4,7	1,5	2,0
Non renovables	622	5,7	2.089	7,9	7.401	7,0	32.305	11,7	8,4	6,5
Réxime especial 2011	4.496	41,5	11.000	41,6	36.838	34,8	92.811	33,6	12,2	11,9
Réxime especial 2010	4.419				34.364					
% variación 2011-2010	1,70				7,20					
Potencia instalada <-> Produción xerada	10.821	100,0	26.472	100,0	105.888	100,0	275.907	100,0	10,2	9,6
Intercambios entre comunidades autónomas			-2.662							
Intercambios internacionais			-3.613				-6.090			59,3
Intercambios co exterior			-6.275				-6.090			103,0
Demanda (b.c.) 2011			20.197				269.817			7,0
Demanda (b.c.) 2010			20.739				275.696			
% variación 2011-2010			-2,60				-2,10			
Exportacións/Produción xerada (%)			23,7				2,2			

MW: Megavattos instalados.

GWh (b.c.): Xigavattos hora xerados medidos en bornes da central.

Fonte: *El Sistema Eléctrico Español. Informe 2011*. Red Eléctrica Española e elaboración propia

Cadro núm. 11

Extraversión eléctrica relativa das comunidades autónomas
 (kWh cedidos/kWh consumidos). Ano 2011

	Saldo intercambios	Demanda interna	kWh cedidos/100 kWh consumidos
Estremadura	-16.151,00	4.477,00	-360,80
Castela e León	-20.172,00	14.319,00	-140,90
Castela-A Mancha	-11.685,00	12.174,00	-96,00
Aragón	-7.454,00	10.060,00	-74,10
A Ríoxa	-650,00	1.726,00	-37,70
Galicia	-6.274,00	20.198,00	-31,10
Asturias	-1.726,00	10.470,00	-16,50
Navarra	-565,00	4.911,00	-11,50
Murcia	-316,00	7.777,00	-4,10
Andalucía	-953,00	37.352,00	-2,60
España	-6.092,00	269.817,00	-2,30
Canarias	0,00	8.869,00	0,00
Ceuta	0,00	202,00	0,00
Melilla	0,00	215,00	0,00
Baleares	1,00	5.744,00	0,00
Cataluña	7.598,00	49.535,00	15,30
C. Valenciana	7.702,00	26.640,00	28,90
País Vasco	12.352,00	19.706,00	62,70
Cantabria	3.133,00	4.625,00	67,70
Madrid	29.069,00	30.817,00	94,30

Fonte: El Sistema Eléctrico Español. Informe 2011. Red Eléctrica Española e elaboración propia

tualmente o 64% da demanda enerxética total en España.

Tamén é pertinente sinalar que as emisións de CO₂ en 2012 alcanzaron os 81 millóns de toneladas a impulso dun maior uso enerxético de carbón. A rede nacional de transporte eléctrico, 41.369 km, multiplica por 10 a lonxitude da costa peninsular.

As magnitudes de potencia e a enerxía xerada correspondentes ao ano 2011, de acordo co informe definitivo de REE, recóllense no cadro 10. O perfil eléctrico singular de Galicia en relación co do conxunto de España pode observarse na comparación porcentual da última columna. Destaca a forte compoñente hidráulica e carbonífera da oferta galega. En contraste con esta especialización, a magnitude enerxética dos ciclos combinados das Pontes de García Rodríguez (849 MW) e Sabón (389 MW) pode ser considerada proporcional ao peso demográfico de Galicia. A ponderación enerxética de Galicia no conxunto de España é, en calquera caso, moi destacable tanto na xeración en réxime ordinario como sobre todo na procedente do réxime especial, grazas neste caso á forte contribución dos parques eólicos e das minicentrales.

Como é habitual neste informe, cómpre destacar a capacidade eléctrica excedentaria de Galicia que cedeu ao exterior 24 kwh de cada 100 consumidos en 2011: 6275 GWh contra 26.472 GWh. A mencionada proporción non reflicte con rigor a auténtica extraversión enerxética de Galicia debido á existencia de varias instalacións industriais como Alcoa, en San Cibrao e A Coruña, ou Ferroatlántica, en Brens, Dumbría e Sabón, que constitúen auténticos sumidoiros de enerxía obxecto de exportación en forma de produtos metálicos derivados.

As transferencias enerxéticas excedentarias configuran unha matriz de intercambios desfavorable en España ás comunidades autónomas fornecedoras que han de soportar, sen compensacións, o custo das externalidades negativas inherentes á súa xeración. Referímonos ao impacto das instalacións nucleares sobre a actividade turística, o valor da terra ou o da polución atmosférica ligada ás centrais de carbón, sen esquecer os custos implícitos na ocupación de bacías fluviais e áreas montañosas de importante valor simbólico ou paisaxístico. O saldo de intercambios figura no cadro 11.

O ano 2011 tivo un comportamento moderadamente exportador no conxunto de España equivalente ao 2,3% da demanda interna. A función de sumidoiros enerxéticos das comunidades autónomas máis prósperas contrasta vivamente coa función fornecedora das máis desfavorecidas das cales Estremadura é o caso paradigmático. A distribución territorial das centrais nucleares engade un novo motivo de reflexión ao difícil binomio de xeración eléctrica, equidade interterritorial.

Os intereses que articulan o mercado eléctrico deixan translucir crecentes discrepancias sobre a magnitude do déficit tarifario e as modificacións introducidas polo Goberno no cadro regulatorio coa intención de poñerlle límite. O déficit tarifario eléctrico nace da diferenza entre o custo imputado á subministración enerxética e ao réxime tarifario en vigor.

O custo imputable incorpora unha serie de conceptos á parte dos custos directos de xeración como son os de transporte e distribución, o impacto das primas para o desenvolvemento das enerxías renovables, as compensacións á subministración extra peninsular e outros factores de política enerxética como as compensacións por abandono de iniciativas de enerxía nuclear ou os sobrecostos derivados da normativa proteccionista das subministracións de carbón nacional. Un complexo e conflitivo abano de factores técnicos, compensatorios e de política industrial expostos á crítica pública, máis tamén a presións corporativas de todo signo.

Nas tarifas de comercialización da enerxía, as empresas subministradoras están suxeitas a limitacións diversas tanto por motivos de protección ao segmento dos consumidores máis vulnerables como por motivos de competencia entre as diversas tecnoloxías de xeración en pugna ou aos intereses dos consumidores preferentes. Basta con repararmos no papel crítico do prezo do subministro enerxético en explotacións industriais con fortes requirimentos enerxéticos como é o caso de *Alcoa*.

A existencia de prezos regulados nun sector tan crucial e exposto a presións corporativas como é o da subministración eléctrica, unida á influencia dunha conxuntura económica recesiva e aos movementos da oferta petrolífera e de gas, dificultan unha solución concordada. O Ministerio de Industria enfróntase a intereses diverxentes dos consumidores e produtores, e tamén a estratexias diversas entre grandes compañías e á industria emerxente das novas enerxías.

Tentaremos sintetizar algúns dos argumentos en vigor para unha mellor comprensión da problemática en debate.

- Magnitude do déficit tarifario. A Comisión Nacional de la Energía (CNE) facía públicos en abril do 2013 os datos de liquidación do déficit tarifario correspondentes a 2012 que ascendeu a 5700 millóns de euros, cifra que superou todas as previsións e pasará a incrementar a débeda pendente mediante titulización en favor das cinco empresas que o veñen financiando: Endesa, Iberdrola, Gas Natural Fenosa, EDP España e EON España. O déficit acumulado ascendeu a máis de 26.000 millóns.
- Desacordo das cinco grandes. A denuncia, que foi presentada por Iberdrola ante a Sala do Contencioso-Administrativo da Audiencia Nacional en representación tácita das cinco grandes compañías eléctricas agrupadas en Unesa, concluíu con

sentencia denegatoria sobre o pretendido carácter discriminatorio do réxime regulador do déficit tarifario. A denuncia de Iberdrola argumentaba que a obriga de financiar en solitario o déficit tarifario que pesa sobre as cinco grandes hidroeléctricas é incongruente co feito de que estas representen só o 58,98% do mercado de xeración e pretendía trasladar á Administración a obriga resultante. O tribunal considera axustado a dereito a obriga imposta ás empresas de maior capacidade económica, ao tempo que lles recorda que a suspensión de primas ao sector das enerxías renovables e dos incentivos ao consumo de carbón español demostra a xeneralización equilibrada do esforzo inherente ao déficit producido.

- As primas ás renovables dispáranse. As axudas canalizadas para a promoción de enerxías alternativas ascenderon a 8012 millóns de euros en 2012 sobrepasando nun 25% as previsións. Tal ascenso prodúcese, non obstante, a pesar da moratoria establecida polo Ministerio de Industria. O desvío rexistrado foi debido á vixencia de autorizacións preinscricas antes da moratoria, moi especialmente as de tipo termosolar, que conseguiron validar desta maneira as condicións de abastecemento precedentes.

- Sector das renovables advirte dos prexuízos que provocará a suspensión do cadro de incentivos establecidos. O Real Decreto Lei 1/2012 suspendía «de forma temporal» as primas a novas instalacións de enerxías renovables. Os argumentos aducidos foron a crise económica e a necesidade de contención do déficit tarifario. O sector das renovables replicou sinalando os efectos negativos que se seguirán como consecuencia da excesiva dependencia do mercado español da importación masiva de combustibles fósiles, do seu encarecemento e o impacto contaminante inherente ás enerxías tradicionais. Estímanse en 180.000 os traballadores dependentes da industria das renovables que poderían chegar a 300.000 no horizonte de 2020. Segundo os datos aducidos polo sector, o Real Decreto Lei 1/2012 provocou a suspensión da instalación de 4500 megavattios eólicos e 550 fotovoltaicos e interrompeu o desenvolvemento das tecnoloxías menos consolidadas (eólica mariña, maremotriz e de aproveitamento das ondas).¹ A Asociación de Produtores de Enerxías Renovables (APPA) advertía de que a eliminación de incentivos ao sector ameazaba o obxectivo comprometido ante as autoridades comunitarias de alcanzar en 2020 un 20% de abastecemento enerxético en renovables.

- As autoridades comunitarias advirten a España das deficiencias da política enerxética.² Despois de examinar o problema do déficit tarifario, cifrado pola Comisión Europea en 24.000 millóns de euros, equivalente ao 2% do PIB, e tamén de subliñar que dúas terceiras partes do importe (17.000 millóns) están garantidas polo Estado, a Comisión procedeu a avaliar as medidas emprendidas de control do déficit. A suspensión das primas ao uso das renovables en edificios de nova

¹ http://www.consumer.es/web/es/medio_ambiente/energia_y_ciencia/2012/02/01/206826.php.

² http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/swd2012_spain_es.pdf.

construción e a eliminación temporal das axudas ao sector de fabricación destas tecnoloxías «fará difícil cumprir os obxectivos enerxéticos e climáticos comprometidos no marco da Estratexia Europea 2020» e contribuirá a afondar a dependencia da enerxía importada xa moi elevada na actualidade: 79% contra unha media comunitaria do 54%. Non é compracente tampouco a Comisión coas teses que vén mantendo Unesa. Atribúe o déficit tarifario, polo menos en parte, a un nivel de competencia insuficiente aproveitando a ocasión para apuntar á persistencia de compensacións excesivas en instalacións como as nucleares e as grandes centrais hidroeléctricas, que completaron o seu período de amortización. As subvencións ao carbón son finalmente cualificadas pola Comisión de ineficientes e prexudiciais para o medio ambiente. Por último, chama a atención a Comisión sobre o impacto positivo sobre a competencia que se derivaría dos proxectos de interconexión con Francia e Portugal.

■ **Críticas e recomendacións.** As deficiencias existentes no cadro regulatorio do sistema eléctrico e enerxético animan desde hai anos un debate aberto entre usuarios, grandes compañías e produtores de tecnoloxía enerxética renovable. Álzanse voces para a eliminación do déficit por vía política a través dun procedemento concordado.

Dentro do panorama enerxético español, o galego experimenta problemas específicos especialmente serios no segmento das enerxías renovables. A revocadura do Decreto autonómico 242/2008, do 13 de decembro, e a eliminación do cadro de axudas provocaron un bloqueo das iniciativas en curso con repercusións claras no sector industrial implicado. A paralización no período 2009-2012 lastrou o sector eólico galego, se ben non podemos descartar a súa rehabilitación futura polo efecto conxunto dos compromisos adquiridos por España ante a Unión Europea sobre o control de emisións de CO₂ e polo incremento do prezo dos hidrocarburos. O Real Decreto Lei 1/2012 certificou o fin das vantaxes que favorecían o sector das novas tecnoloxías.

O bloqueo da onda potencial de investimentos nun segmento tan innovador e competitivo como o da industria fornecedora de equipo eólico e solar foi case inmediato. A produción de góndolas, pas, torres e multiplicadores para parques eólicos e a de captadores solares para o negocio solar comezaron a emitir sinais inequívocos de crise traducidos decontado en reducións de emprego e capacidade ou en simples cerramentos de empresas e instalacións.

Dúas empresas de referencia no campo da enerxía eólica exemplifican ben a situación actual: Gamesa e Vestas, ambas comprometidas co desenvolvemento do sector eólico galego. Gamesa, a gran multinacional vasca que conta con 25.000 MW eólicos instalados en 40 países, mantén aínda dous centros produtivos en Galicia, un nas Somozas, para a fabricación de pas, e outro en Sigüeiro, dedicado á reparación de multiplicadores. A distribución do concurso convocado polo Goberno da Xunta serviu de preludio a adopción de medidas de reaxuste da súa capacidade produtiva en Galicia. A finais de agosto de 2012 Gamesa anunciaba un ERE rotatorio do seu cadro de persoal nas Somozas que afectou a 244 operarios. O proceso de redución de capacidade nas

Somozas e Sigüeiro depende agora do papel que poida asignarlle a multinacional ás súas factorías galegas na estratexia global en que desenvolve a súa actividade.

A multinacional danesa Vestas leva fabricando turbinas eólicas desde 1979 e a súa implantación en Viveiro data dos primeiros anos da década dos noventa. Vestas anunciaba a finais de 2012 a redución do seu cadro de persoal na planta de Viveiro onde traballan 225 empregados. O grupo danés declarou perdas de consideración no primeiro semestre de 2012 e anunciou a súa decisión de aplicar severos recortes para evitar incorrer en perdas no exercicio 2013. A amplitude dos axustes está aínda sen definir e dependerá, igual que no caso anterior, do valor que a multinacional conceda na súa estratexia global ao equipo humano e instalacións operativas de Chavin.

O impacto da revisión do cadro regulatorio do sector enerxético na industria auxiliar galega ten un dos seus episodios máis negativos no anuncio de cerramento definitivo da moderna factoría de fabricación de paneis solares que a empresa T-Solar mantíña no Parque Tecnolóxico de San Cibrao das Viñas. En 2008, co apoio público tanto autonómico como estatal e financiamento das antigas caixas galegas, naciou un proxecto orzado en 75 millóns de euros de investimento. O proceso de maduración do emprendemento acabou derivando na promoción de hortos solares para paliar a falta de demanda. En xullo de 2012 T-Solar anunciaba finalmente un ERE temporal de sete meses de duración seguido ao pouco da decisión de cerramento definitivo das instalacións, adoptada no primeiro trimestre do 2013. O ERE de extinción afecta aos 170 empregados con que conta a compañía.

A extinción de T-Solar e as mensaxes de abandono que podemos percibir en Gamesa e Vestas non constitúen desde logo casos illados no sector empresarial español das renovables. A corporación J. M. Entrecanales Domecq presentaba a principios de abril do 2013 un ERE de extinción sobre 175 traballadores de Acciona Energía en España. A decisión afecta a máis do 10% do emprego total do grupo e abre incluso a perspectiva dunha retirada total da liña de negocio de enerxías alternativas que desenvolve a corporación: eólica, termosolar, fotovoltaica, hidráulica, biomasa, biodiésel e coxeración. En 2011 esta corporación procedera xa a adoptar medidas de axuste laboral nas oficinas do grupo en Galicia. Os recortes laborais anunciados acompañanse de medidas de redución de dividendos e remuneracións aos administradores.

En perspectiva galega, o risco máis obvio de calquera endurecemento tarifario procede das instalacións de Alcoa na Mariña luguesa dado o seu elevado consumo enerxético. En xuño de 2012 a empresa advertiu das dificultades de manter a planta no caso de non poder dispoñer de enerxía barata xa que representa o 40% dos seus custos de produción. A advertencia da multinacional norteamericana e doutras empresas de elevado consumo enerxético agrupadas en AEGE parece ter grande efecto. No caso de Alcoa San Cibrao, o compromiso público propiciou a autorización definitiva á construción dun gasoduto para o abastecemento da factoría e á asunción dunha parte do déficit imputable á tarifa polos orzamentos do Estado.³ Caso de executarse

³ http://www.lne.es/aviles/2013/03/28/ministro_soria_allana_futuro_alcoa/1389200.html.

a autorización do ramal gasístico á factoría, a medida pode ser óptima tanto para o fornecedor, a planta de Reganosa de Mugaros, como para Alcoa que vería abaratado o custo do tostado da alumina e con el o do aluminio, ao tempo que se rebaixaría o impacto ambiental derivado do uso de fuel. A noticia é altamente satisfactoria así mesmo para as factorías da Coruña e Avilés.

Unha información recente relativa ao sector enerxético (*La Voz de Galicia*, 22 de abril de 2013) constitúe un preocupante contrapunto á noticia anterior. Endesa e Gas Natural están abocadas a decidir neste mesmo ano se acometen ou non as reformas esixidas pola Directiva de Emisións Industriais da Unión Europea que obriga a reducir entre un 50% e un 60% as emisións de óxidos de xofre, nitróxeno e partículas de po antes do 2020. As adaptacións necesarias poderían elevar a factura conxunta a 400 millóns de euros, segundo a información aludida. Difícil elección para as dúas compañías nunha conxuntura caracterizada pola baixa demanda enerxética e a perspectiva de incrementos dos prezos de oferta de subministro ao consumidor por requirimento do control da débeda tarifaria.

Rochas e cemento

A totalidade das industrias conexas coas actividades de edificación e obras públicas experimentan severas dificultades debido ao bloqueo da construción. A extracción de granito e lousa e a fabricación de cemento e áridos son segmentos moi afectados como o son os da transformación da madeira e a industria fornecedora de equipamento doméstico.

Corporación del Noroeste, con sede social en Vigo e na que está integrada Cementos Cosmos, é a plataforma española do grupo multinacional cementeiro portugués Címpor. Ante a crise, viuse obrigada a solicitar axudas extraordinarias á súa matriz, segundo acabou transcendendo a finais de 2012. A corporación experimentou perdas de 22,8 millóns de euros en 2011 que viñeron acumularse ás de 12,3 millóns do exercicio anterior. A orixe en ambos os casos é a contracción experimentada pola facturación do grupo desde mediados do 2007⁴ sen perspectivas inmediatas de mellora. A corporación puido facer fronte aos seus compromisos grazas ás xenerosas transferencias internas procedentes da matriz portuguesa. A 31 de decembro de 2011, Corporación Noroeste mantiña unha débeda con Címpor Investimentos de 259 millóns de euros, cifra que duplicaba o saldo que figuraba no 2010. Descoñecemos os últimos movementos de transferencias internas do grupo Címpor en favor da súa filial galega, se ben no vindeiro epígrafe referido a investimento estranxeiro daremos conta das achegas de capital de Címpor a súa filial galega en 2011 e 2012. Nese último ano, o grupo con sede en São Paulo, Camargo Correa, logrou facerse co 94,8% da cementeira lusa.

⁴ http://www.economiadigital.es/gles/notices/2012/11/cimpor_sale_al_rescate_de_corporacion_noroeste_que_duplica_perdidas_27366.php.

O movemento portuario de Vigo confirma unha relativa solidez da exportación galega do granito. Por máis que os movementos de entrada e saída se manteñan lonxe aínda dos obtidos antes da crise cando alcanzaron as 669.000 toneladas. As estatísticas portuarias consignan un volume de transaccións durante os dez primeiros meses de 2012 de 364.966 toneladas que supera nun 7% o rexistrado en igual período do 2011. O sector desenvolve un notable esforzo de internacionalización para tentar neutralizar a contracción experimentada polo mercado doméstico. Outra fonte de información, os datos de Aduanas, atribúe a Galicia no grupo arancelario de «Granito e outras pedras en bloque ou serradas», un tráfico exportador de 202.710,7 toneladas por valor de 20,4 millóns de euros e importador de 249.977,1 toneladas por 37,6 millóns de euros. Unha balanza exterior negativa, como pode observarse, que non inclúe en todo caso o movemento de xisto. No tráfico comercial externo do granito, destaca o valor dos fluxos comerciais con Portugal (37,5%), Polonia (14,9%), Italia (11,4%) e Marrocos (6,8%) como clientes, e de Portugal (21%), Angola (17,9%), Sudáfrica (16,6%), India (12%) e Mozambique (11,2%) como fornecedores.

Química

A química farmacéutica galega concéntrase no Porriño onde teñen a súa sede social os grupos Zeltia, CZV e a multinacional suíza Lonza Biologics. O esforzo sostido de investigación e investimento do grupo Zeltia no seu segmento biofarmacéutico (PharmaMar, Noscira, Genómica e Sylentis) comeza a emitir algún signo de éxito parcial, insuficiente en todo caso para reverter a cotización bursátil do grupo. O valor máximo da acción de Zeltia en 2013 non supera os 1,57 euros por acción ata o mes de maio, moi lonxe dos 5,67 euros que chegou a alcanzar en 2009. A capitalización do grupo en Bolsa cífrase en maio do 2013 en 336,6 millóns cando a finais do 2009 se situaba nos 855,5 millóns de euros. Non faltan con todo iso signos económicos positivos para o futuro da firma. Janssen Pharmaceutical Companies (Johnson&Johnson) constitúe de momento o mellor aliado de Zeltia. O grupo norteamericano acaba de pagarlle 25 millóns de dólares que se suman aos 75 xa recibidos e serán complementados con 35 adicionais que a compañía espera recibir antes do 2015. Estas contribucións forman parte do convenio que manteñen ambas firmas para promocionar o antitumoral Yondelis, desenvolvido por Zeltia. O produto recibiu ata o momento dez aprobacións para tratamentos de cancros de ovario e catro máis para sarcomas de tecidos brandos por parte de diversas autoridades sanitarias que lle abren acceso, segundo informa a compañía, ao mercado farmacéutico de setenta e tres países.

O grupo Zeltia obtiña en 2012 un beneficio consolidado de 3,72 millóns de euros (5,9 millóns de resultados brutos) fronte ás perdas de 1,37 millóns rexistradas no exercicio precedente. A cifra de negocios non superou, non obstante, os 138 millóns de euros contra os 152 obtidos no exercicio anterior. A severa crise de demanda pola que atravesaba a economía española afectou ao segmento de química de consumo (Zelnova e Xilazel) que achegaron en conxunto 65 millóns á facturación do grupo en 2012. Os

gastos de investimento en I+D+i de 2012 situáronse en 25,4 millóns de euros, algo inferiores aos do ano anterior, pero que demostra en todo caso o forte compromiso do grupo coa investigación, unha actividade ineludible en biofarmacia, a actividade sobre a que gravita o futuro do grupo.

Outro dos grupos residentes no recinto biotecnolóxico de Torneiros no Porriño é a sociedade CZV e a súa filial Biofabri que contan con 227 traballadores dos cales 15 se dedican exclusivamente á investigación. A sociedade tenta desenvolver nestes momentos unha vacina innovadora contra a tuberculose que actualmente somete a ensaios clínicos en Suíza. Tamén traballa en outra vacina contra a cistite en colaboración con Nanogap e Nanoinmunotech S.L., dúas interesantes experiencias empresariais nadas das investigacións en nanotecnoloxía das universidades de Santiago e Vigo. Ambas están integradas na plataforma Nanomed Spain que agrupa este tipo de actividades en España. CZV ten en catálogo tratamentos para o mal da lingua azul do vacún con mercado en varios países do mundo. O grupo mantén una política de investimento por importe do 6% ao 7% das súas vendas anuais. Biofabri nacía a finais do 2009 a través dunha operación de transferencia das instalacións da multinacional anglo-sueca AstraZéneca en favor de CZV.

Pouca é a información que transcende de Lonza Biologics Porriño, filial dun gran grupo multinacional de 11.000 traballadores con base en Basilea (Suíza) e facturación superior aos 3 billóns anuais de euros. A factoría da multinacional no Porriño (280 empregados) rexistrou certa conflictividade no primeiro trimestre do 2013 polo desacordo sobre un ERE que a compañía pretendía tramitar en base a supostos retrasos nos pedimentos; finalmente a dirección desistiu do seu propósito debido á reactivación do fluxo comercial.

Construción naval

A construción naval atravesada en España un período de aguda crise acentuada en Galicia pola forte especialización desta actividade nas rías de Vigo e Ferrol e pola fraxilidade patrimonial dos estaleiros vigueses e os axustes orzamentarios que gravitan sobre toda decisión de investimento público no cal Ferrol fía sempre as súas esperanzas.

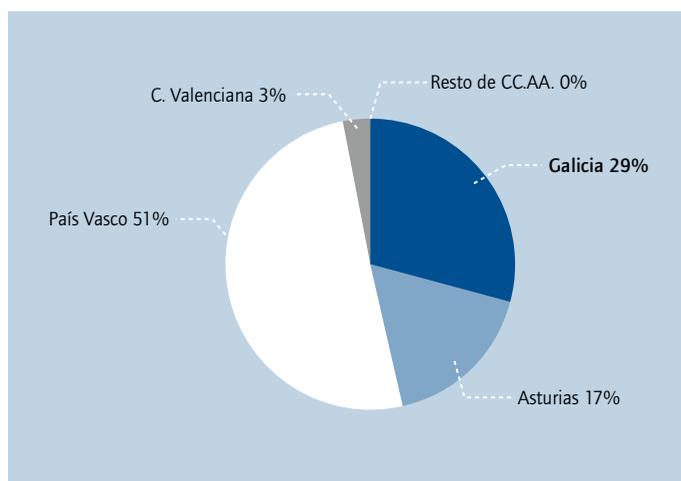
A crise de fondo que afecta ás ramplas españolas ten unha dobre orixe: a migración da actividade de construción cara aos países asiáticos por consideracións de prezo e a prohibición de operar baixo o esquema financeiro coñecido como *tax lease* que se encontraba en vigor desde 1994 ao amparo do Real Decreto 442/1994 sobre primas e financiamento á construción naval. A denuncia do marco fiscal vixente en España presentado polo Goberno holandés ante as autoridades comunitarias baixo o argumento de vulneración da competencia provocou a brusca interrupción da contratación de novos pedimentos, situación que agora pretende emendar o Goberno español coa promulgación do Real Decreto 237/2013, de 5 de abril deseñado para adecuar o marco fiscal español ao dereito comunitario. O prólogo ao novo decreto aforra todo comentario: «Na construción naval atopámonos cun mercado totalmente globalizado onde se

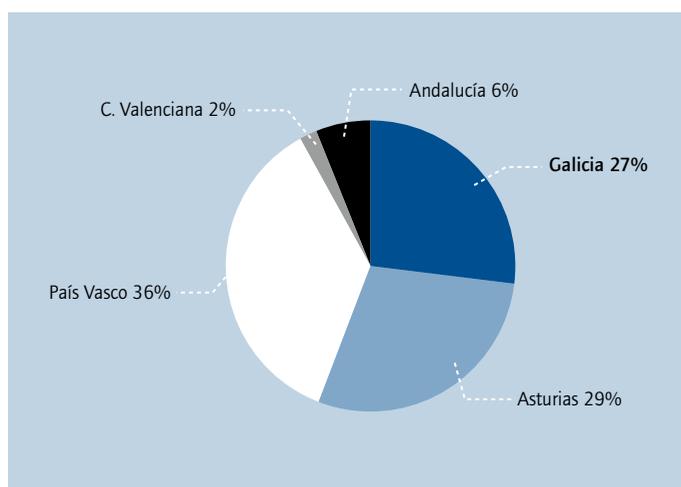
Gráfico 3

Distribución rexional da actividade da construción naval Ano 2012

a) Actividade ponderada (% CGT)

b) Carteira de pedimentos (% CGT)

vén observando un descenso exponencial da produción en Europa, que contaba cun 25% de cota de mercado no ano 1994 e conta con menos do 5% en 2012». As causas de fondo da actual situación de emerxencia que experimenta o sector son atribuídas ao «permanente exceso mundial de capacidade produtiva, unida á competencia agresiva e á estratexia comercial con prezos por baixo de custo por parte dos países asiáticos, o que lles levou a captar ata o 90% da produción mundial de buques e converte a actividade industrial da construción naval nun mercado con prezos moi axustados». O preámbulo pasa logo a lamentar o colapso do sector en España a pesar de contar con estaleiros competitivos que chegaron en tempos «a captar cerca do 20% dos pedidos internacionais conseguidos polos estaleiros europeos e chegaron a alcanzar un volume de exportacións que supuxo máis de 1200 millóns de euros no sector privado en 2009 e 25.000 empregos cualificados nas cidades e rexións onde se sitúan as factorías navais».

O novo decreto pretende reverter a situación descrita, pero o proceso parece arduo e non exento de obstáculos procedentes mesmo das trabas levantadas por países comunitarios que gozan dunha mellor situación na construción naval entre os que se encontran Alemaña, Italia, Noruega, Polonia e mesmo Romanía. O obstáculo fundamental que se levanta agora á plena homologación comunitaria da oferta española reside na eventualidade

de que os estaleiros españois teñan que devolver os incentivos indebidos percibidos ao amparo da lexislación anterior por un importe que podería ascender aos 7800 millóns de euros. Constitúe unha onerosa hipoteca que podería chegar a impedir seguir operando a calquera estaleiro. Esta é a ameaza principal que atenaza actualmente a construción naval española: as posibles responsabilidades polo financiamento dos 273 buques botados entre os anos 2002 e 2010. Entre tanto non chega o ditame comu-

nitario definitivo, o sector da construción naval tomou a decisión de contraatacar á competencia naval holandesa acusándoa de vulnerar tamén os límites da fiscalidade admisible para a construción naval.

O boletín informativo trimestral da Xerencia do Sector Naval de xaneiro de 2013 ofrece unha visión sintética da distribución da actividade da construción naval en 2012 por comunidades autónomas, tanto en termos de actividade ponderada como en carteira de pedimentos ao final do exercicio.⁵

A actividade ponderada da industria naval galega experimentou unha severa contracción fronte ao País Vasco en relación co ano anterior e a carteira de pedimentos galega, ao final de 2012, era xa inferior á asturiana.

Canto á situación específica dos estaleiros españois en 2012, no cadro 12 apréciase que, na ría de Vigo, tan só parecen gozar de expectativas inmediatas de actividade Metalships&Docks, Cardama, que traballa actualmente nun encargo de tres buques multipropósito para Angola, e o estaleiro asturiano Armón, que conta con instalacións en Vigo e Xixón procedentes destas últimas da adquisición das de Juliana Constructora a principios de 2011. O resto da ría de Vigo soporta unha situación de inactividade con perigo de perda irreversible de capacidade xerencial e produtiva que elevaron o naval vigués, en tempos, ao primeiro lugar da construción naval española.

Á parte da indefinición de Bruxelas sobre o alcance das eventuais medidas retroactivas que poida adoptar verbo das operacións efectuadas ao amparo do decreto derrogado a mediados do 2011, o sector naval privado agarda aínda a fixación definitiva do tope máximo de axudas comprometidas polo Goberno e o formato da súa instrumentación fiscal. O novo marco proposto agora polas autoridades españolas, autorizado xa por Bruxelas, supera os defectos que provocaron a derogación do anterior. Non poderán achacárenselle xa os defectos de singularidade e selectividade arbitraria no ámbito da súa aplicación por canto o marco non se limita agora ao sector da construción naval e, tamén, exclúe a protección a produtos de fabricación seriada, sendo só de aplicación á fabricación de índole singular con prazo de elaboración superior a un ano. Así e todo, o novo sistema non impide a investigación sobre a vulneración das prácticas de competencia desleal no pasado.

Se o panorama da ría de Vigo e malo o da ría de Ferrol é, se cabe, peor. Navantia segue acumulando números roxos desde 2008 coas ramplas baleiras, tanto na ría ferrolá como na baía de Cádiz. A denegación de financiamento público para a fabricación dun dique flotante destinado á reparación de buques en Navantia-Fene acabou por destruír toda esperanza por conseguir carga de traballo con carácter inmediato.

A final de 2012, Navantia Fene-Ferrol entregaba á Armada española a fragata F-105 *Cristóbal Colón*, última dunha serie de cinco con eslora de 133 metros, custo aproximado de 750 millóns de euros e dotación de 234 persoas. O orzamento público non pode soportar na actualidade dotacións de tal contía. Non só está en cuestión

⁵ Lembramos que GT, *gross tonnage*, é un indicador dependente do volume útil do buque e que o CGT, *gross register tonnage*, é outro indicador relacionado co anterior mediante a fórmula: $[CGT = A * GT^B]$ A e B son parámetros dependentes das características do buque.

Cadro núm. 12

Actividade produtiva dos estaleiros. Ano 2012

Estaleiros	Postas de quilla			Botaduras			Entregas			Índice de actividade ¹	
	Núm.	GT*	CGT**	Núm.	GT*	CGT**	Núm.	GT*	CGT**	GT*	CGT**
Privados											
A. Armón	6	2.496	11.536	6	2.760	12.210	5	2.674	11.178	2.673	11.784
A. Armón Vigo	3	8.662	19.097	2	4.439	10.491	2	5.088	11.301	5.657	12.845
A. Gondán	0	0	0	1	3.693	7.491	1	894	3.109	2.070	4.523
A. Huelva	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A.J. Valiña	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
M. Cíes	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A. Murueta	1	2.940	6.962	2	6.240	13.418	2	8.700	14.029	6.030	11.957
A. Zamacona Pasaia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Auxnaval	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A. Ría de Avilés	0	0	0	0	0	0	1	320	1.644	80	411
F. Cardama	3	2.634	9.222	0	0	0	0	0	0	659	2.306
A. Zamacona	2	6.150	13.735	1	4.288	8.218	2	9.388	17.369	6.029	11.885
Balenciaga	3	7.400	17.243	3	5.695	14.587	4	5.320	15.908	6.028	15.581
C.N. Freire	0	0	0	1	6.000	10.121	0	0	0	3.000	5.061
F. Vulcano	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
F.N. Marín	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
H.J. Barreras	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Metalships&Docks	0	0	0	1	11.000	14.737	1	11.000	14.737	8.250	11.053
Naval Gijón	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
U.N. Valencia	0	0	0	2	860	3.950	2	925	4.130	661	3.008
A. Armón Gijón	1	3448	7.796	0	0	0	0	0	0	862	1.949
C.N.N. Sestao	0	0	0	1	33.000	29.123	0	0	0	16.500	14.562
A. Sevilla	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Total privados	19	33.730	85.591	20	77.975	124.346	20	44.309	93.405	110.785	175.428
Públicos											
Navantia: P. R.-S. F.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Total públicos	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Total sector	19	33.730	85.591	20	77.975	124.346	20	44.309	93.405	58.497	106.922

¹ Índice ponderado de actividade = (Postas de quilla+2*Botaduras+Entregas)/4.

* Gross Tonnage: función do volumen útil do buque.

** Gross Register Tonnage: unidade relacionada coa anterior mediante unha fórmula do tipo, [CGT=A*CG*B], con parámetros A e B adaptados ás características do buque.

Fonte: Ministerio de Industria, Gerencia del Sector Naval. Boletín Informativo Trimestral, IV 2012.

o investimento en novas unidades para a Armada, o propio uso de artefactos tan sofisticados e onerosos como os buques de guerra está sometido agora a fortes restricións orzamentarias. Coa entrega da última fragata os estaleiros públicos de Ferrol contan soamente xa co traballo remanente do segundo megabuque ALHD o *Adelaide* destinado á Armada australiana. Por primeira vez en vinte e cinco anos as ramplas ferrolás ficarán baleiras.

A única esperanza inmediata parece cifrarse agora nas promesas de contratación da petroleira pública mexicana Pemex aos estaleiros galegos. As xestións desenvolvidas ante Pemex polo Goberno galego abriron a posibilidade de encargar dous buques-hotel destinados ao servizo das plataformas petrolíferas da compañía. Barállase a posibilidade de contratar dúas unidades, unha destinada a Barreras e a outra a Navantia. Finalmente, nos primeiros días de maio de 2013 desvelouse a intención de Pemex de tomar o control dos estaleiros Barreras mediante unha operación de subscripción da maioría do seu capital. A operación, sen cerrar de momento, instrumentaríase, segundo a información dispoñible, mediante o encargo dun dos hoteis flotantes a Barreras e outro, talvez, ao estaleiro de Navantia Ferrol. Unha boa noticia nas circunstancias actuais. O xigante mexicano pasará a ter agora o control do maior e quizais mellor estaleiro privado de España, con capacidade tecnolóxica contrastada e un pasado inmediato de éxitos. A operación prodúcese nunhas circunstancias moi adversas para o estaleiro que acaba de saír dun complicado concurso de acredores que o mantivo paralizado durante o último ano. A operación de entrada de capital mexicano podería instrumentarse mediante a adquisición do 51% da compañía a través dunha emisión de capital de 10 millóns de euros. Os empresarios García Costas e Ignacio Lachaga (Albacora), sobre os cales gravitou o proceso concursal e de reactivación da compañía, reservaríanse cadansúa participación do 20%. A pretensión de Pemex é dobre segundo a nota preliminar emitida polo grupo petroleiro: importar e incorporar tecnoloxía e *know how* con vistas a fortalecer a industria naval mexicana e renovar a flota propia. A chegada de capital comprometida por Pemex podería ser deducida do prezo final do buque para o cal se barallan cifras de 180 a 190 millóns de dólares. A operación abre en todo caso unha excelente oportunidade ao sector galego da construción naval. A presenza dunha petroleira da dimensión de Pemex podería contribuír a intensificar a especialización dos estaleiros vigueses na subministración de artefactos navais para a industria das plataformas mariñas que é unha actividade de futuro. O novo consorcio naval de Barreras podería servir de antecedente incluso para os planos que nestes momentos mantén Brasil para a explotación das súas reservas petrolíferas submarinas. Talvez non caiba descartarse mesmo a posibilidade de que poida callar algunha operación de fusión de estaleiros na ría de Vigo con especialización de ramplas e concentración de capitais e tecnoloxías, no caso na que a inactividade na que están sumidos se prolongue. O empresariado da ría ten demostrado a súa competitividade e capacidade innovadora e a situación non admite xa dilacións.

Automoción, metalmecánica

O portal oficial do grupo PSA Peugeot Citroën⁶ anticipa caídas na facturación da industria do automóbil da orde do 5% nos mercados europeos e do 10% en Francia. Fóra de Europa as previsións apuntan a taxas de crecemento do 7% en China, do 6% en Latinoamérica e do 5% en Rusia. O grupo francés declara ter reducido o seu endebedamento en 2012 grazas a recortes de gastos por importe de 800 a 1000 millóns de euros, melloras na xestión de tesouraría e a política emprendida de lanzamento de novos modelos. O grupo procedeu ademais ao desinvestimento de activos non operativos por importe de 1500 millóns de euros. En resumo, unha dieta de austeridade rigorosa. Os obxectivos declarados do grupo cífranse en proseguir a estratexia de globalización emprendida ata alcanzar o obxectivo de situar fóra de Europa o 50% da súa facturación con horizonte de 2015. O progreso de momento parece evidente. En 2010 as vendas extraeuropeas do grupo situábanse no 39% e en 2011 subiron ao 42%. Na estratexia de globalización emprendida, o grupo PSA confía en poñer en marcha a terceira factoría en China en 2013, en réxime de *joint venture* cunha firma chinesa. PSA aspira a controlar o 5% do mercado chinés en 2015. En Latinoamérica o crecemento das vendas do grupo foi en 2011 do 11% e o obxectivo cífrase en chegar a controlar o 7% do mercado en 2015.

O grupo multinacional francés débete actualmente nunha difícil conxuntura que tivo a súa peor imaxe en 2012, ano no que as perdas se dispararon ata os 5010 millóns de euros, en aberto contraste cos 588 millóns de beneficios declarados en 2011. A gravidade do retroceso experimentado atribúese á caída da demanda en Europa e ao recorte obrigado dos prezos por causa da intensificación da competencia. O impacto da cesión da filial loxística do grupo, Gefco, e a caída de vendas da filial de compoñentes da firma, Faurecia, contribuíron tamén a deprimir os resultados rexistrados en 2012.

A finais do primeiro trimestre de 2013 a Comisión Europea confirmaba que estaba sometendo a exame as axudas concedidas polo Goberno de Hollande á matriz PSA a fin de comprobar a súa compatibilidade coas regras comunitarias de competencia. A denuncia, presentada por intereses automobilísticos alemáns, céntrase nos avais recibidos pola sociedade financeira da compañía, Banque PSA Finance, por importe de 7000 millóns de euros, complementados por subvencións e anticipos de procedencia pública.

A resposta á situación parece drástica. O grupo francés decidiu suprimir 8000 empregos en Francia ata o final de 2014 nun plan que alcanzou o referendo dos sindicatos. A planta de Aulnay sous Bois, na periferia de París, onde traballan 3000 empregados, será cerrada definitivamente a comezos de 2014. Outro centro que se verá afectado polo axuste en curso é o de Rennes, a capital da Bretaña, que verá reducido o seu persoal en 1400 empregados. A redución proxectada prevé unha contracción total do cadro de persoal en Francia desde os 67.000 con que contaba en 2012 ata os 56.000 previstos antes de finalizar 2014.

⁶ <http://www.groupeffp.fr/en/investment/investments/presentation/psa-peugeot-citroen>.

Outro eixe da reorientación acometida polo grupo PSA é o da alianza estratéxica establecida con General Motors para compartir os gravosos custos de desenvolvemento de prototipos e as posicións adoptadas en novos mercados. O rumor dunha posible fusión de Citroën con Opel, a filial europea de GM, é unha perspectiva manexada xa en certos círculos da industria do automóbil.

En España, a crise da matriz francesa adopta menor virulencia grazas á maior competitividade da factoría viguesa e da súa rede de subministradores de compoñentes. Con todo, a posición da multinacional en España non é inmune ao programa de desinvestimentos acometido en Francia. A principios de 2013, o grupo PSA facía pública a intención de poñer en venda a súa filial de compoñentes Faurecia. Faurecia é o sexto provedor mundial de equipo de automóbil, conta con vinte e catro plantas de produción en España e catro centros de I+D que supoñen un emprego total de case 5000 traballadores (*Expansion.com*, 14 de febreiro de 2013). Catro son as plantas de Faurecia con sede en Galicia: Faurecia Asientos de Galicia e Faurecia Sistemas de Escape España, (Vigo); Faurecia Interior Systems España no Porriño e Faurecia Automotive España en Ourense. Ignórase de momento que firmas poderían estar interesadas en tan importante grupo de abastecemento de compoñentes cuxo valor conxunto podería elevarse aos 1500 millóns de euros.

A crise de demanda que afecta a toda a economía española ten o seu impacto inevitable no mercado da automoción. A produción de turismos rexistrada polo Ministerio de Industria⁷ en 2012, aínda provisional, e de 1.460.580 unidades, cifra inferior á dos dous anos precedentes cun retroceso ao nivel de 1994 que dá inicio á serie. Lonxe están os anos 2000, 2003 ou 2004 nos que se superaban os 2.400.000 unidades. Con todo, en termos comparativos a posición de Citroën Vigo pode ser cualificada de sólida entre o conxunto de factorías operantes en España. Información recente (*Faro de Vigo*, 3 de febreiro de 2013) atribúe a Vigo o segundo posto no *ranking* de produción de vehículos só superado por Seat Martorell. As cifras avanzadas para a planta de PSA de Vigo relativas a 2012, tanto en produción de vehículos como en emprego e produtividade, eran de 297.300 vehículos fronte aos 376.000 de *Seat*, 6700 empregos (7382), 174 vehículos/hora (219).

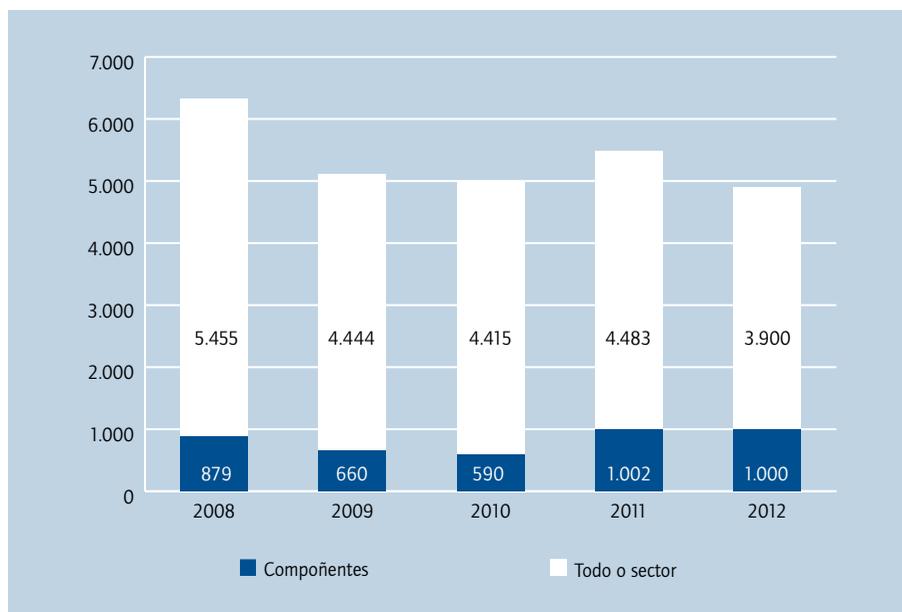
As perspectivas inmediatas da factoría de Balaídos parecen alentadoras. As previsións de produción do 2013 apuntan aos 400.000 ou talvez 440.000 vehículos, superiores ás cifras alcanzadas nos últimos catro anos. A fábrica destinou o 84% da produción do primeiro trimestre á exportación en congruencia coa debilidade da demanda en España e a estratexia deseñada pola matriz. As actuais previsións aconsellaron xa á compañía reforzar as quendas de fin de semana (*Faro de Vigo*, 27 de abril de 2013).

O Clúster de Empresas de Automoción de Galicia (CEAGA) foi fundado en Vigo en 1997 por un grupo de empresas fabricantes de compoñentes. Actualmente conta con

⁷ <http://www.minetur.gob.es/es/ES/IndicadoresyEstadisticas/Industria/Paginas/EstadisticaTransporteTerrestre.aspx>.

Gráfico 4

Evolución das exportacións no clúster de empresas de automoción de Galicia (CEAGA) (en millóns de euros)

91 membros que dan ocupación a 18.500 empregados, incluído o núcleo central do clúster: a factoría de PSA. As exportacións deste importante segmento da industria manufacturera galega registrou en 2012 cifras inferiores ás do ano precedente como pode observarse no gráfico proporcionado polo propio clúster.

A información do clúster non desagrega as cifras da Citroën pero si é posible reparar no sólido progreso exportador experimentado polas empresas fornecedoras de compoñentes que conseguiron manter a cota de exportación de 1000 millóns de euros nunha conxuntura internacional moi mala. Na parte da política industrial móstrase a contía en 2012 de novo investimento subvencionado da actividade de compoñentes de automoción. Apreciarase que, nesta variable, este é o sector máis dinámico da provincia de Pontevedra. O monto do investimento suxire que se está levando a cabo a adaptación desta industria aos requirimentos que precisa Citroën para a fabricación dos seus novos modelos.

Un segmento de indubidable interese estratéxico pese á súa escasa implantación é o da industria auxiliar aeronáutica. A empresa de referencia en Galicia é Coasa, filial do grupo vasco Aernnova, grupo fundado en 2006 a partir da segregación da división aeronáutica do Grupo Gamesa Corporación Tecnolóxica. Aernnova posúe catorce centros operativos en España dedicados a actividades de enxeñaría e fabricación de aeroestruturas, pezas metálicas, soportes e materiais. Neste segmento están

operando ICSA en Toledo; Fibertecnic en Vitoria e Coasa en Ourense. A facturación do grupo alcanzou os 476 millóns de euros en 2011 cun cadro de persoal superior aos 4000 empregados. A factoría de Coasa no Parque Tecnolóxico de San Cibrao conta cunha importante carteira de pedimentos do Airbus A-320, o avión europeo de maior proxección e éxito comercial na actualidade. Dispón tamén de encargos extraeuropeos, algún procedente de Embraer (Empresa Brasileira de Aeronáutica), un importante grupo industrial en plena expansión que produce avións tanto comerciais como militares. A cooperación da planta ourensá con Embraer céntrase actualmente nun prototipo multiúso coñecido como KC-390 que a empresa aeronáutica brasileira comezou a desenvolver no 2006. Coasa subministrará os *flaps* e aleróns estabilizadores da aeronave. A integración de Coasa neste segmento industrial de futuro abre boas perspectivas de actividade á compañía radicada en Galicia que conta actualmente cun cadro de persoal de 342 operarios. Cremos interesante apuntar que o grupo Aernnova mantén unha significativa participación do 26% por parte de Espírito Santo Capital a cal constitúe unha excelente ligazón co grupo Embraer, unha das puntas de lanza da expansiva economía brasileira. Embraer estableceu xa unha base industrial en Europa mediante a apertura de dúas factorías en Évora inauguradas a finais do mes de setembro de 2012. Unha delas está destinada a fabricar elementos metálicos, e a outra, materiais *composites*, o segmento en que opera Coasa. A proba da importancia do emprendemento brasileiro en Portugal son as cifras de partida, 177 millóns de euros de investimento e 600 postos de traballo proxectados.

O CEIIA (Centro para a Excelência e Inovação na Indústria do Automóvel) impulsado polo Goberno portugués pode servir de inspiración a Ceaga e á nosa incipiente industria auxiliar aeronáutica. O CEIIA acaba de promover unha sociedade no Brasil co obxectivo declarado de tender unha ponte de cooperación con Embraer, especialmente no ámbito da enxeñaría.⁸ A iniciativa portuguesa supón unha adecuada resposta á iniciativa investidora de Embraer que a industria galega debe observar de preto. O CEIIA Brasil pretende contratar entre 30 e 50 enxeñeiros e mesmo ampliar ata os 100 no horizonte do 2014. O investimento inicial acometido será de 5 millóns de dólares destinados á capacitación dos equipos de enxeñaría, actualmente en formación.

Transformación da madeira

A Federación Galega de Empresas de Madeira (Confemadera), no seu informe de 2012, ponnos en alerta sobre a difícil situación do sector nestes últimos anos. A facturación conxunta da industria da madeira e do moble ascendeu en 2012 a 1625 millóns de euros, un 4,5% menos que en 2011. Desde 2007 perdeu 794 millóns de euros en facturación e 6800 empregos. A evolución dos diferentes subsectores non foi homoxénea.

⁸ http://www.eea.pt/noticias/engenharia_portuguesa_marca_pontos_no_brasil.

Á primeira transformación pertencen o 37% das aproximadamente 3000 empresas existentes no sector. Grazas aos mercados exteriores, a industria de taboleiro e pasta conseguiu incrementar un 6,6% a súa cifra de negocios o que contrarrestou os resultados moi negativos dos serradoiros e dos rematantes, iso a pesar de que en Galicia se rexistran cada ano o 50% dos cortes a nivel estatal (54.200 propietarios cortaron en 2012 madeira, o que representa que o 7% das familias galegas percibiron ingresos pola súa venda). En todo caso, a federación móstrase pesimista sobre o futuro deste segmento da actividade, se ben confía nunha evolución favorable dos mercados exteriores, nos que Galicia mantén o seu liderado na venda de madeira, un total de 388,7 millóns de euros (excluída a pasta) en 2012.

Tamén foron negativos os resultados alcanzados en 2012 pola carpintería e o moble. A facturación, 396 millóns de euros, caeu un 8%, aproximadamente; é a metade da de 2007. Como aspecto positivo cabe apuntar o leve aumento no valor das exportación de mobles (de 90 pasou a 105,2 millóns de euros).

Ence e Finsa son as dúas empresas de maior dimensión en Galicia. A primeira obedece a un mercado diferenciado e singular, mentres que Finsa, o grupo galego de referencia, víase obrigada a presentar un ERE temporal sobre a totalidade do seu persoal en Galicia a principios de 2012, con clausura provisional de liñas de produción en Padrón e Rábade. O grupo admite unha cifra de facturación en 2012 de 759 millóns de euros, que non supera o 50% dos valores históricos habituais. A comezos de 2013 facíase público en forma circunstancial o valor de transacción da totalidade do grupo. A compra dunha participación do *holding* familiar a un dos socios permite fixar o prezo de transacción en 588 millóns de euros. Con tal motivo foi desvelado que a sociedade tiña adoptado o acordo de reducir o capital social mediante amortización de accións propias. Esa valoración ten, en todo caso, un interese circunstancial e relativo. Unha eventual reactivación da demanda da construción provocaría unha notable revalorización do grupo debido ao inmediato crecemento dos fluxos de *cash flow* previstos.

A finais de novembro de 2012 transcendía outra noticia representativa das extraordinarias dificultades que afronta o negocio da madeira en Galicia: a entrada en concurso de acredores do grupo Maderas Iglesias (Maderas Iglesias, Vázquez Rey, Parquets Tropicales, North Star Lumber, Greenkett –tarima flotante multicapa– con sede esta última en diversos países europeos e americanos). O grupo ten unha capacidade de produción de 2 millóns de m²/ano de pavimentos macizos e de 4 millóns de tarima flotante e conta con fontes de abastecemento de madeira en todo o mundo –Norte América, Brasil, África– e un potencial de demanda de 200.000 m³/ano de materia prima. O concurso de acredores do grupo é de gran magnitude, afectando a 171 acredores cunha débeda conxunta de 81 millóns de euros.

O comportamento de Ence durante o exercicio 2012 achega un notable contraste á situación depresiva que caracteriza o sector da madeira. O informe corporativo correspondente ao cuarto trimestre ofrece unha imaxe sintética do comportamento nese ano. O grupo alcanzou unha facturación de 828 millóns de euros, en liña cos exercicios anteriores: 597 por comercialización de celulosa, 208 por venda de enerxía e 22 máis derivados do negocio forestal. O feito de que o 25% das vendas proceda da

produción enerxética é un feito a destacar. O Ebitda –a magnitude que mide a capacidade de autofinanciamento da compañía– alcanzou os 139 millóns de euros, similar á cifra do exercicio 2011 aínda que inferior á alcanzada en 2010. Unha vez deducidas amortizacións e depreciacións, xuros e impostos, o beneficio neto situouse nos 43 millóns de euros, similar de novo á cifra do ano anterior pero inferior ao alcanzado en 2010 de case 65 millóns de euros. O exercicio pode cualificarse de satisfactorio, por canto o grupo foi capaz de superar na cifra de vendas a caída de prezos da celulosa respecto ao 2011 mediante un maior volume comercializado e a intensificación das vendas enerxéticas, que experimentaron un 13% de crecemento respecto ao ano 2011.

A factoría de Navia (Asturias) encabezou en 2012 a produción de celulosa do grupo con 485.906 toneladas, seguida de Pontevedra con 406.722 e Huelva con 357.008. A produción total (1.249.636 toneladas) foi atinxida grazas á expansión da produción da asturiana (6%), que contrarrestou a contracción da de Pontevedra (-2%) e da de Huelva (-1%). A produción eléctrica alcanzou os 1.543.773 MWh no ano con un prezo medio de comercialización de 128 euros/MWh. A débeda neta do grupo cerrou 2012 con 201 millóns, en torno a 1,4 veces o Ebitda, unha *ratio* confortable que defende á sociedade de excesivos abafamentos crediticios. O grupo mantén unha débeda adicional de 96 millóns en réxime de *project finance* destinada a reforzar a súa capacidade enerxética nas plantas de 50 MW en Huelva e 20 MW en Mérida. Co prezo da celulosa apuntando aos 800 euros/tonelada e unha demanda previsiblemente acrecentada, debido en parte á presión do mercado chinés, a sociedade fai manifesto no seu informe a plena confianza no exercicio 2013.

Na orde das relacións laborais, o grupo pasteiro pretende suprimir en forma inmediata máis de 140 postos de traballo: 50 en Huelva e Navia, 40 en Pontevedra e algún posto suplementario na súa sede madrileña. A pesar da oposición sindical, a dirección manifestou a súa intención de culminar a redución proxectada esgrimindo razóns de tipo económico e o impacto dos cambios legislativos introducidos nas tarifas das enerxías renovables.

O problema de maior envergadura que afronta o grupo en Galicia é o da caducidade en 2018 da concesión de terreos de dominio público de que goza na ría de Pontevedra. Neste sentido, encóntrase actualmente en avanzado proceso de tramitación parlamentaria unha nova normativa substitutiva da lei de protección en vigor desde 1988. O Proxecto de Lei de Protección e Uso Sustentable do Litoral, como se coñece, abre a porta á amnistía de vivendas, negocios hoteleiros e empresas, baixo o argumento da necesidade de emendar a actual situación de vulneración xeneralizada da lexislación e de dotar de seguridade xurídica aos afectados polas normas protectoras. Baixo o amparo da nova lei parece esbozarse algún tipo de procedemento que podería salvar Ence da esixencia de abandonar a concesión de que goza, que ten data de caducidade en 2018. A ponderación de custos e vantaxes tanto de índole económica como política decidirán o deseño do novo escenario. Sen esquecer o papel da opinión pública, moi sensibilizada na actualidade en cuestións de protección medioambiental.

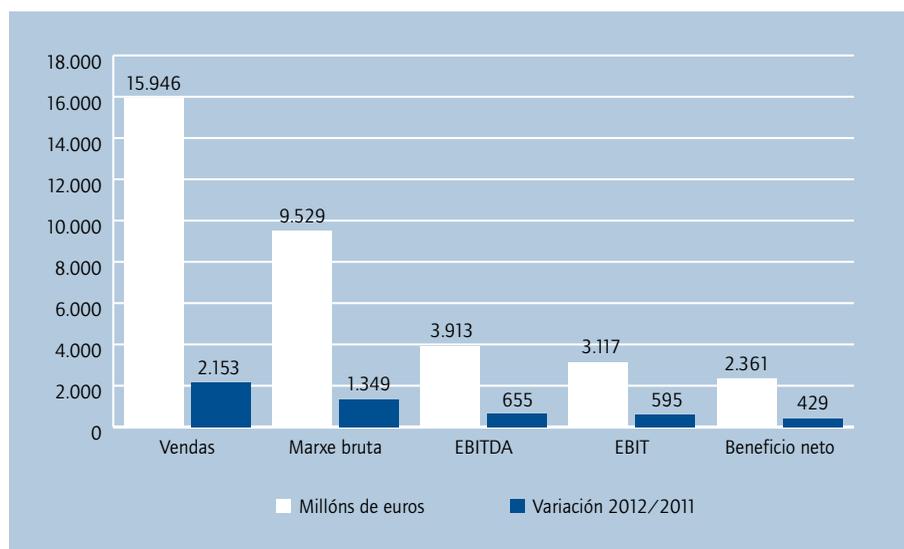
Confección

As expectativas suscitadas polo sector galego da confección como segmento industrial emerxente e competitivo nos mercados internacionais parecen ser erradicadas por tempo indefinido como consecuencia da crise de demanda e as restricións crediticias.

A excepción é o grupo Inditex que se sitúa nun plano moi diferente ao do resto do sector. A súa asombrosa traxectoria non deixa de producir resultados favorables e sostidos sen aparente límite temporal. Os resultados do grupo téxtil correspondentes ao exercicio 2012 son unha mostra patente do seu vigor. Taxas interanuais de crecemento de dous díxitos como as que se deron en 2012 (case o 16% máis en vendas e do 22% en beneficios netos) caen fóra dos parámetros habituais. O mesmo acontece coa rendibilidade das vendas calquera que sexa o parámetro elixido para a súa medición: marxe comercial, Ebitda ou beneficios netos. No gráfico 5 móstranse as cifras absolutas e os incrementos interanuais experimentados polas principais magnitudes. O beneficio neto, tal como pode observarse, experimentou un incremento interanual superior aos 400 millóns de euros. O grupo conta xa con 120.314 empregados repartidos por todo o mundo que operan en 6009 tendas despois de proceder á apertura neta de case 500 (482) en 2012.

Adolfo Domínguez, a outra empresa de confección galega cotizada en bolsa, segue sen conseguir estabilizar a situación provocada pola crise. A súa valoración no mercado bursátil ofrece unha imaxe precisa do deterioro a que se ve sometida a firma. A final do primeiro trimestre de 2013 o valor de capitalización da sociedade rozaba os 36 millóns de euros, en contraste manifesto coa valoración con que cerraba o exercicio

Gráfico 5
Resultados do grupo Inditex. Ano 2012

2009, 98,6 millóns. A información corporativa subministrada pola compañía referente ao exercicio anual 2012 cerrado o 28 de febreiro do 2013, mostra as dificultades que afronta. O ano 2012 cerraba cunha facturación de 148 millóns de euros (153 millóns no exercicio anterior), un Ebitda negativo de 1,6 millóns (positivo de 3,9 no exercicio anterior) e un resultado antes de resultados financeiros e impostos, Ebit, negativo por 32 millóns (11 negativos no exercicio anterior). A compañía confía no progresivo peso do mercado exterior nas súas cifras e a boa evolución prevista. Adolfo Domínguez cerrou o exercicio 2012 con 446 tendas en España e Portugal (491 en 2011) e con 249 fóra da península (230 no exercicio anterior).

Outra das empresas tradicionais do sector da confección galega, Caramelo, afronta unha fonda crise. A empresa parece incapaz de endereitar a situación a pesar da entrada de Manuel Jove como accionista maioritario en 2008, nunha operación que se saldou coa liquidación de 250 postos de traballo e a entrada de importantes axudas do Igape en forma de créditos e avais. En abril de 2013 solicitou o concurso de acredores e en maio presentou un ERE que afectaría a 201 empregados, dos que 82 pertencerían á central da Coruña e 119 ao persoal de tendas. Todo isto coa finalidade de evitar o fin dunha compañía que en 2012 perdeu 15 millóns de euros. Nesta situación, a empresa deseñou un plan de viabilidade ata 2018 no que se indica que tan só se manterán as tendas rendibles. O plan articulouse en dúas fases. Na primeira manterase a actual estrutura para poder dar saída a actual colección de primavera-verán. A partir de agosto de 2013 producirase un cambio radical. Só se manterán 6 tendas e 42 dos *corners* abertos en El Corte Inglés. Pecharán os outlets, as franquías e as tendas multimarcas. O obxectivo é chegar a un acordo cos acredores en 2014, para alcanzar un equilibrio orzamentario en 2015 e consolidar a situación en 2016.

Alimentación

Industria conxeladora e conserveira

Unha noticia inesperada e de gran consecuencia foi a negativa do Consello de Administración de Pescanova a aprobar as contas de 2012 seguida pouco despois pola apertura dun proceso concursal instado por sorpresa pola propia dirección do grupo, que ía concluír coa intervención da compañía pola CNMV e simultánea remoción do seu presidente, Manuel Fernández de Sousa Faro, fillo do fundador da empresa. O rápido proceso de colapso do equipo reitor da compañía e do seu prestixio público e solvencia mercantil veu provocado por unha severa tensión de liquidez, aínda que a súa auténtica orixe haxa que buscala na magnitude da débeda contraída e a crecente dificultade para a súa refinanciación. A magnitude exacta e distribución do endebedamento que acabou por afogar a compañía é, polo de agora, descoñecida. As últimas operacións de ampliación de capital do 2009 e 2012 e de emisión de bonos convertibles con elevada remuneración, tamén en 2012, poden ser interpretadas como intentos insuficientes de enderezar a situación.

A defectuosa xestión financeira por parte do grupo é a orixe dos acontecementos que desencadearon a crise actual. Nos proxectos fracasados destacan as últimas iniciativas emprendidas no campo da acuicultura. Son frecuentes as referencias informativas ás dificultades da posta en marcha e maduración dos investimentos acuícolas acometidos en Portugal e Chile: Acuinova Portugal dedicada ao cultivo do rodaballo, e Acuinova Chile á cría do salmón, sen esquecer a cría de lagostino desenvolvida en varios países centroamericanos. As instalacións portuguesas son as de maior envergadura e unha fonte de conflitos para a empresa desde o momento da súa inauguración. A factoría da Praia de Mira, inaugurada en 2009, requiriu investimentos por valor de 140 millóns de euros. Estaba proxectada para producir 7000 toneladas de rodaballo cada ano. Un defecto de deseño do sistema de captación de auga mariña parece ter provocado problemas persistentes no abastecemento de auga, o que xunto cos problemas sanitarios do criadeiro, orixinaron taxas extraordinarias de mortalidade nos peixes durante o proceso de cría. A prensa apuntou a existencia de perdas non recoñecidas estimadas en 70 millóns de euros na factoría portuguesa nos dous últimos anos (*El País*, 14 de abril de 2013).

A CNMV propuxo a Deloitte como administrador concursal e, previamente, encomendou a auditoría forense a KPMG. A avaliación contable da situación non vai ser tarefa doada. Con máis de 80 empresas participadas nos catro continentes, 90 buques propios, 10.600 empregados, un millar deles en Galicia, e uns ingresos anuais da orde dos 1500 ou 2000 millóns de euros que comportan transaccións multidivisa, o grupo constitúe un intrincado complexo corporativo que desafia os instrumentos habituais de calquera inspección ordinaria. Posúe dúas sociedades matriz onde parece gravitar o control da rede societaria, Pescanova S.A. e Novapesca Trading. O réxime fiscal ao que se acolle o grupo só contabiliza as sociedades participadas en máis do 50%, con exclusión de numerosas empresas asociadas que non alcanzan tal nivel de control accionarial, pero que operan baixo as estritas directrices da matriz Pescanova S.A. A tarefa de consolidación de débedas e masas patrimoniais tan diversas pode complícase extraordinariamente. De feito, os 1850 millóns de euros de débeda inicialmente recoñecidos pola matriz foron obxecto de sucesivas revisións para incluír diversas filiais españolas e estranxeiras e títulos convertibles, ata superar amplamente a cifra dos 3000 millóns.

É imposible avanzar nestes momentos calquera prognose acerca da evolución do grupo Pescanova. O peor escenario sería o da disgregación da compañía e a rápida evaporación do fondo de comercio, coa posible cancelación de concesións e o deterioro da reputación internacional.

A crise de Pescanova coincide no tempo cunha operación na acuicultura galega que só cabe interpretar en clave positiva. A adquisición por parte de Stolt Sea Farm (Stolt-Nielsen Limited, empresa cotizada na Bolsa norueguesa, con implantación multinacional e 5000 empregados en diversos países do mundo) da empresa Acuidoro, con plantas en Doniños (Ferrol) e Cervo que se dedican á cría de rodaballo e linguado. O éxito alcanzado na reprodución e cría de peixes planos, especialmente do linguado, é a razón que explica o actual interese de Stolt por esta compañía. O compromiso de Stolt

coas posibilidades da acuicultura mariña galega foise consolidando desde a entrada da multinacional en 1999, ano en que inaugurou a maior granxa de produción de rodaballo do mundo naquela altura, situada na punta sur da ría de Corcubión (Lira, Carnota). En 2005 inauguraba unha nova planta na Costa da Morte, no cabo Vilán (Camariñas). En 2007 o grupo noruegués conseguía alcanzar xa a cota de produción de 4000 toneladas anuais de rodaballo. En 2009 iniciaba o cultivo do linguado en Francia nunha estratexia que recibe agora novo impulso coa adquisición de Acuidoro ao final de 2012. A potencia e experiencia de Stolt na produción piscícola garántelle un probable progreso no cultivo dalgunha das especies máis apreciadas no mercado como son os peixes planos.

Canto á situación da industria conxeladora, en xuño de 2012 confirmábase a suspensión de pagos da sociedade anónima Eduardo Vieira, Vieirasa, por incapacidade para facer fronte a unha débeda de 57 millóns de euros. Uns meses despois presentaban demanda de concurso de acredores nos xulgados de Vigo catro filiais da compañía: Vieira Distribución, Vigoca Elaborados, La Plaza Congelados e Puerto Vieira S.L.U. A solicitude de concurso do grupo procedía dunha compañía británica por unha falta de pagamento dunha débeda de 1,3 millóns de euros, orixinada na compra de accións dunha sociedade do grupo vigués con sede en Namibia; un claro expoñente da dimensión internacional en que se move todo o sector. O Grupo Vieira está composto por máis de quince empresas, con factorías de capital mixto diseminadas por Sudamérica (Chile, Arxentina e Perú) e África (Senegal e Namibia), conectadas por unha flota de vinte barcos e un total de 3000 empregados.

Os problemas financeiros obrigaron a que en setembro de 2012, outra empresa de conxelados, *Frigoríficos Berbés* entrase en concurso de acredores. Nos primeiros meses do 2013 confirmábase a súa liquidación definitiva xunto coa da súa filial Berbescon por débedas non atendidas estimadas en 14 millóns de euros.

Cadro núm. 13

Comercio exterior de Galicia de preparados e conservas de peixe. Ano 2012

Exportacións			Importacións		
	Millóns de euros	%		Millóns de euros	%
Italia	199	42,6	Ecuador	95	26,9
Francia	105	22,5	Mauricio	54	15,3
Portugal	60	13,0	Guatemala	49	14,0
Reino Unido	25	5,3	O Salvador	46	12,9
Alemaña	22	4,7	Papúa Nova Guinea	32	9,0
Alxeria	7	1,5	Marrocos	15	4,1
Outros países	48	10,2	Outros países	62	17,7
Total	466	100,0	Total	352	100,0

Máis alentadoras parecen as noticias referentes á industria conserveira. Os resultados en 2012 do seu comercio co estranxeiro reflíctese no cadro 13. As cifras do valor do comercio exterior de 2012 comportan un notable crecemento sobre as de 2011 (19% nas exportacións e 29% nas importacións).

Podemos observar un trazo significativo do sector conserveiro, como é a forte orientación exportadora ao mercado comunitario e tamén as estreitas relacións con países centroamericanos, que cabe interpretar a través dos vínculos empresariais establecidos coas súas filiais naquela área. A depresión do mercado de consumo interno, intensificada pola agresiva política comercial das grandes superficies cos seus fornecedores e a proliferación de marcas brancas, centran na actualidade boa parte das preocupacións.

As dúas empresas líderes do sector, Calvo e Jealsa, si parecen confirmar un bo momento. A facturación de un e outro grupo é similar: unha cifra próxima aos 600 millóns de euros é a facturación recoñecida por Calvo en 2012 e de 560 a de Jealsa. A cifra de emprego podería ascender a 4500 no caso de Calvo e a 3500 no de Jealsa.

Ambos grupos conserveiros estiveron sometidos a procesos de reestruturación patrimonial e xerencial nos últimos anos, dos cales saíron fortalecidos. A estratexia de consolidación do grupo Calvo pasou polo relevo da primeira xeración de conserveiros en favor da segunda e pola entrada do grupo italiano Bolton International como socio industrial, o cal achegou capacidade financeira e mercado. Bolton adquiriu o 40% do grupo bergantiñán e as características desta operación son recollidas no seguinte punto deste informe, no que se analiza o investimento estranxeiro en Galicia. Calvo logra así unha posición moi sólida en Italia, país sempre difícil para calquera firma foránea. Jealsa Rianxeira (Boiro) foi capaz de abordar o proceso de consolidación sen dar entrada a capital externo, senón mediante absorción dunha empresa competidora e moi próxima tamén por lazos familiares como era Escurís (A Pobra do Caramiñal). A operación culminou nos primeiros meses do 2002.

Calvo e Jealsa manteñen unha política expansiva en Sudamérica que lles asegura unha boa posición en mercados expansivos e acceso a recursos e bases comerciais. Calvo ten unha base produtiva no Salvador desde o 2003 e, sobre todo, en Brasil, un difícil mercado ao cal accedeu mediante a adquisición do primeiro grupo conserveiro do país, Gomes da Costa, a finais do 2004. Actualmente, máis do 60% da facturación do grupo provén das vendas alén do Atlántico. No Salvador, Calvo mantén na actualidade un persoal estimado en 1000 traballadores e unha produción superior ás 40.000 toneladas de atún, que lle permite abastecer os seus mercados americano e europeo tanto de materia prima como de elaborados. As estatísticas do comercio exterior da industria conserveira galega constitúen unha boa confirmación desta estrutura produtiva. Gomes da Costa ocupa no Brasil unha cota estimada no 40% en conservas de sardiña e próxima ao 50% en bonito. Os retos de Calvo cífranse agora na penetración nos mercados colombiano, mexicano e norteamericano polo norte e no chileno e arxentino polo sur. A base operativa de Jealsa no continente americano está en Guatemala, onde instalou unha planta conserveira de bonito no 2003 que da traballo a 420 operarios. De novo, as estatísticas de comercio exterior do sector son reveladoras. As importacións procedentes das Illas Mauricio, próximas a Madagascar,

ou da Papúa gardan relación co abastecemento de atún, actividade regulada pola normativa internacional e comunitaria. Jealsa está presente tamén no prometedor mercado brasileiro a través da compañía conserveira Crusoe Foods. A operación data de finais do 2010 e supón unha prolongación da estratexia iniciada a finais do 2004 coa adquisición pola firma de Boiro de Robinson Crusoe e da súa filial Pesquera Transantártic, que tiña na altura o posto de primeira produtora chilena de conservas de peixe e marisco cunha cota de mercado superior ao 50%.

Industrias lácteas

No capítulo deste informe dedicado á agricultura resumimos xa os principais acontecementos que afectaron en 2012 ao complexo lácteo galego, tanto no ámbito da produción como no da industria transformadora. Como foi sinalado alí, as explotacións lácteas continuaron sumidas nunha situación moi complicada debido á conxunción de diversos factores adversos, entre os que destacan o novo incremento do custo dos insumos e a persistencia, en cambio, de prezos do leite moi baixos. Fenómeno este último cuxa orixe hai que buscar en elementos diversos: a posición de dominio que ten a industria transformadora e o sector da distribución sobre a cadea de valor láctea, a ausencia de organización das relacións no interior da cadea, a presión á baixa sobre os prezos que se está derivando do aumento da produción na Unión Europea e dos cambios no consumo interno español provocados pola crise económica e finalmente, a enorme debilidade estrutural da industria láctea radicada en Galicia que continúa especializada case en exclusiva no leite envasado, os derivados máis simples, que contan cunha demanda menos dinámica e nos que é maior o dominio das grandes cadeas de distribución, cun peso crecente das marcas brancas. Nese contexto, as declaracións de preocupación por parte das administracións e as promesas de establecemento de mecanismos de transparencia e reequilibrio do poder negociador no mercado, a pesar de contar agora cos instrumentos do *paquete lácteo* aprobado pola Unión Europea, non pasaron ata o momento, tanto en Galicia como no conxunto de España, do terreo das boas intencións. O desafío que suscita a situación descrita a un sector tan importante para a economía e a sociedade rural galega, no que están as explotacións agrarias máis modernas e viables e en tantos casos exemplares polo seu dinamismo investidor e a súa capacidade de innovación, demanda solucións operativas e inmediatas.

O mercado da produción láctea en España é un asunto en gran medida galego, como é posible comprobar sen máis que consultar os datos subministrados polo Fondo Español de Garantía Agraria, FEGA, sobre as entregas de leite á industria. Resumimos os datos dispoñibles⁹ referentes á última campaña láctea (2012-2013) no gráfico 6.

O montante entregado nos once meses referenciados (de abril 2012 a febreiro 2013) ascende no conxunto do Estado a 5.692.170 toneladas, das que Galicia achegou 2.162.370, o 38% do total. É destacable o feito de que a contribución galega iguala practicamente a suma das catro comunidades autónomas seguintes.

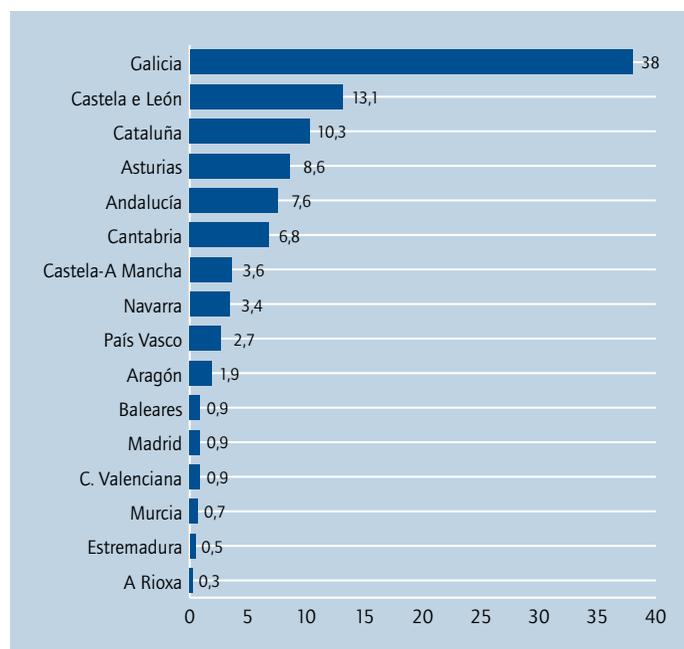
⁹ http://www.fega.es/PwfGcp/imagenes/es/Informe_entregas_leche_febrero_2013a_tcm539700.pdf.

Gráfico 6

Entregas de leite por comunidade autónoma (%)

Período abril 2012-febreiro 2013

En contraste con ese peso na produción de materia prima, chama a atención a incapacidade económica do sector e das institucións que tutelaron a industria transformadora autóctona para promover unha firma con capacidade de articular e estabilizar, semellante á da central asturiana Clas na súa comunidade de orixe. Como consecuencia, o 70% do leite producido en Galicia está sendo procesado por compañías foráneas: a francesa Lactalis, a portuguesa Leche Celta-Lactogal, a asturiana Clas (Capsa), entre outras de menor implantación. A capacidade de recollida e procesado por grupos empresariais autóctonos concéntrase en Leite Río-Leyma, que non excede a cota do 17%, e Feiraco, que ten un 5%. O resto distribúese entre un conxunto de firmas menores, entre as que se conta Alimentos Lácteos de Outeiro de Rei –que en maio entrou en concurso de acredores cun pasivo que rolda os 14 millóns de euros.

A empresa, antiga propiedade de Leche

Pascual, intégrana once cooperativas e está sen actividade desde marzo, mes no que presentou un ERE temporal de nove meses. A Xunta comprometeuse a seguir apoiándoa se dispón dun plan de viabilidade no que entre un socio solvente, Queserías Prado de Monforte e a Agrupación Cooperativa Láctea (Acolact), composta por Feiraco e outras cooperativas galegas, actualmente empeñada en salvar do naufraxio da Nueva Rumasa a factoría Clesa de Caldas. É un magro resultado para vinte e cinco anos de iniciativas reiteradas de constitución dun gran grupo lácteo galego de dimensión adecuada. O modelo Coren non puido ser replicado na industria láctea.

Canto á produción de queixos, chama a atención que as catro denominacións de orixe existentes en Galicia (Arzúa-Ulloa, Tetilla, O Cebreiro e San Simón da Costa) unicamente transformen na actualidade ao redor do 2% do leite producido polos gandeiros galegos.

Industria cárnica e pensos

Como a totalidade das empresas directamente conectadas ao consumo, o grupo Coren experimenta os efectos da contracción dos seus mercados inmediatos de España e Portugal. A presión sobre as marxes de comercialización ten a súa orixe non tanto no retroceso da demanda como no obrigado axuste de prezos, provocado pola presión acrecentada dos custos de abastecemento e o endurecemento das condicións impostas

polas empresas de distribución. Son problemas compartidos co conxunto do sector alimentario, e en especial o lácteo, como xa foi comentado.

O grupo cooperativo ourensán segue mantendo, en todo caso, o seu empeño de diversificación e innovación en produtos e procesos, congruente coa súa tradición e magnitude. Exemplo do primeiro é a apertura da rede propia de comercialización galega *Coren Grill* con intención de ampliála a toda España e abríla á venda directa por internet.

Canto a experiencias innovadoras no campo da gastronomía máis esixente, o grupo ensaia a comercialización de xamón procedente de porcos alimentados con castañas en pequenas granxas de Lugo e Ourense, que sería distribuído polo secadoiro de Novafrigsa, en Lugo. A nova liña tenta avaliar a recepción do produto en mercados esixentes como é o europeo ou os de países como Corea e Xapón. A selección da raza e o meticuloso coidado dos porcos destinados ao sacrificio pretenden converterse nos principais argumentos comerciais.

A subministración de xamón orienta outras iniciativas de interese no sector cárnico galego en procura dunha maior diversificación da oferta e incremento do valor engadido xerado. A empresa luguesa de produtos cárnicos Torre de Núñez abriu en 2000 unha nova planta de embutidos no polígono do Corgo, posteriormente ampliada en 2010 para incorporar un secadoiro de xamóns con capacidade para 400.000 unidades/ano. A empresa proxectaba ampliar as instalacións en 2013 ao obxecto de incluír unha liña de loncheado e abordar a comercialización nos mercados de exportación.

Bebidas e industria vinícola

En 2013 cumpriu o seu 25 aniversario a D. O. Rías Baixas, constituída en 1988. A denominación amparaba, en 2012, 6712 viticultores que explotan 4048 hectáreas e abastecen 177 adegas. O prestixio do viño albariño contribuíu moi positivamente a dotar de proxección nos mercados exteriores a marca Galicia. O volume cualificado pola D. O. na campaña 2011-2012 ascendeu a uns 18.000 m³. Con independencia das oscilacións interanuais rexistradas, o certo é que Rías Baixas conseguiu converterse en 25 anos nun excelente embaixador de toda a produción agraria galega. Un diagnóstico claramente positivo que hai que facer extensivo ás outras catro D. O. vitivinícolas existentes na nosa comunidade: co elemento común de partir de explotacións de moi reducida superficie, e con traxectorias diversas, tanto a D. O. de maior tradición (Ribeiro), como as de Ribeira Sacra, Valdeorras e Monterrei lograron consolidar nas dúas últimas décadas unha produción diferenciada e de calidade, cun recoñecemento crecente no mercado español e en mercados internacionais.

Hijos de Rivera, Estrella Galicia, é unha empresa que soubo conxugar o carácter familiar cunha notable capacidade de adaptación ás vicisitudes de mercado, que tantas empresas cervexeirias sufriron ante o imparabile empuxe das grandes compañías multinacionais do sector. A empresa, que dá ocupación a 700 traballadores, acometeu un

ambicioso plano de investimentos en ampliación e modernización da factoría, por valor duns 75 millóns de euros. En marzo de 2013, inauguraba a nova factoría que lle asegura un salto de volume de produción ata os 250 millóns de litros por ano. Esta operación está incluída no seu plan estratéxico 2013-2015, co que pretende alcanzar en 2015 unhas vendas de 250 millóns de euros. Hijos de Rivera proxecta tomar posicións no mercado da distribución brasileiro, onde abriu unha filial comercial e busca socios locais como plataforma de expansión na área Mercosur. A cervexeira coruñesa conta xa con plataformas de comercialización en países emerxentes como China e Xapón.

O investimento estranxeiro declarado no Rexistro de Investimentos en Galicia

Unha estratexia de desenvolvemento nun período de crise tan forte como o que está atravesando a economía española e a galega ten que pasar, entre outros elementos, pola tentativa de atraer capital foráneo impulsor do crecemento. Agora ben, na situación actual non é doado xerar vantaxes que decidan aos investidores estranxeiros a realización de novos proxectos industriais en Galicia.

Na evolución da contía do investimento estranxeiro en España, unha parte significativa do capital corresponde ás operacións das Entidades de Tenencia de Valores Estranxeiros (ETVE) que, como xa comentou nos anteriores informes, non xeran actividade nos países onde se localizan. Estas operacións case non se deron en Galicia. Por outro lado, o investimento de maior interese para un territorio é o que implica unha nova instalación industrial ou unha ampliación das xa existentes. Tense que sinalar que do investimento que se realiza en Galicia, a maior parte consiste na adquisición de empresas xa instaladas, o que, se ben en ocasións dálles viabilidade a industrias con problemas, noutras só supón un cambio na titularidade e, por conseguinte, do centro de decisión.

En 2012 o investimento declarado en Galicia no rexistro foi de 181,13 millóns de euros, cifra que na súa meirande parte (106,7 millóns) corresponde á operación consistente na adquisición das accións propiedade de NCG Banco, Banca Cívica e CCM Corporación (agrupadas en Ponto Inversiones), da conserveira Calvo. A compradora foi a sociedade italiana Bolton Group, que ten intereses en bens de consumo moi diversos. No sector da conserva comercializa a marca Riomare e, entre outras marcas de alimentación, conta co ketchup Prima. Trátase, por tanto, dun mero cambio na titularidade de accións dunha sociedade xa constituída e que, en todo caso, segue sendo controlada pola familia Calvo. O segundo investimento de maior contía, con capital procedente do Reino Unido, produciuse no sector químico por un valor de 19,5 millóns de euros e é continuidade do realizado en 2011 por valor de 83 millóns de euros.

A cifra total de 181,13 millóns de euros de 2012 é provisional. Os retrasos nas inscricións no rexistro motivan que, en ocasións, os cambios que se producen nas esta-

Cadro núm. 14

Distribución territorial do investimento estranxeiro bruto en España

	2010		2011		2012		% variación 2012/2011
	Millóns de euros	%	Millóns de euros	%	Millóns de euros	%	
Andalucía	1.232,36	5,11	619,53	2,08	231,25	1,26	-62,67
Aragón	47,48	0,20	38,34	0,13	150,18	0,82	291,72
Cantabria	3,67	0,02	16,79	0,06	22,03	0,12	31,20
Castela e León	56,26	0,23	182,73	0,61	14,94	0,08	-91,82
Castela-A Mancha	55,67	0,23	462,59	1,56	50,65	0,28	-89,05
Cataluña	5.405,30	22,42	3.612,04	12,15	3.077,28	16,72	-14,80
Madrid	8.515,52	35,32	20.780,00	69,91	12.831,45	69,73	-38,25
C. Valenciana	163,01	0,68	493,66	1,66	165,75	0,90	-66,43
Extremadura	30,40	0,13	36,00	0,12	31,55	0,17	-12,37
Galicia	49,04	0,20	524,52	1,76	181,13	0,98	-65,47
Baleares	169,98	0,71	419,65	1,41	246,89	1,34	-41,17
Canarias	862,59	3,58	1.036,03	3,49	68,35	0,37	-93,40
A Rioxa	36,41	0,15	2,72	0,01	10,26	0,06	277,59
Navarra	111,51	0,46	49,30	0,17	161,34	0,88	227,24
País Vasco	262,35	1,09	666,32	2,24	433,81	2,36	-34,89
Asturias	29,32	0,12	18,36	0,06	344,59	1,87	1.776,49
Murcia	28,59	0,12	164,80	0,55	18,09	0,10	-89,02
Ceuta e Melilla	0,00	0,00	0,04	0,00	1,39	0,01	3.792,09
Non clasificable	7.050,04	29,24	599,55	2,02	361,85	1,97	-39,65
Total	24.109,51	100,00	29.722,97	100,00	18.402,76	100,00	-38,09

Datos provisionais.

Fonte: Rexistro de Inversións Exteriores

tísticas sexan moi bruscos. Foi o caso de 2011; no informe anterior cuantificábase un investimento de 276,4 millóns de euros mentres no momento actual esa cifra xa é de 524,52 millóns. Iso foi debido principalmente á inclusión de investimentos da fábrica de cementos de Corporación Noroeste, adquirida no seu día pola lusa Cimentos Cimpor, e actualmente propiedade da brasileira Camargo Correa. A nova achega finalmente elevouse a 305,5 millóns de euros sendo probable que unha boa parte dese novo investimento se dirixa a centros produtivos que ten a cementeira fóra de Galicia, en distintos lugares de España.

A distribución do destino do investimento estranxeiro nas diferentes comunidades autónomas españolas reflicte a concentración da mesma en Madrid e en Cataluña, lugares onde se atopa a sede social de empresas que teñen actividade produtiva noutros territorios. O peso de Galicia apenas alcanza o 1% e sobe a 1,3% se se exclúen

as ETVE. Un elemento de interese de cara a coñecer a estratexia do capital foráneo en Galicia é cuantificar o investimento neto, ou sexa, a diferenza existente en 2012 entre o capital que entra e o que se retira. Non se coñece esa información por comunidades autónomas, se ben no conxunto de España as saídas superaron as entradas en 2247 millóns de euros.

O destino do investimento estranxeiro en Galicia é o sector industrial. No conxunto de España, aínda que o peso do sector industrial é o máis elevado as entradas de capital están máis diversificadas entre os diversos sectores.

Cadro núm. 15

Distribución sectorial do investimento estranxeiro bruto

Sectores	2011				
	Galicia		España		% Galicia/España
	Miles de euros	%	Miles de euros	%	
Agricultura, gandería, selvicultura e pesca	184,5	0,0	185.605,4	0,6	0,1
Industrias extractivas	0,0	0,0	280.457,6	0,9	0,0
Industria manufacturera	442.588,4	84,4	6.474.146,6	21,8	6,8
Subministración de enerxía eléctrica, gas, vapor e aire acondicionado	8.435,1	1,6	1.899.782,0	6,4	0,4
Subministración de auga, actividades de saneamento, xestión de residuos e descontaminación	0,0	0,0	45.064,1	0,2	0,0
Construción	5.235,1	1,0	983.774,3	3,3	0,5
Comercio polo xunto e polo miúdo; reparación de vehículos de motor e motocicletas	30.331,4	5,8	1.377.151,8	4,6	2,2
Transporte e almacenamento	25,0	0,0	4.526.558,4	15,2	0,0
Hostalería	945,4	0,2	320.897,4	1,1	0,3
Información e comunicacións	3.716,4	0,7	5.441.249,0	18,3	0,1
Actividades financeiras e de seguros	31.225,6	6,0	5.486.319,8	18,5	0,6
Actividades inmobiliarias	1.822,1	0,3	1.442.361,2	4,9	0,1
Actividades profesionais, científicas e técnicas	9,2	0,0	632.938,3	2,1	0,0
Actividades administrativas e servizos auxiliares	0,0	-	268.718,9	0,9	0,0
Administración pública e defensa; seguridade social obrigatoria	0,0	-	3,1	0,0	0,0
Educación	0,0	-	322,9	0,0	0,0
Actividades sanitarias e de servizos sociais	0,0	-	59.301,9	0,2	0,0
Actividades artísticas, recreativas e de entretemento	0,0	-	286.160,8	1,0	0,0
Outros servizos	0,0	-	12.152,5	0,0	0,0
Actividades dos fogares como empregadores de persoal doméstico; actividades dos fogares como produtores de bens e servizos para uso propio	0,0	-	0,0	-	0,0
Actividades de organizacións e organismos extraterritoriais	0,0	-	0,0	-	-
Total	524.518,2	100,0	29.722.965,8	100,0	1,8

[Continúa] ►

Cadro núm. 15 (continuación)

Distribución sectorial do investimento estranxeiro bruto

Sectores	2012				
	Galicia		España		% Galicia/España
	Miles de euros	%	Miles de euros	%	
Agricultura, gandería, selvicultura e pesca	8.569,4	4,7	229.659,9	1,2	3,7
Industrias extractivas	398,5	0,2	168.444,5	0,9	0,2
Industria manufacturera	131.994,8	72,9	5.446.742,0	29,6	2,4
Subministración de enerxía eléctrica, gas, vapor e aire acondicionado	7.486,0	4,1	1.418.408,0	7,7	0,5
Subministración de auga, actividades de saneamento, xestión de residuos e descontaminación	0,0	0,0	66.054,4	0,4	0,0
Construción	8.134,3	4,5	1.106.336,0	6,0	0,7
Comercio polo xunto e polo miúdo; reparación de vehículos de motor e motocicletas	7.835,8	4,3	2.587.055,0	14,1	0,3
Transporte e almacenamento	1,2	0,0	240.531,2	1,3	0,0
Hostalería	39,5	0,0	87.723,7	0,5	0,0
Información e comunicacións	1.145,7	0,6	617.190,4	3,4	0,2
Actividades financeiras e de seguros	256,8	0,1	2.833.863,0	15,4	0,0
Actividades inmobiliarias	5.447,9	3,0	1.018.349,4	5,5	0,5
Actividades profesionais, científicas e técnicas	157,4	0,1	1.431.352,0	7,8	0,0
Actividades administrativas e servizos auxiliares	3.020,2	1,7	522.540,2	2,8	0,6
Administración pública e defensa; seguridade social obrigatoria	0,0	-	3,2	0,0	0,0
Educación	0,0	-	85.066,5	0,5	0,0
Actividades sanitarias e de servizos sociais	0,0	-	341.581,5	1,9	0,0
Actividades artísticas, recreativas e de entretemento	5.608,4	3,1	171.039,4	0,9	3,3
Outros servizos	1.032,1	0,6	30.823,6	0,2	3,3
Actividades dos fogares como empregadores de persoal doméstico; actividades dos fogares como produtores de bens e servizos para uso propio	0,0	-	0,0	-	-
Actividades de organizacións e organismos extraterritoriais	0,0	-	0,0	-	-
Total	181.128,1	100,0	18.402.764,0	100,0	1,0

Datos provisionais.

Fonte: *Registro de Inversiones Exteriores*

Canto á procedencia do investimento sucede algo similar coa distribución sectorial. Se ben certos países, como Países Baixos ou Luxemburgo, realizan tarefas de intermediación, o certo é que a orixe varía tendo en conta a procedencia dos investimentos de maior contía. Agora ben, na meirande parte das veces proveñen de Portugal, do Reino Unido, de Italia ou de Francia. De feito, na agregación de todos os investimentos desde 1993 a 2012, período de vixencia do rexistro, estes catro países lideran, a certa distancia dos seguintes, o *ranking* galego. Sobresaen os investimentos de Portugal, un 38% do total.

En 2012, Portugal ocupou o sexto lugar cun investimento de tan só 5,9 millóns de euros, dos que 3,3 millóns corresponden a subministro de enerxía. Os dous investimentos máis importantes de 2012 determinaron que Italia e Reino Unido figuren nos dous primeiros lugares. A continuación segue Luxemburgo grazas a unha entrada de capital por valor de 14,3 millóns de euros, dos que 7,3 millóns se destinan ao sector primario e no que tamén se rexistra unha operación de ETVE. Na procedencia de capital de América Latina, destacan México e Venezuela, pero o investimento non superou os 10 millóns de euros.

Cadro núm. 16

Orixe última do investimento estranxeiro bruto. Ano 2012

Galicia			España		
País ou territorio	Miles de euros	%	País ou territorio	Miles de euros	%
Italia	107.058,1	59,11	Estados Unidos	2.842.113,9	15,44
Reino Unido	19.187,4	10,59	Países Baixos	2.198.055,0	11,94
Luxemburgo	14.281,6	7,88	Luxemburgo	2.140.349,5	11,63
México	9.076,4	5,01	Alemaña	1.387.274,5	7,54
Venezuela	9.006,5	4,97	México	1.199.540,9	6,52
Portugal	5.931,8	3,27	Reino Unido	900.318,2	4,89
España	5.384,4	2,97	España	897.827,8	4,88
Francia	4.507,2	2,49	Francia	777.670,0	4,23
Estados Unidos	3.596,3	1,99	Antillas Neerlandesas	732.301,9	3,98
Brasil	1.032,1	0,57	Italia	503.185,8	2,73
China	1.010,9	0,56	China	409.280,3	2,22
Países Baixos	824,6	0,46	Brasil	342.446,9	1,86
Suíza	103,7	0,06	Bermudas	336.212,3	1,83
Arxentina	40,0	0,02	Uruguai	330.239,7	1,79
Belice	40,0	0,02	Irlanda	327.048,5	1,78
Panamá	28,0	0,02	Suíza	315.658,3	1,72
Rusia	7,0	0,00	Corea do Sur	311.834,2	1,69
Alemaña	5,0	0,00	Suecia	309.489,6	1,68
Perú	3,0	0,00	Colombia	264.942,2	1,44
Costa Rica	2,3	0,00	Bélxica	263.610,9	1,43
Chile	1,5	0,00	Panamá	216.370,8	1,18
Guatemala	0,3	0,00	Resto do mundo	1.396.992,7	7,59
Total	181.128,1	100,00	Total	18.402.764,0	100,00

Datos provisionais.

Fonte: *Rexistro de Investimentos Exteriores*

O investimento galego no exterior declarado no Rexistro de Investimentos

Un dos efectos da crise actual é a singular caída na saída do capital galego ao exterior. Unha estratexia con certa entidade na empresa industrial galega ata o inicio da crise foi a tendencia progresiva ao investimento no estranxeiro coa finalidade de mellorar a súa rede de comercialización ou para a realización dunha actividade produtiva. De feito, este fluxo de capital tivo habitualmente un maior peso no contexto español que o da entrada do capital foráneo a Galicia, se ben sempre predominaron territorios como Madrid, Cataluña, País Vasco ou Cantabria por seren esas as comunidades das sedes sociais dos grandes bancos, das empresas de telecomunicacións ou

Cadro núm. 17

Distribución territorial do investimento español bruto no exterior

	2010		2011		2012		% variación 2012/2011
	Millóns de euros	%	Millóns de euros	%	Millóns de euros	%	
A Rioxa	0,0	0,0	2,1	0,0	10,9	0,1	408,4
Andalucía	705,9	1,7	874,0	2,5	90,8	0,6	-89,6
Aragón	668,2	1,6	267,1	0,8	201,6	1,4	-24,5
Asturias	223,6	0,6	208,1	0,6	428,9	3,0	106,1
Baleares	425,7	1,1	43,6	0,1	141,5	1,0	224,6
C. Valenciana	1.843,6	4,5	524,8	1,5	743,9	5,2	41,7
Canarias	830,1	2,0	988,6	2,8	20,3	0,1	-97,9
Cantabria	1.462,2	3,6	4.984,2	14,1	1.593,4	11,2	-68,0
Castela-A Mancha	1,5	0,0	91,7	0,3	21,5	0,2	-76,5
Castela e León	87,9	0,2	28,5	0,1	25,7	0,2	-9,8
Cataluña	3.452,5	8,5	3.258,1	9,2	1.326,6	9,3	-59,3
Estremadura	2,2	0,0	1,2	0,0	0,6	0,0	-51,9
Galicia	787,8	1,9	556,7	1,6	112,5	0,8	-79,8
Madrid	27.790,8	68,6	18.190,2	51,3	9.104,3	63,7	-49,9
Murcia	16,1	0,0	9,5	0,0	4,4	0,0	-54,3
Navarra	5,5	0,0	23,9	0,1	25,7	0,2	7,4
País Vasco	2.230,2	5,5	5.418,9	15,3	429,6	3,0	-92,1
Ceuta e Melilla	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-
Total	40.533,8	100,0	35.471,4	100,0	14.281,8	100,0	-59,7

Datos provisionais.

Fonte: *Rexistro de Investimentos Exteriores*

das de enerxía. Por outro lado, tamén é certo que unha parte notable do fluxo galego da última década correspondeu á expansión internacional do grupo Inditex.

Os resultados provisionais de 2012, un investimento externo de 112,5 millóns de euros, foron os máis baixos desde 1998 e quedan moi lonxe dos 1555,7 millóns de 2007 ou dos 1511 millóns de 2008. Ademais, a cifra de 2012, é inferior á da entrada de capital foráneo en Galicia. A contía investida é un dato provisional que pode modificarse notablemente nas actualizacións das estatísticas. De feito, no informe anterior figuraba unha contía de 402,5 millóns de euros en 2011 e no momento de redactar este traballo os datos oficiais elevaron a cifra a 556,7 millóns.

No contexto das comunidades autónomas españolas, Galicia só absorbeu un 0,8% do total dos investimentos brutos, porcentaxe que se eleva ao 1% se se exclúen as operacións das ETVE, actuacións que en España case alcanzaron os 3300 millóns de euros aínda que ningunha se realizou en Galicia. A meirande parte efectuouse desde a comunidade de Madrid. No cadro 17 obsérvase como Galicia, con tan só 112,48 millóns de euros, ocupou o noveno lugar entre as comunidades autónomas españolas.

A diferenza do fluxo de capital que entrou en Galicia, no caso das saídas si coñecemos a contía do investimento neto. O seu valor foi de -4,1 millóns de euros, polo tanto os empresarios galegos retiraron un total de 116,5 millóns de euros do total investido historicamente no exterior, cifra, como se pode comprobar, moi similar á dos novos investimentos. O stock da posición investidora do capital galego no exterior, que como se acaba de comentar non se alterou en 2012, elevábase a 10.279,7 millóns de euros en 2010. Grazas aos investimentos mobiliarios, o maior stock atópase nos Estados Unidos, mentres que, debido ao seu papel de intermediario, o segundo destino deste stock foi Países Baixos no que o capital se concentrase no comercio polo miúdo. Portugal ocupa o terceiro lugar, pero neste caso o principal investimento é no sector industrial, en concreto, na actividade metalúrxica debido á adquisición por parte de Megasa, dunha parte da empresa pública portuguesa que realiza esa actividade. Brasil, Francia, Italia e Sudáfrica son os seguintes países no que o stock de capital procedente de Galicia supera os 500 millóns de euros.

A metade do fluxo de investimento xerado en 2012 desde Galicia cara ao exterior concentrouse en actividades inmobiliarias en Francia (55 millóns de euros). O fluxo de capital dirixido cara ao fornecemento das actividades comerciais reduciuse ese ano a tan só 2,6 millóns de euros (en Portugal, Países Baixos e Suíza), mentres que na industria manufacturera foránea investíronse 13,1 millóns de euros dos que 8,4 foron dirixidos á construción de embarcacións de recreo en Portugal, sector moi afectado pola caída na demanda; 3,4 millóns investíronse nunha conserveira de peixe en Chile, 1,2 millóns no sector metalúrxico de México, e finalmente tan só 18.000 euros nunha empresa de fabricación de produtos metálicos nos Países Baixos.

Como se comproba no cadro 18, as restantes actividades tiveron un escaso peso, coa excepción da construción e o subministro de enerxía eléctrica. O principal destino desta última foi Brasil e o investimento incidiu tanto no sector eólico como no hidroeléctrico.

Cadro núm. 18

Distribución sectorial do investimento estranxeiro bruto galego no exterior. Ano 2012

Sectores	Sector de orixe		Sector de destino	
	Miles de euros	%	Miles de euros	%
Agricultura, gandería, selvicultura e pesca	895	0,80	6.165	5,48
Industrias extractivas	0	0,00	7	0,01
Industria manufactureira	1.239	1,10	13.079	11,63
Subministración de enerxía eléctrica, gas, vapor e aire acondicionado	2.096	1,86	19.980	17,76
Subministración de auga, actividades de saneamento, xestión de residuos e descontaminación	0	0,00	0	0,00
Construción	5.893	5,24	9.409	8,37
Comercio polo xunto e polo miúdo; reparación de vehículos de motor e motocicletas	5.969	5,31	2.583	2,30
Transporte e almacenamento	0	0,00	0	0,00
Hostalería	0	0,00	0	0,00
Información e comunicacións	0	0,00	0	0,00
Actividades financeiras e de seguros	16.477	14,65	751	0,67
Actividades inmobiliarias	58.517	52,02	55.005	48,90
Actividades profesionais, científicas e técnicas	16.252	14,45	370	0,33
Actividades administrativas e servizos auxiliares	0	0,00	0	0,00
Administración pública e defensa; Seguridade Social obrigatoria	0	0,00	0	0,00
Educación	232	0,21	232	0,21
Actividades sanitarias e de servizos sociais	0	0,00	0	0,00
Actividades artísticas, recreativas e de entretemento	4.902	4,36	4.902	4,36
Outros servizos	0	0,00	0	0,00
Actividades dos fogares como empregadores de persoal doméstico; actividades dos fogares como produtores de bens e servizos para uso propio	0	0,00	0	0,00
Actividades de organizacións e organismos extraterritoriais	0	0,00	0	0,00
Persoas físicas (sen sector de actividade)	10	0,01	0	0,00
Total	112.484	100,00	112.484	100,00

Datos provisionais.

Fonte: *Registro de Inversiones Exteriores*

A saída de capital galego ao estranxeiro circunscribeuse en 2012 a dezanove países e aos sectores xa comentados anteriormente. Francia, Portugal e América Latina son os territorios nos que se concentra este escaso investimento na súa maior parte, como observamos, alleo ao sector industrial. As diferenzas co conxunto de España da estrutura sectorial do destino ou orixe do investimento son maiores que a súa localización. No caso español, América Latina e a Unión Europea, foron os lugares onde se dirixiu un investimento que tan só foi o 40% do realizado en 2011. As principais operacións realizáronse con Chile en actividades financeiras e de consultoría.

Cadro núm. 19

Destino en 2012 do investimento bruto galego e español no exterior

Galicia			España		
País ou territorio	Miles de euros	%	País ou territorio	Miles de euros	%
Francia	59.700,0	53,07	Chile	2.314.003,5	16,20
Brasil	17.010,2	15,12	Francia	1.701.093,6	11,91
Portugal	10.362,0	9,21	Brasil	1.460.025,2	10,22
México	7.661,5	6,81	Arxentina	1.339.935,5	9,38
Chile	5.950,9	5,29	Luxemburgo	1.177.611,4	8,25
Estados Unidos	3.939,0	3,50	Países Baixos	749.633,8	5,25
Perú	2.895,6	2,57	Estados Unidos	720.232,0	5,04
Países Baixos	1.018,0	0,91	Alemaña	453.732,6	3,18
República Dominicana	976,8	0,87	Perú	418.731,0	2,93
Nicaragua	908,4	0,81	Italia	397.653,1	2,78
Colombia	765,6	0,68	Uruguai	387.472,7	2,71
Luxemburgo	438,7	0,39	México	333.067,8	2,33
Polonia	386,3	0,34	Xamaica	316.118,3	2,21
India	345,0	0,31	Canadá	303.961,5	2,13
Suíza	83,3	0,07	Turquía	245.238,7	1,72
Reino Unido	37,6	0,03	Colombia	212.139,4	1,49
Venezuela	3,5	0,00	Reino Unido	189.993,9	1,33
Ecuador	1,6	0,00	Guatemala	171.216,4	1,20
Romanía	0,0	0,00	Resto países	1.389.982,2	9,73
Total	112.483,9	100,00	Total	14.281.842,5	100,00

Datos provisionais.

Fonte: *Registro de Inversións Exteriores*

IV.2. A política industrial

A incidencia da política rexional comunitaria en 2012

Os trazos básicos da política rexional galega para o período 2007-2013 están recollidos nos documentos de programación da Unión Europea desenvolvidos a partir da aprobación do marco financeiro plurianual e tras os cambios normativos realizados nos diversos instrumentos xa utilizados nos períodos de programación anteriores. A política industrial posta en práctica en Galicia hase considerar como unha parte desa política rexional na que se enmarca.

Polo tanto, 2012 é o penúltimo ano dunha etapa na que Galicia recibirá achegas comunitarias procedentes dos fondos estruturais e sectoriais para cofinanciar as actuacións das diferentes administracións públicas que superarán os 5000 millóns de euros. Neste período esta comunidade está incluída no obxectivo de converxencia, cuxa finalidade consiste en reducir as disparidades rexionais en Europa. Nel incluíronse aquelas rexións cuxo PIB per cápita é inferior ao 75% do PIB medio da Unión Europea. Este é o último período no que Galicia exhibirá esa condición xa que, segundo datos de Eurostat, en 2010 (último ano dispoñible) o PIB alcanzou o 90%, 2 puntos menos que un ano antes, pero 14 puntos máis que en 2000. Esta evolución sitúanos no undécimo lugar entre as comunidades españolas, cando ao comezo do século ocupaba a posición décimo quinta tras Andalucía e Estremadura. A variación no conxunto de rexións da Unión Europea oscilaba en 2010 desde o 328% de Londres Interior ao 26% da rexión búlgara de Severozapaden. Apréciase como a dispersión é moi elevada. A evolución económica de Galicia na primeira década do presente século permitiu, mesmo malia a crise, que no marco financeiro establecido para o período 2014-2020 sexa considerada como unha rexión máis desenvolvida, aínda que, esta adscrición non impedirá que poida seguir recibindo fondos europeos ao beneficiarse dunha *rede de seguridade*, co obxectivo de que a saída do actual obxectivo de converxencia non resulte traumática.

Nos informes precedentes comentábanse con certo detalle os trazos dos distintos fondos europeos que inciden en Galicia e as características da súa programación. En esencia, Galicia recibe financiamento dos dous fondos estruturais: Fondo Europeo de Desenvolvemento Rexional (FEDER), co que se pretende contribuír a fortalecer a cohesión económica e social, intentando reducir as disparidades rexionais e o Fondo Social Europeo (FSE) co que se pretende mellorar o emprego e as oportunidades de traballo. Como rexión do obxectivo de converxencia, conxuntamente con fondos do FEDER programouse o fondo de cohesión, instrumento que se dirixe aos estados membros cunha

renda por habitante inferior ao 90% do PIB europeo e que España xa non recibirá no próximo período de programación. Doutra banda, ademais dos fondos estruturais Galicia estase beneficiando dos dous fondos sectoriais, Fondo Europeo Agrícola de Desenvolvemento Rural (FEADER) e o Fondo Europeo de Pesca (FEP).

A programación do FEDER concreouse en catro programas operativos (PO). O máis importante é o PO FEDER Galicia, 2007-2013, documento que recolle a planificación das actuacións de política rexional susceptibles de recibir cofinanciación con este fondo, dirixidas exclusivamente a Galicia, independentemente da Administración que as leve a cabo. O PO desenvólvese en sete eixes e as accións de política industrial concéntranse no eixe 2, «Desenvolvemento e innovación empresarial» e, en menor medida, no eixe 1, «Desenvolvemento da economía do coñecemento (I+D+i, sociedade da información e TIC)», eixe que contén a política tecnolóxica, sobre a que sucintamente tamén nos referiremos neste traballo.

En pleno funcionamento dos PO, e antes de extraer conclusións sobre o seu efecto real na economía galega unha vez rematen, cabe analizar como está transcorrendo a execución dos programas. No cadro 20 preséntase esta información sobre o desenvolvemento do PO FEDER Galicia 2007-2013, responsabilidade da Administración autonómica. A 31 de decembro de 2012 o grao de execución sobre a contía programada ata esa data era do 45,35%. Á marxe de cuestións tales como que as restricións orzamentarias freen programas cofinanciados con fondos estruturais ante as dificultades de realizar a achega que lles corresponde ás administracións españolas, o certo é que unha parte significativa dos atrasos poden considerarse como inevitables ante a tardanza na posta en práctica dos programas, a maduración dos investimentos e, tamén, polo feito de que a finalización do período de programación non é en realidade o 31

Cadro núm. 20

Grao de execución do PO Feder Galicia, 2007-2013 a 31 de decembro de 2012.

Administración autonómica (en euros)

Eixes	Programación 2007-2012	Gastos declarados	%
1. Desenvolvemento da economía do coñecemento (I+D+i, Sociedade da Información e TIC)	294.955.664	107.409.837	36,42
2. Desenvolvemento e innovación empresarial	174.226.033	34.258.612	19,66
3. Medio natural, contorno natural, recursos hídricos e prevención de riscos	260.742.981	108.418.739	41,58
4. Transporte e enerxía	376.706.115	275.855.699	73,23
5. Desenvolvemento sostible local e urbano	82.487.885	30.054.154	36,43
6. Infraestruturas sociais	74.854.287	18.889.170	25,23
7. Asistencia técnica e reforzo da capacidade institucional	6.034.547	1.122.070	18,59
Total	1.270.007.512	576.008.281	45,35

de decembro de 2013, senón dous anos e uns meses despois, debido ao criterio n+2, máis tarde ampliado, polo que os gastos se poderán declarar ata os primeiros meses de 2016.

Desde a nosa perspectiva, o máis preocupante é que o gasto declarado do eixe 2 represente tan só o 19,7% do total programado. Iso pon de manifesto a necesidade de novos enfoques de política industrial ante unha realidade de crise non prevista no momento de planificar as actuacións para este complexo período. As políticas do Igape das que daremos conta nun próximo epígrafe, sobre todo as financeiras, son o motivo principal deste considerable retraso. Pola contra, a execución é relativamente elevada no eixe transporte e enerxía e non o é tanto no eixe 1 (I+D+i, sociedade de información e TIC), debido tamén ás restricións e ás modificacións que está experimentando a política tecnolóxica. Cabe, doutra banda, recordar que unha decisión da comisión tomada en 2012 supuxo un aforro de fondos ás administracións españolas ao establecer unha porcentaxe máxima das axudas do FEDER no marco do PO dun 80%, cifra que inicialmente só se alcanzaba en tres eixes.

Xunto co PO FEDER Galicia 2007-2013 estanse desenvolvendo tres PO de carácter plurirrexional, no sentido de que son actuacións comúns con outras comunidades autónomas. Un é de asistencia técnica. Os outros dous son o PO de investigación, desenvolvemento e Innovación por e para o beneficio das empresas - fondo tecnolóxico e o PO FEDER de economía baseada no coñecemento. O fundamental do primeiro é que desenvolve un fondo tecnolóxico exclusivo para España do que o 70% se destina ás catro comunidades autónomas incluídas no obxectivo de converxencia. A Galicia, deste fondo correspóndenlle en todo o período máis de 405 millóns de euros. Sobre a súa incidencia na economía galega daremos conta máis adiante, cando se comenten as actuacións do CDTI e as da Consellería de Economía e Industria da Xunta de Galicia, pero, ademais, o fondo tecnolóxico permite levar adiante outras actuacións tales como os programas da Consellería de Sanidade Innova Saúde (14 subproxectos) e Hospital 2050 (9 subproxectos), dos que se deron referencias no informe de 2011.

O outro PO céntrase na economía baseada no coñecemento, ou sexa, apoiada nos rápidos avances da ciencia e das tecnoloxías da comunicación e a información. No reparto inicial indicativo dos fondos, a Galicia correspondéronlle 199,86 millóns de euros. Na longa lista de beneficiarios de operacións que se realizan ao amparo deste plan figura a Rede.es, que entre outros proxectos, recibiu en 2012 fondos pola execución da infraestrutura de rede avanzada, por un novo contexto dixital e de servizos, por un programa de aplicacións para o cidadán e outro para as PEMES de Galicia. Ese mesmo ano tamén recibiron fondos as universidades galegas, a Fundación Idichus, a Fundación Biomédica do Complexo Hospitalario de Vigo e a Fundación CTAG.

Co fin de conseguir unha maior incidencia, o Fondo de Cohesión programouse xunto con fondos procedentes do FEDER. Os eixes básicos do mesmo son as redes transeuropeas de transporte e o ámbito do medio ambiente. As axudas en Galicia en 2012 centráronse en actuacións das cinco autoridades portuarias nos portos de interese xeral de Galicia e no saneamento de ría de Vigo.

Cadro núm. 21**Grao de execución do PO FSE Galicia, 2007-2013 a 31 de decembro de 2012.****Administración autonómica (en euros)**

Eixes	Programación 2007-2012	Gastos declarados	%
1. Fomento do espírito empresarial e mellora da adaptabilidade de traballadores e empresarios	114.073.174	22.504.934	19,73
2. Fomentar a empregabilidade, a inclusión social e a igualdade entre homes e mulleres	114.073.176	43.785.604	38,38
3. Aumento e mellora do capital humano	133.085.366	122.571.843	92,10
4. Promover a cooperación transnacional e interrexional	11.407.319	442.955	3,88
5. Asistencia técnica	7.604.877	0	0,00
Total	380.243.912	189.305.336	49,79

Fonte: Dirección Xeral de Proxectos e Fondos Europeos, Consellería de Facenda, Xunta de Galicia

Do mesmo xeito que o FEDER, o FSE desenvólvese mediante un programa operativo rexional, PO FSE Galicia, 2007-2013 e tres programas operativos plurirrexionais. A actual situación do mercado de traballo galego diminuíu as posibilidades de éxito desta actuación que, en todo caso, axudou a evitar uns resultados aínda peores. No cadro 21 móstrase o grao de execución a 31 de decembro de 2012 do programa no ámbito da Administración autonómica. A execución é algo máis de 4 puntos superior ao do FEDER, grazas ao resultado alcanzado polo eixe 3, «Aumento e mellora do capital humano», que conseguiu cumprir coa práctica totalidade do programado.

Ademais do obxectivo de converxencia, Galicia tamén se beneficiou neste período dos fondos FEDER programados no obxectivo de Cooperación Territorial Europea. Neste aspecto, o máis relevante para Galicia é a cooperación transfronteiriza, que se plasmou no Programa de Cooperación Transfronteiriza España-Portugal, 2007-2013, que se desenvolve en proxectos conxuntos seleccionados a través de convocatorias públicas. En abril de 2012 aprobáronse as bases da terceira convocatoria cun prazo de presentación de solicitudes que se prolongou ata o mes de xuño. En principio, a cantidade máxima a asignar foi de 9,7 millóns de euros. Presentáronse un total de 104 candidaturas das que 33 son da área Galicia-Norte de Portugal con 24,2 millóns de euros de FEDER solicitado. Hai 13 proxectos plurirrexionais. No momento de redactar este informe, once meses despois do prazo final de presentación das solicitudes, estas aínda non se resolveron.

Ademais da cooperación transfronteiriza, este obxectivo tamén contempla a posibilidade de establecer programas de cooperación transnacional. Galicia participa no PO Espazo Atlántico, 2007-2013 e no PO Espazo Suroeste Europeo, 2007-2013. Canto ao primeiro, tras aprobarse a terceira convocatoria de proxectos en 2011 (o seu resultado foi comentado no informe de 2011) a cuarta convocatoria convocouse en 2013 e a ela presentáronse 105 manifestacións de interese. Canto ao segundo, resolvéronse os proxectos correspondentes á terceira convocatoria. Das 319 candidaturas presentadas

(31 lideradas por centros ou institucións galegas) aprobáronse nun principio tan só 3 proxectos, mentres que nunha segunda fase aprobáronse 18, ningún deles liderado por institucións galegas.

O marco financeiro plurianual 2014-2020. O seu efecto en Galicia

Nos pasados 7 e 8 de febreiro de 2013 celebrouse un Consello Europeo no que se chegou a un acordo sobre o marco financeiro da Unión Europea no próximo período de planificación 2014-2020.

O acordo estableceu, considerando todas as partidas, un orzamento de 996.782 millóns de euros. Estes fondos distribuíronse atendendo a 5 rúbricas.

O 47% do orzamento asignóuselle á rúbrica 1 denominada *Crecedemento intelixente e integrador*. Á súa vez esta rúbrica descompúxose en 2 subrúbricas:

1.a *Competitividade para o crecedemento e o emprego* (125.600 millóns de euros) na que se inclúen os programas da política tecnolóxica e o denominado Mecanismo Interconectar Europa o cal contempla os grandes proxectos de infraestruturas aos que se dotan con 12.993 millóns de euros.

1.b *Cohesión económica, social e territorial* (325.150 euros). É onde se inclúe o desenvolvemento da política de cohesión comentada no epígrafe anterior que ha de contribuír ao cumprimento da Estratexia Europa, 2020 (un resumo da mesma efectúase no informe de 2011) a través do FEDER, FSE e do fondo de cohesión. Fíxanse dous obxectivos: investimento en crecedemento e emprego (313.197 millóns de euros), co apoio de todos os fondos, e cooperación territorial europea (8948 millóns de euros), co apoio do FEDER. O fondo de cohesión seguirá apoiando os proxectos das redes transeuropeas de transporte e o medio ambiente.

No obxectivo de investimento en crecedemento e emprego distínguense: rexións menos desenvolvidas (PIB per cápita inferior ao 75% do PIB medio da UE-27); rexións en transición (PIB per cápita entre o 75% e o 90% do PIB medio); rexións máis desenvolvidas (PIB superior ao 90% do PIB medio); fondo de cohesión; rexións ultra-periféricas. Galicia quedou encadrada no conxunto de rexións máis desenvolvidas, se ben para afrontar a transición desde o anterior obxectivo de converxencia dótase cunha «rede de seguridade» equivalente ao 60% dos fondos estruturais que percibía no período de programación anterior. En España só Extremadura se incorporou ás rexións menos desenvolvidas mentres que Andalucía, Canarias, Castela-A Mancha, Murcia e a cidade autónoma de Melilla son rexións en transición.

Na cooperación territorial europea distinguirase entre a cooperación transfronteiriça, a transnacional e a interrexional.

Nesta rúbrica 1b acordouse asignar unha cantidade adicional aos países máis afectados pola crise de modo que España recibirá 1824 millóns de euros dos cales 500 hanse destinar a Extremadura.

Dentro desta rúbrica tamén se inclúe como especial novidade unha *Iniciativa sobre o emprego xuvenil* á que se lle asignan 3000 millóns de euros aos que hai que engadir

outros 3000 achegados polo FSE. Pola súa situación, España é un dos principais destinatarios desta nova actuación e espera recibir dos 6000 millóns de euros en torno a 2000 millóns.

Finalmente, na rúbrica 1.b tamén se contempla a asignación de 2500 millóns de euros do FSE para axudas ás poboacións máis desfavorecidas.

A rúbrica 2 denomínase *Crecemento sostible: recursos naturais*. O seu orzamento de 373.179 millóns de euros destínase ao cumprimento dos obxectivos da PAC e da política de pesca. No caso da PAC débese ter en conta a situación dos países con dificultades estruturais particulares no sector agrario, como é o caso de España polo que, por este concepto, recibirá unha asignación adicional de 500 millóns de euros. A rúbrica 3, *Seguridade e cidadanía* dedica 15.686 millóns de euros a migración, asilo e seguridade. A rúbrica 4, *Unha Europa global*, dotada con 58.704 millóns de euros, atende ás políticas de ampliación, veciñanza, cooperación, etc. A rúbrica 5, *Administración*, con 61.629 millóns de euros é a destinada ao mantemento e funcionamento das institucións comunitarias. Finalmente, acordouse prorrogar, pero deixándoos fóra do orzamento, cinco instrumentos xa existentes.

En suma, no ámbito da rúbrica 1.b, as perspectivas que existían para Galicia hai un ano, reflectidas no informe de 2011, eran que «Galicia estará nunha situación transitoria, creándose para esas rexións unha «rede de seguridade» que previsiblemente concretaríase na percepción dunha dotación que polo menos igualaría aos dous terzos da recibida non período 2007-2013». Estas expectativas concretáronse finalmente nunha rede do 60%, que cuantitativamente se aproximará aos 2000 millóns de euros. A eles haberá que sumar os fondos que se reciban da cooperación territorial europea, da iniciativa de emprego xuvenil, o cheque compensatorio de España por estar moi afectada pola crise e tamén dos fondos sectoriais destinados ao desenvolvemento agrícola e á pesca.

A política da Administración central aplicada en Galicia

No organigrama da política industria que incide en Galicia son relevantes as actuacións dos ministerios da Administración central, tanto polo conxunto de programas que executan directamente como por aqueles que, sendo da súa responsabilidade, son coxestionados coa Administración autonómica ou son xestionados integramente pola Xunta de Galicia. Así, os departamentos sectoriais, xunto con outros de corte máis transversal, deseñan actuacións para toda España naquelas actividades da súa competencia. Un organismo clave na política industrial da Administración central é o Ministerio de Industria, Enerxía e Turismo. No seu catálogo de liñas de axuda de 2012 cómpre destacar as dirixidas ao fomento da competitividade de sectores estratéxicos industriais. Este programa céntrase na industria aeroespacial, na industria manufacturera en xeral e no sector da automoción.

Desde unha perspectiva territorial, o principal programa deste ministerio denomínase Reindus. O seu obxectivo é a rexeneración e creación de tecido industrial en áreas especialmente desfavorecidas, nas que a actividade industrial foi declinando nas últimas décadas. En Galicia estas actuacións concréntanse nas comarcas de Ferrol, Eume e Ortegal, iniciativas que se veñen levando a cabo desde 1997 e que se realizan en cooperación co Igape. O apoio que se presta ten varias vertentes. Concédense préstamos sen xuros e con cinco anos de carencia a empresas públicas e privadas e subvencións a fondo perdido a concellos, entidades sen ánimo de lucro e empresas públicas. En 2012, o total de axudas concedidas foi de 42,7 millóns de euros das que 41,4 millóns corresponderon a préstamos e 1,3 millóns a subvencións. Beneficiáronse 26 empresas industriais destas comarcas. O préstamo de maior contía (4,7 millóns de euros) corresponden á empresa Ferrol Container Terminal, S.L., sociedade que realiza infraestruturas no porto exterior de Ferrol e que tamén foi apoiada por outros programas da Administración autonómica. Dunha contía similar, 4,6 millóns, foi o préstamo concedido á sociedade Somozas Valorización de Lodos-Biogás, S.L. para a súa planta de fabricación de fertilizantes a partir do tratamento dos residuos.

Por outra parte, paulatinamente foron decaendo as axudas territoriais que o Instituto para a Reestruturación da Minería do Carbón e Desenvolvemento Alternativo das Comarcas Mineiras, adscrito ao Ministerio de Industria, Enerxía e Turismo, convocaba para o desenvolvemento alternativo de comarcas mineiras e que en Galicia afectaba ás Pontes, a Cerdeda e aos municipios limítrofes destes dous concellos.

Do Ministerio de Economía e Competitividade depende o Centro para o Desenvolvemento Tecnolóxico Industrial (CDTI), organismo no que descansa a política tecnolóxica da Administración central. As súas actuacións, tendentes a elevar o nivel tecnolóxico das empresas, consisten, segundo verbas do propio organismo, en «o financiamento de proxectos empresariais de I+D+i; de xestión e promoción da participación española en programas internacionais de cooperación tecnolóxica e de apoio á creación e consolidación de empresas de base tecnolóxica». En suma, as vertentes de axudas seguen tres direccións: apoio a proxectos, financiamento a empresas e fomento á internacionalización. Da multiplicidade de programas e instrumentos dos que dispón o CDTI comentaremos só aqueles nos que se produciu en 2012 algunha participación desde Galicia.

A tipoloxía de proxectos apoiados polo CDTI foise modificando nos últimos anos. No cadro 22 preséntase un resumo dos resultados obtidos en Galicia e España de varias das diferentes modalidades existentes. Excluídas as actividades financiadas polo Fondo Tecnolóxico a través do FEDER-Innterconecta, programa do que daremos referencia máis adiante, a participación galega, inferior á dos exercicios precedentes, concreouse en 32 proxectos de case tantas empresas cun orzamento total de 19,4 millóns de euros. O cadro 22 reflicte a escasa entidade dos apios do CDTI en Galicia, en torno ao 3% do total, porcentaxe inferior á do peso do PIB ou a calquera outra variable macroeconómica. Isto vén indicar que a demanda galega para obter as axudas do CDTI é moi baixa. Das catro modalidades contempladas no cadro 22, sobresaie o apoio aos proxectos individuais ou en cooperación. Ambos, teñen un carácter aplicado e inciden

Cadro núm. 22

Tipoloxía de proxectos aprobados polo CDTI. Ano 2012

	Proxectos/ Operacións	Compromisos CDTI (euros)	Presuposto total (euros)
Galicia			
I+D Individuais	18	9.297.554	11.723.800
CID (I+D en cooperación)	10	4.302.048	5.432.419
NEOTEC	1	493.559	748.794
Liña de financiamento da innovación tecnolóxica	3	863.739	1.517.525
Total	32	14.956.900	19.422.538
Fondo tecnolóxico			
I+D y CID *	28	13.599.602	17.156.219
FEDER-INNTERCONECTA	26	29.941.274	61.461.767
Total	54	43.540.876	78.617.986
España			
I+D individuais	635	282.553.292	385.850.334
CID (I+D en cooperación)	265	94.016.472	120.766.600
NEOTEC	32	8.101.706	15.953.715
Liña de financiamento da innovación tecnolóxica	202	98.484.898	168.396.780
Total	1.134	483.156.367	690.967.428
Fondo tecnolóxico			
I+D e CID*	507	203.077.630	256.620.407
FEDER-INNTERCONECTA	57	126.475.336	268.177.014
Total	564	329.552.965	524.797.421

*Incluídos nos epígrafes anteriores.

Fonte: CDTI

na creación ou mellora dun proceso, produto ou servizo. Deste tipo, aprobáronse a 28 empresas un total de 29 proxectos, en sectores moi variados e a maioría, como cabería agardar, nas provincias da Coruña e Pontevedra.

Fronte ao apoio a proxectos, as axudas denominadas NEOTEC que tamén figuran no cadro 22, diríxense a sociedades de base tecnolóxica das que o CDTI, mediante un préstamo a tipo de xuro fixo, financia un plan de empresa. En Galicia só se beneficiou deste programa unha única empresa. Chama tamén a atención o escaso impacto que tivo na economía galega a liña de financiamento da innovación tecnolóxica mediante a concesión de préstamos reembolsables a un tipo de interese bonificado. Dun total de 202 operacións realizadas en España, Galicia só contou con 3.

Tal e como se comentou no epígrafe anterior, a partida especial do FEDER dedicada ao Fondo Tecnolóxico, programado nun PO plurirrexional, contempla que o 70% do mesmo destínese ás comunidades do obxectivo de converxencia: Galicia, Andalucía, Extremadura e Castela-A Mancha. Con cargo a este fondo e a través do CDTI finán-

ciáanse en Galicia os proxectos individuais e en cooperación antes comentados e tamén o programa FEDER-Innterconecta polo que se conceden subvencións a «proxectos integrados de desenvolvemento experimental, con carácter estratéxico, gran dimensión e que teñan como obxectivo o desenvolvemento de tecnoloxías anovadoras en áreas tecnolóxicas de futuro con proxección económica e comercial a nivel internacional, supoñendo, ao mesmo tempo, un avance tecnolóxico e industrial relevante para a rexión». Tamén se admiten proxectos de investigación industrial. Estes proxectos hanse de facer en colaboración entre un mínimo de 3 e un máximo de 10 empresas. As convocatorias abríronse na parte final do período de programación. No referente a Galicia abriuse unha convocatoria en 2011, xa pechada, e volveuse abrir unha nova o pasado mes de febreiro de 2013. Os resultados alcanzados que se recollen no cadro 22 poñen de manifesto a maior importancia cuantitativa deste programa fronte aos outros restantes. Aprobáronse un total de 26 proxectos que involucran 101 empresas, cun orzamento total de 61,5 millóns de euros. Na lista de proxectos aprobados na convocatoria de 2011 observamos iniciativas moi diversas, útiles, sen dúbida, para a industria galega.

Nas restantes actuacións do CDTI, a participación de empresas galegas é moi escasa, o cal, obviamente, non é desexable. Así, no ámbito da internacionalización do I+D só se aprobou unha operación de apoio á preparación de propostas para o VII Programa Marco da Unión Europea (o gasto do CDTI foi de 10.000 euros), se ben, en 2012, se participaba en 27 actividades das que 5 eran lideradas por empresas galegas. Doutra banda, do conxunto de iniciativas internacionais fóra do Programa Marco (Canadeka, Chineka, Eureka/Era-Net, Iberoeka, Indian&Spain Innovating Program, Japan-Spain Innovation Program, Korea&Spain Innovating e South Africa&Spain Innovating), Galicia participa no Programa Bilateral Hispano-Indio de Cooperación Tecnolóxica (Indian&Spain Innovating Program), actuación que en 2013 abriu dúas convocatorias, unha de biotecnoloxía e outra de enerxías renovables.

Finalmente, do mesmo xeito que outros organismos de fomento da industria, o CDTI conta coa colaboración de entidades financeiras para a concesión de créditos cos que se poden financiar, ata o 75% do orzamento total, os proxectos destinados a apoiar a incorporación de tecnoloxías emerxentes. A este programa acolléronse en Galicia, en 2012, un total de 3 empresas, o que supón 8 préstamos menos que en 2011.

Polo menos ata finais de 2013 permanecerá en vigor un programa de apoio ao investimento produtivo, mediante a subvención a fondo perdido, da industria e en determinadas actividades do sector de servizos, no grupo de comunidades autónomas españolas cun menor nivel de renda. Este programa, denominado de incentivos económicos rexionais, é responsabilidade, neste caso, do Ministerio de Facenda e Administracións Públicas e, en Galicia, é xestionado polo Igape. Permanece en vigor desde mediados da década dos oitenta e, en todos os informes anteriores, demos conta das súas características, dos resultados alcanzados coa súa posta en práctica e das principais novidades normativas que no transcurso dos anos se foron xerando. En virtude desta actuación, a totalidade de Galicia é considerada como zona de promoción económica (ZPE), motivo polo que se poderán conceder incentivos que non deberán exceder

a porcentaxe máxima do 30% sobre o investimento aprobado, coa particularidade de que este tope só se poderá alcanzar nas zonas prioritarias.

Os cambios nas regras de funcionamento deste programa en 2012 foron mínimos, polo que se segue o xa establecido nos exercicios precedentes. Do aprobado polo Consello Reitor destacamos o acordo de volver aceptar proxectos do sector de industrias agroalimentarias que, non contando con axudas do FEADER, sexan susceptibles de cofinanciarse polo FEDER e, tamén, a eliminación da obriga de realizar investimentos nun prazo intermedio, de modo que a realización de todo o investimento se xustifique ao final do prazo concedido.

Os resultados de 2012, melloran substancialmente os de 2011, ano que fora o peor desde que este incentivo está en vigor, xa que tan só se aprobaran 8 proxectos. En 2012 o número de expedientes aos que se lle concedeu unha subvención foi de 23. A suma de todos eles xera unha previsión de investimento de 108,5 millóns de euros dos que a subvención de incentivos achegaría 13,6 millóns e suporía a creación de 258 postos de traballo.

Se ben, a tenor da experiencia acumulada polo anos de vixencia desta actuación, varios dos proxectos aprobados non se chegarán a realizar ou, de facelo, non cumpriran coa totalidade do que se prevía na súa programación, os resultados alcanzados en 2012 dan un pouco de osíxeno á industria ante unha conxuntura tan adversa como a actual. Aínda que en 2012 non se alcanzan as cifras previas á crise, estas multiplican por 3 as logradas en 2011 e son moi similares ás obtidas en Andalucía e Cantabria, as outras dúas comunidades xunto con Galicia, cunha maior contía de investimento (cadro 23).

Ante un máximo de subvención sobre o investimento aprobado do 30%, a porcentaxe media dos proxectos galegos foi do 12,5% (11,6% en 2011), o que suxire, tendo en conta que o conxunto do programa en España recibiu, en promedio, unha porcentaxe de subvención do 13,6%, que a calidade dos proxectos galegos foi inferior ao doutras comunidades autónomas. Ben é certo que esta porcentaxe non é homoxénea en todas as ZPE de España. Doutra banda, xa que a contía de fondos públicos que poden recibir empresas que se instalen, modernicen ou amplíen as súas plantas en Galicia ao amparo deste programa é de 13,6 millóns de euros e co investimento que xeren está previsto crear un total de 258 novos postos de traballo, resulta que a achega estatal a cada un destes empregos sería, en promedio, de 52.451 euros, cifra, aínda que elevada, inferior á media do programa.

A análise dos 23 proxectos aprobados en Galicia pon de manifesto varias cuestións. En primeiro lugar, obsérvase que a maior parte dos mesmos pertencen ao sector industrial. Xa se indicou que desde incentivos rexionais tamén se poden subvencionar determinadas actividades do sector de servizos. Así, noutros anos eran habituais nas estatísticas galegas as subvencións a instalacións hoteleiras, actividade na actualidade saturada na súa oferta, o que non propiciou o desenvolvemento de novos investimentos ou a mellora dos xa existentes. En segundo lugar, no cadro 24 obsérvase a concentración dos apoios nas provincias da Coruña e Pontevedra. Esta situación tamén se apreciaba nos resultados tecnolóxicos da política do CDTI antes comentada. Así,

Cadro núm. 23

Proxectos aprobados en España acollidos aos beneficios da ZPE. Ano 2012

	Proxectos		Investimento subvencionable		Subvención		Postos de traballo		Subvención/Investimento	Subvención/Postos de traballo
	Núm.	%	Miles de euros	%	Miles de euros	%	Núm.	%	%	Euros
Andalucía	38	27,5	108.840,1	19,2	14.289,0	18,5	375,0	30,0	13,1	38.104,0
Aragón	6	4,3	18.788,7	3,3	1.536,7	2,0	65,0	5,2	8,2	23.641,3
Asturias	8	5,8	27.444,7	4,8	2.930,0	3,8	48,0	3,8	10,7	61.041,8
Cantabria	18	13,0	110.873,1	19,5	22.843,4	29,6	196,0	15,7	20,6	116.548,2
Canarias	1	0,7	2.143,4	0,4	171,5	0,2	8,0	0,6	8,0	21.433,6
Castela-A Mancha	5	3,6	19.762,2	3,5	2.916,6	3,8	40,0	3,2	14,8	72.915,8
Castela e León	15	10,9	62.151,0	11,0	4.211,0	5,4	93,0	7,4	6,8	45.280,0
Ceuta	2	1,4	4.767,3	0,8	577,4	0,7	19,0	1,5	12,1	30.391,3
Extremadura	11	8,0	76.522,6	13,5	12.389,3	16,0	105,0	8,4	16,2	117.993,4
Galicia	23	16,7	108.463,3	19,1	13.532,3	17,5	258,0	20,6	12,5	52.450,9
Murcia	1	0,7	4.345,0	0,8	304,2	0,4	6,0	0,5	7,0	50.691,7
C. Valenciana	10	7,2	23.337,4	4,1	1.570,3	2,0	38,0	3,0	6,7	41.323,5
Total	138	100,0	567.438,9	100,0	77.271,8	100,0	1.251,0	100,0	13,6	61.768,0

Fonte: Dirección Xeral de Fondos Comunitarios, Ministerio de Facenda e Administracións Públicas

en 2012 non se aprobou ningún proxecto destinado a implantarse na provincia de Lugo e tan só 1, de pequena dimensión, na provincia de Ourense. Este último trátase dunha iniciativa localizada en Ribadavia do *holding* Ingeniería de Productos Metálicos e denominada Galicia Auto Estampación S.A. Este investimento é unha mostra da dispersión da industria de compoñentes de automoción pola provincia de Ourense. Esta empresa, cuxo principal cliente é a fábrica de Citroën de Vigo, dedícase ao corte, ensamblaxe e estampación de pezas metálicas para a automoción.

Os 22 proxectos restantes localízanse nas provincias da Coruña (10) e Pontevedra (12). A maior dimensión das iniciativas previstas nesta última fai que as cifras totais de investimento case dupliquen ás da Coruña. Os resultados en 2012 de Pontevedra poñen de manifesto unha certa reactivación da industria de compoñentes de automoción de tal xeito que, dos 12 expedientes, 6 encádranse nesta actividade, localizada, maioritariamente no sur da provincia. Estas sociedades son: Valver, S.L. (Mos); Aludec Inyección, S.L. (Pontevedra); Visteon Sistemas Interiores España, S.L.U. (Salceda de Caselas); Plastic Omnium Componentes Exteriores, S.L. (Redondela); Denso Sistemas Térmicos España, S.A. (Vigo); Precisgal Componentes Automoción, S.L. (Vigo). O maior investimento (case 12 millóns de euros) cunha subvención de 1,3 millóns de euros,

corresponde a Denso, multinacional xaponesa que decidiu ampliar a súa factoría do parque de Valadares para atender, ademais da demanda de Citroën, a de Renault e a de Ford.

Non obstante, o máis elevado investimento industrial previsto na provincia de Pontevedra (20,9 millóns de euros) é o da empresa localizada no Porriño, Citic Hic Cándara Censa, S.A.U., sociedade que, como sinalamos no informe de 2011, foi adquirida polo grupo chinés, Citic Group. Dos 5 restantes proxectos tamén destaca o investimento subvencionable de 6,5 millóns de euros para a construción dunha panificadora no polígono industrial de Vilapouca no concello de Forcarei, nun lugar que non se caracteriza pola súa actividade industrial. Unha vez entre en funcionamento, esta empresa (José Luís Docampo, S.L.) intentará obter unha parte da súa demanda nos mercados internacionais.

Os 10 proxectos aprobados para executar na provincia da Coruña atópanse diseminados e, polo xeral, son de pequena dimensión. O cuantitativamente máis importante, un investimento de 19,6 millóns de euros, é o que realiza na Coruña o grupo SGL Carbón que consiste na ampliación da fábrica do polígono da Grela na súa fabricación de electrodos de grafito. Dos restantes expedientes, destaca o investimento, no parque empresarial de Ordes, de 6,7 millóns de euros da empresa de carpintería M. C. Mesía, S.L., a cal amplía o seu negocio dedicado, principalmente, á fabricación de mobiliario para Inditex.

Cadro núm. 24

Proxectos aprobados en 2012 con data de publicación no BOE acollidos aos beneficios da ZPE de Galicia. Distribución territorial

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Galicia
Proxectos					
Número	10	0	1	12	23
%	43,5	0,0	4,3	52,2	100,0
Investimento subvencionable					
Miles de euros	37.528	0	3.375	67.560	108.463
%	34,6	0,0	3,1	62,3	100,0
Subvención					
Miles de euros	4.603	0	371	8.558	13.532
%	34,0	0,0	2,7	63,2	100,0
Postos de traballo					
Número	91	0	6	161	258
%	35,3	0,0	2,3	62,4	100,0

A política industrial da Administración autonómica

A incidencia de XesGalicia na economía galega en 2012

O apoio ao capital risco é un dos alicerces nos que se cimenta a política industrial galega. Desde principios da década dos setenta foi SODIGA a entidade encargada de canalizar o capital risco ás empresas galegas mediante a participación minoritaria e temporal no seu capital social e coa concesión de préstamos ás empresas participadas. A finais da década dos noventa, constituíuse a sociedade XesGalicia como xestora de novos fondos e, á súa vez, dos activos de SODIGA. Empezaron entón a funcionar Empeprende e Adiante. Xa no período de crise económica fóronse creando outras entidades de capital risco, de xeito que chegados a 2012, XesGalicia ademais dos activos de SODIGA, xestiona un total de 6 entidades de capital risco. Esta sociedade está participada maioritariamente polo Igape, polo que na práctica é unha ferramenta máis deste instituto se ben, pola súa peculiaridade, estudarémola de modo independente; sobre a actuación do Igape en 2012 daremos conta no epígrafe seguinte.

A incidencia de XesGalicia na economía galega en 2012, medida polos investimentos efectuados polos diversos fondos que xestiona, concretouse en 28,1 millóns de euros, cifra similar á de 2010 (29,2 millóns) e sensiblemente superior á executada en 2011, 11,6 millóns. A case totalidade do investimento foron préstamos participativos.

Do conxunto de fondos, Adiante 2000, F.C.R. absorbeu o 71% do total. Iso non debe estrañar xa que o seu obxectivo é o de apoiar as empresas que se atopan nunha situación económica e/ou financeira que faga perigar a súa existencia e que, consideradas de interese para Galicia, poidan ser viables. Ante a crise, a súa carteira foi crecendo nos últimos anos, se ben en 2012 estaba integrada polo mesmo número de sociedades que en 2011, 37. O risco elevado que se asume implica que varias destas empresas teñen ou grandes dificultades para proseguir a súa actividade ou para poder renovala. Este é o caso de T-Solar, fabricante de paneis solares, actualmente en concurso de acredores, sociedade que en 2010 recibira un préstamo deste fondo por valor de 4 millóns de euros. Comezou a funcionar en 2008 no Parque Tecnolóxico de Galicia en San Cibrao das Viñas e previsiblemente non seguirá.

O Fondo Adiante realizou investimentos en 6 sociedades en 2012, das que 3 xa estaban na súa carteira. O maior investimento, que á súa vez é tamén o maior desembolso de XesGalicia nese ano, dirixiuse á Factoría Naval de Marín, na que xa interviria con anterioridade e que entrara en concurso. Precisamente, grazas á acción combinada deste fondo con varias entidades financeiras evitouse un segundo concurso. Esta inxección de diñeiro permitiu poñer en marcha un plan de captación de novos clientes e tamén dar saída a embarcacións que non foran concluídas antes do período sen actividade. Con esta estratexia, volveu producir e, ante a súa evolución actual, cabe agardar unha franca recuperación.

Tras Factoría Naval de Marín, os dous seguintes investimentos de maior contía tamén pertencen a este fondo. Dirixíronse a dúas empresas lácteas, clara aposta de XesGalicia por esta actividade. Unha xa estaba participada anteriormente e a outra

supón unha nova participación. A primeira, Alimentos Lácteos, recibiu unha inxección de fondos de 3,1 millóns de euros, pero, malia iso, anunciou que entraría en concurso de acredores, se ben parece que conta co apoio da Xunta coa condición de ter un proxecto industrial viable que conte cun socio solvente. Trátase das cooperativas que abastecen a antiga planta de Leite Pascual en Outeiro de Rei (Lugo). A outra sociedade é Agrupación de Cooperativas Lácteas, integrada polas dez cooperativas que en 2012 adquiriron a fábrica de Clesa en Caldas de Reis.

As tres empresas restantes ás que se prestou axuda presentan actualmente situacións diferentes. Gráficas de Noroeste (GRAFINSA) viuse moi prejudicada pola crise. A finais de 2012 entrou en concurso de acredores, agardándose un comprador. Conservas Lago Paganini, afectada en 2011 por un incendio, tivo un ERE en 2012 e co préstamo de un millón de euros concedido por XesGalicia, hanse de alcanzar uns investimentos por valor de 4,6 millóns de euros ata 2014. Finalmente, Castelo Soluciones Estructurales, S.L.L. recibiu 2 millóns de euros para manter unha sociedade adquirida polos traballadores. Os seus resultados actuais son superiores aos agardados polo seu plan de viabilidade.

Desde a súa constitución, o Fondo Emprende, F.C.R. foi o que incorporou na súa carteira o maior número de empresas. Apoia sociedades promovidas por novos emprendedores, con posibilidades de desenvolvemento e que apliquen novas tecnoloxías. Sen dúbida, este é un dos ámbitos máis propios do capital risco como instrumento de política industrial. Coa crise, este fondo mostrouse menos dinámico, pero, aínda así, a finais de 2012 prestou apoio a 42 sociedades, 3 menos que en 2011. Iso debeuse á súa saída doutros fondos de capital risco tamén xestionados por XesGalicia e tamén da sociedade Innolact, S.L., empresa *spin off* da Universidade de Santiago de Compostela, localizada en Castro de Rei e especializada na fabricación de queixo crema.

En 2012 producíronse poucos movementos en Emprende. Tan só se efectuou un investimento de 90.000 euros na participación de capital en Suan Biotech, F.C.R.

Cadro núm. 25

Fondos xestionados por XesGalicia (en euros).

Actuacións no ano 2012

Investimentos	
Fondo Emprende	
Empresas xa participadas con anterioridade	
Suan Biotech, FCR	90.000
Empresas nas que comezou a participación en 2012	
Agrupación de Cooperativas Lácteas, S.L.	500.000
Total	590.000
Fondo Adiante	
Empresas xa participadas con anterioridade	
Alimentos Lácteos, S.A.	3.135.667
Gráficas del Noroeste, S.A.	699.996
Factoría Naval de Marín, S.A.	9.936.789
Empresas nas que comezou a participación en 2012	
Conservas Lago Paganini, S.L.	1.000.000
Castelo Soluciones Estructurales, S.L.L.	2.000.000
Agrupación de Cooperativas Lácteas, S.L.	3.200.000
Total	19.972.452
Sodiga Galicia, S.C.R.	
Empresas xa participadas con anterioridade	
Frinova, S.A.	1.000.000
Fondo Xes-Innova	
Traspaso do Fondo Emprende	
ABCR Laboratorios, S.L.	600.000
Fondo Xes-Impulsa Ferrol 10 F.C.R.	
Empresas nas que comezou a participación en 2012	
Ferrol Container Terminal, S.A.	2.000.000

[Continúa] ▶

Cadro núm. 25 (continuación)**Fondos xestionados por XesGalicia (en euros).**

Actuacións no ano 2012

Investimentos	
Fondo Xes-Posibilita	
Empresas nas que comezou a participación en 2012	
Freshcut, S.L.	200.000
Fondo Tecnolóxico I2C	
Empresas nas que comezou a participación en 2012	
Nanogap Sub-Nm-Powder, S.A	1.060.000
Keramat, S.L.	500.000
Scio Soft, S.L.	700.000
Blusens Technology, S.L.	1.500.000
Total	3.760.000
Investimento total realizado	28.122.452

Fonte: XesGalicia SGEGR, S.A.

empresa de capital risco especializada en biotecnoloxía. A outra empresa que figura no cadro 25 realmente ten que incluírse no fondo Adiante e xa demos referencia dela. A contía de 500.000 euros corresponde a un préstamo amortizado ese mesmo ano.

Por outra banda, tras dous anos sen actividade, debido, segundo os seus xestores á falta de iniciativas ás que podería apoiar nun período de crise, ao fin, en 2012, SODIGA realizou un investimento por valor de 1 millón de euros. Esta veterana empresa de capital risco especializouse en sociedades «cun alto potencial de crecemento, xestionadas por empresarios de recoñecida solvencia profesional e que teñen relación co desenvolvemento e consolidación da economía e a industria de Galicia». A este tipo de sociedades SODIGA achegaríalles credibilidade, estabilidade e unha xestión empresarial máis profesio-

nalizada. O seu papel nos últimos anos circunscribeuse a prorrogar a súas participacións, a saír do capital social de empresas, a sanear a súa carteira ou a refinar os créditos das sociedades participadas. O lector observará que as estatísticas de 2012 que figuran no cadro 25 só rexistran unha carteira de 23 sociedades. Esta cifra contrasta coas 29 contabilizadas no informe de 2011. Esta redución, máis que a desinvestimentos, debeuse a un proceso de depuración estatística de sociedades que desde hai tempo non tiñan actividade. Xa que logo, o peso relativo de SODIGA no contexto de XesGalicia é aínda menor. É máis, a mediados de 2013 a sociedade pretende facer unha redución de capital co fin de asumir as perdas acumuladas nos últimos anos.

Ante o actual escenario de restricións orzamentarias, a Administración autonómica anunciou que no período 2012-2014 non achegará ningún fondo a SODIGA, quen se terá que valer cos seus propios recursos. Aínda así, as previsións de actuación contempladas nos orzamentos de 2012 indicaban a entrada no capital social ou a prórroga na participación de 1 empresa e outorgar ou refinar 2 préstamos participativos. No primeiro caso, o importe era de 3,6 millóns de euros, e no segundo, de 6 millóns. Na realidade, apoiouse con 1 millón de euros a empresa do grupo Pescanova, Frinova, S.A., sociedade que xa figuraba na carteira de SODIGA, e, un ano despois, este investimento periga ante a situación económico-financiera do grupo, un emblema do sector industrial galego.

Con respecto a 2013, a previsión de SODIGA é a de participar en 4 proxectos (2 tomas de participación ou prórrogas nas participadas e 2 outorgamentos ou refinar de préstamos) cun importe total de 5 millóns de euros.

O fondo de capital risco que figura no cadro 25 tras os tres antes citados é Xes-Innova, F.C.R. Anteriormente denominouse Fondo Semente e céntrase no apoio a proxec-

tos emprendedores que inciden nas novas tecnoloxías e a innovación. Na súa carteira conta con 4 empresas da cal ABCR Laboratorios, S.L. incorporouse en 2012 procedente do Fondo Emprende. O investimento efectuado foi de 600.00 euros, se ben non se trata dunha nova inxección de fondos, senón do traspaso contable dun fondo a outro. Esta sociedade está situada en Forcarei (Pontevedra) e está en funcionamento desde 2009. Dedicase á síntese de compostos de silicio.

Co fondo Xes-Impulsa Ferrol 10, F.C.R., que procede do anteriormente denominado Iniciativas Empresariais, F.C.R., preténdese desenvolver e consolidar o tecido empresarial da comarca ferrolá. En 2010 este fondo apoiou unha sociedade vinculada co sector eólico, no 2011 non houbo novas entradas e en 2012 a aposta dirixiuse á terminal de contenedores do porto de Ferrol, axuda que se plasmou na concesión, nese ano, dun crédito de 2 millóns de euros a Ferrol Container Terminal, S.A. (FCT), coa finalidade de desenvolver unha estrutura que permita a carga e descarga de portacontenedores de última xeración. En 2013 esta empresa incorporouse tamén ao Fondo Emprende cun préstamo participativo moito maior.

O Fondo Xes-Posibilita 10, F.C.R., atende os proxectos empresariais levados a cabo por persoas con discapacidade. En asociación coa Fundación Once, a carteira deste fondo só conta, polo de agora, cunha sociedade comezada a participar en 2012. Trátase de Freshcut, S.L., empresa de servizos situada en Vigo e dedicada á integración laboral de persoas con discapacidade.

Finalmente, o último dos fondos xestionado por XesGalicia denomínase Fondo Tecnolóxico I2C. Foi inscrito na CNMV a finais de decembro de 2011, polo que o seu primeiro ano de implantación foi 2012. Realmente, está vinculado á Axencia Galega de Innovación, á que nos referiremos máis adiante, pero encádrase dentro do organigrama de capital risco de XesGalicia. O seu obxectivo é o de «apoiar proxectos empresariais de semente-arrinque e de expansión-consolidación que teñan un marcado carácter innovador e que resulten da potencial valorización do coñecemento xerado polos diferentes axentes do sistema galego de I+D+i». No seu primeiro ano de funcionamento apoiou 4 empresas por un importe total de 3,76 millóns de euros. Son todas elas iniciativas anovadoras e cualitativamente importantes no desenvolvemento da industria galega, canto supoñen a apertura de sectores de futuro e con proxección internacional. O maior apoio foi a Blusens Technology, S.L. (1,5 millóns de euros), do sector da electrónica do consumo. As outras tres son tamén sociedades de gran potencial. Nanogap traballa en nanomateriais e recibiu un financiamento de 1,06 millóns de euros, Scio Soft (0,7 millóns) traballa en salvamento marítimo e Keramat (0,5 millóns) é outra das *spin off* da Universidade de Santiago de Compostela dedicada a biocerámicas de fosfatos cálcicos destinadas ao seu consumo como implantes óseos. Todas elas dispoñen de proxectos innovadores e contan co apoio de capital público.

A actuación do Instituto Galego de Promoción Económica (Igape) en 2012

O ano 2012 pódese considerar como un período de transición para o Instituto Galego de Promoción Económica (Igape), a axencia de desenvolvemento económico de Galicia. Agárdanse cambios organizativos ante a súa posible conversión en axencia pública e tamén unha nova política industrial ante as normativas aprobadas a finais de 2011. Espérase, xa que logo, unha organización diferente e un conxunto de medidas que permitan optimizar uns recursos públicos, cada vez máis escasos, para intentar un maior dinamismo na economía galega. Mentres este cambio non se produce, o Igape mantivo en 2012 unha liña continuísta cos anos precedentes, e aínda que o esqueleto da política industrial é similar ao dos últimos exercicios, o orzamento dispoñible en 2012, 136 millóns de euros, foi inferior ao de 2011 e 2010, 304,2 e 345,8 millóns de euros respectivamente. Nas próximas páxinas revisaranse ou conxunto de actuacións articuladas con menos fondos e dirixidas cara a uns posibles destinatarios cada vez máis remisos en solicitar apoios para a realización de actividades produtivas e con maiores dificultades para devolver os fondos prestados, para lograr o refinanciamento das débedas ou para que lles sexan concedidos outros préstamos.

Lembremos que o Parlamento de Galicia aprobou a finais de 2011 a Lei 13/2011, de 16 de decembro, reguladora da política industrial de Galicia. Neste texto normativo acóutase a misión do Igape como un organismo prestador de servizos coa función primordial de favorecer a expansión internacional da empresa galega. O organigrama que establece esta nova normativa aínda non se pechou no momento de redactar este informe. Os nomes dos membros do Consello Galego de Industria (órgano de participación dos axentes públicos e privados implicados na planificación e execución da política industrial) publicáronse no *DOG* o pasado 20 de marzo de 2013, o que supuxo que instrumentos como o Plan Director da Industria ou os programas de impulso á actividade industrial non puidesen aínda ser informados. Ante esta situación, o Igape acomete este ano de transición con menores recursos e coa necesidade de reinventar o que viña facendo desde a súa creación en 1992. En todo caso, as liñas de actuación que contén a Lei de Orzamentos de 2012 son continuístas coas de 2011. Nestes dous exercicios, como tamén nos anteriores, o Igape, para conseguir os seus obxectivos, estrutura as súas actuacións en torno a sete eixes: emprendedores, investimento empresarial, internacionalización, mellora da competitividade, cooperación, proxectos Igape proactivo e actividades de soporte. Estes mesmos criterios mantéñense nos orzamentos recentemente aprobados para 2013, aínda que se incorpora un eixe específico para os plans territoriais de Ferrol, Costa da Morte, e provincias de Lugo e Ourense e, co mesmo contido, cámbiase a denominación de proxectos Igape proactivo por outras accións.

Observamos que aínda que a estratexia de política industrial apenas varía, si o fai a orientación da mesma. Desde o propio instituto indícanos que se intentaron desviar as necesidades que ata agora se atendían mediante a concesión de axudas e de cubrir as necesidades de financiamento das empresas cara á prestación de servizos.

Neste sentido, é salientable o dinamismo observado, dentro do eixe de mellora da competitividade, do programa creado en marzo de 2012, dotado con 5 millóns de euros, Re-Acciona. En 2012 realizáronse catro convocatorias destinadas á prestación de servizos avanzados e á realización de diagnoses de competitividade, o que se plasmou en 270 procesos de prestación de servizos. Desde o Igape espérase que os resultados de 2013 sexan aínda mellores.

Aínda que nos últimos anos o instituto foi reducindo o número de liñas de actuación, este segue sendo elevado. A información que figura nos cadros deste epígrafe recolle dun modo sintético a incidencia en 2012 do Igape na economía galega. A presentación coincide basicamente coa dos informes precedentes, o que permitirá facer comparacións relativamente homoxéneas.

Un dos instrumentos clásicos do apoio do Igape ás empresas consistiu na subsidación aos tipos de xuro dos préstamos concedidos polas entidades financeiras colaboradoras ás empresas galegas. Estes foron uns dos programas con maior demanda. No inicio da crise estivo vixente o apoio a un conxunto de préstamos ou pólizas de crédito

Cadro núm. 26

Resumo dos resultados acadados no ano 2012 polos programas do Igape de apoio financeiro ás PEMES

	Número de solicitudes		Base incentivable		Préstamo subvencionable		Subvención	
	Núm.	%	Euros	%	Euros	%	Euros	%
Liñas de financiamento subsidiado								
Programas								
Convenio Igape-ICO	8	50,0	1.174.591	87,5	1.167.337	87,4	40.141	63,5
Convenio Igape-EEFF Ferrol	8	50,0	168.127	12,5	168.254	12,6	23.053	36,5
Total	16	100,0	1.342.718	100,0	1.335.590	100,0	63.194	100,0
Microcréditos								
Programas								
Liña 1 - Microempresas	29	70,7	486.488	36,9			55.763	33,8
Liña 2 - PEME Xove	3	7,3	177.562	13,5			23.261	14,1
Liña 3 - PEME Competitiva	9	22,0	654.870	49,7			85.788	52,1
Total	41	100,0	1.318.920	100,0			164.811	100,0
Total	57		2.661.638		1.335.590		228.006	
Distribución provincial								
A Coruña	26	45,6	1.303.838	49,0	671.190	50,3	120.371	52,8
Lugo	7	12,3	332.937	12,5	18.000	1,3	41.050	18,0
Ourense	7	12,3	406.500	15,3	310.000	23,2	28.514	12,5
Pontevedra	17	29,8	618.363	23,2	336.400	25,2	38.070	16,7
Total	57	100,0	2.661.638	100,0	1.335.590	100,0	228.006	100,0

destinado a financiar o activo circulante, os pasivos ou a participación en tomas de ampliación de capital. Máis tarde, estas liñas de financiamento trasladáronse á concesión de avais ou reavais. Non obstante, tradicionalmente, e así tamén foi en 2011, a actuación estrela neste ámbito foi o subsidio ao tipo de xuro dos préstamos para a realización de investimentos produtivos. No cadro 26 móstrase que esta actuación, antes tan importante, viuse paralizada ante a falta de continuidade do convenio que o Igape tradicionalmente subscribía co ICO e as entidades colaboradoras. O resultado é que en 2012 só se resolveron 8 expedientes, previsiblemente correspondentes ao exercicio anterior, cunha subvención de tan só 40.141 euros. Lembremos que esta cifra en 2011 foi de 4,3 millóns de euros. Os retrasos na execución do PO FEDER Galicia 2007-2013, explícanse en boa parte polos resultados deste tipo de medidas. Parece obvio intuír que cando se normalice a concesión de préstamos por parte das entidades bancarias, hase recuperar un instrumento de política industrial que durante moitos anos manifestou, sobre todo cando o tipo de xuro era moi elevado, a súa efectividade.

Ao contrario que o convenio anterior, si se mantivo en 2012 o apoio financeiro mediante préstamos subsidiados á hostalería, o comercio, o turismo e os servizos nas comarcas de Ferrol, Eume e Ortegal, programa denominado Re-Invirte Ferrol. Os resultados que non inciden na actividade industrial son menores que os de 2011, xa que se apoiaron 8 proxectos por unha contía de préstamos de 168.254 euros.

Cunhas novas bases reguladoras, en 2012 tamén se habilitaron liñas de financiamento subsidiado para microempresas galegas (liña microcréditos), proxectos emprendedores (liña PEMES xove) e investimentos das PEMES para a mellora competitiva (liña PEMES competitiva). Nos informes anteriores describíronse cun certo detalle estes tres programas que se agrupan baixo a denominación Re-Imaxina. Os resultados alcanzados por este instrumento son un tanto parcos e de novo denotan o retroceso das iniciativas empresariais, sexa cal for a súa dimensión, ante unhas expectativas pesimistas, ao que seguramente tamén se lle ten que unir o endurecemento por parte das entidades financeiras na concesión dos préstamos. A caída das axudas deste tipo, con respecto aos exercicios precedentes, é moi elevada. Así, de 183 solicitudes atendidas en 2011 pasouse a 41 en 2012, cun préstamo total subvencionable de 1,3 millóns de euros, a cuarta parte da cifra alcanzada hai un ano.

Como sucedía noutros instrumentos, a distribución territorial do conxunto de programas do Igape de apoio financeiro ás PEMES concéntrase nas provincias da Coruña e Pontevedra. Neste caso, hai que ter en conta a limitación que supón unha acción específica na área de Ferrol, pero, aínda así, a polarización é evidente.

Ademais da subsidiación ao tipo de xuro dos préstamos concedidos polas entidades financeiras colaboradoras (no caso do Plan Re-Imaxina adheríronse 1 caixa, 7 bancos e 2 sociedades de garantía recíproca), o Igape tamén vén colaborando no financiamento da empresa galega coa concesión de préstamos e garantindo as operacións mediante avais.

O máis relevante deste epígrafe é que non se utilizou unha fórmula á que xa en 2011 se lle dera moi pouco uso, a concesión de préstamos directos a empresas mediante a cooperación co Banco Europeo de Investimentos (BEI) e outras entidades

Cadro núm. 27**Avais e préstamos apoiados polo Igape (en euros). Ano 2012**

Liña de axuda	Núm. de solicitudes	Investimento apoiado	Subvención concedida	Préstamo incentivable	Aval concedido
Avais					
Avais, excepto pesca	11			11.238.710	6.325.000
Plan Rebrote. Avais financiamento operativo adicional	16			4.000.000	2.200.000
Total	27			15.238.710	8.525.000
Préstamos					
Préstamos reindustrialización Ferrol	39	80.226.420	1.324.450	47.175.252	
Total xeral	66	80.226.420	1.324.450	62.413.962	8.525.000

Fonte: Igape

financeiras. A estratexia do instituto neste período consistiu en non utilizar este instrumento, seguramente debido á intención de non ter que endebedarse a longo prazo co BEI, polo que a área de préstamos se circunscribiu, en 2012, aos concedidos para o fomento da reindustrialización das comarcas de Ferrol, Eume e Ortegal, en cuxa xestión colabora o Igape, pero que se inscriben no programa de reindustrialización (REINDUS) do Ministerio de Industria, Enerxía e Turismo, xa citado anteriormente. A actuación contemplada no cadro 28 supón un impulso para as empresas localizadas nestas comarcas que se completa con subvencións a fondo perdido a institucións para que xeren e melloren as infraestruturas, institucións que tamén se poden beneficiar de préstamos reembolsables.

No epígrafe de avais tamén se aprecia un menor número de operacións. En 2012, a concesión de avais reduciuse a 11. Aínda que descoñecemos a contía total de peticións, as garantías exixibles son, no contexto actual, difíciles de alcanzar. Tamén dentro deste mesmo epígrafe preséntanse os avais concedidos ao amparo do Plan Rebrote, actuación que corresponde coas solicitudes presentadas en 2011, ano da súa finalización tras a súa creación en 2009, co obxectivo de que as empresas poidan acceder a un financiamento adicional para realizar as súas operacións ante as dificultades que estaban atopando neste período de crise. Ás 16 solicitudes atendidas habería que engadir as 13 apoiadas en 2011.

A diferenza do punto anterior, en 2012 o Igape si mantivo, en liña coas actuacións dos últimos anos e no marco do PO FEDER Galicia, 2007-2013, as subvencións aos proxectos empresariais que causasen un grande impacto no tecido industrial galego e, á súa vez, fosen xeradores de emprego. No fondo trátase de actuacións relativamente similares ás de incentivos rexionais que, como xa se indicou, tamén xestiona o Igape. Os trazos básicos destas actuacións foron comentados polo miúdo nos informes precedentes. Para poder acollerse a estas axudas, o investimento dos proxectos industriais

Cadro núm. 28

Axudas do Igape aos grandes investimentos empresariais e a proxectos ambientais.
Resultados xerais e distribución provincial. Ano 2012

	Proxectos		Investimento subvencionable		Subvención		Emprego que se vai crear	
	Núm	%	Euros	%	Euros	%	Núm.	%
Grandes sectores								
Industria	18	75,0	42.311.904	77,7	5.155.499	74,1	72	37,3
Medio ambiente	3	12,5	6.965.700	12,8	1.190.543	17,1	15	7,8
Servizos	1	4,2	1.296.306	2,4	246.298	3,5	100	51,8
Transporte	2	8,3	3.862.302	7,1	366.140	5,3	6	3,1
Total	24	100,0	54.436.213	100,0	6.958.480	100,0	193	100,0
Distribución provincial								
A Coruña	6	25,0	26.933.954	49,5	2.861.701	41,1	36	18,7
Lugo	4	16,7	4.470.523	8,2	750.626	10,8	17	8,8
Ourense	5	20,8	9.935.829	18,3	1.609.512	23,1	18	9,3
Pontevedra	9	37,5	13.095.908	24,1	1.736.641	25,0	122	63,2
Total	24	100,0	54.436.213	100,0	6.958.480	100,0	193	100,0
Liña de axuda								
Proxectos de investimento empresarial (novos, ampliación e modernización)	23	95,8	53.139.907	97,6	6.712.182	96,5	93	48,2
Proxectos de investimento empresarial (en centros de servizos avanzados e intensivos en creación de emprego)	1	4,2	1.296.306	2,4	246.298	3,5	100	51,8
Total	24	100,0	54.436.213	100,0	6.958.480	100,0	193	100,0

Fonte: Igape

ten que superar os 500.000 euros, salvo nas provincias de Lugo e Ourense e determinadas áreas da provincia da Coruña (comarcas de Ferrol, Eume e Ortegal e a Costa da Morte) nos que este investimento mínimo se reduce a 200.000 euros, contía que tamén teñen que superar os proxectos do sector de servizos avanzados. Este programa incidiu en 2012 en 24 proxectos para os que o gasto público do Igape, en forma de subvención a fondo perdido, case alcanzou os 7 millóns de euros. Se se compara o cadro 28 co 24 obsérvase que os resultados de ambos non son moi dispares, aínda que no caso do programa que nos ocupa hai unha maior dispersión territorial seguramente debida á discriminación positiva que se realiza coas provincias de Lugo e Ourense. En todo caso, cómpre subliñar que as empresas de certa dimensión poden acollerse conxuntamente aos dous programas sempre que a porcentaxe de subvención non exceda o máximo legal establecido.

Finalmente, no cadro 29 sintetízanse as restantes actuacións levadas a cabo polo Igape en 2012. En primeiro lugar cómpre aclarar que se do programa Innoempresa só

se aprobaron 9 expedientes, foi debido a unha serie de dificultades operativas que se resolveron nos primeiros meses de 2013, o que permitiu que nese ano se aprobasen 135 proxectos cunha axuda de 2,12 millóns de euros, cifras que realmente deberían asignarse a 2012. Recordemos que Innoempresa é un programa dirixido ás PEMES coa finalidade de aumentar a súa competitividade. A convocatoria suprarrexional é responsabilidade do Ministerio de Industria, Enerxía e Turismo que non efectuou nin a de 2011 nin a de 2012. Pola contra, o Igape é o organismo responsable da convocatoria específica da comunidade autónoma.

En segundo lugar cómpre sinalar que en 2012 non estiveron en vigor programas de estímulo á demanda galega como o Re-Móblate (adquisición de mobles de madeira para o fogar e colchóns) ou o Re-Móvete (para a substitución de vehículos antigos) o que fai que a cantidade de expedientes no cadro 29 caia notablemente, con respecto a outros anos, ante o elevado número de demandantes destas pequenas subvencións.

A Lei da política industrial de Galicia outorga ao Igape un papel determinante no proceso de internacionalización da empresa galega. As restricións orzamentarias tamén alcanzaron este ámbito en 2012, de tal modo que os apoios pasaron de 1132 solicitudes en 2011 a 323. Este menor número supuxo que dunha base incentivable de 29,2 millóns de euros se pasase a 18,4 millóns. Aínda así, o ámbito de intervencións é moi variado e similar ao que xa se sintetizaba no informe de 2011. En termos cuantitativos destaca o apoio prestado ao Plan Primex (primeira implantación promocional conxunta no exterior) cunha subvención de 7,1 millóns de euros e coa que se conseguiu que 33 empresas, mediante acordos entre elas, accedesen aos mercados internacionais. Con menor gasto público, pero non menos importante, son os apoios prestados á participación en eventos expositivos internacionais (78 solicitudes), misións comerciais inversas (41 solicitudes), prospeccións internacionais (42 solicitudes), contratación de xestores de exportación (67 solicitudes), bolsas de promoción exterior (6 expedientes), planificación exterior (2 solicitudes) e marketing, comunicación e

Cadro núm. 29

Resumo do resto de axudas con subvención aprobadas polo Igape. Ano 2012

Programa	Núm. de expedientes	Importe subvencionable (euros)	Subvención (en euros)
Mellora competitiva/productividade	138	14.682.362	3.701.502
Innoempresa	9	398.549	158.136
Emprendedores	53	5.895.510	1.605.381
Internacionalización	323	18.443.602	10.938.378
Plans sectoriais	0	9.201.747	330.859
Outras axudas	100	996.000	996.000
Total	623	49.617.770	17.730.256

marca (54 solicitudes). Observamos unha multiplicidade de actuacións nun ámbito vital para o desenvolvemento da industria galega, xa que grazas á evolución dese mercado externo a crise industrial non foi máis fonda. Para logralo, tamén se dispón das oficinas da Rede Pexga. Xa en 2013 se anunciou, no ámbito do financiamento, a concesión de avais para facilitar as operacións de inicio ou consolidación das vendas nos mercados exteriores.

En canto aos restantes mecanismos de apoio, subliñar o mantemento dos programas de mellora competitiva e impulso aos emprendedores, actuación esta última na que de quince proxectos en 2011, a cincuenta e tres en 2012. Os dous últimos epígrafes do cadro 29 refírense aos plans sectoriais da uva e do mexillón, mentres que os 100 expedientes doutras axudas corresponden a bolsas de formación para a realización de proxectos de mellora das PEMES ao amparo do PO FSE Galicia, 2007-2013.

A actuación das consellerías sectoriais e da Axencia Galega de Innovación

Aínda que o Igape é a institución central no organigrama da política industrial que desenvolve a comunidade autónoma, determinadas consellerías sectoriais tamén inciden ou ben con políticas verticais dirixidas aos sectores da súa competencia ou ben con instrumentos que afectan ao conxunto da industria.

A Consellería de Economía e Industria é o eixe vertebrador da política industrial galega. Ademais de ter adscrito o Igape tamén é responsable da política tecnolóxica da Administración autonómica. Esta fora xestionada ata 2011 pola Dirección Xeral de I+D+i, tarefa que desde 2012 ten encomendada a Axencia Galega de Innovación (GAIN). Xa nos exercicios anteriores, desde a Administración autonómica anunciouse a creación deste novo organismo que finalmente se concretou no Decreto 50/2012, do 12 de xaneiro (DOG do 27 de xaneiro de 2012). Por iso a nova axencia, ademais de poñer en práctica o sistema de axudas establecidas ao amparo do Plan Galego de Investigación, Innovación e Crecemento I2C 2011-2015, que substituíu o Plan de Investigación, Desenvolvemento e Innovación Tecnolóxica (INCITE), 2006-2010, tivo, ao longo de 2012, que definir o seu modo de funcionamento á vez que foron constituíndose as institucións previstas pola normativa, tales como o Consello Reitor quen ten encomendado aprobar «os obxectivos e os plans de acción anuais e plurianuais da Axencia, así como os criterios cuantitativos e cualitativos para medir o seu cumprimento, xunto co grao de eficiencia na xestión».

Nestas circunstancias e no contexto actual de recortes orzamentarios que afectaron á política tecnolóxica, será importante a aprobación da Lei de Fomento da Investigación e Innovación de Galicia, aínda en trámite parlamentario e que substituirá a lei vixente desde 1993. Na tramitación da nova lei estase a discutir o reto de alcanzar un investimento en I+D+i do 1,2% do PIB no horizonte do 2016, reto difícil de cumprir nas circunstancias actuais. Lembremos que co último dato dispoñible, referido a 2011, esta porcentaxe era do 0,91%. Por outra banda, o Goberno autonómico anunciaba

que tras a aprobación desta nova lei se impulsaría unha liña de axudas ás PEMES de 12 millóns de euros para así facilitar a explotación comercial dos resultados da investigación levados a cabo polas empresas.

A axencia está comprometida con doce grandes retos. De todos eles, centrarémonos no dirixido a realizar «políticas públicas que permitan ás empresas e ao resto de axentes, o desenvolvemento de iniciativas de innovación construídas a partir de coñecementos que incrementen a súa competitividade e fomenten o seu crecemento». Dadas a dimensión e as características desta parte do capítulo da industria galega, centrada no que se entende pola política industrial, referirémonos unicamente ao conxunto de axudas articulado pola axencia que afectan dun modo directo a empresa industrial galega. Xa que logo, do catálogo de programas de axudas aplicados por este organismo en 2012 (fomento da propiedade industrial; consolidación e estruturación de unidades de investigación; recursos humanos, Isidro Parga Pondal e estancias; investimentos innovadores para o crecemento empresarial; desenvolvemento de plataformas tecnolóxicas; preparación de propostas de proxectos que se vaian presentar a convocatorias estatais e internacionais; proxectos individuais e colaborativos de innovación tecnolóxica), trataremos máis en concreto os catro últimos.

No cadro 30 resúmese o impacto que estas catro actuacións tiveron na economía de Galicia en 2012. O gasto público agregado destas actuacións elevouse a 9,63 millóns de euros, coa reserva de que ao outorgar subvencións plurianuais un dos programas de axuda, parte deses fondos corresponden aos exercicios 2013 e 2014, se ben en 2012 daranse subvencións que proceden de programas en vigor nos anteriores exercicios. A actuación cuantitativa e seguramente, cualitativa, máis importante é a prestación de apoio ao financiamento de proxectos individuais e colaborativos de innovación tecnolóxica (proxectos CIT). Recordemos que o CDTI dispón dunha liña de axuda similar da que xa demos conta nas páxinas anteriores. Este programa dispón dun orzamento de 8,8 millóns de euros e distingue entre proxectos individuais, levados a cabo por PEMES galegas, de innovación, de proceso, produto, loxística e xestión, cun custo subvencionable mínimo de 75.000 euros, e proxectos en colaboración entre PEMES e grandes empresas coa finalidade de mellorar a posición competitiva de acceso a novos mercados, en especial, aos internacionais. O custo subvencionable destes proxectos no seu conxunto ten que ser igual ou superior aos 150.000 euros. O financiamento deste programa inclúese no PO FEDER Galicia, 2007-2013.

Cun orzamento total de 8,8 millóns de euros, dos que se executaron 6,06 millóns, no cadro 30 preséntanse os resultados alcanzados en Galicia. Observamos a elevada representación da provincia de Pontevedra na que se prevé realizar máis do 60% do investimento subvencionable e, no lado contrario, a débil incidencia do programa na provincia de Ourense. Os proxectos aprobados son de moi variada característica e non se aprecia unha concentración sectorial. Só catro empresas superan un investimento de 400.000 euros. Dúas pertencen á provincia de Pontevedra. Son Tecdisma, S.L. e MGI-Coutier, S.L. que presentaron un proxecto conxunto. As outras dúas son da Coruña (Galician Marine Aquaculture S.L. e Desarrollo Técnicas Industriales de Galicia S.A.).

No segundo dos programas as axudas destínanse aos investimentos innovadores. O orzamento, que se executou na súa totalidade, foi de 3 millóns de euros, polo que

neste caso a demanda superou a oferta. Enténdese por investimento innovador a creación dun novo centro produtivo; a ampliación dun establecemento da empresa solicitante coa finalidade de permitir o desenvolvemento de novos produtos e procesos, a diversificación da produción para atender mercados de produtos novos e adicionais ou a transformación fundamental de carácter innovador no proceso global de produción dun establecemento existente. Os resultados territoriais alcanzados (cadro 30) reflicten unha maior diversificación destas axudas que as logradas no programa anterior, aínda que o peso do investimento previsto para a provincia de Pontevedra segue sendo o máis elevado.

Co terceiro dos programas aténdense as plataformas tecnolóxicas por un importe total de medio millón de euros, dos que se executaron case 409.788. Tal e como se indicou no informe de 2011, as accións dos clústers terán nos vindeiros exercicios un papel determinante na política industrial galega dado o tratamento que sobre eles formula a Lei de política industrial. En 2011 estaban catalogados un total de 23,

Cadro núm. 30

Resumo das axudas concedidas para innovación empresarial. Ano 2012

a) Distribución territorial das axudas concedidas para o apoio ao financiamento de proxectos individuais e colaborativos de innovación tecnolóxica (miles de euros)

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Total
Número de entidades solicitantes	26	15	8	68	117
%	22,2	12,8	6,8	58,1	100,0
Investimento subvencionable	4.514,0	2.124,9	1.343,7	12.272,1	20.254,7
%	22,3	10,5	6,6	60,6	100,0
Subvención total concedida	1.364,6	723,6	385,4	3.589,5	6.063,2
%	22,5	11,9	6,4	59,2	100,0
Subvención 2012	537,7	238,5	121,8	1.096,0	1.994,0
Subvención 2013	519,7	313,4	105,6	1.461,5	2.400,2
Subvención 2014	307,2	171,7	158,0	1.032,0	1.669,0

b) Distribución territorial das axudas concedidas para investimentos innovadores para o crecemento empresarial (miles de euros)

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Total
Número de entidades solicitantes	10	4	4	11	29
%	34,5	13,8	13,8	37,9	100,0
Investimento subvencionable	1.981,0	691,7	1.611,1	3.082,3	7.366,0
%	26,9	9,4	21,9	41,8	100,0
Subvención total concedida	887,1	322,5	538,0	1.252,4	3.000,0
%	29,6	10,8	17,9	41,7	100,0

Cadro núm. 30 (continuación)**Resumo das axudas para innovación empresarial. Ano 2012****c) Axudas para o apoio ao desenvolvemento de plataformas tecnolóxicas (euros)**

	Custo	Subvención
Plataforma Tecnolóxica Sector Agroalimentario-2012	68.000	34.000
Plataforma do Sector Naval Galego	51.100	25.550
Plataforma Tecnolóxica Galega de Materiais e Procesos de Fabricación-MPF2020	169.000	84.500
Tecnopeixe 2012	18.996	9.498
Plataforma Tecnolóxica Galega de Acuicultura	18.000	9.000
Plataforma Tecnolóxica do Produto Gráfico e do Libro Galego	23.800	11.900
Plataforma Tecnolóxica Galega de Biotecnoloxía-BIOTECA	34.500	24.150
Vindeira-Plataforma Tecnolóxica das TIC	41.713	20.856
Rede de innovación do Clúster de Empresas de Automoción de Galicia	67.418	67.418
Plataforma Tecnolóxica Galega de Automoción	68.610	34.305
Plataforma Tecnolóxica Galega de Medio Ambiente (Envite)-2012	103.971	41.871
Plataforma Tecnolóxica Forestal de Galicia-Devesa	68.501	26.030
Plataforma Tecnolóxica Galega da Madeira	68.126	20.710
Total	801.735	409.788

d) Apoio á preparación de propostas de proxectos que se vaian presentar a convocatorias estatais e internacionais (miles de euros)

Numero de entidades solicitantes	Custo	Subvención
44	227,5	150,0

Fonte: DOG. Axencia Galega de Innovación, Consellería de Economía e Industria, Xunta de Galicia e elaboración propia

aínda que non todos cumprían os requisitos minimamente exixibles para poder selo e, ademais, entre eles, as diferenzas de todo tipo son notables. Neste contorno de clústers fóronse constituíndo, como consecuencia da orientación da política industrial da Administración autonómica, un conxunto de plataformas tecnolóxicas coa finalidade de xerar actuacións científico-tecnolóxicas en cada unha das actividades dos clústers, que permitan desenvolver proxectos para seren presentados ás convocatorias estatais e internacionais. Desde esta perspectiva, apoiáronse en 2012 en Galicia 13 proxectos, de 12 plataformas tecnolóxicas e de unha por constituír (plataforma tecnolóxica das TIC). Os órganos solicitantes son, normalmente, os clústers xa constituídos.

Un cuarto programa deseñouse para incentivar a preparación de propostas de proxectos que se vaian presentar a convocatorias estatais e internacionais. Trátase

Cadro núm. 31

Axudas a investimentos en transformación e comercialización de produtos agrarios e forestais
(miles de euros) (Orde de 23 de decembro de 2011). Ano 2012

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Total
CÁRNICAS					
Núm. de empresas	10	14	5	7	36
%	27,8	38,9	13,9	19,4	100,0
Investimento subvencionable	7.844,4	2.862,9	625,8	1.560,0	12.893,1
%	60,8	22,2	4,9	12,1	100,0
Subvención	2.020,7	1.173,9	255,2	448,2	3.897,9
%	51,8	30,1	6,5	11,5	100,0
LÁCTEAS					
Núm. de empresas	9	14	0	0	23
%	39,1	60,9	0,0	0,0	100,0
Investimento subvencionable	7.518,9	7.434,9	0,0	0,0	14.953,8
%	50,3	49,7	0,0	0,0	100,0
Subvención	2.564,0	2.576,3	0,0	0,0	5.140,3
%	49,9	50,1	0,0	0,0	100,0
VITIVINÍCOLA					
Núm. de empresas	2	13	42	33	90
%	2,2	14,4	46,7	36,7	100,0
Investimento subvencionable	225,3	1.547,2	6.226,1	5.211,8	13.210,4
%	1,7	11,7	47,1	39,5	100,0
Subvención	97,9	487,8	2.649,5	2.067,4	5.302,6
%	1,8	9,2	50,0	39,0	100,0
HORTOFRUTÍCOLA					
Núm. de empresas	9	9	7	8	33
%	27,3	27,3	21,2	24,2	100,0
Investimento subvencionable	812,6	849,4	1.728,0	3.773,4	7.163,4
%	11,3	11,9	24,1	52,7	100,0
Subvención	228,8	341,0	576,0	1.077,3	2.223,0
%	10,3	15,3	25,9	48,5	100,0
PANADERÍA					
Núm. de empresas	3	2	2	6	13
%	23,1	15,4	15,4	46,2	100,0
Investimento subvencionable	1.199,4	806,3	60,7	1.341,3	3.407,5
%	35,2	23,7	1,8	39,4	100,0
Subvención	299,8	201,6	20,1	359,3	880,8
%	34,0	22,9	2,3	40,8	100,0

[Continúa] ▶

Cadro núm. 31 (continuación)

Axudas a investimentos en transformación e comercialización de produtos agrarios e forestais
(miles de euros) (Orde de 23 de decembro de 2011). Ano 2012

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Total
FORESTAL					
Núm. de empresas	4	10	3	1	18
%	22,2	55,6	16,7	5,6	100,0
Investimento subvencionable	819,5	2.611,3	347,6	149,5	3.928,0
%	20,9	66,5	8,8	3,8	100,0
Subvención	245,9	783,4	104,3	44,9	1.178,4
%	20,9	66,5	8,8	3,8	100,0
OUTRAS					
Núm. de empresas	7	4	2	2	15
%	46,7	26,7	13,3	13,3	100,0
Investimento subvencionable	775,5	523,4	11.734,5	224,9	13.258,2
%	5,8	3,9	88,5	1,7	100,0
Subvención	284,3	229,6	2.933,6	91,2	3.538,8
%	8,0	6,5	82,9	2,6	100,0
TOTAIS					
Núm. de empresas	44	66	61	57	228
%	19,3	28,9	26,8	25,0	100,0
Investimento subvencionable	19.195,6	16.635,3	20.722,7	12.260,8	68.814,4
%	27,9	24,2	30,1	17,8	100,0
Subvención	5.741,4	5.793,5	6.538,7	4.088,2	22.161,8
%	25,9	26,1	29,5	18,4	100,0

Fonte: Dirección Xeral de Desenvolvemento Rural, Consellería do Medio Rural e do Mar

dunha acción non moi custosa (disponse de 150.000 euros) e con beneficios evidentes para a economía de Galicia. En 2012 aprobáronse 44 solicitudes.

Finalmente, canto á incidencia da axencia na economía galega, cabe tamén destacar o seu papel no programa FEDER-Interconecta cuxos resultados xa se comentaron no epígrafe no que se desenvolven os instrumentos do CDTI. En virtude dun convenio de colaboración entre este organismo e a Consellería de Economía e Industria, na información que figura no cadro 22 (aprobáronse 57 proxectos da convocatoria efectuada en novembro de 2011) a Xunta achegou un cofinanciamento de 6 millóns de euros (o compromiso do CDTI foi 29,9 millóns de euros), achega que se elevou a 15 millóns na segunda convocatoria realizada o pasado mes de febreiro de 2013. Recordemos que esta actuación desenvolve o Fondo Tecnolóxico.

Ademais da Consellería de Economía e Industria, outras consellerías sectoriais da Xunta de Galicia dispoñen de programas de apoio á actividade industrial nos sectores da súa competencia. O máis relevante son as actuacións levadas a cabo desde a Consellería do Medio Rural e do Mar, en ambos ámbitos, o agrícola-gandeiro-forestal e o mariño.

Canto ao medio rural, a Dirección Xeral de Desenvolvemento Rural retomou as axudas dirixidas á transformación e comercialización dos produtos agrarios e forestais, programa que non se convocou para 2011 e que nos anos anteriores tivera unha incidencia importante na industria transformadora do complexo agro-ganadeiro-forestal galego. Os resultados de 2012 figuran no cadro 31. Con estas axudas cofinanciadas co Fondo Europeo Agrícola de Desenvolvemento Rural (FEADER) e contempladas no PDR de Galicia, 2007-2013, programouse un investimento neste sector de 68,8 millóns de euros e un gasto público de 22,2 millóns. Esta subvención é o 164% da concedida por incentivos rexionais ao conxunto do sector transformador galego e determinadas actividades de servizos. As industrias cárnicas, lácteas e vitivinícolas recibiron, neste período, un apoio relativamente similar. O maior número de expedientes concentrouse nas provincias de Lugo e Ourense, aínda que o peso da Coruña, en investimento, é elevado debido aos investimentos en cárnicos e lácteos.

Cadro núm. 32

Grao de execución do Fondo Europeo de Pesca, en Galicia, 2007-2013, a 31 de decembro de 2012 (en euros)

Eixes	Programación 2007-2013	Gastos declarados 2007-2012	%
Eixe 1: Medidas de adaptación da flota pesqueira comunitaria	154.633.060	103.947.124	67,2
Eixe 2: Acuicultura, pesca interior, transformación e comercialización de produtos da pesca e da acuicultura	238.083.408	100.508.785	42,2
Eixe 3: Medidas de interese público	141.172.257	99.116.692	70,2
Eixe 4: Desenvolvemento sostible das zonas de pesca	32.533.332	4.592.956	14,1
Eixe 5: Asistencia técnica	5.040.972	3.336.693	66,2
Total	571.463.030	311.502.250	54,5

Os datos refírense exclusivamente á contribución do Fondo Europeo de Pesca, da Administración Central do Estado e da Comunidade Autónoma.
Fonte: Dirección Xeral de Proxectos e Fondos Europeos, Consellería de Facenda, Xunta de Galicia

No referente ao medio mariño, no cadro 32 preséntase o grao de execución, a finais de 2012, do Fondo Europeo de Pesca (FEP), 2007-2013 referente a Galicia. No eixe 2 contéplanse os apoios á comercialización dos produtos da pesca e da acuicultura cunha execución do 42,2%, atraso que, previsiblemente, será enmendado no tramo final do período de programación que, como xa se indicou, non finaliza estritamente en 2013. Por outra banda, as empresas galegas deste sector, como no caso das de agricultura, gandería e monte, tamén se benefician dun programa similar de apoio ao investimento produtivo. A subvención será aboada nun 61% polo FED e o 39% restante polo estado membro. A consellería contaba para esta axuda cun orzamento inicial de 19 millóns de euros (distribuídos nos exercicios 2012 e 2013) e, posteriormente, foi ampliado en 32 millóns de euros.

V. Construcción

Introdución

En 2012 tanto en Galicia coma en España a construción mostrou unha importante deterioración da actividade. A crise do sector construtor español continuou agravándose, coa edificación residencial rompendo mínimos históricos e a obra pública lastrada gravemente polos problemas financeiros das administracións. O comportamento da construción galega foi semellante ao do conxunto do Estado, coa salvidade de que as obras ferroviarias mantiveron un nivel de gasto en obra civil moi por enriba da media estatal. En 2013 a situación non ten visos de mellorar porque o mercado da vivenda segue paralizado e as expectativas da demanda pública son igualmente recesivas.

A finais de 2012 a construción española contabilizou o décimo noveno trimestre consecutivo de caída do seu valor engadido, cun descenso anual medio da produción do 8,1%. O peso do sector dentro do PIB español caeu un punto, representando en 2012 o 8% da produción bruta nacional. A recesión afectou á Formación Bruta de Capital Fixo (FBCF), á cal o sector construtor só achega o 61% en 2012. Dentro da actividade construtiva, o compoñente de maior caída é o da edificación residencial, que representa o 5,6% do PIB español, reducindo ata o 29,4% a súa achega á FBCF (cadro 1 e gráfico 1). Por outra parte, a caída de máis do 34% no consumo de cemento subliña

Cadro núm. 1

Indicadores do sector da construción en España. Taxas de variación interanual (en %)

				2012			2013
	2010	2011	2012	II trim.	III trim.	IV trim.	I trim.
VEB construción	-14,3	-5,9	-8,1	-7,7	-8,9	-8,5	-
% da construción na FBCF	67,7	64,7	61,7	62,2	60,8	60,9	-
% da vivenda na FBCF	31,9	30,6	29,4	29,6	29,0	29,1	-
Ocupados	-12,6	-15,6	-17,6	-16,6	-17,1	-15,9	-11,5
Paro estimado	-24,3	-12,3	-3,5	2,8	-10,9	-14,3	-21,8
Afiliados á Seguridade Social	-13,5	-12,3	-17,1	-17,3	-17,7	-16,9	-15,9
Paro rexistrado	5,6	-1,0	4,2	7,1	4,7	-0,6	-5,4
Consumo de cemento	-15,4	-16,4	-34,2	-37,8	-34,6	-31,3	-
Índice de custos do sector	2,0	3,6	-0,3	-0,4	-0,9	-0,4	-

Cadro núm. 2

Indicadores do sector da construción en Galicia. Taxas de variación interanual (en %)

	2012						2013
	2010	2011	2012	II trim.	III trim.	IV trim.	I trim.
VEB construción	-8,5	-3,3	-4,1	-4,1	-4,7	-4,0	-
Ocupados	-9,0	-13,2	-13,5	-14,2	-10,0	-14,1	-9,1
Paro estimado	-0,1	-11,8	20,7	38,3	19,6	21,9	-9,2
Afiliados á Seguridade Social	-9,7	-11,6	-15,8	-16,6	-15,7	-15,3	-15,4
Paro rexistrado	12,2	10,3	14,9	20,5	16,3	5,3	0,7

Fontes: Ministerio de Trabajo e Asuntos Sociais, Inem, EPA, INE, OFICEMEN, IGE

Cadro núm. 3

O mercado de traballo na construción (medias anuais). Ano 2012

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Galicia	España
Ocupados						
Miles	34,4	9,7	9,9	25,0	79,0	1.147,6
Taxa de variación 2012/2011 (%)	-10,4	-31,3	-13,9	-8,7	-13,5	-17,6
Paro estimado						
Miles	8,8	2,23	1,73	7,5	20,3	429,4
Taxa de variación 2012/2011 (%)	11,7	71,2	4,5	26,1	20,7	-3,5
Paro rexistrado						
Miles	19,1	4,7	4,7	16,7	45,3	778,8
Taxa de variación 2012/2011 (%)	15,7	19,6	11,9	13,6	14,9	4,2
Afiliados á Seguridade Social						
Miles	35,3	10,4	10,0	25,3	81,0	1.123,0
Taxa de variación 2012/2011 (%)	-16,1	-14,8	-9,2	-18,1	-15,8	-17,1

Fontes: Ministerio de Trabajo e Asuntos Sociais, Inem, EPA, INE

o derrubamento da actividade construtora. A perda de relevancia do sector que ata 2007 fora o motor do crecemento en España maniféstase de xeito claro no continuo descenso do seu nivel de emprego, que só significa xa o 6,6% da ocupación total española, un punto menos que en 2011 (gráfico 4).

Segundo a estimación da *Encuesta de Población Activa* (EPA), o emprego medio da construción foi de 1.147.000 persoas en 2012 o que, respecto a 2011, significa a destrución de 245.000 postos de traballo e unha caída do 18% en termos interanuais. A maioría destes desempregados, desanimados, xa non busca emprego no sector e o paro calculado pola EPA sitúase en 429.350 persoas, o que supón 15.600 parados máis

Gráfico 1

VEB pb da construción e PIB pm (euros constantes)
Taxas de variación interanuais (en %)

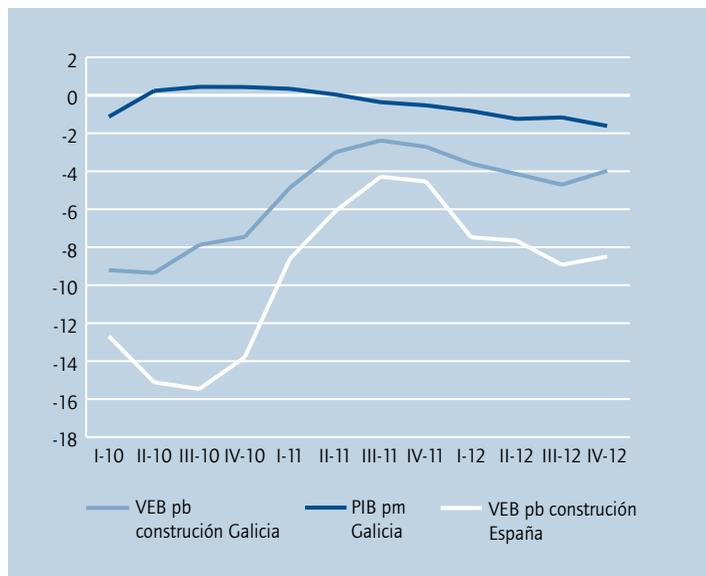
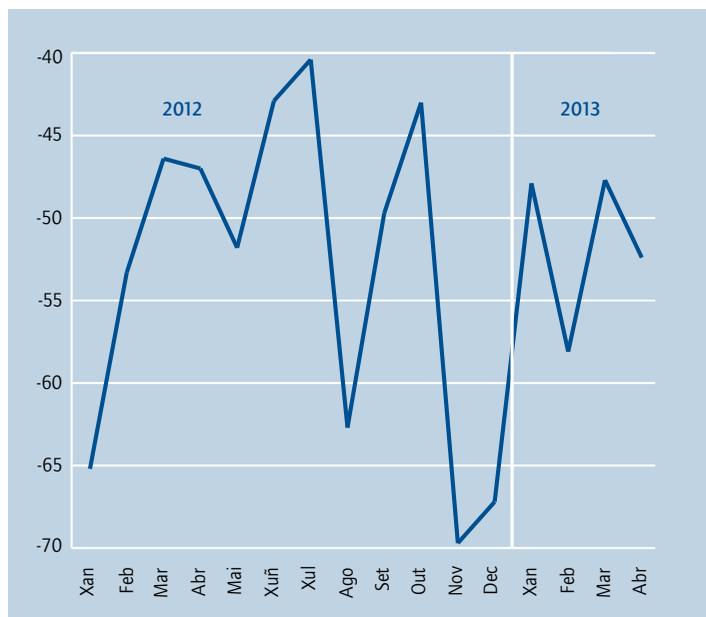

Gráfico 2

Indicador do clima de construción en España

que en 2011. As afiliacións á Seguridade Social mostran un panorama semellante e computan unha media anual de 1.123.000 afiliacións, cun descenso de 231.600 respecto a 2011 (-17%). Completan este escuro cadro laboral os case 779.000 parados rexistrados nas oficinas de emprego en 2012, que supoñen un aumento do 4,2% respecto ao ano precedente. Os datos do primeiro trimestre de 2013 manteñen a tendencia fortemente negativa, con descenso da ocupación e aumento do paro (cadro 1).

Neste contexto, o estado de opinión empresarial é moi negativo, como mostra o indicador de clima da construción¹ (gráfico 2). Este índice bateu un rexistro histórico de pesimismo empresarial en novembro de 2012 ao alcanzar un valor de -69,7. Segundo a opinión dos empresarios, o factor limitativo dominante da actividade é a debilidade da demanda privada, seguida pola debilidade da demanda pública e as dificultades de financiamento.

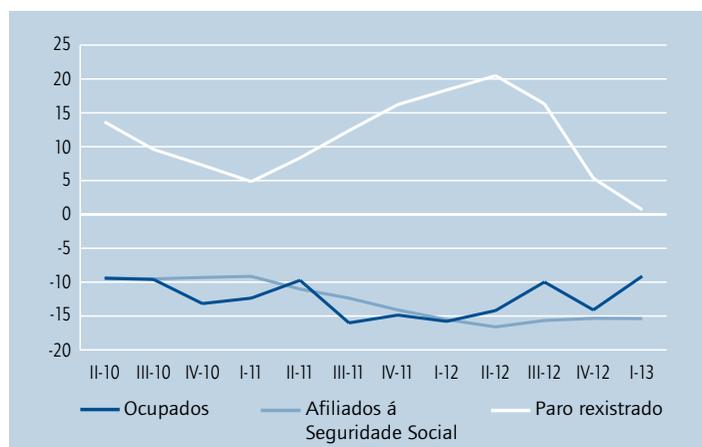
A construción galega, en liña coa estatal, exhibe tamén fortes tendencias contractivas en todos os seus indicadores. Segundo as estimacións do Instituto Galego de Estatística (IGE), a produción do sector reduciuse un 4% en 2012, encadeando o sector 17 trimestres de caída continuada a finais deste ano. En 2012 o VEB de construción representa o

¹ O indicador de clima é a media dos saldos de opinións empresariais referidos á tendencia do emprego e a carteira de pedidos do sector, recollidos na *Encuesta de Coyuntura Industrial* elaborada polo Ministerio de Industria. Por exemplo, un valor de -10 do saldo significa que a porcentaxe de opinións negativas supera en 10 puntos ao de opinións positivas.

10,8% do PIB, 2,5 puntos por enriba da media española (cadro 2 e gráfico 1). Por outra banda, o mercado de traballo mostra tendencias moi semellantes ao español. Segundo as estimacións da EPA para Galicia, o emprego medio en 2012 foi de 78.900 traballadores, que supoñen a perda de máis de 12.000 postos de traballo e unha caída do 13,5% respecto a 2011. O número de parados en 2012 supera os 20.000, cun incremento do 21% e a taxa de paro do sector rolda o 20%. No primeiro trimestre de 2013 o emprego mantén a tendencia negativa, cun descenso do 9,1%. En 2012 o número de afiliados á Seguridade Social en alta laboral foi de 81.000 persoas, que representa un descenso de 15.200 respecto ao ano precedente (-16% interanual). No primeiro trimestre de 2013 os afiliados á Seguridade Social en Galicia redúcense a 71.500, cun descenso interanual do 15,4%. O número de persoas inscritas nas oficinas de emprego foi de 45.300, unha cifra que supera en máis do dobre a do paro estimado e supón un aumento do 14,9%, moi superior ao estatal (4,2%), aínda que en 2013 o crecemento desta variable reduciuse ao 0,7% interanual. En todo caso, a destrución de emprego no sector galego acelerouse en 2012 e en 2013 a tendencia negativa non parece conterse, cunhas malas expectativas para o futuro inmediato (cadros 2 e 3 e gráficos 3 e 4).

Gráfico 3

Mercado de traballo na construción en Galicia
Taxas de variación interanual (en %)

Cadro núm. 4

A vivenda en España. Principais indicadores de oferta

	2010			2011			2012		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Visados de dirección de obra (vivenda nova e ampliación e reforma)	127.543	109.866	69.656	-13,0	-13,9	-36,6			
Licenzas municipais de obra (número de vivendas de nova planta)*	91.645	76.005	47.237	-29,8	-17,1	-24,4			
Certificados de fin de obra (número de vivendas)	257.443	167.914	120.206	-33,5	-34,8	-28,4			
VPO obra nova. Vivendas iniciadas	60.526	34.296	17.480	-23,4	-43,3	-49,0			
VPO obra nova. Vivendas rematadas	58.311	58.308	53.332	-14,1	0,0	-8,5			

VPO: Vivenda de protección oficial.

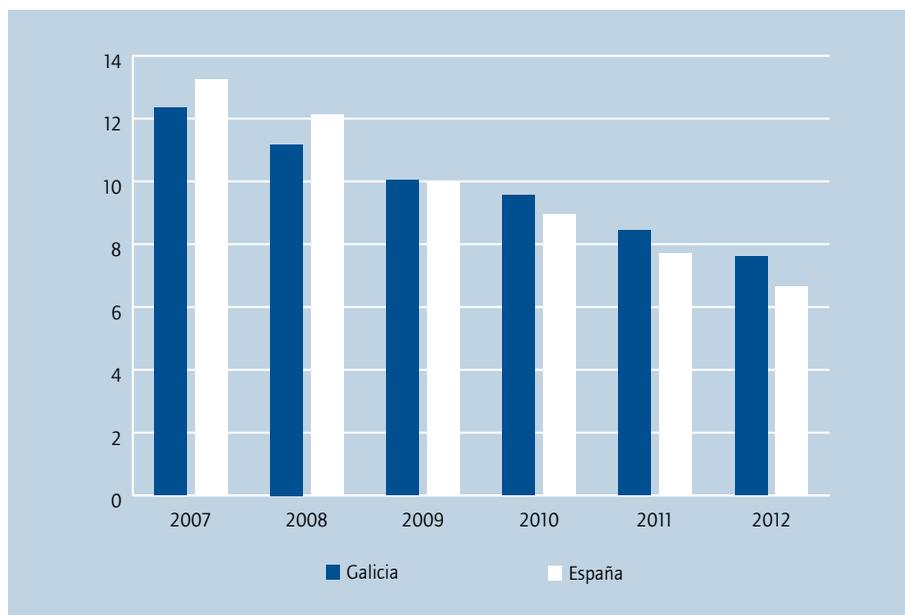
* Para o ano 2012, os 10 primeiros meses.

Fonte: Ministerio de Fomento

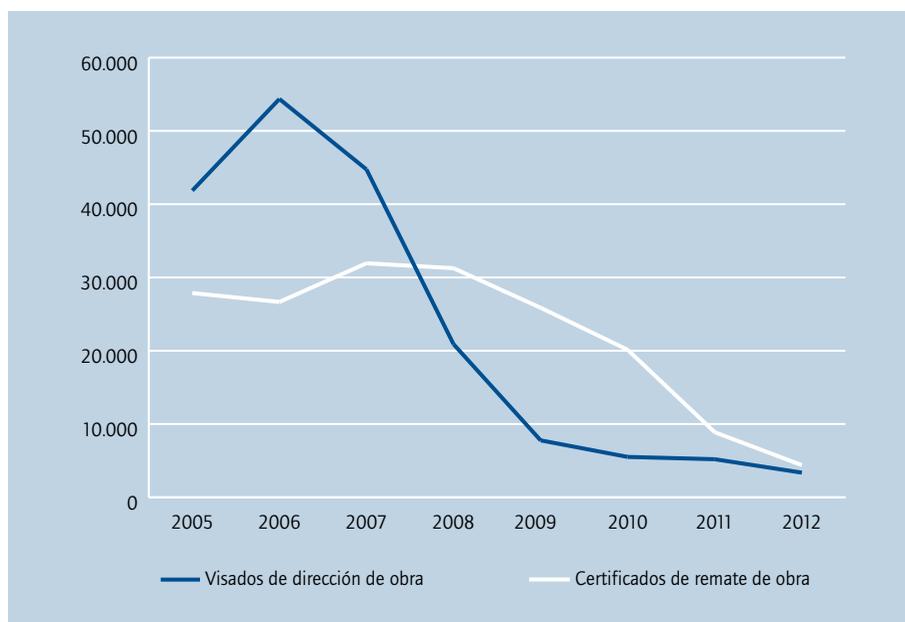
Gráfico 4

Participación directa da construción no emprego (en %)

Gráfico 5

Número de vivendas iniciadas e rematadas en Galicia

Vivenda

En 2012 tanto en Galicia coma en España a promoción residencial situouse baixo mínimos, cunha tendencia que se aproxima tanxencialmente ao *nivel cero* de actividade. Aínda que os prezos e os tipos de xuro descenderon, a compra de novas vivendas continuou contraéndose un ano máis. As malas expectativas, unidas ás restricións crediticias reducen unha demanda que aínda é insuficiente para reducir significativamente o stock de vivendas.

En 2012 os arquitectos técnicos españois concederon o visado de edificación a 44.162 vivendas de nova planta, cifra que supón un descenso do 43,6% respecto ao mínimo acadado o ano anterior. En Galicia a magnitude da caída é semellante: as 2115 novas vivendas iniciadas representan un 45% menos que en 2011. Para darse unha idea da intensidade da crise do sector nos últimos cinco anos, abonda dicir que o número de iniciacións de novas vivendas en España en 2012 é igual ao que se daba só en Galicia no ano 2007 e que o número de vivendas iniciadas en Galicia en 2012 é equivalente á metade das vivendas iniciadas só na área urbana da Coruña en 2007. Así pois, a construción de novas vivendas tanto no ámbito estatal coma no galego padece unha parálise absoluta que non ten precedentes nos últimos cincuenta anos de historia do sector (cadros 5, 6 e 7 e gráfico 5).

As vivendas rematadas, mostradas nos cadros 5 e 6 e no gráfico 5, revelan unha tendencia fortemente decrecente en 2013. Os visados de finalización de obra revelan os últimos restos da pasada grande expansión inmobiliaria. As obras iniciadas nos últimos anos do *boom* cuxa edificación non se paralizou, finalizáronse na súa maioría nos tres anos precedentes. En 2013 o número de certificacións de final de obra en España foi de 120.000, cunha caída do 28% respecto ao ano anterior. En Galicia o descenso

Cadro núm. 5

A vivenda en Galicia. Principais indicadores de oferta

				Taxa de variación interanual (%)		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Visados de dirección de obra (vivenda nova e ampliación e reforma)	5.513	5.196	3.364	-29,1	-5,8	-35,3
Licenzas municipais de obra (número de vivendas de nova planta)*	4.811	3.547	1.774	-34,7	-26,3	-40,6
Certificados de fin de obra (número de vivendas)	20.130	8.876	4.391	-22,2	-55,9	-50,5
VPO obra nova. Vivendas iniciadas	2.965	942	438	158,7	-68,2	-53,5
VPO obra nova. Vivendas rematadas	2.261	1.717	660	27,2	-24,1	-61,6

VPO: Vivenda de protección oficial.

* Para o ano 2012, os 10 primeiros meses.

Fonte: Ministerio de Fomento

Cadro núm. 6

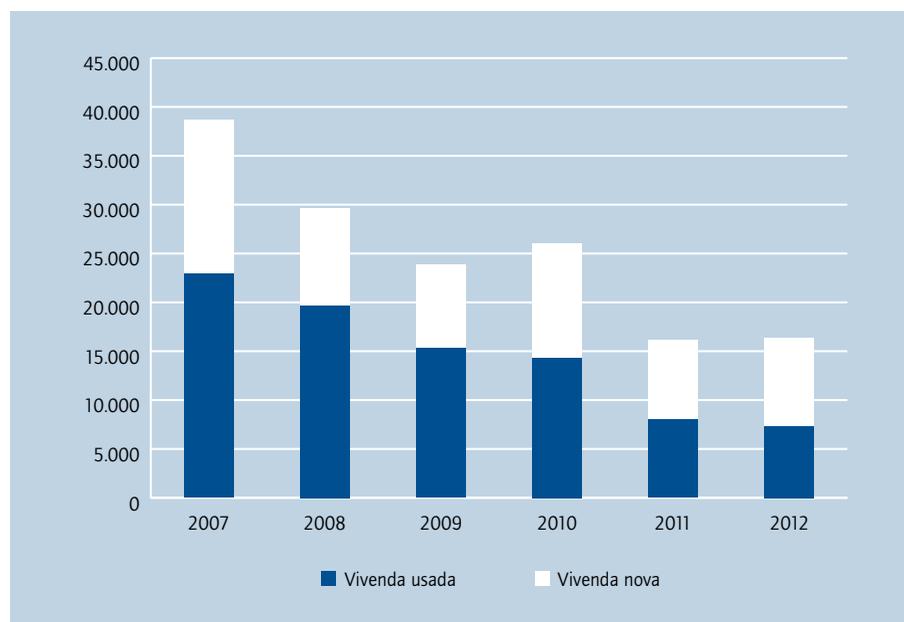
Indicadores de oferta. Vivendas iniciadas e rematadas

	2008	2009	2010	2011	2012
Vivendas iniciadas (obra nova)					
A Coruña	9.339	2.591	2.188	1.862	1.163
Lugo	2.420	1.544	677	564	247
Ourense	2.180	637	242	359	166
Pontevedra	5.293	1.496	1.011	1.051	539
Galicia	19.232	6.268	4.118	3.836	2.115
España	264.795	110.849	91.662	78.286	44.162
Vivendas rematadas					
A Coruña	14.602	11.680	8.517	4.151	1.744
Lugo	5.079	4.087	3.865	1.447	1.585
Ourense	2.278	2.055	1.975	744	575
Pontevedra	9.304	8.043	5.773	2.534	487
Galicia	31.263	25.865	20.130	8.876	4.391
España	615.072	387.075	257.443	167.914	120.206

Fonte: Ministerio de Fomento

Gráfico 6

Demanda de vivenda en Galicia. Número de transaccións nas notaría

foi aínda máis importante, xa que os 4400 certificados de final de obra representan a metade dos existentes no ano 2011. Esta tendencia fortemente decrecente das finalizacións de obra manterase en anos sucesivos dada a parálise da promoción de novas vivendas.

No cadro 7 móstrase a evolución da vivenda protexida (VP) nos últimos anos. En 2013 España reduce un 8,5% as VP finalizadas cun total de 53.300. Pero é nas iniciacións de VP onde se mostran con claridade os problemas da vivenda de protección: o número de VP iniciadas en todo o Estado redúcese a 17.480, o que representa unha caída de case o 50% respecto a 2011. En Galicia a crise da vivenda protexida é de maior importancia con só 660 VP rematadas (descenso do 61,6%) e 438 iniciadas (caída do 53,5%). A política de vivenda aparece lastrada por varios factores. As restricións económicas das administracións públicas condicionan de xeito notable a eficacia da intervención. E, ademais, os potenciais beneficiarios das actuacións protexibles experimentan problemas derivados da situación económica xeral e, en particular, da dificultade de acceder ao crédito bancario. A partir de 2013 o Goberno central articulou un conxunto de medidas que compoñen o novo plan de vivenda que intenta sortear estas dificultades.

En 2013 o Goberno aprobou a remisión ás Cortes dun novo Plan estatal de vivendas 2013-2016 que, xunto coa nova Lei de fomento do aluguer, representan o novo modelo na política de vivenda. Segundo as declaracións da ministra de Fomento, o plan contará cun investimento de case 2500 millóns de euros: 1500 para facilitar o acceso á vivenda, 627 para rehabilitación, rexeneración e eficiencia enerxética e os case 300 millóns restantes para outras medidas. Os obxectivos da política de vivenda serán facilitar o acceso aos sectores da poboación con menos recursos; fomentar a rehabilitación residencial; posibilitar a reactivación do sector da construción; mellorar os problemas de accesibilidade dos edificios; sentar as bases para reducir a factura enerxética dos fogares e outorgar incentivos ao sector privado para que colabore na reactivación do sector da construción. Haberá que agardar a exercicios vindeiros para avaliar as actuacións que se promovan ao abeiro da nova política de vivenda. En todo caso é previsible que o éxito destas accións se vexa comprometido polos graves problemas económicos en xeral, pero tamén, e en especial, pola forte dinámica negativa dun sector lastrado polo exceso de oferta e as restricións financeiras que afectan de xeito especial aos potenciais beneficiarios destas políticas.

Cadro núm. 7

Vivendas de protección oficial iniciadas e rematadas

	2010	2011	2012
VPO iniciadas			
A Coruña	1.712	469	98
Lugo	293	259	219
Ourense	183	121	27
Pontevedra	777	93	94
Galicia	2.965	942	438
España	60.526	34.296	17.480
VPO rematadas			
A Coruña	793	836	286
Lugo	84	96	189
Ourense	291	111	25
Pontevedra	1.093	674	160
Galicia	2.261	1.717	660
España	58.311	58.308	53.332

Fonte: Ministerio de Fomento

Cadro núm. 8

Indicadores de demanda de vivenda

	Número de transaccións			Taxa de variación anual (%)	
	2010	2011	2012	2011	2012
Galicia					
Notarios	25.980	16.109	16.304	-38,0	1,2
A Coruña	11.809	6.982	7.299	-40,9	4,5
Lugo	3.838	2.436	2.448	-36,5	0,5
Ourense	2.870	1.815	1.710	-36,8	-5,8
Pontevedra	7.463	4.876	4.847	-34,7	-0,6
Rexistradores	22.657	16.648	15.153	-26,5	-9,0
A Coruña	10.356	7.294	6.646	-29,6	-8,9
Lugo	3.140	2.356	2.002	-25,0	-15,0
Ourense	2.747	2.006	1.707	-27,0	-14,9
Pontevedra	6.414	4.992	4.798	-22,2	-3,9
España					
Notarios	491.287	349.118	361.631	-28,9	3,6
Rexistradores	445.885	370.204	330.750	-17,0	-10,7

Fonte: Ministerio de Fomento, *Estadística Rexistral Inmobiliaria*

Cadro núm. 9

Transaccións de vivenda en notaría. Ano 2012

	Número de transaccións		Taxa de variación anual (%)	
	Nova	Usada	Nova	Usada
A Coruña	3.487	3.812	0,6	8,4
Lugo	1.242	1.206	-6,7	9,1
Ourense	686	1.024	-22,5	10,1
Pontevedra	1.899	2.948	-17,4	14,4
Galicia	7.314	8.990	-8,4	10,6
España	114.877	246.754	-10,2	11,5

Fonte: Ministerio de Fomento

Despois da pequena, e artificial, alza de 2010, en 2011 a compravenda de vivendas caeu fortemente, especialmente no segmento de primeira man. En 2012, se nos atemos aos datos recompilados nas notaría, tanto en Galicia coma en España a demanda efectiva de vivendas experimentou un lixeiro crecemento que se baseou no mercado de segunda man, mentres que as vendas de vivenda nova continúan retrocedendo. Non obstante, as cifras de vivendas rexistradas e de hipotecas constituídas ofrecen unha perspectiva menos optimista da evolución da demanda.

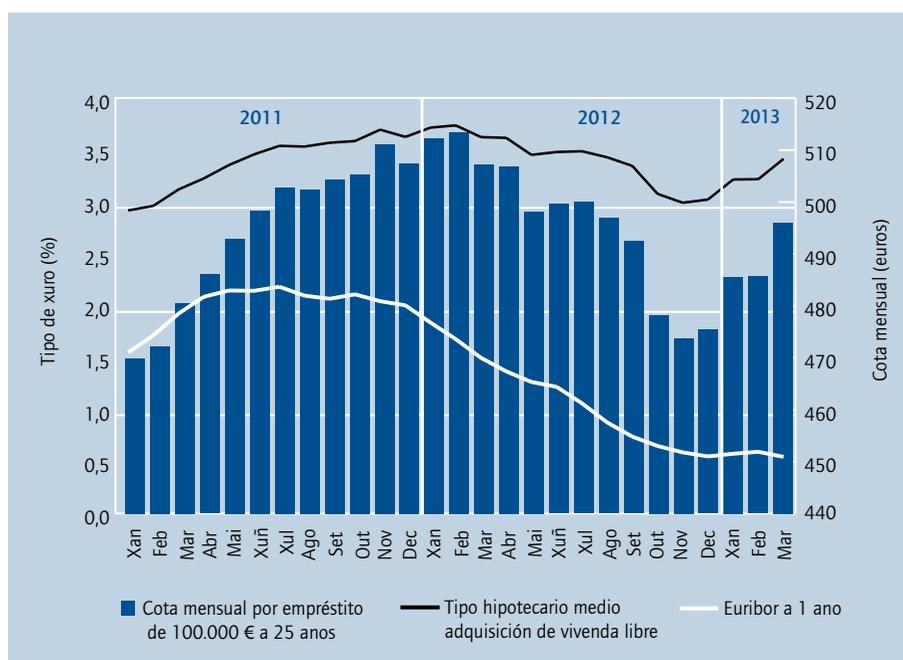
O número de vivendas intercambiadas nas notaría españolas² en 2012 foi de 361.600, o que supón un crecemento do 3,6% respecto ao ano precedente. Detrás desta cifra existe unha dinámica desigual dos dous segmentos do mercado. En 2012 vendéronse 115.000 residencias a estrear e 246.600 de segunda man. As vendas de vivendas novas descenderon un 10,2%, mentres que as de vivendas usadas aumentaron un 11,5%. Así, o mercado da vivenda usada parece recuperarse da forte caída do ano anterior (-24%), mentres que as compras de vivenda nova continúan a súa caída, aínda que atenuada respecto ao derrubamento de 2011 (-36%).

As transaccións de vivenda en Galicia seguiron unhas pautas semellantes ás da media española. En 2012 contabilizáronse 16.304 compravendas ante notario. Esta cantidade supón un crecemento do 1,2% respecto ás 16.109 do ano anterior.

² O Consello Xeral do Notariado estima o número de transaccións levadas a cabo nas notaría e estes cálculos son publicados polo Ministerio de Fomento. O Colexio de Rexistradores de España compila as transaccións inscritas nos Rexistros da Propiedade na Estadística Rexistral Inmobiliaria e estas cifras tamén se recollen nas series de compravenda de vivendas publicadas polo INE desde o ano 2007.

Gráfico 7

Índices de referencia no mercado hipotecario

As vendas de vivendas novas (7314) descendéron un 8,4% en termos interanuais, mentres que as de segunda man (8128) aumentaron un 10,6%. Así, a tendencia en Galicia é moi semellante á española, aínda que no mercado galego a vivenda nova ten maior peso na demanda (45%) que no conxunto de España (32%). Se observamos as transaccións rexistradas por provincias (cadros 8 e 9) apréciase que Ourense manifesta a demanda máis débil, cun descenso do 5,8%, mentres que as de Lugo e Pontevedra se manteñen nos niveis de 2011 e só na Coruña se produce un aumento significativo das compras (4,5%). A dinámica do segmento da vivenda nova é especialmente regresiva en Ourense e Pontevedra, mentres que os mercados de residencia usada destas dúas provincias son os que experimentan unha maior expansión en 2012.

As transaccións recollidas nos rexistros da propiedade e as hipotecas constituídas que se mostran nos cadros 8 e 11 son tamén indicadores da demanda de vivenda. Os apuntamentos dos rexistros da propiedade mostran discordancias coas cifras recollidas en notaría. As vivendas rexistradas en España foron 331.000 en 2012, 31.000 menos que os cómputos notariais. En Galicia os rexistros contabilizan un total de 15.103 transaccións, 1000 menos que os notarios. Estas diferenzas débense a desfases temporais entre ambos os dous trámites e a que no rexistro da propiedade se poden detectar problemas e incongruencias que frean o apuntamento ao necesitar posteriores xestións. Os datos rexistrados apuntan a unha redución da demanda no ámbito do 11% para España e do 9% para Galicia en 2012, e en ambos os dous casos a caída prodúcese

Cadro núm. 10**Valor medio das transmisións inmobiliarias de vivenda libre**

	Euros			Taxa de variación anual (%)	
	2010	2011	2012	2011	2012
A Coruña	142.823	135.923	123.921	-4,8	-8,8
Lugo	118.765	110.450	108.472	-7,0	-1,8
Ourense	125.895	108.398	117.399	-13,9	8,3
Pontevedra	155.737	148.469	132.145	-4,7	-11,0
Galicia	141.007	132.959	123.376	-5,7	-7,2
España	180.540	164.730	145.843	-8,8	-11,5

Fonte: Ministerio de Fomento

Cadro núm. 11**Hipotecas en terreos edificables urbanos. Vivendas construídas**

	Número de hipotecas			Taxa de variación anual (%)	
	2010	2011	2012	2011	2012
A Coruña	13.765	8.861	5.467	-35,6	-38,3
Lugo	4.277	3.017	1.485	-29,5	-50,8
Ourense	2.831	1.598	1.071	-43,6	-33,0
Pontevedra	11.523	8.306	4.295	-27,9	-48,3
Galicia	32.396	21.782	12.318	-32,8	-43,4
España	605.172	409.337	274.715	-32,4	-32,9

Fonte: INE

tanto no mercado da vivenda usada como no da vivenda nova.

O derrubamento do número de hipotecas abunda na impresión negativa sobre a marcha da demanda. En 2012 o número de hipotecas constituídas en España foi de 275.000, cunha redución do 33%, e en Galicia o número foi de 12.300, cun descenso do 43% e, ademais, nos dous primeiros meses de 2013 mantense a tendencia negativa. En relación coas hipotecas hai que apuntar que a evolución en 2012 dos tipos de xuro de referencia do mercado hipotecario foi favorable para os compradores. No gráfico 7 recóllese a tendencia en 2011, 2012 e os tres primeiros meses de 2013 do Euribor e do tipo medio aplicado pola banca aos préstamos hipotecarios. En 2012 o tipo hipotecario medio caeu desde o 3,71% en xaneiro ata o 3,02% en decembro. Esta contracción rebaixou a cota hipotecaria mensual por préstamo de 100.000 euros a vinte e cinco anos de 512 euros a 475 euros (gráfico 7). A pesar de que o Euribor seguiu caendo nos primeiros meses de 2013, o tipo hipotecario comezou a subir situándose no 3,4% en marzo, un diferencial ampliado a 2,9 puntos respecto ao Euribor, colocando a cota mensual en 496 euros. Como veremos na análise da accesibilidade, estes tipos de xuro resultan aínda relativamente favorables e, en teoría, melloran o acceso á

propiedade; non obstante, o problema para os potenciais compradores non reside tanto na carestía do crédito coma na posibilidade de acceder a el.

En relación cos anteriores indicadores financeiros, o crédito hipotecario total representaba o 86% do PIB en decembro de 2012, despois de descender 8,4 puntos porcentuais respecto á porcentaxe dun ano antes. Esta caída débese basicamente a cancelacións do saldo vivo de créditos á promoción, xa que o volume de crédito hipotecario aos fogares, que representaba nas mesmas datas o 61,3% do PIB, só descendeu 0,9 puntos porcentuais respecto a decembro de 2011. Ao longo de 2012 o volume de crédito aos fogares para a adquisición de vivendas foi reducíndose de forma acelerada e en marzo de 2013 experimentou unha caída interanual do 3,82%, que supón o maior descenso desde que en decembro de 1995 o Banco de España incorporou esta

Cadro núm. 12

Prezo medio da vivenda libre

	Euros/m ²		Taxa de variación anual (%)	
	Galicia	España	Galicia	España
2011	1.394,3	1.740,2	-4,3	-5,6
2012	1.264,2	1.588,1	-9,3	-8,7
I trimestre	1.302,3	1.649,3	-7,3	-7,2
II trimestre	1.294,5	1.606,4	-7,7	-8,3
III trimestre	1.255,7	1.565,6	-10,1	-9,5
IV trimestre	1.204,2	1.531,2	-12,3	-10,0
2013				
I trimestre	1.215,0	1.519,0	-6,7	-7,9

Fonte: Ministerio de Fomento

Cadro núm. 13

Prezo medio da vivenda libre

Detalle por provincias

	Euros/m ²			Taxa de variación anual (%)	
	2011	2012	2013*	2012/2011	2013/2012*
A Coruña	1.402,0	1.314,2	1.247,1	-6,3	-5,7
Lugo	1.062,0	930,1	911,2	-12,4	-7,8
Ourense	1.118,9	1.036,0	1.018,6	-7,4	-4,3
Pontevedra	1.482,2	1.293,2	1.246,7	-12,8	-8,4

* Primeiro trimestre.

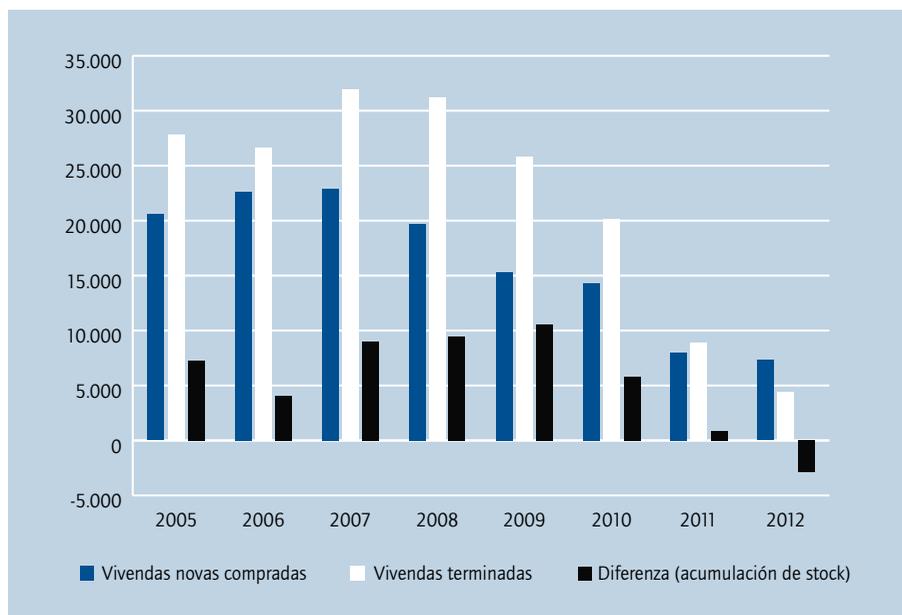
Fonte: Ministerio de Fomento

variable ás súas series de datos. O número de préstamos hipotecarios formalizados polas entidades de crédito para a adquisición de vivenda en 2012 foi de 214.398, un 12,4% menos que o ano anterior. Ademais, a *ratio* de créditos aos fogares para a adquisición de vivendas de dubidoso cobramento, que no primeiro trimestre de 2012 se situaba no 3,07%, aumentaba ata o 4% en decembro do mesmo ano. Así pois, os datos financeiros relativos á demanda en España son negativos e non parece que poidan remontar a curto prazo. Todo apunta a que a demanda de vivenda non tocou aínda fondo e, a pesar de que a edificación de vivenda nova se contraeu fortemente, a situación do mercado é dun intenso exceso de oferta, cun importante volume de vivendas sen vender, cuxa absorción requirirá aínda varios anos.

Gráfico 8

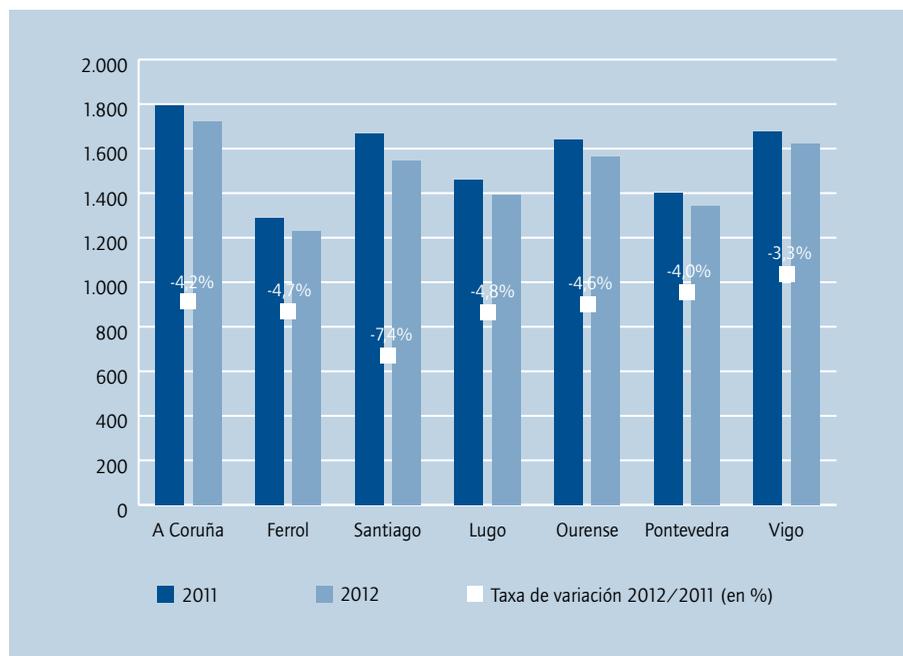
Oferta e demanda de vivenda nova e variación do stock en Galicia

Para estimar a magnitude e tendencia do stock de vivendas non vendidas, podemos comparar as compras de vivenda nova computadas polos notarios co número de finalizacións de obra ano tras ano tal como se recolle no gráfico 8 para Galicia. Aínda que unha estimación precisa do stock esixe descontar as vivendas autopromovidas, en réxime de cooperativas ou comunidades de propietarios das finalizacións de obra, a diferenza bruta entre iniciacións e compras de vivenda nova é unha boa aproximación da tendencia desta variable. No conxunto de España, en 2013, as finalizacións de obra superan en 5300 as compras; unha vez deducida a autopromoción isto significaría que o stock de vivenda español deixou de aumentar, pero que aínda non empezou a reducirse de forma importante. En Galicia, non obstante, a contracción do stock de vivendas sen vender é máis relevante. No gráfico 8 apréciase que, por primeira vez en oito anos, en Galicia as vendas de vivenda nova superan ás finalizacións de obra. Esta diferenza, de case 3000 vivendas, indica que o stock de vivendas galego, que estimabamos en 35.000 a finais de 2011, se está a reducir de xeito significativo; se ben a parte mala desta noticia é que iso se debeu non ao pulo da demanda, senón á fortísima caída da oferta nos últimos anos (cadros 4, 5, 8 e 9 e gráficos 5, 6, 7 e 8.). Dadas as malas expectativas económicas e as restricións financeiras, a única vía para absorber o stock é mediante os prezos, que deben seguir axustándose á baixa para incentivar a minguada demanda de vivenda.

Como resposta á situación de exceso de oferta e retracción da demanda, as tendencias deflacionistas da vivenda española e galega aceleráronse en 2012. Segundo

Gráfico 9

Prezo medio da vivenda nas sete cidades galegas (€/m²)

as estimacións de ATASA, a vivenda libre en España, cun prezo medio de 1588 euros/m², abarataouse un 8,7% en 2012 e esta tendencia mantense no primeiro trimestre de 2013 cunha redución do custo do 7,9%. En Galicia o prezo medio en 2012 foi de 1264 euros/m², o que supón unha caída interanual do 9,3%, e a tendencia fréase lixeiramente nos primeiros tres meses de 2013, cunha variación do -6,7%. Segundo as series de ATASA, (cadros 12 e 13) o prezo da vivenda española caeu un 27% desde os seus máximos que se sitúan no ano 2008, mentres que para Galicia o descenso desde os prezos máximos, tamén alcanzados no ano 2008, rolda o 21%. A provincia que máis axustou os seus prezos é a de Pontevedra, cun descenso de case o 30%, mentres que en Ourense a caída é só do 15%, colocándose A Coruña e Lugo entre estes dous extremos con declives do 21,5% e do 24%, respectivamente. Segundo estimacións publicadas na *Revista Galega de Economía*,³ os prezos tanto de Galicia como de España no seu conxunto aínda deben reducirse máis para se adaptaren aos niveis de renda medios da poboación. Nos datos de ATASA obsérvase unha aceleración da caída ao longo dos sucesivos trimestres de 2012, tanto en Galicia coma en España. Dentro de Galicia resultan especialmente deflacionarias as provincias de Lugo e Pontevedra con

³ VILAS FERNÁNDEZ, Manuel: «O mercado inmobiliario galego», *Revista Galega de Economía*, vol. 21, núm. 2 (decembro 2012), pp. 297-320.

Cadro núm. 14

Índice de Prezos da Vivenda. Taxas de variación interanual (%)

	2011	2012	2012			
			I trim.	II trim.	III trim.	IV trim.
Galicia						
Xeral	-5,1	-13,0	-11,1	-12,7	-15,3	-12,6
Vivenda nova	-3,9	-12,3	-10,5	-12,0	-14,4	-12,1
Vivenda usada	-7,3	-14,3	-12,6	-14,1	-17,0	-13,4
España						
Xeral	-7,4	-13,7	-12,6	-14,4	-15,2	-12,8
Vivenda nova	-5,2	-12,3	-11,8	-12,8	-13,6	-10,9
Vivenda usada	-9,4	-14,8	-13,3	-15,7	-16,4	-14,0

Fonte: INE

descensos medios comprendidos entre o 12% e o 13% en 2012.

As estimacións de ATASA do prezo da vivenda nova para Galicia non ofrecen demasiadas garantías polo baixo número de taxacións nas que se basean. Como alternativa, a Sociedade de Taxación (ST) ofrece estimacións para o prezo da vivenda nova en capitais de provincia que complementan as carencias de ATASA. Segundo a ST, en 2012 o prezo medio da vivenda nova en capitais españolas era de 2249 euros/m² e para Galicia o custo ascendía a 1573 euros/m². Segundo esta serie, estas cifras supoñen unhas caídas do 6,2% para España e do 4,2% para Galicia, que resultan

excesivamente moderadas para a situación de escaseza de demanda do mercado. No gráfico 9 recóllense as estimacións da Sociedade de Taxación para o valor da vivenda nova nas sete cidades galegas máis importantes. A cidade de vivenda máis cara, segundo a ST, é a da Coruña, cun prezo de 1720 euros/m², seguida por Vigo, Ourense e Santiago, sendo a vivenda nova ferrolá a máis accesible cun custo de 1230 euros/m². Canto ás tendencias dos prezos, a vivenda nova compostelá é a que experimenta unha maior deflación (-7,4%), mentres que as restantes capitais móvense entre o -3,3% de Vigo e o -4,8% de Lugo.

Os cadros 10 e 14 proporcionan outros estimativos do valor das vivendas intercambiadas no mercado. No cadro 10 móstrase o valor medio das transmisións inmobiliarias de vivenda libre declarado nos documentos formalizados nas notaría. En Galicia o valor medio declarado nas transmisións realizadas en 2012 foi de 123.376 euros, o que significa un descenso do 7,2% respecto a 2011; en España o valor medio declarado de cada vivenda vendida ante notario foi de 145.843 euros, que supón un descenso do 11,5% interanual. Tomando como referencia os valores notariais de transmisión, o INE calcula un índice de prezos de vivenda libre e usada por comunidade autónoma mostrado no cadro 14. Aínda que este indicador non proporciona o custo por m², é unha alternativa para avaliar a evolución do custo da vivenda. Nos dous últimos anos o Índice de Prezos da Vivenda formula unha maior baixada de prezos que o estimado polas fontes vistas anteriormente. Segundo este estimativo, o custo da vivenda reduciuse un 13,7% en España e un 13% en Galicia en 2012, sendo a vivenda usada algo máis deflacionaria que a nova.

Por outra parte, a *Estatística Rexistral Inmobiliaria*, editada polos rexistradores de España, ofrece tamén unha panorámica contractiva dos valores de mercado. Segundo esta publicación, o importe medio do crédito hipotecario por transacción de vivenda reduciuse un 11,1% en Galicia e un 9,6% en España. E a caída da contía do crédito inmobiliario por m² adquirido diminuíu un 13,1% en Galicia e un 17% en España.

Cadro núm. 15

Accesibilidade á vivenda (referida á compra dunha vivenda de 100 m²)

	Anos de salario necesarios para a compra dunha vivenda		Proporción da renda familiar que hai que pagar por un crédito de 25 anos (%)			
	Galicia	España	Un salario		Salario ponderado	
	Galicia	España	Galicia	España	Galicia	España
2008	8,64	9,77	53,31	60,35	33,32	40,23
2009	7,48	8,60	36,04	41,49	22,53	27,66
2010	7,30	8,19	32,68	36,67	21,78	26,19
2011	6,96	7,65	33,35	36,68	23,82	28,21
2012	6,51	7,03	31,31	33,79	23,19	27,03

Fontes: Ministerio de Fomento, Índice de Custos Laborais (INE) e elaboración propia

Estas taxas de diminución non se poden identificar directamente coa caída de prezos, porque nelas tamén intervén a contracción do coeficiente de cobertura do crédito respecto ao custo total. Non obstante, resultan reveladoras do proceso deflacionista existente nos mercados de vivenda. A pesar de que todos os indicadores apuntan a unha acelerada retracción de prezos no último ano, a vivenda española aínda parece ser demasiado cara en relación cos niveis medios de renda familiar.

No cadro 15 calcúlanse dous tipos de índices de accesibilidade á vivenda:⁴ nun tense en conta o prezo da vivenda en termos de anos de salario necesarios para pagala, mentres que o indicador de accesibilidade financeira relaciona o custo do crédito hipotecario coa renda familiar. O cociente PR, ou relación prezo da vivenda/renda salarial, sinala que en 2012 en Galicia se necesitaban seis anos e medio de traballo para pagar unha vivenda de 100 m². Esta proporción supón unha redución do custo real de case medio ano de salario respecto a 2011. O custo real dunha vivenda en España en 2012 equivalía ao salario bruto íntegro de sete anos, o que supón unha redución de oito meses de traballo respecto a 2011. Aínda que en termos reais o valor da vivenda está a caer debido á redución de prezos, a *ratio* prezo/renda aínda esta moi por enriba dos seus valores de longo prazo. A finais do século pasado o cociente PR situábase en valores próximos a 4 para o conxunto de España e no ámbito do 4,5 para Galicia; é dicir, en Galicia o sobrecusto real da vivenda sería de dous anos de salario e de tres no conxunto de España. Para que o valor real das vivendas se aproxime ás *ratios* de longo prazo, os prezos da vivenda aínda deben reducirse no ámbito do 25% para España e do 16% para Galicia, supoñendo que os ingresos familiares se manteñan constantes.

⁴ No cadro 15 calcúlase a proporción de renda que unha familia debe dedicar á compra dunha vivenda de 100 m² construídos. Valórase o importe das cotas dun crédito de vinte e cinco anos financiando o 80% do importe da vivenda ao prezo medio de cada ano. O custo da vivenda estimouse a partir das series de prezos do Ministerio de Fomento e os ingresos familiares obtivéronse da *Encuesta Trimestral de Coste Laboral* elaborada polo INE.

A accesibilidade financeira á vivenda mostra que unha familia galega perceptora dun só salario debe dedicar o 31,3% da súa renda ao pagamento das cotas. Esta proporción elévase ao 33,8% para o conxunto de España (cadro 15). Tendo en conta que, por termo medio, unha familia percibe algo máis dun salario, realízase o mesmo cálculo respecto ao salario ponderado, obtendo que a proporción de renda familiar destinada ao pagamento se reduce ata o 23,2% para Galicia e o 27% para España. En 2012 a accesibilidade financeira mellorou só lixeiramente respecto a 2011. Por unha parte, a caída de prezos e a pequena redución do tipo hipotecario medio (gráfico 7) mellora a accesibilidade, pero, por outra, o aumento da precariedade no emprego debilita os ingresos familiares. A accesibilidade galega sitúase nos niveis do ano 2000, cando comezaba a grande expansión inmobiliaria, mentres que a accesibilidade española equivale á existente en 2004, xa en plena burbulla. Non obstante, as expectativas actuais son ben distintas das existentes naqueles anos. A estimación financeira do esforzo teórico perdeu relevancia no actual escenario de crise. Os tipos de xuro están anormalmente baixos e as entidades bancarias estiman o esforzo para tipos de longo prazo e, ademais, os pasivos do seu balance forzan o sistema bancario a realizar importantes restricións cuantitativas de crédito. De modo que, aínda que en termos teóricos a capacidade de afrontar o pagamento mellorou, a realidade é que o acceso ao crédito está fortemente restrinxido e iso prexudica aínda máis á demanda. A caída de prezos, pois, parece ser o único mecanismo libre para mellorar a accesibilidade á vivenda e recuperar o mercado a medio prazo.

Demanda pública de obras

Segundo as estimacións de SEOPAN, no ano 2011 o importe total licitado polo conxunto das administracións públicas españolas foi de 7,44 mil millóns de euros. Esta cifra significa só algo máis da metade da licitación total en 2011, ano en que, á súa vez, a demanda de obras dividira por dous a de 2010. En termos reais a licitación española de 2012 supón unha redución do 45,3% e a caída repártese uniformemente entre as obras civís e a edificación, sendo os investimentos da Administración central os que se contraen en maior medida (-58%). En termos relativos, en 2012 a licitación por habitante redúcese ata 165 euros por español, o que representa 147 euros menos que en 2011. Estas cifras mostran claramente a crise económica e financeira das administracións públicas españolas; non obstante, Galicia, xunto co País Vasco, consegue limitar en 2012 os efectos negativos das restricións estatais de gasto (cadros 16, 17 e 18 e gráficos 10, 11 e 12).

O importe das obras licitadas en Galicia en 2012 foi de 1,44 mil millóns de euros, segundo as estimacións de SEOPAN. Esta cifra representa un descenso real do 7,3% respecto aos 1,55 mil millóns de 2011. Esta caída é moito menor que a experimentada no conxunto de España, de modo que en 2012 a obra pública galega constitúe o 19,3% de toda a demanda de obra pública en España. A obra civil, con 1,33 mil millóns de

Cadro núm. 16

Licitación oficial en Galicia

	Miles de euros			Taxa de variación anual Galicia (%)*		Taxa de variación anual España (%)*	
	2010	2011	2012	2011/2010	2012/2011	2011/2010	2012/2011
Edificación	501.143	202.933	101.050	-60,80	-50,00	-62,24	-48,24
Obra civil	1.361.927	1.352.871	1.336.949	-5,24	-1,13	-41,37	-44,16
Administración central	695.244	1.088.070	1.253.104	51,04	15,51	14,07	-57,93
Administración autonómica	574.215	264.519	89.924	-55,54	-65,90	-62,73	-38,14
Administración local	593.610	203.215	94.971	-66,96	-53,13	-69,65	-29,92
Total	1.863.070	1.555.804	1.437.999	-19,41	-7,30	-49,70	-45,35
Galicia/España (%)	7,11	11,39	19,32				

* Euros constantes.

Fonte: SEOPAN

Cadro núm. 17

Licitación (en miles de euros). Ano 2012

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra
Edificación	39.990	13.129	17.043	30.888
Obra civil	148.358	26.362	1.008.330	130.892
Administración central	104.036	18.719	992.649	114.693
Administración autonómica	36.435	13.860	18.021	21.609
Administración local	47.877	6.913	14.704	25.478
Total	188.348	39.492	1.025.374	161.780
% sobre o total de Galicia	13,10	2,75	71,31	11,25
Taxa de variación 2012/2011 (euros constantes) (%)	-6,51	-71,29	30,12	-43,18

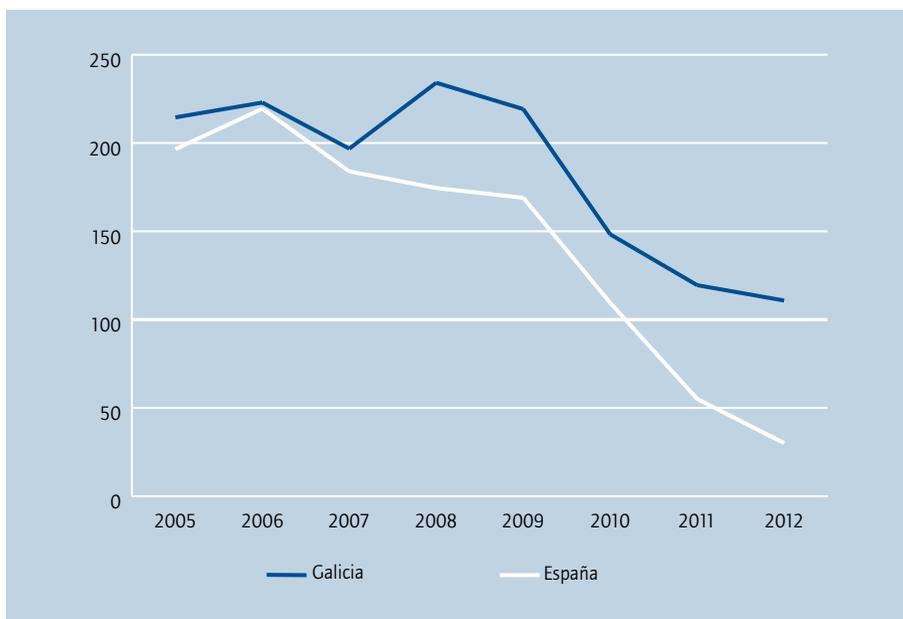
Nota: En 2012 a licitación asignada a varias provincias ascende a 23,005 millóns de euros.

Fonte: SEOPAN

euros, absorbe o 93% do gasto galego, correspondendo o 7% restante á edificación. Por outro lado, a obra civil concéntrase nun 75% na provincia de Ourense, que recibe mil millóns de euros en 2012, sendo a única provincia, que ve aumentar o volume licitado (30,1%). As restantes provincias, non afectadas, como Ourense, polas obras ferroviarias, ven reducir os seus niveis de demanda pública nun rango que vai desde o -71,3% de Lugo ata o -6,5% da Coruña, pasando polo -43,2% de Pontevedra (taxas de variación reais, cadro 17). Descompoñendo o investimento por administracións, a Administración central realizou o 87% da licitación total, con 1,2 mil millóns de euros,

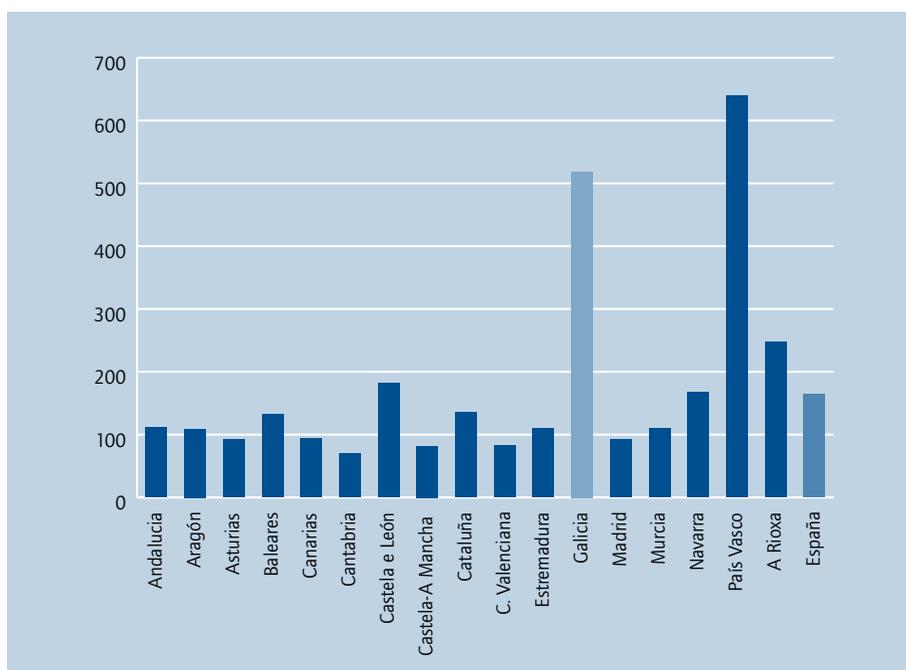
Gráfico 10

Licitación oficial. Valores deflactados (Base 2000 = 100)

Gráfico 11

Licitación nas comunidades autónomas (euros por habitante). Ano 2012

Cadro núm. 18

Licitación por habitante e km². Ano 2012

	Euros/Habitante	Euros/ km ²
Andalucía	111,5	10.293,5
Aragón	108,9	2.961,6
Asturias	92,4	9.402,4
Baleares	132,2	27.178,5
Canarias	93,4	26.003,9
Cantabria	70,1	7.591,3
Castela e León	182,2	4.893,1
Castela-A Mancha	81,6	2.037,8
Cataluña	135,2	30.537,5
C. Valenciana	82,9	17.384,4
Extremadura	109,5	2.868,8
Galicia	518,7	48.855,0
Madrid	92,6	70.448,7
Murcia	109,4	13.459,8
Navarra	167,2	9.721,3
País Vasco	639,8	188.730,1
A Rioxa	247,4	15.185,1
Ceuta e Melilla	235,1	1.073.057,9
España	164,7	14.743,8

Fontes: SEOPAN e INE

augmentando o seu gasto un 15,5% real, mentres que a demanda de obras por parte das administracións autonómica e local descendía un 65,9% e un 53,1%, respectivamente. Así, pois, só a magnitude das obras de conexión ferroviaria coa meseta explica que Galicia se salvase do derrubamento da obra pública española en 2012.

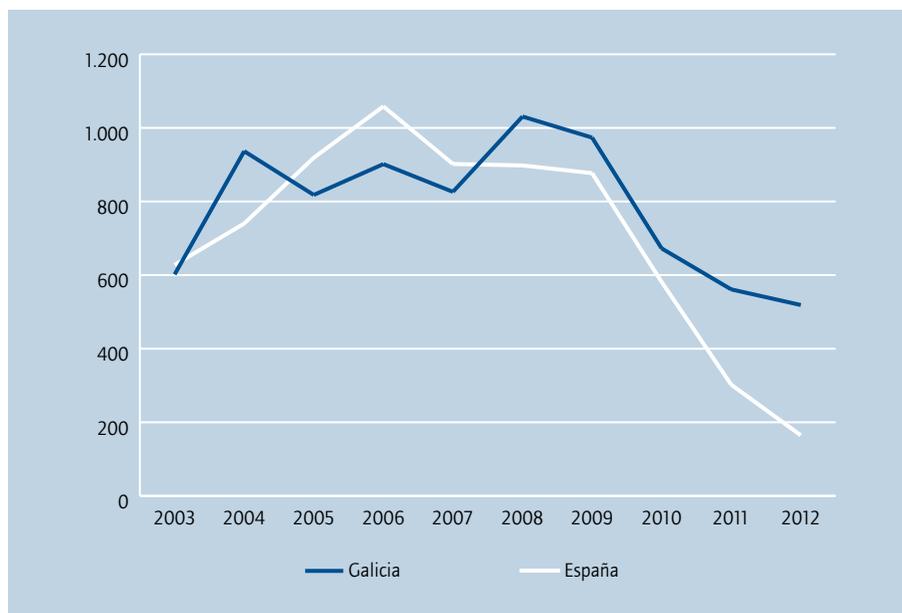
A licitación per cápita en Galicia foi de 519 euros en 2012, o triplo da media española, e só foi superada polos 640 euros licitados por habitante do País Vasco (cadro 18 e gráfico 11). Con todo, aínda que desde o ano 2008, a licitación por galego supera a media española, a tendencia do gasto público é fortemente decrecente (gráficos 10 e 12).

Para 2013 as expectativas dos investimentos públicos non poden ser favorables polas restricións que se observan nos presupostos das administracións públicas. Para o conxunto de España os investimentos reais previstos polo Goberno central para 2013 ascenden a 5,9 mil millóns de euros, que supoñen un descenso do 24% nominal respecto ao presuposto de 2012; o Ministerio de Fomento, principal ente investidor, con 2,5 mil millóns, experimenta unha caída nominal do 25,5% respecto a 2012. En

Gráfico 12

Evolución da licitación (euros correntes por habitante)

Galicia, os presupostos xerais do Estado para 2013 prevén uns investimentos reais por importe de 267 millóns de euros, que supoñen un descenso do 32,7% nominal respecto aos presupostos de 2012. O Ministerio de Fomento reduce os seus investimentos en Galicia ata 236 millóns de euros, que representan unha caída do 33,4% nominal. Dentro da estrutura de gasto do Ministerio de Fomento, a Dirección Xeral de Estradas, con 227 millóns, reduce os seus investimentos presupostados nun 16,7% e a Dirección Xeral de Ferrocarrís comprime de 79 a 7 os millóns de euros a investir en Galicia en 2013. De maneira que en 2013 o gasto central xa non actuará de colchón na mesma medida que en 2012. Por outra parte, os investimentos reais presupostados pola Xunta de Galicia para 2013 ascenden a 699,1 millóns de euros, o que supón un descenso do 5,5% respecto a 2012. Así pois, as perspectivas sobre a demanda de obras públicas non son positivas, o cal, unido á depresión do mercado da vivenda, formula un futuro difícil para o sector construtor nos próximos anos.

VI. Servicios

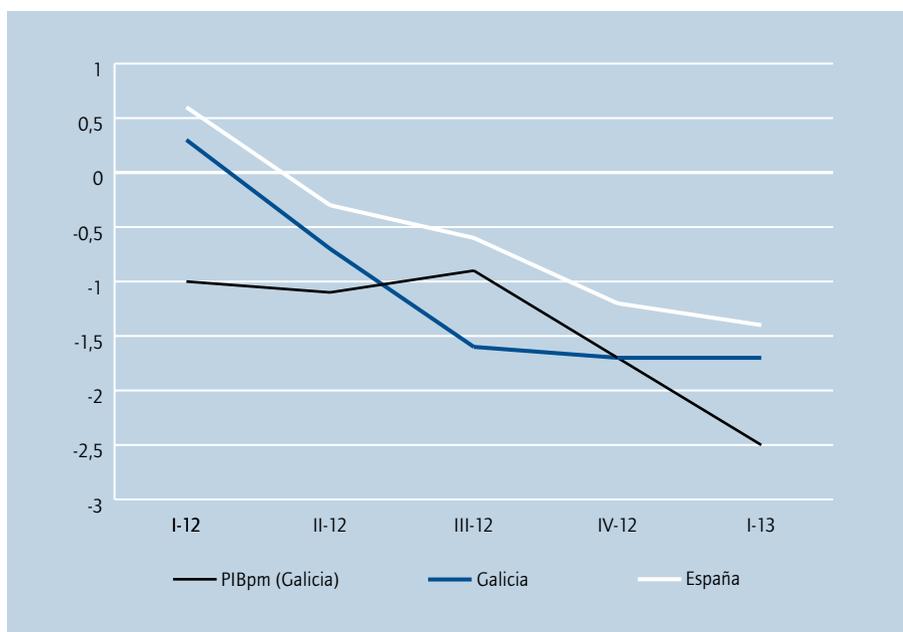
Os servizos en Galicia no ano 2012

De acordo coa información dispoñible, aínda provisoria, por vez primeira nos últimos tres exercicios o VEB dos servizos rexistrou unha contracción do -0,9% en Galicia. O perfil trimestral da actividade amosa o ritmo seguido por este descenso cun primeiro trimestre de signo lixeiramente positivo (0,3%), seguido dunha caída continuada nos tres trimestres seguintes, para rematar o ano en recesión, cunha taxa de variación intertrimestral do -1,7%, que iguala á rexistrada polo PIB a prezos de mercado. Ambas as medidas en índices de volume encadeados e corrixidos dos efectos da estacionalidade e o calendario.

En particular, entre as causas que explican semellante comportamento, hai que subliñar o descenso continuado do consumo nos fogares e ISFLSF (-2,2%), que foi máis intenso no 2012, como resultado da confluencia de factores de carácter transitorio

Gráfico 1

Variación do VEB nos servizos. Taxa de variación interanual (en %)

e a dureza dos efectos provocados pola longa duración desta crise. Os primeiros, producidos pola política de consolidación fiscal do Goberno como foi a subida de tipos do IVE no mes de setembro e do IRPF, ou a supresión da paga extraordinaria de decembro dos empregados públicos. Estes factores engadíronse a outros que, de modo persistente, veñen lastrando o gasto das familias desde o comezo da crise, como a perda de poder adquisitivo ou a debilidade do mercado de traballo. As medidas de austeridade da Xunta de Galicia, coa conseguinte caída do consumo público (-3,2%), contribuíron tamén de modo significativo ao retroceso dos gastos en consumo final (-2,4%).

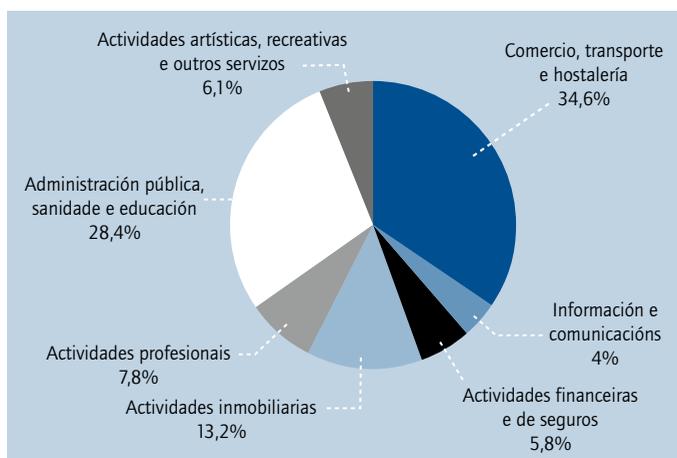
Un dos obxectivos do cambio de base nas contas da economía de Galicia que fixo o IGE foi «adaptar as estimacións aos cambios estruturais que se producen na economía» e entre estas era evidente que facía falta mellorar o coñecemento do sector terciario que supón máis do 60% do VEB da produción de Galicia. Seguindo as recomendacións do Sistema Europeo de Contas (SEC-95) a partir do ano base 2008 «todas as fontes de información conxunturais e estruturais que inclúan a rama de actividade como variable de clasificación fano acorde á nova CNAE-2009, denominación adoptada pola nova clasificación en España». Como subliña o propio instituto, entre os moitos cambios que incorpora esta clasificación, merece destacar que «acentúa o seu foco no sector servizos, pero unha análise pormenorizada pon de manifesto cambios que impiden facer unha comparación estrita entre agrupacións de actividades coas dúas CNAE».

Agora xa podemos coñecer, aínda que sexa con carácter de avance, a evolución trimestral das sete ramas nas que a CNAE-2009 subdivide o macrosector dos servizos. Mais, previamente, convén coñecer cal é a importancia de cada unha delas no agregado terciario. No gráfico 2 aprecíase como máis da metade do seu VEB vén xerado das actividades do comercio, o transporte e a hostalería, así como no sector das administracións públicas. As actividades profesionais seguen en importancia xa que chegan o 13%, mentres que as tres ramas restantes supoñen en conxunto o 16% do VEB terciario. Polo tanto, a proporción do sector que non está suxeita ao mercado supón o 29%, mentres que o 71% restante comprende aquelas actividades que si o están.

Para estas ramas de actividade, os indicadores dispoñibles suxiren un verdadeiro descenso da actividade a partir do primeiro trimestre de 2012 no comercio, transporte e hostalería (-3,7%) e na información e as comunicacións (-3,2%) ata pechar o exercicio con valores inferiores ao 3% durante o cuarto trimestre. Ao seren algunhas destas ramas de apoio á produción, pódese dicir que no ano 2012 esgotaron a súa

Gráfico 2

Estrutura do VEB dos servizos por ramas en Galicia. Ano 2012

Cadro núm. 1

VEB nas ramas dos servizos. Taxa de variación interanual (en %)

Índices de volume encadeados e corrixidos dos efectos de estacionalidade e calendario

	2010	2011	2012	IV trim. 2012	I trim. 2013
Servizos	2,2	1,2	-0,9	-1,7	-2,5
Comercio, transporte e hostalería	5,8	1,5	-2,4	-4,2	-5,4
Información e comunicacións	0,3	0,9	-2,8	-4,4	-5,6
Actividades financeiras e de seguros	4,8	0,8	1	-0,7	-5,5
Actividades inmobiliarias	-0,4	1,1	0,9	0,7	0,3
Actividades profesionais	-2,8	1,7	-0,7	-0,4	-1,3
Administración pública, sanidade e educación	1,2	1,2	-0,9	-1,8	-0,6
Actividades artísticas, recreativas e outros servizos	-1,0	-0,9	2,4	4,7	4,8

Fonte: IGE

capacidade de resistencia aos efectos da crise, despois do longo período de recesión da industria e a construción. Noutro extremo as actividades artísticas, recreativas e outros servizos (4,7%) e as inmobiliarias (0,7%) pecharon o último trimestre de 2012 con valores positivos. Finalmente, as actividades profesionais (-0,4%) e sobre todo a Administración pública, sanidade e educación (-1,8%) acusaron os efectos dos recortes aplicados como consecuencia da política de consolidación fiscal executada polo Goberno da comunidade autónoma.

Polo que respecta ao mercado laboral, 2012 pechou con 764.500 ocupados nos servizos, unha cifra que traduce unha taxa de terciarización do mercado de traballo galego do 74,5%. No gráfico 3 pódese apreciar o verdadeiro descenso da ocupación nos servizos que se produciu tanto na economía española como na de Galicia. Semellante ritmo de destrución neta de postos de traballo experimentou unha leve moderación no terceiro trimestre, para pechar o exercicio cunha perda neta de 33.700 ocupados segundo a *Encuesta de Población Activa* (EPA).

Para facérmolos unha idea da magnitude do descenso da ocupación no sector terciario no ano 2012 basta comparar a redución experimentada na cifra de ocupados de ambos sexos entre o cuarto trimestre de 2008 e o mesmo período de 2012 (-58.100), coa perda de ocupados rexistrada entre o cuarto trimestre de 2011 e 2012 (-33.700). E dicir máis da metade (58%) dos ocupados que se perderon nas actividades terciarias desde o comezo da crise concéntranse no mencionado exercicio. O mesmo ocorre no conxunto da economía española, onde incluso o peso da ocupación que se destruíu en 2012 representa o 62% dos 972.800 ocupados que desapareceron nas actividades terciarias desde o ano 2008.

Gráfico 3

Ocupados nos servizos. Taxa de variación interanual (en %)

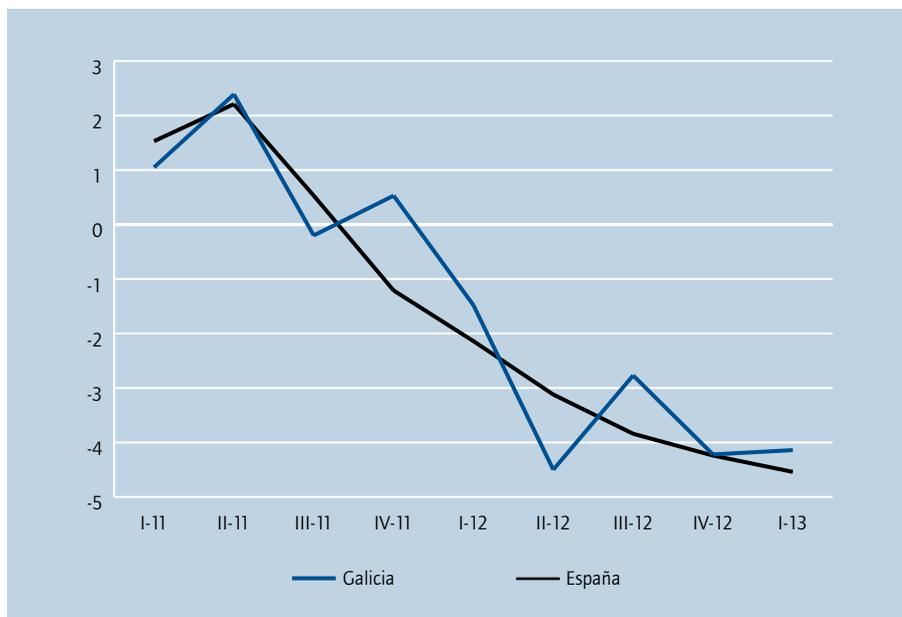
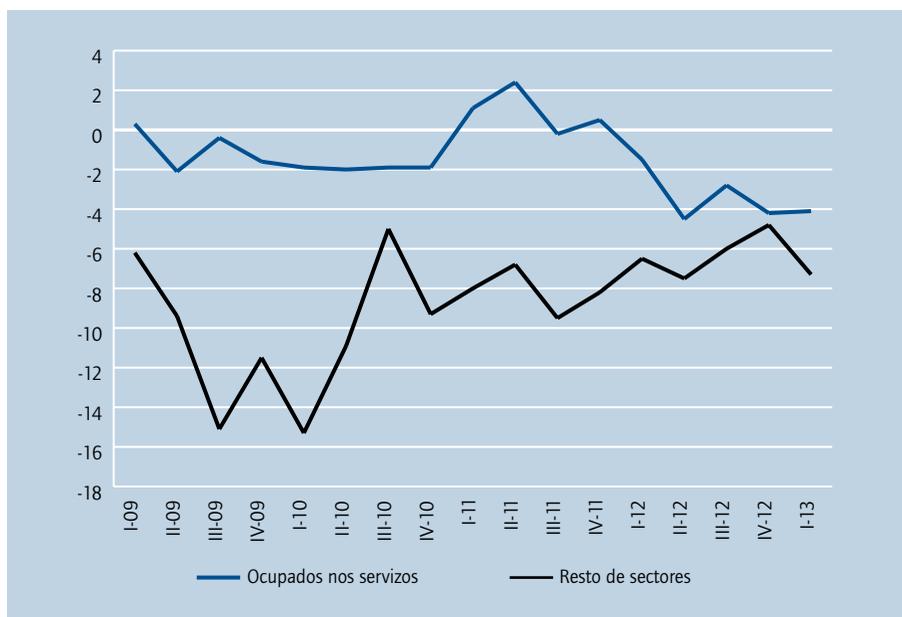

Gráfico 4

Taxa de variación interanual dos ocupados en Galicia (en %)

A comparación co comportamento rexistrado polos restantes sectores de actividade, representada no gráfico 4, explica o incremento no índice de terciarización da ocupación en Galicia, no ano 2012, en máis de 7 puntos porcentuais.

Así, o descenso do emprego industrial e da construción, que chegou a superar taxas do 15% ao comezo da crise, non foi acompañado polas ramas dos servizos que mantiveron unhas taxas de descenso ao redor do 2% ata o cuarto trimestre de 2010. E incluso chegaron a experimentar un lixeiro ascenso positivo no primeiro semestre do ano 2011. Non obstante, é a partir do primeiro trimestre de 2012 cando se producen as maiores taxas de destrución na cifra de ocupados. En cambio nos restantes sectores da economía galega, que acusaron desde o principio o impacto da crise, amosaron unha moderación no seu ritmo de destrución da ocupación ao longo do ano 2012, ata practicamente converxer cos servizos no cuarto trimestre de 2012 cunha taxa do -4,7%. No primeiro trimestre de 2013 serán os ocupados no restos dos sectores os que experimenten unha importante recaída (-7,3%), mentres a ocupación nos servizos practicamente se mantén no mesmo ritmo de destrución (-4,1%)

Por ramas de actividade, a caída da ocupación acentuouse nos servizos de non mercado, nos que a destrución de emprego acadou unha cifra récord de 18.500 (-7,9%), atenuándose, pola contra, nas ramas da economía de mercado, segundo se pode apreciar nas cifras representadas no cadro 2. En concreto as dúas ramas de servizos máis vencelladas á produción industrial, comercio, hostalería e transporte, así como os servizos de información e comunicacións experimentaron un crecemento positivo na súa cifra de ocupados, mentres que as actividades profesionais rexistraron un descenso de 10.400 ocupados, unha cifra equivalente á que sufriron as actividades artísticas e recreativas (-9.600). Finalmente, as actividades inmobiliarias continuaron, un exercicio máis, o seu descenso cifrado en 2012 en 1200.

Cadro núm. 2

Variación da ocupación nas ramas do sector de servizos. CNAE-2009

	IV trim. 2012/2011	% variación
Comercio, transporte e hostalería	1.600	0,5
Información e comunicacións	5.300	27,0
Actividades financeiras e de seguros	300	1,4
Actividades inmobiliarias	-1.200	-34,3
Actividades profesionais	-10.400	-12,3
Administración pública, sanidade e educación	-18.500	-7,9
Actividades artísticas, recreativas e outros servizos	-9.600	-6,7
Total servizos	-32.500	-4,1

Fonte: IGE, Encuesta de Población Activa

Para seguir o comportamento que tivo o emprego no sector terciario nas provincias galegas, recorreremos aos datos de paro rexistrado (gráfico 5) observado nas catro provincias galegas no último período anual referido ao mes de maio de 2013. Esta información máis recente permite analizar a súa evolución no primeiro cuadrimestre do ano 2013 para o que se ten elaborado o cadro 3.

Como se aprecia neste gráfico, no último período anual o paro rexistrado nos servizos aumenta significativamente nas catro provincias galegas ata totalizar un incremento de 15.287 parados inscritos nas oficinas do Servizo Público de Emprego (SPE). En contraste con esta evolución negativa do mercado de traballo no sector terciario, pódese observar como tanto nos outros sectores como no colectivo de parados sen emprego anterior, o paro decrece nas catro provincias galegas, se ben nunha contía incapaz de compensar o aumento do paro nos servizos.

Como se pode apreciar, os datos referidos ao mes de maio, comparados co mes anterior, trasladan o aumento estacional da actividade terciaria característico destas datas. A cifra de parados nos servizos decrece nas catro provincias galegas con taxas de variación intermensuais que van desde o -2,9% de Lugo ata o -1,7% da provincia da Coruña, que é a que rexistra o menor descenso. Hai que subliñar este mellor comportamento da actividade terciaria en 2013, sobre todo se a comparamos cos anos anteriores. Así, en 2010 o paro rexistrado nos servizos no mes de maio descendeu en 3529 en relación ao mes de abril; en 2011 diminuíu en 2484 e en 2012 aumentou en 615.

Neste comezo do ano 2013, os indicadores de demanda, aínda moi incompletos, mostran a súa incapacidade para se recuperar dos niveis de debilidade dos últimos meses de 2012, ou mesmo empeoran a situación. Así, o índice das vendas polo miúdo entre xaneiro e marzo rexistra unha caída do 10,9% para o conxunto de España, mentres que Galicia, cun descenso do 12,8%, ocupa a terceira posición no *ranking* das comunidades autónomas que peores resultados tiveron, precedida por Madrid (-12,9%) e polo País Vasco que, cunha caída do 15,3%, lidera a diminución das vendas.

As matriculacións de turismos moderaron a caída rexistrada en 2012 (-14,4%), mais continúan en Galicia sen recuperar a senda de valores positivos, cun descenso

Cadro núm. 3

Variación intermensual do paro rexistrado. Maio de 2013

	Servizos		Outros sectores		Sen emprego anterior		Total	
	Número	%	Número	%	Número	%	Número	%
A Coruña	-1.178	-1,7	-769	-2,0	17	0,2	-1.930	-1,7
Lugo	-525	-2,9	-166	-1,8	-46	-1,9	-737	-2,5
Ourense	-415	-2,3	-217	-2,0	-33	-1,2	-665	-2,1
Pontevedra	-1.901	-2,8	-1.386	-3,6	46	0,5	-3.241	-2,8
Galicia	-4.019	-2,4	-2.538	-2,6	-16	-0,1	-6.573	-2,3

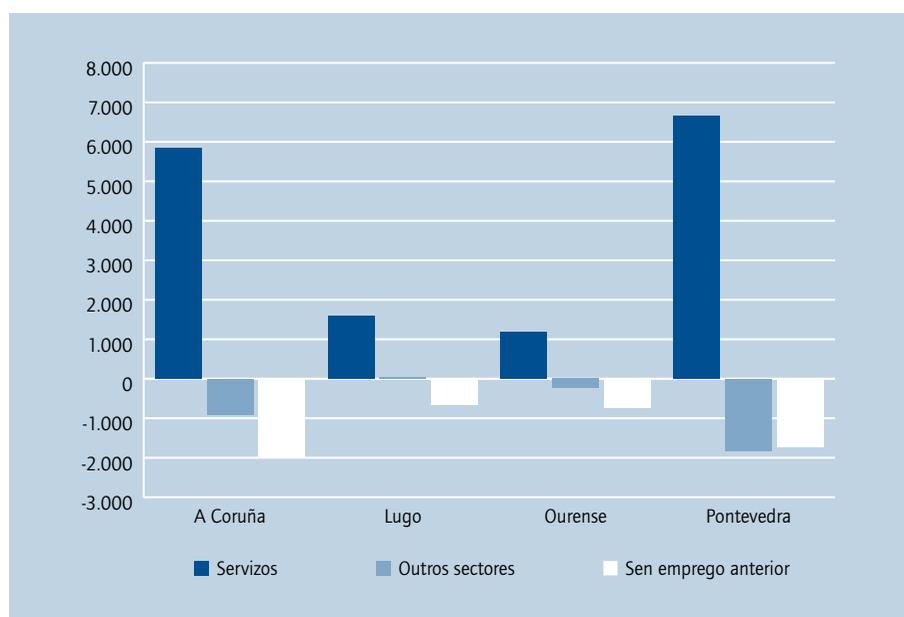
do 3,2% nos catro primeiros meses do ano 2013. Como xa se comentou, a debilidade da renda real dispoñible, moi erosionada pola caída do emprego, polos recortes salariais no sector público e polos aumentos de impostos están lastrando a necesaria recuperación do consumo privado, que rexistra unha caída no primeiro trimestre de 2013 do 3,5%.

O descenso nas estadias do sector hoteleiro galego no ano 2012 (-7%) estivo propiciado en boa medida pola forte caída da demanda turística interna, posto que a demanda internacional tivo unha evolución positiva, incrementándose tanto as chegadas de turistas internacionais como o número de viaxeiros estranxeiros aloxados nos establecementos hoteleiros da comunidade. Un fenómeno que continúa mellorando no primeiro cuadrimestre de 2013 segundo reflicte a *Encuesta de Ocupación Hotelera*. No conxunto de España as entradas de turistas estranxeiros e as estadias hoteleiras creceron en taxa interanual no período xaneiro-abril un 0,2% e un 0,9%, respectivamente. En Galicia, no mesmo período, as taxas foron do 3,3% e o 4% respectivamente para os visitantes procedentes do exterior.

Finalmente, a evolución dos prezos ao longo do ano 2012 confirma a moderación que vén sendo característica no sector servizos desde o mes de xullo de 2010, cando o diferencial de prezos co índice xeral sen tabaco tiña signo positivo. Despois da suba dos tipos do IVE no mes de setembro, que se trasladan aos prezos tal e como se aprecia no gráfico 6, este diferencial inverte o signo nos meses de marzo e abril de 2013.

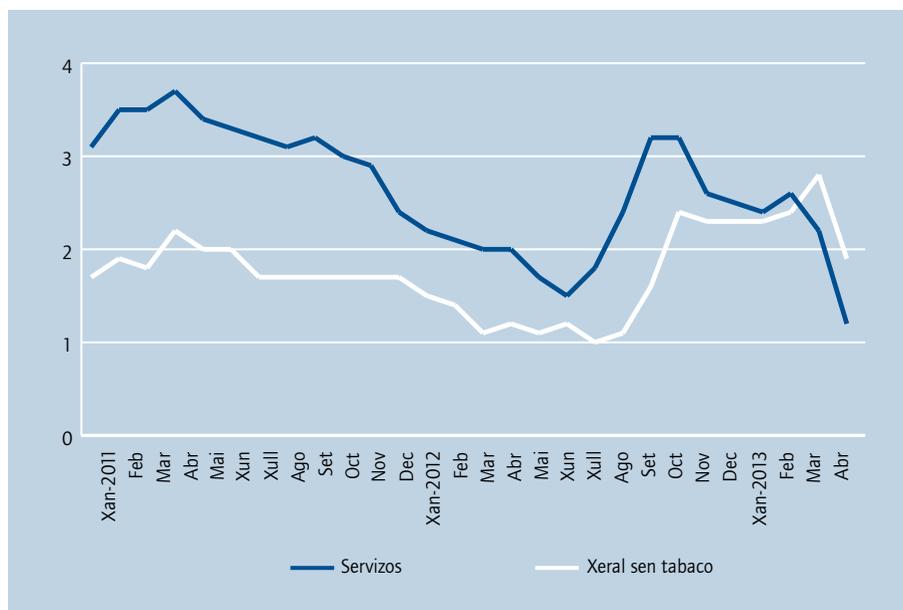
Gráfico 5

Variación do paro rexistrado no último período anual en Galicia. Maio de 2013

Gráfico 6

IPC en Galicia. Taxa de variación interanual (en %)

En resumo os indicadores dispoñibles referidos á evolución do sector servizos no primeiro trimestre de 2013 debuxan un panorama moi similar, cando non peor que o descrito para o ano 2012. A actividade creceu menos en Galicia que no conxunto de España neste período. Porén, e segundo os datos da CNTR, no primeiro trimestre de 2013 o ritmo de destrución de postos de traballo a tempo completo nos servizos en España mantense no mesmo nivel que a finais de 2012 (-3,5%), mentres que en Galicia este descenso foi lixeiramente inferior (-1,7%). Canto aos prezos, a debilidade da demanda de consumo fai previsible que se manteña a súa estabilidade nos servizos durante o resto do ano.

No ámbito das políticas económicas a Xunta de Galicia puxo en marcha distintas iniciativas ao longo do ano 2012 destinadas a aplicar as directrices de liberalización das actividades dos servizos. Unha vez aprobado o Real Decreto Lei 20/2012 do 13 de xullo con medidas para garantir a estabilidade orzamentaria e fomentar a competitividade, a Xunta de Galicia no ámbito das súas competencias en materia de comercio interior procedeu a unha nova regulación da coñecida como segunda licenza para a apertura de establecementos comerciais baixo o formato de grandes superficies. Esta nova regulación establece que unicamente precisará autorización comercial autonómica a instalación, a ampliación e o traslado dos establecementos comerciais individuais ou colectivos que, destinándose ao comercio retalista de calquera clase de artigos, teñan unha incidencia ambiental, territorial, urbanística e no sistema viario

que transcenda o termo municipal en que se localicen, pola súa magnitude, importancia e características. Suprímese así a motivación baseada no seu impacto económico sobre os negocios xa existentes na zona. O resto dos establecementos xa non precisan dunha licenza previa para a súa apertura, realizando a Administración as oportunas comprobacións do cumprimento das disposicións vixentes a posteriori.

Adecurar a normativa galega en materia de horarios comerciais á normativa básica establecida polo Real Decreto Lei 20/2012, foi tamén outro dos obxectivos da modificación da Lei 13/2006 de Comercio de Galicia. Dispón dun horario global comercial máximo de noventa horas durante o conxunto de días laborables da semana e un número máximo de dez domingos e festivos para que os establecementos comerciais poidan permanecer abertos ao público.

No Consello de Ministros do 7 de xuño de 2013 aprobouse o Plan Integral de Apoio á Competitividade do Comercio Minorista 2013 co obxectivo de impulsar a competitividade deste importante sector. O plan pon o acento no comercio polo miúdo, o segmento que sofre con maior dureza os efectos da caída do consumo privado nos dous últimos anos. En total, o plan contempla unhas trinta medidas dotadas cun fondo de 30 millóns de euros en condicións moi favorables para financiar proxectos comerciais. Entre os seus principais obxectivos está fomentar a incorporación do pequeno comercio ás vendas por internet, así como a dinamización de mercados, áreas comerciais tradicionais e turísticas, ou o apoio aos emprendedores. Un plan moi oportuno para frear a destrución de emprego neste sector, así como o peche de locais nas rúas tradicionais cunha forte densidade comercial.

Canto ao sector aeroportuario que, por mor da crise, non pasa polo seu mellor momento, a desaparición dalgúns enlaces, como os operados pola compañía Spanair, ou por outras compañías de baixo custo provocou un descenso dos viaxeiros nas terminais de Vigo e A Coruña, así como unha escasa utilización da capacidade da nova terminal de Santiago. Tras o fracaso do Comité de Rutas, o reto de captar novos voos reabriu o debate entre os tres aeroportos galegos na busca de novos enlaces e compañías para frear a caída de pasaxeiros. Dentro do conxunto de medidas do Real Decreto Lei 20/2012 de 13 de xullo aprobouse a creación de Comités de Coordinación Aeroportuaria coa finalidade de facilitar a participación das autoridades locais e rexionais na xestión das terminais radicadas no seu territorio. Este novo instrumento pode, no caso de Galicia, facilitar a busca de solucións para poñer remedio a esta situación de enfrontamento. A intención do Ministerio de Fomento, anunciada na reunión previa do grupo de traballo creado a tal fin, é realizar un estudo que baixo «criterios técnicos» sente as bases para un novo marco de relacións entre os tres aeroportos. A primeira reunión, celebrada no mes de maio en Madrid, tivo como obxectivo avanzar no deseño e nos cometidos deste novo intento de coordinar as tres terminais.

Dentro das medidas de recorte da Administración galega, cómpre destacar a creación, no mes de setembro de 2012, da Axencia de Turismo de Galicia, que nace cunha vocación integradora e coa misión de aproveitar as sinerxías creadas entre os diferentes órganos e entidades que veñen operando sobre o sector turístico no territorio galego. Así, a nova axencia asume as competencias, recursos e medios materiais que lle

correspondían á Secretaría Xeral para o Turismo, aos servizos de turismo nas xefaturas territoriais, á Sociedade de Imaxe e Promoción Turística de Galicia, S.A. e ao Consorcio Instituto de Estudos Turísticos, cando se produza a extinción definitiva da súa personalidade xurídica. Asumirá tamén a tutela funcional da S.A. Xestión do Plan Xacobeo desde o momento en que se modifique o seu obxecto social.

Finalmente, no mes de setembro procedeuse por fin a constituír o Consello do Turismo de Galicia que, como órgano asesor en materia de turismo, estaba pendente desde a aprobación da Lei 7/2011, do 27 de outubro. Este novo órgano deberá facilitar a incorporación da visión do sector privado, do académico e do sindical para adoptar decisións de política turística cun abano máis amplo de criterios que o existente ata agora. Algo que se considera fundamental nun momento no que Galicia está perdendo cota no mercado español, mentres que o aumento da afluencia de visitantes procedentes do estranxeiro aínda non é capaz de compensar esta perda.

Turismo

No ano 2012 as chegadas internacionais rexistraron un crecemento do 3,8% a nivel mundial e superaron por primeira vez na historia a cifra récord do billón de turistas. Este crecemento, que de media se situou 6 décimas por debaixo do rexistrado no ano precedente, foi superior nas economías emerxentes que nas avanzadas, con porcentaxes do 4,1% no primeiro caso e do 3,6% no segundo. Os datos dispoñibles ata o momento, permítenlle afirmar á Organización Mundial do Turismo (OMT) que os ingresos por turismo internacional a nivel mundial van seguir unha evolución moi semellante á amosada polas chegadas de turistas.

En Europa as arribadas internacionais medraron un 3,3% no ano 2012 e acadaron os 534,8 millóns. Pode dicirse que se trata dun resultado moi positivo tendo en conta que estamos a falar dunha rexión con moitos destinos maduros, nos que incrementar as cifras ano tras ano resulta moi complicado, e moito máis aínda no contexto da difícil situación económica que se está a vivir na actualidade. Ademais, este crecemento súmase ao máis forte aínda (superior ao 6%) rexistrado en 2011. Tal e como se recolle no *Barómetro del Turismo Mundial* elaborado pola OMT, os destinos europeos son os máis visitados do mundo, acollendo a rexión o 51,7% das chegadas mundiais. No ano 2012 Europa acaprou 17 dos 39 millóns de chegadas adicionais rexistradas a nivel mundial. Contribuíron a esta favorable evolución a celebración de dous eventos deportivos de alto nivel, como foron a Eurocopa de fútbol celebrada en Ucraína e Polonia e os Xogos Olímpicos que tiveron lugar en Londres.

Despois da caída rexistrada no ano 2009, as chegadas de turistas internacionais a nivel mundial medraron a un bo ritmo, aínda que decrecente, nos últimos tres anos (6,5% no ano 2010, 4,7% en 2011 e 3,8% en 2012). As previsións da OMT indican que esta tendencia alcista continuará en 2013, cun crecemento superior en Asia-Pacífico e África. Para Europa e como consecuencia da difícil situación económica que debe

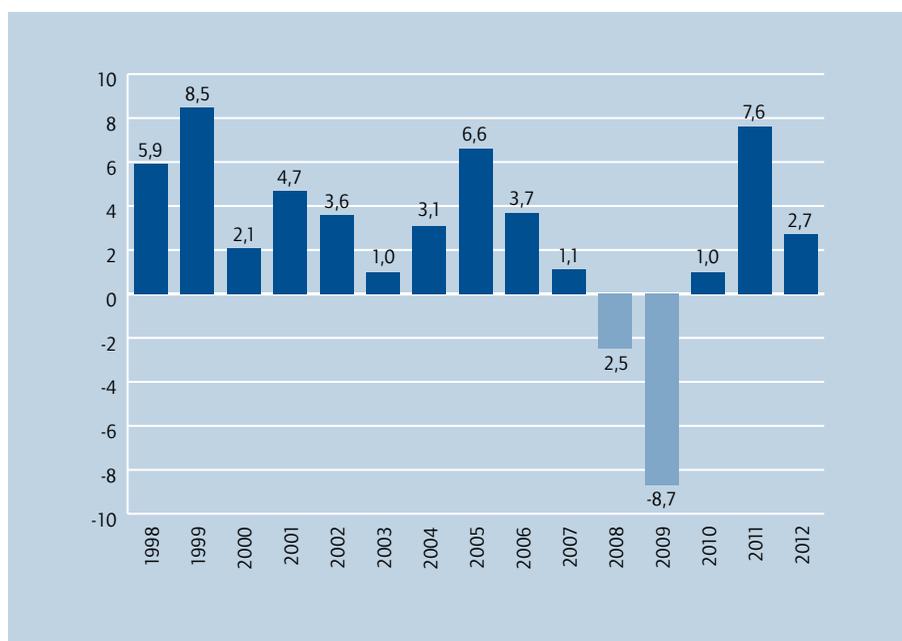
afrontar a rexión, as estimacións de crecemento sitúanse por debaixo das esperadas para o conxunto mundial.

En España as chegadas de turistas internacionais tamén rexistraron unha evolución favorable no conxunto de 2012. Así, segundo os datos da enquisa de *Movimientos Turísticos en Frontera* (Frontur) elaborada polo Instituto de Estudos Turísticos (IET), durante este ano chegaron a España 57,7 millóns de turistas, o que significa un incremento do 2,7% en relación ao ano 2011. Este crecemento súmase ao rexistrado no ano precedente, pero non compensa as reducións que se produciran nos anos 2009 e 2008. O número de turistas fica aínda un millón por debaixo dos que recibira España no ano 2007, previo á actual crise económica.

Como queda recollido no gráfico 7, despois de dez anos de crecementos continuados, aínda que a distintos ritmos, nas chegadas de turistas internacionais a España, nos anos 2008 e 2009 e como consecuencia da crise económica internacional, produciuse unha caída. A redución foi especialmente intensa en 2009, cando España recibiu 6 millóns de turistas menos que en 2007, ano no que se acadara a máxima cota histórica. O ano 2010 marcou un cambio de tendencia ao producirse un incremento, aínda que modesto, no número de turistas internacionais. Esta evolución confirmouse no ano 2011, no que Europa foi a rexión do mundo cun mellor comportamento turístico e dentro dela, os destinos do Mediterráneo. En 2012, aínda que cunha porcentaxe máis

Gráfico 7

Taxas de variación interanual das chegadas de turistas internacionais a España (en %)

modesta de crecemento, parece que se consolida esa tendencia positiva na evolución do turismo internacional con destino España.

O incremento sinalado do 2,7%, para o conxunto de España, obtívose a partir de comportamentos moi dispares da demanda turística internacional nas distintas comunidades autónomas. Por exemplo, dentro dos principais destinos da demanda internacional, Cataluña e Baleares rexistraron incrementos do 9,9% e do 3,3% respectivamente, mentres que Andalucía e Canarias experimentaron caídas do 2,3% e do 0,7%. Os maiores incrementos nas chegadas internacionais producíronse en Castela-A Mancha e en Navarra, con porcentaxes do 14,4% no primeiro caso e do 13,2% no último. No lado contrario, as maiores reducións tiveron lugar en Aragón e en Murcia, con porcentaxes do -7% e do -7,7% respectivamente.

A demanda turística internacional comportouse tamén de xeito distinto nos destinos incluídos dentro da España verde. Así, mentres que en Asturias e Cantabria se reduciron os turistas nun 4,2% e nun 3,7% respectivamente, no País Vasco e en Galicia, producíronse idénticos incrementos do 5,7%. En concreto Galicia recibiu 48.653 turistas internacionais máis que en 2011. Esta evolución fixo que a rexión incrementase a súa vantaxe en relación con Murcia en canto ao número de chegadas internacionais segundo destino principal. Aínda así, segue ocupando o noveno posto no *ranking* de comunidades autónomas, pero preto xa de Castela e León.

Dentro das rexións españolas o comportamento non foi tampouco homoxéneo por provincias nin entre distintas zonas dunha mesma provincia. Así, aínda que como se apuntou, no conxunto de Canarias e de Andalucía se produciu un retroceso en relación co ano precedente, Tenerife, Lanzarote ou o litoral andaluz inclúense dentro dos destinos de sol e praia que se beneficiaron do crecemento do turismo estranxeiro no ano 2012. A evolución particular de cada un dos distintos mercados estivo marcada pola específica composición da súa demanda, en canto á procedencia dos turistas e do seu comportamento no ano 2012. Non todos os destinos se beneficiaron por igual, sendo, como se apuntou, os destinos do litoral español e os orientados cara ao mercado internacional, os que obtiveron os mellores resultados.

Hai que ter en conta que Reino Unido, Alemaña, Francia, Italia e Países Baixos representaron o 66% da demanda turística internacional española no ano 2012. A distinta evolución económica destes mercados, xunto co peso que, dentro das opcións de viaxe para os turistas destes países tiñan destinos como Exipto ou Tunes, que continuaron neste ano nunha situación de inestabilidade, marcaron os resultados dos diferentes destinos españois. A evolución destes mercados emisores foi desigual. Mentres que os turistas procedentes de Alemaña e Francia se incrementaron un 4% e un 7,1% respectivamente, os turistas italianos reducíronse un 5,1%, e os procedentes dos Países Baixos, un 8,1%. O mercado británico permaneceu estancado, experimentando unicamente un crecemento do 0,3%. Os mercados cun maior crecemento foron o ruso, cun incremento próximo ao 40%, e o nórdico, con incrementos do 8,3% no número de turistas suecos e do 11,6% no caso dos noruegueses.

A evolución económica dos mercados emisores, xunto coa distinta elasticidade-renda das diferentes tipoloxías de turismo, incidiu no comportamento dispar de cada unha

destas ao longo do ano 2012. Así, pola súa maior elasticidade-renda, produciuse unha redución do 4,7% das viaxes por traballo e negocios. Pola contra, rexistrouse un incremento do 4,4% das viaxes por motivos de ocio e vacacións e do 14,2% das relacionadas cos estudos. As viaxes que tiñan como obxectivo a visita a familiares e amigos experimentaron unha redución do 7,2%, que se suma á xa rexistrada no ano 2011.

En liña coa evolución das distintas tipoloxías de turismo, na análise do tipo de aloxamento utilizado polos turistas internacionais no ano 2012, destaca a redución do 2,5% da vivenda gratuíta (propia ou de familiares) e o crecemento da vivenda alugada (8,7%) e dos hoteis e similares (3,7%). Non todos os hoteis rexistraron, porén, os mesmos resultados. Unicamente os localizados en Baleares (9,7%), Canarias (1%), Cataluña (1%) e o País Vasco (0,3%) experimentaron incrementos do RevPAR (ingresos por habitación dispoñible). Este indicador reduciuse en todas as demais comunidades autónomas e superou o 10% de baixada en seis delas, incluída Galicia. Para o conxunto de España o RevPAR reduciuse un 0,6%. Agás nos hoteis de cinco estrelas, nos que se incrementou un 4,2%, o RevPAR reduciuse en todas as demais categorías de hoteis e de hostais.

O maior número de turistas, xunto co incremento do 6% do gasto diario medio, levaron a un ascenso do 5,7% no gasto total xerado polo turismo internacional en España. Non obstante, a redución do 3% na estadía media, tal e como pode comprobarse nas series publicadas pola *Encuesta sobre Gasto Turístico (Egatur)*, fixo que o gasto medio por persoa se incrementase unicamente nun 2,8%. Os turistas que chegaron por motivo de «estudos» e «ocio e vacacións» foron os que contribuíron a ese incremento no gasto total, posto que os gastos xerados polos que chegaron por motivo de «traballo e negocios» reducíronse nun 10,7%. Por nacionalidades, foron os turistas chegados dos países nórdicos, do Reino Unido e de Alemaña os que máis incrementaron os seus gastos en España no ano 2012, con crecementos por enriba do 5%. Pola contra, o gasto xerado por italianos e portugueses experimentou reducións superiores ao 5%.

En comparación co turismo internacional, información procedente de distintas fontes reflicte un peor comportamento da demanda turística nacional durante o ano 2012. En primeiro lugar, mentres que os ingresos por turismo se incrementaron o 1,2% en relación co ano 2011, os pagos experimentaron unha redución do 3,5%. En segundo lugar, os datos da enquisa de *Movimientos Turísticos de los Españoles (Familitur)*, elaborada polo Instituto de Estudos Turísticos, amosan unha redución do 1,3% das viaxes dos españois. Por último, os procedentes da *Encuesta de Ocupación Hotelera* elaborada polo INE, evidencian reducións do 6,1% no número de viaxeiros residentes aloxados nos establecementos hoteleiros e do 8,4% no número de estadias realizadas (INE, 2013). O bo comportamento da demanda turística internacional non foi quen de compensar a redución da demanda doméstica. O resultado final foi unha redución do 2,6% no número total de viaxeiros aloxados, do 1,9% no número de estadias e do 2,3% no grao de ocupación das prazas nos establecementos hoteleiros.

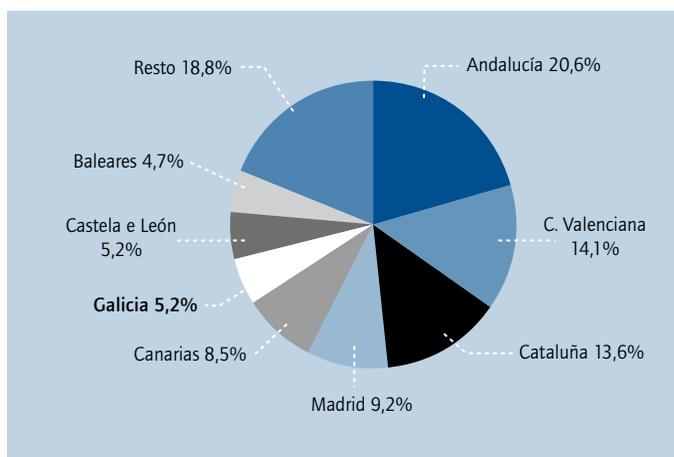
De forma global España rexistrou en 2012 unha caída da actividade turística. Segundo estimacións de Exceltur, o PIB turístico teríase reducido un 1,6% en 2012

en termos reais. Ademais, e a diferenza do ocorrido nos últimos dous anos, nos que a actividade turística rexistrara unha mellor evolución, o PIB turístico experimentou no ano 2012 un retroceso superior ao rexistrado polo conxunto da economía española, que o INE sitúa no -1,4%. Este descenso viría explicado basicamente pola importante caída da demanda interna, que non puido ser compensada pola favorable evolución da demanda turística internacional. A redución da renda dispoñible, consecuencia do crecemento do desemprego e da suba dos impostos, xunto co deterioro dos niveis de confianza, contribuíron de xeito decisivo á redución do consumo turístico dos españois. De feito, segundo Exceltur, no ano 2012 moitos dos indicadores de consumo turístico interno retornaron a niveis próximos aos de 2004.

No caso de Galicia, os resultados da actividade turística veñen tamén condicionados por esta evolución da demanda interna, dada a elevada dependencia dos turistas residentes. Hai que partir de que en 2012 un 77% dos viaxeiros aloxados nos establecementos hoteleiros galegos eran españois, que realizaron o 80,3% das estadias totais. Deste xeito, o primeiro que destaca a tenor da información publicada na *Encuesta de Ocupación Hotelera* do INE, é unha redución no nivel de estadias de preto do 7% respecto a 2011. A redución foi do 8,9% no caso dos residentes en España, mentres que as realizadas por estranxeiros incrementáronse preto dun 2%. Galicia atópase entre as rexións que experimentaron unha maior redución no número de estadias, xunto con Castela-A Mancha, Castela e León e Asturias. En todos os casos as caídas superaron o 7%. Unicamente Baleares, Cataluña e o País Vasco rexistraron incrementos no número de estadias hoteleiras.

Gráfico 8

Distribución do turismo interno en España. Ano 2012

Cadro núm. 4

Viaxeiros e noites en estadia en hoteis de Galicia

	2004	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Viaxeiros aloxados	3.675.989	3.754.117	3.525.059	3.399.456	3.798.995	3.354.068	3.209.730
Noites en estadia	7.873.960	8.051.675	7.786.471	7.444.455	8.174.138	7.158.335	6.656.827
Grao de ocupación (%)	36,5	35,9	33,9	31,4	35,4	31,0	28,5
Estadia media (días)	2,1	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1

* Datos provisionais.

Fonte: INE, *Encuesta de Ocupación Hotelera*

Aínda así, Galicia mantivo o seu peso como destino para os turistas residentes, acaparando un 5,2% do total das estadias, porcentaxe similar á do ano 2011, aínda que inferior á de 2010, ano xacobeo, no que se situara no 6%. Ademais, Galicia recuperou unha posición dentro dos destinos nacionais, adiantando as Illas Baleares, e sitúase entre as seis primeiras receptoras do turismo interno. Andalucía ocupa o primeiro lugar e concentra o 20,6% das noites en estadia realizadas polos nacionais. A Comunidade Valenciana, co 14,1%, das estadias sitúase no segundo posto adiantando a Cataluña, que acolleu o 13,6% das estadias dos residentes. Por enriba de Galicia sitúanse tamén Madrid e Canarias, con porcentaxes do 9,2% e do 8,5% respectivamente. Estas seis comunidades autónomas representan o 71,3% das estadias efectuadas polo turismo doméstico. Se lles engadimos Castela e León e Baleares, xa sumarían, como pode verse no gráfico 8, máis do 81% das estadias realizadas polos turistas nacionais.

Como queda recollido no cadro 4, no ano 2012 aloxáronse nos establecementos hoteleiros galegos 3.209.730 viaxeiros, que xeraron un total de 6.656.827 noites en estadia. Isto supón, en termos absolutos, unha caída de 144.338 viaxeiros e de 501.508 noites en estadia, que implican reducións do 4,3% e do 7% respectivamente con respecto ao ano 2011. O grao de ocupación media anual dos establecementos hoteleiros galegos, reduciuse 2,5 puntos porcentuais en relación co ano precedente, situándose en 28,5%, o que implica máis de 23 puntos por debaixo da media española (52,3%). En Galicia, ao igual que no conxunto de España, aínda que de xeito máis acentuado, a ocupación varía sensiblemente ao longo do ano, pasando dun valor mínimo do 15,3% no mes de xaneiro, a un máximo do 50,7% no mes de agosto. A estadia media non variou en relación co ano 2011, situándose nos 2,1 días e, polo tanto, máis dun día por debaixo do valor rexistrado para o conxunto dos hoteis españois (3,4 días). Do total de estadias efectuadas en Galicia no ano 2012, un 41,9% concentráronse nos meses de xullo, agosto e setembro, mentres que os tres meses cun menor número de estadias (xaneiro, febreiro e decembro) sumaron o 12,7%. Polo tanto, obsérvase unha elevada concentración temporal, ou estacionalidade, da demanda turística en Galicia. Dita estacionalidade é, ademais, superior á existente no conxunto de España, onde os mesmos tres meses cun maior volume de estadias achegaron o 39,2% do total e os tres meses con menos supuxeron o 13,8%.

Cadro núm. 5

Viaxeiros e noites en estadia en hoteis de Galicia. Ano 2012*

	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra
Viaxeiros aloxados	1.425.528	499.515	270.614	1.014.074
Noites en estadia	2.860.681	786.882	489.653	2.519.618
Grao de ocupación (%)	30,3	23,4	21,6	30,6
Estadia media (días)	2,0	1,6	1,8	2,5

* Datos provisionais.

Fonte: INE, *Encuesta de Ocupación Hotelera*

A demanda turística aloxada nos establecementos turísticos galegos non se reparte tampouco uniformemente no territorio. A Coruña e Pontevedra concentran conxuntamente o 76% dos viaxeiros aloxados e o 81% das noites en estadia. Como recolle o cadro 5, A Coruña, é a que rexistra un maior número de viaxeiros e de estadias. En concreto, os hoteis desta provincia concentraron máis do 57% das noites en estadia realizadas por estranxeiros. Pontevedra é a segunda provincia galega en captación da demanda turística, a que rexistra a maior estadia media e unha maior porcentaxe de ocupación das prazas hoteleiras. A provincia de Lugo foi a que rexistrou unha menor estadia media dos viaxeiros nos seus establecementos hoteleiros, mentres que a de Ourense foi a que acadou unha menor porcentaxe de ocupación dos seus hoteis no ano 2012.

En comparación co ano 2011, nas catro provincias galegas rexistráronse reducións no número de viaxeiros aloxados nos establecementos hoteleiros e no número de noites en estadia. En relación co número de viaxeiros, as provincias de Ourense e Lugo, con porcentaxes do 8,6% e do 5,7% respectivamente, foron as que rexistraron as maiores reducións. En Pontevedra foi do 3,8%, mentres que A Coruña rexistrou unha caída do 3,3%. No caso das estadias hoteleiras, as provincias de Lugo e Pontevedra, cunha idéntica porcentaxe do 9,5%, foron as que tiveron as caídas máis pronunciadas. En Ourense a caída tamén foi forte acadando a porcentaxe do 8,5%. Na Coruña foi máis modesta e situouse no 3,7%.

Como se pode comprobar á vista do cadro 4, a estadia media practicamente non variou nos últimos anos, manténdose para o conxunto dos establecementos hoteleiros de Galicia nos 2,1 días. Por provincias tampouco se rexistraron variacións significativas, presentando os establecementos hoteleiros de Pontevedra o valor máis alto, con 2,5 días de media, e os de Lugo, o máis baixo ao situárense nos 1,6 días. Pola contra, o grao de ocupación das prazas hoteleiras experimentou retrocesos que oscilaron entre os 1,9 puntos porcentuais de Ourense e os 3,3 de Pontevedra. Esta provincia, cunha porcentaxe do 30,6% foi, porén, a que obtivo uns mellores resultados neste punto no conxunto do ano 2012.

O comportamento sinalado da demanda turística en Galicia, tendo en conta os parámetros que se acaban de analizar (viaxeiros, noites en estadia, grao de ocupación e estadia media), reflectiuse na evolución da rendibilidade do sector hoteleiro. A tarifa media diaria aplicada nos hoteis e pensións de Galicia no ano 2012 situouse en 54,2 euros, o que significa unha redución do 3,2% en relación ao ano 2011. No conxunto de España a facturación media foi de 71,6 euros, un 1,9% máis que en 2011. Galicia, xunto con Aragón e Castela e León, foi unha das comunidades coas tarifas hoteleiras máis baixas. A caída da demanda turística, xunto co descenso paralelo do nivel de ocupación do sector, que tiveron lugar ademais, nun contexto de caída dos prezos, orixinou un descenso do ingreso por habitación dispoñible. O RevPAR experimentou en Galicia unha redución de preto do 11% e situouse nos 17,1 euros, a segunda máis baixa de todo o territorio español, superando unicamente os niveis rexistrados en Castela-A Mancha e Aragón.

Estes resultados hai que atribuílos á evolución da demanda interna, posto que a demanda internacional amosou un bo comportamento ao longo do ano 2012. Así,

analizando os datos achegados pola estatística Egatur, compróbase que o gasto total dos turistas non residentes, que tiñan como destino principal Galicia, incrementouse preto do 10% en relación co ano anterior. O gasto medio por turista e o gasto diario medio tamén se incrementaron en preto do 4%. O gasto diario medio por turista situouse nos 105 euros, o valor máis alto desde o ano 2005, pero aínda segue por debaixo do valor medio para o conxunto de España que é de 108 euros. O gasto total asociado aos excursionistas internacionais en Galicia tamén ascendeu un 6,4% no ano 2012. O gasto medio por excursionista incrementouse tamén un 9,9% en relación co ano anterior e acadou os 40,4 euros. Dito gasto está, no entanto, moi lonxe dos valores acadados noutras rexións como Cataluña ou Madrid, onde se sitúa nos 105,1 e 549,4 euros respectivamente.

Os estranxeiros representaron o 23% dos viaxeiros aloxados nos establecementos hoteleiros galegos no ano 2012, incrementando en preto de 2 puntos porcentuais o seu peso, en comparación co ano precedente. Esta tendencia vense observando nos 3 últimos anos. Aínda así, o mercado turístico galego segue a estar fortemente condicionado pola evolución da demanda turística interna. De feito, máis do 80% das estadias foron realizadas por turistas residentes. Polo tanto, a marcha dos factores, sobre todo os económicos, que condicionan esta demanda turística, van determinar tamén o futuro do sector en Galicia. Na provincia da Coruña é onde teñen maior peso os viaxeiros estranxeiros, representando un 29,2% e efectuando o 26,2% das estadias. No lado contrario, na provincia de Ourense é onde o turismo estranxeiro ten unha menor presenza, posto que supón o 9,3% dos viaxeiros aloxados e o 10,1% das noites en estadia.

A conxuntura negativa do sector hoteleiro galego estivo propiciada en boa medida pola forte caída da demanda turística interna, posto que a demanda internacional tivo unha evolución positiva, aumentando tanto as chegadas de turistas internacionais como o número de viaxeiros estranxeiros aloxados nos establecementos hoteleiros da comunidade. Nun contexto de crise económica no que se incrementa a preferencia polas viaxes de curta distancia, a redución dos viaxeiros procedentes das principais rexións emisoras foi inversamente proporcional á súa distancia con Galicia. Deste xeito, os viaxeiros procedentes de Asturias practicamente non se reduciron en relación co ano 2011 e os procedentes de Castela e León fixérono nun 3,5%. Pola contra, os procedentes de Andalucía e Cataluña reducíronse en porcentaxes de ao redor do 10%. Os viaxeiros galegos reducíronse un 4,8%, unha caída importante, pero inferior á experimentada polo conxunto dos viaxeiros residentes. Esta evolución fixo que os viaxeiros galegos incrementasen o seu peso dentro do total de viaxeiros españois aloxados en establecementos hoteleiros da propia comunidade. Na provincia de Ourense é onde os viaxeiros galegos teñen un peso superior, acadando a porcentaxe do 57,1%, mentres que A Coruña é a provincia na que os viaxeiros galegos supoñen, co 36,8%, a menor porcentaxe.

Excluindo Galicia, a Comunidade de Madrid é a que tivo un maior peso no conxunto dos viaxeiros aloxados nos establecementos hoteleiros galegos durante o ano 2012, cunha porcentaxe de preto do 16%. Séguenlle en orde de importancia, como pode verse no gráfico 9, as comunidades de Castela e León, Cataluña, Asturias e Andalucía.

Estas seis rexións representan máis do 83% dos viaxeiros aloxados nos establecementos hoteleiros galegos.

Tomando como punto de partida o ano 1999, podemos levar a cabo unha análise da evolución do subsector hoteleiro de Galicia nun período que inclúe 3 anos santos, que, como é sabido, condicionan dun xeito moi importante as chegadas de turistas. Analizando a oferta turística e centrándonos en concreto na oferta hoteleira, compróbase como o número de establecementos medrou a unha taxa próxima ao 1% medio anual, o que dá como resultado un incremento do 11,5% no número de establecementos desde o ano 1999, pasando dos 1388 aos 1547, como queda recollido no cadro 6. O número de prazas dispoñibles incrementouse un 42,8% entre 1999 e 2012, cun crecemento medio anual acumulativo do 2,8%. Con excepción do ano 2000, nos demais anos post-xacobeos (2005 e 2011) producíronse reducións no número de establecementos hoteleiros. No ano 2012 tanto o número de establecementos como o de prazas incrementáronse nunha porcentaxe próxima ao 1%. Pola contra, o número de empregados reduciuse un 6,6%, situando a cifra total en valores próximos aos do ano 2004. Con todo, entre o ano 1999 e o ano 2012 o emprego medrou a unha taxa

Cadro núm. 6

Evolución do subsector hoteleiro en Galicia

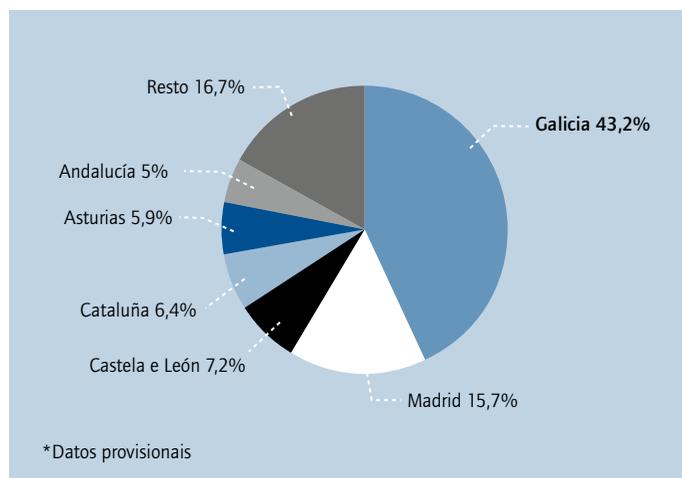
	Establecementos	Prazas	Ocupación	Empregados	Noites en estada
1999	1.388	43.921	39,1	4.881	6.682.860
2000	1.449	45.407	33,3	5.122	5.848.583
2001	1.452	47.235	32,5	5.277	5.851.578
2002	1.409	49.212	33,3	5.608	6.263.578
2003	1.503	53.396	31,7	6.163	6.480.303
2004	1.503	56.416	36,5	6.812	7.873.960
2005	1.491	57.156	34,7	7.149	7.594.782
2006	1.450	57.134	35,7	7.408	7.758.043
2007	1.454	58.828	35,9	7.614	8.051.675
2008	1.497	60.646	33,9	7.539	7.786.471
2009	1.533	62.394	31,4	7.201	7.444.455
2010	1.550	62.738	35,4	7.403	8.174.138
2011	1.534	62.586	31,0	7.355	7.158.335
2012*	1.547	63.146	28,5	6.873	6.656.827
% variación 2000/1999	4,4	3,4		4,9	-12,5
% variación 2005/2004	-0,7	1,3		4,9	-3,5
% variación 2011/2010	-1,1	-0,2		-0,6	-12,4
% variación 2012/2011	0,9	0,9		-6,6	-7,0

* Datos provisionais.

Fonte: INE. *Encuesta de Ocupación Hotelera*

Gráfico 9

Procedencia dos viaxeiros aloxados nos establecementos hoteleiros galegos. Ano 2012*

media anual do 2,7%. Esta evolución foi propiciada polos incrementos que se produciron ata o ano 2007. A partir de 2008, e con excepción do ano 2010, téñense rexistrado reducións no número de empregados nos establecementos hoteleiros galegos.

Desde o lado da demanda, o primeiro que se observa é unha caída de máis de millón e medio de estadias desde o ano 2010. Isto sitúa a demanda hoteleira en niveis próximos aos do ano 2003, de hai case unha década. Con anterioridade á crise económica a demanda turística resentíase unicamente nos anos post-xacobeos, rexistrándose reducións nos anos 2000 e 2005; non obstante, desde o ano 2008 as caídas foron continuadas, con excepción do ano 2010, precisamente por tratarse

dun ano xacobeo. A redución da demanda en maior contía que a experimentada pola oferta, fixo que o grao de ocupación das prazas hoteleiras se reducise de xeito importante, acadando en 2012 o valor máis baixo dentro do período analizado e situando Galicia como unha das comunidades con menor grao de ocupación.

Unha análise da evolución turística no resto dos establecementos turísticos regrados (apartamentos turísticos, cámpings e establecementos de turismo rural) amosa reducións na demanda turística en cámpings e en establecementos de turismo rural e incrementos no número de viaxeiros e de noites en estadia nos apartamentos turísticos. Como se pode ver no cadro 7, o número de viaxeiros aloxados en apartamentos turísticos incrementouse preto dun 29%. A redución da estadia media

Cadro núm. 7

Viaxeiros, noites en estadia, estadia media e grao de ocupación en establecementos extrahoteleiros. Ano 2012*

	Viaxeiros		Noites en estadia		Estadia media (días)	Grao de ocupación (%)
	Número	% 2012/2011	Número	% 2012/2011		
Apartamentos	66.195	28,9	250.670	12,8	3,8	19,8
Cámpings	213.775	-9,8	793.514	-8,1	3,7	19,6
Turismo rural	138.196	-3,5	269.599	-8,6	2,0	10,9

* Datos provisionais.

Fonte: INE, Encuesta de Ocupación en Alojamientos Turísticos

dos turistas levou, porén, a un menor incremento (de preto do 13%) no número de noites en estadia neste tipo de establecementos. O grao de ocupación das prazas practicamente non variou en relación co ano 2011 e situouse ao redor do 20%. No caso dos cámpings, o número de viaxeiros reduciuse preto do 10% en relación co ano 2011. O incremento da estadia media permitiu mitigar a caída das estadias totais que retrocederon un 8,1%.

Mención especial merece o caso do turismo rural, por iso imos deternos un pouco máis na súa análise. Como se sinalou con anterioridade, o balance de 2012 foi moi desigual para os destinos turísticos españois, cunha mellora importante naqueles nos que a demanda estranxeira é maioritaria, mentres que os vinculados ao mercado doméstico rexistraron retrocesos. O *Informe de Perspectivas Turísticas* de Exceltur incide nesta dirección, indicando que as cidades e os destinos de interior e da España verde, coa excepción do País Vasco, maioritariamente dependentes da demanda nacional, rexistraron caídas xeneralizadas e intensas (por enriba do 10%) tanto nas súas vendas como nos resultados empresariais, condicionados pola contracción do consumo turístico das familias.

Dentro desta dinámica as estadias nos establecementos de turismo rural reducíronse en España un 2,5% no ano 2012. A evolución non foi, porén, homoxénea nas distintas rexións e estivo marcada pola composición da demanda, rexistrando mellores resultados aquelas cunha maior presenza de turistas estranxeiros. Unicamente seis comunidades rexistraron incrementos no número de noites en estadia, que foron especialmente importantes nos casos de Murcia, Baleares e Andalucía, con porcentaxes superiores ao 15%. As outras tres rexións con incremento no número de estadias foron Madrid, Castela-A Mancha e A Rioxa. Dentro das rexións con resultados negativos, as maiores caídas rexistráronse na Comunidade Valenciana, en Navarra, Asturias e Galicia, cunha redución das estadias do 8,6% neste último caso. A demanda de turismo rural cae en todas as rexións da España verde, ámbito no que Galicia con 269.599 noites en estadia ocupa o último lugar en canto a volume de demanda.

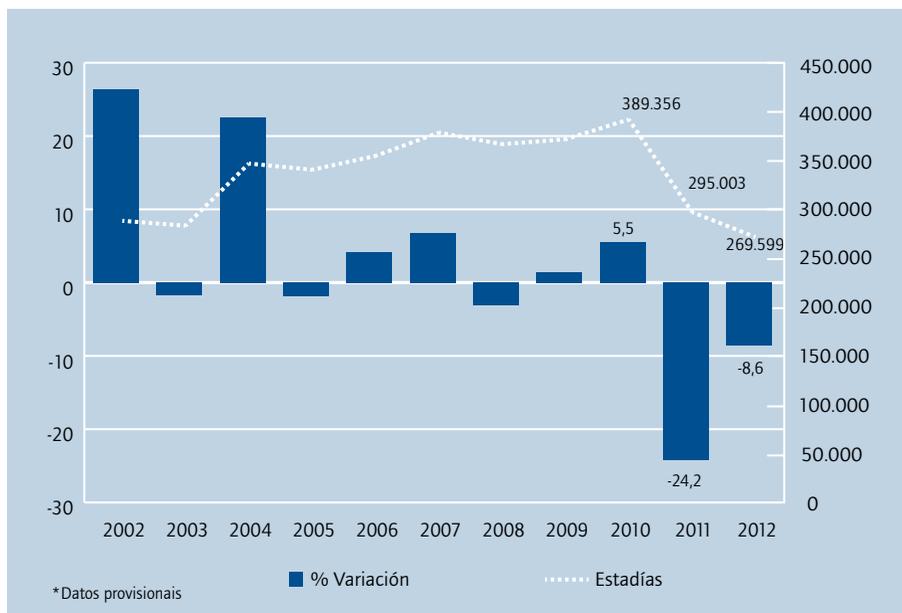
Como reflicte o gráfico 10, despois do máximo histórico acadado en 2010, con preto de 390.000, as estadias caeron de xeito importante dende entón. Os establecementos de turismo rural galegos perderon preto de 120.000 estadias nos últimos dous anos, o que fai que o volume rexistrado no ano 2012 sexa o mínimo dende o 2002. Agás algúns incrementos puntuais, a demanda de turismo rural reduciuse en case todos os meses do ano. As maiores caídas producíronse nos meses de verán, con caídas do 12,7% en xullo e do 17,1% en agosto. Aínda así, máis da metade da demanda concéntrase no período estival o que evidencia, tamén neste caso, unha forte estacionalidade da demanda turística.

En consonancia coa tendencia dos turistas a reducir a duración das vacacións en momentos de crise, a estadia media nos establecementos de turismo rural galegos acadou en 2012 o mínimo histórico. Os 1,95 días de media que os viaxeiros permanecen nos establecementos da comunidade representan, xunto con Madrid, a menor duración da estadia en España, lonxe dos 2,8 días nos que se sitúa a media para o conxunto do Estado. O mal comportamento da demanda tamén se viu reflectido no

Gráfico 10

Noites en estadia nos establecementos de turismo rural galegos. Ano 2012*

grao de ocupación das prazas que se reduciu no ano 2012 ata o 10,9%, o que significa tamén un mínimo histórico.

As noites de estadia en establecementos de turismo rural repártense de xeito bastante homoxéneo nas provincias da Coruña, Lugo e Pontevedra, con porcentaxes que van dende o 25,3% de Lugo ao 31,5% da Coruña. Ourense, cun 14,4%, acapara unha menor parte da demanda de turismo rural. Nesta provincia foi, ademais, onde se produciu o maior retroceso no ano 2012, cunha redución do 19,2%. A redución tamén foi importante no caso de Pontevedra (-15,6%), mentres que en Lugo foi máis moderada e acadou o 5,3%. A Coruña, cunha porcentaxe do 2,4%, foi a única provincia que conseguiu incrementar o número de estadías nos seus establecementos de turismo rural.

De xeito similar ao que ocorre co turismo que se aloxa en establecementos hoteleiros, o 82% das estadías realizadas nos establecementos de turismo rural galegos corresponden a residentes españois. Dentro destes, a maioría foron realizadas polos propios galegos, cunha porcentaxe do 43%. De fóra da comunidade, Madrid, Cataluña, Andalucía e Castela e León son os principais demandantes de prazas de turismo rural en Galicia. Precisamente, a caída da demanda en turismo rural en 2012 debeuse ao mal comportamento do mercado nacional. Pola contra, o turismo internacional conseguiu mellorar os resultados do ano precedente, con incrementos respectivos do 22,7% e do 21,1% no número de viaxeiros aloxados e de noites en estadia.

Con respecto ás tendencias de cara ao 2013, o Panel de Expertos da OMT prevé un aumento nas chegadas internacionais a nivel mundial, de entre un 3% e un 4%,

en liña coa taxa media de crecemento anual prevista para a década 2010-2020 do 3,8%. En Europa, como consecuencia dos desafíos económicos que debe afrontar a rexión, as estimacións da OMT oscilan entre o 2% e o 3%, por debaixo do crecemento rexistrado en 2012 e do esperado para o conxunto mundial. Espérase, polo tanto, un avance moderado e condicionado pola actual situación na que se atopan as principais economías avanzadas. No caso de España, a evolución da demanda turística internacional vai depender da recuperación económica na zona Euro e tamén da situación política nos destinos do norte de África, que veñen condicionando dun xeito importante as chegadas de moitos turistas nos últimos anos. Exceltur, no *Informe de Perspectivas Turísticas*, prevé que a actividade turística estea vinculada ao ciclo económico da zona Euro, que previsiblemente irá reducindo paseniñamente os ritmos de caída ao longo de 2013 e cunha situación algo máis positiva no Reino Unido, onde se espera que aumente o consumo das familias. Neste contexto é previsible que aqueles destinos máis vinculados á demanda estranxeira sigan medrando en 2013. Pola contra, a demanda interna seguirá condicionada pola deteriorada situación en España. As previsións indican que o consumo seguirá restrinxido durante unha boa parte do ano. Polo tanto, os destinos máis dependentes dos turistas nacionais, seguirán con problemas ao longo de 2013.

O que se acaba de apuntar xa se pode corroborar cos primeiros datos dispoñibles. Se atendemos á información subministrada por FRONTUR, a taxa de variación interanual acumulada das chegadas de turistas, situouse no 2,3%, para os tres primeiros meses de 2013. Pola súa banda, os datos da *Encuesta de Ocupación Hotelera*, correspondentes tamén ao primeiro trimestre, amosan un incremento interanual do 1,2% das estadias dos non residentes e unha redución do 4,6% das correspondentes aos residentes. Estes primeiros datos xa avanza, polo tanto, un comportamento máis negativo da demanda turística doméstica en comparación coa internacional.

No caso de Galicia, os datos da *Encuesta de Ocupación Hotelera* para os tres primeiros meses do ano reflicten incrementos do 2,3% das estadias dos residentes e do 8,8% das correspondentes aos non residentes. Os datos dispoñibles para o resto da oferta extrahoteleira regrada (cámpings, apartamentos e turismo rural), tamén amosan un incremento do 21,5% no número de estadias no primeiro trimestre de 2013. Deberían facerse, non obstante, dous matices en relación cos mesmos. En primeiro lugar, a coincidencia da Semana Santa no mes de marzo, que fixo que se incrementase a chegada de viaxeiros no primeiro trimestre, en relación co ano precedente. En segundo lugar, hai que ter en conta que numericamente os primeiros meses teñen pouca relevancia no conxunto de estadias do ano. Polo tanto, hai que tomar estes datos con certa precaución e o resultado final dependerá da evolución dos factores macroeconómicos e da intensidade e duración da recesión na que actualmente está inmersa a economía española.

Os transportes

Matriculación de automóbiles

As cifras de matriculación de automóbiles en Galicia no ano 2012 situáronse arredor das 30.000 unidades, 4882 menos que en 2011, equivalente a un descenso do 14,4% e sen signos de recuperación aparentes. Desde o ano 2007, no que se alcanzou un máximo con 82.000 unidades matriculadas, as cifras do sector caeron fortemente, chegando a mínimos en 2012. No conxunto do Estado a situación non foi moito mellor, xa que se perderon case 100.000 unidades matriculadas nese exercicio, pasando de 808.290 a 710.566, cun descenso do 12,1% respecto a 2011, segundo datos da Dirección Xeral de Tráfico.

En relación aos vehículos de transporte de mercadorías e viaxeiros, en Galicia só se matricularon 3520 unidades, perdendo 1209 unidades en valores absolutos, o que representa unha taxa negativa de crecemento do 25,6%. As cifras recollidas para o resto do Estado cifran en 109.471 as adquisicións, perdendo 35.361 unidades respecto ao ano anterior. Durante os tres últimos exercicios as cifras mantivéranse estables, pero, en 2012, esta diminución representa unha caída do 24,4%.

En canto ao comportamento das matriculacións por provincias, cómpre destacar que todas sofren perdas. A Coruña, que estaba por riba das 15.000 unidades, en 2012 non chega ás 13.000, un 14,9% menos que un ano antes. Aínda así, esta provincia representa o 45% da cota do mercado galego. Pontevedra séguea cun 32% do mercado e 9289 matriculacións (un 12,5% menos que en 2011); Lugo, con 3493 unidades, perde un 15,1% e Ourense, con 3333 unidades, descende un 16,7%. Estas dúas provincias representan unha cota de mercado do 12% e do 11% respectivamente.

Un dos efectos colaterais do mencionado descenso foi a menor recadación do Imposto de Matriculación xestionado pola Administración autonómica. Galicia, conxuntamente con Cantabria (-48%), Asturias (-38,9%) e Castela-A Mancha (-38,4%), foi unha das catro comunidades con menor recadación, 12,5 millóns de euros en 2012, un 36,4% menos que en 2011. En 2012, a nivel nacional, recadáronse 338,5 millóns de euros,

Cadro núm. 8

Matriculación de vehículos en Galicia

	Turismos	TVI (en %)	Vehículos de carga	TVI (en %)
2007	82.066	3,3	14.239	4,2
2008	58.729	-28,4	8.956	-37,1
2009	59.457	1,2	6.322	-29,4
2010	52.386	-11,9	6.044	-4,4
2011	33.955	-35,2	4.729	-21,8
2012	29.073	-14,4	3.520	-25,6

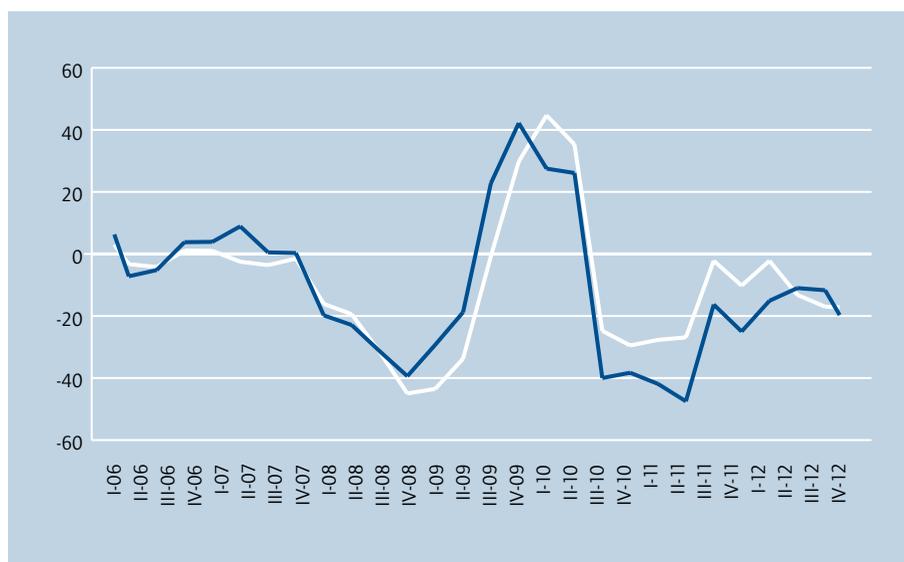
Fonte: Dirección Xeral de Tráfico

Gráfico 11

Matriculación de turismo e vehículos de carga

Taxa de variación interanual (en %)

a) Turismos

b) Vehículos de carga

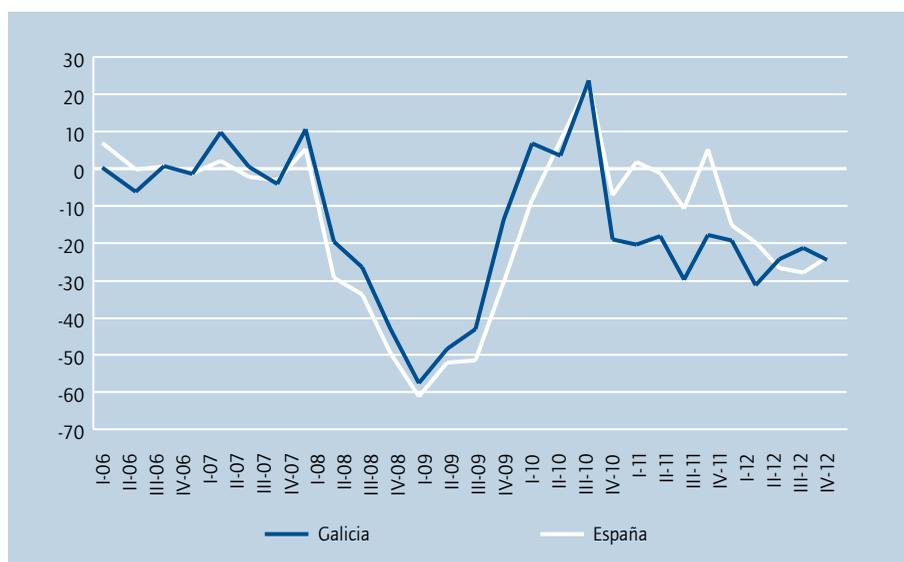
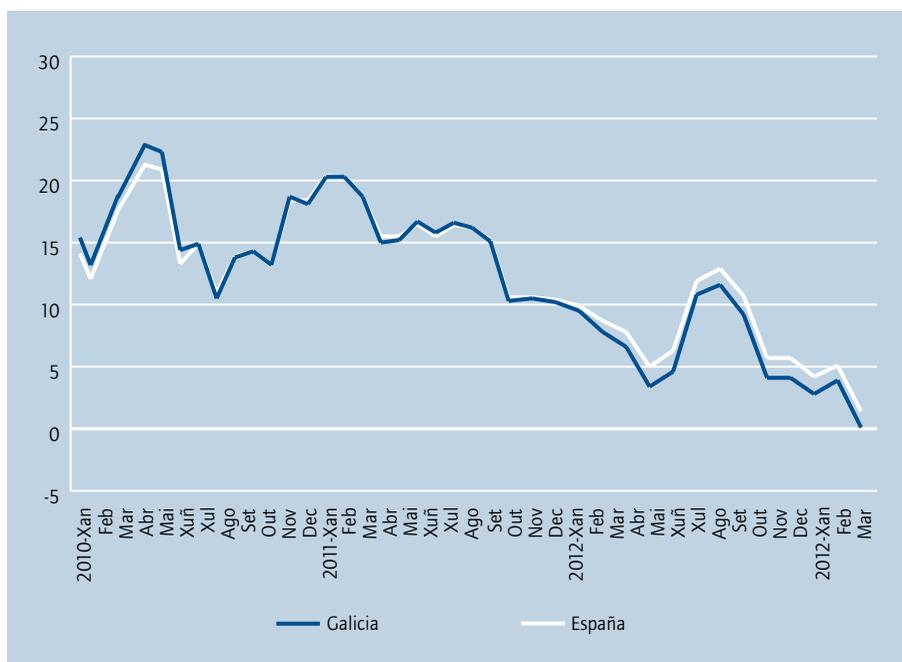

Gráfico 12

IPC carburantes e combustibles. Taxa de variación interanual (en %)

un 36,5% menos. En España os vehículos que emiten menos de 120 gramos de CO₂ por quilómetro non pagan imposto de matriculación.

Nos catro primeiros meses de 2013 a matriculación de vehículos moderou sensiblemente a súa caída, rexistrando un descenso en Galicia do -3,2%, o que sen dúbida é consecuencia da posta en marcha das axudas establecidas polo plan PIVER2 para a renovación do parque automobilístico.

Nos últimos exercicios, debido á crise, produciuse un descenso moi acusado no consumo de carburantes: a nivel empresarial, pola diminución do transporte por estrada, arredor dun 30% menos e, a nivel particular, entre un 6% e un 8%.

A suba no prezo dos carburantes durante 2012 cifrouse nun 8%, debido a dous factores: o incremento da cotización internacional do cru e a suba dos impostos que o gravan. Os prezos máximos dos combustibles marcáronse no mes de setembro de 2012, coincidente co incremento do IVE, que pasou dun 18% a un 21%.

Tráfico aéreo

O conxunto dos 47 aeroportos da rede de AENA arroxaron taxas de variación negativas nas tres variables analizadas (pasaxeiros, movementos de mercadorías e operacións), como podemos observar no cadro 9.

O total de pasaxeiros en tránsito foi de algo máis de 194 millóns, un 5% inferior a 2011. Os primeiros postos no *ranking* de movemento de pasaxeiros foron para Madrid-Barajas, con 45 millóns (un -9% respecto a 2011), e Barcelona-El Prat, con 35 millóns e unha taxa de crecemento do 2,2%. Seguen Palma de Mallorca, Málaga-Costa do Sol, Gran Canaria, Alacante e Tenerife Sur, todas as instalacións con menos pasaxeiros ca no exercicio anterior.

As operacións reducíronse nun 10,1%, deixándose de realizar 215.640 con respecto a 2011. En canto ás mercadorías movidas, diminuíron en 22 millóns de toneladas, o que representou unha caída interanual do 3,3%. Os 650 millóns de toneladas corresponden, maioritariamente, aos aeroportos de Madrid (con casi 360 millóns, representa

Cadro núm. 9

Evolución do movemento de pasaxeiros, das operacións realizadas e das mercadorías movidas nos aeroportos galegos

Evolución do movemento de pasaxeiros				
	2011		2012*	
	Pasaxeiros	TVI (en %)	Pasaxeiros	TVI (en %)
Alvedro (A Coruña)	1.012.800	-8,0	845.452	-16,5
Lavacolla (Santiago)	2.464.431	13,4	2.194.611	-10,9
Peinador (Vigo)	976.152	-10,7	828.720	-15,1
Total	4.453.383	2,0	3.868.783	-13,1
Total nacional	204.373.288	6,0	194.229.656	-5,0

Evolución das operacións				
	2011		2012*	
	Número	TVI (en %)	Número	TVI (en %)
Alvedro (A Coruña)	16.283	5,0	13.693	-15,9
Lavacolla (Santiago)	22.322	-6,3	19.509	-12,6
Peinador (Vigo)	14.130	-5,4	11.181	-20,9
Total	52.735	-1,6	44.383	-15,8
Total nacional	2.140.308	1,0	1.924.668	-10,1

Evolución do movemento de mercadorías				
	2011		2012*	
	Toneladas	TVI (en %)	Toneladas	TVI (en %)
Alvedro (A Coruña)	251.966	2,9	195.614	-22,4
Lavacolla (Santiago)	1.787.504	-9,0	1.815.840	1,6
Peinador (Vigo)	1.113.664	23,6	570.900	-48,7
Total	3.153.134	1,4	2.582.354	-18,1
Total nacional	672.146.043	3,0	649.744.574	-3,3

* Datos provisionais.

Fonte: Dirección de Operacións e Sistemas de Rede, AENA

o 55% do total), Barcelona, Zaragoza, Vitoria, Gran Canaria, Tenerife Norte, Palma de Mallorca e Valencia.

En canto aos aeroportos galegos ningún arroxa cifras positivas, todos eles sufriron caídas en pasaxeiros, operacións e mercadorías respecto a 2011. No exercicio analizado perdéronse 584 mil pasaxeiros, situando o limiar por debaixo dos 4 millóns alcanzado o ano anterior.

No caso de Lavacolla, o bo comportamento das conexións internacionais nos meses centrais do verán non compensou a perda de 269.719 viaxeiros ao longo do período de referencia, sufrindo unha caída do 10,9% en 2012. Os máis de 2 millóns de tránsitos colocan á terminal no posto número 20 do *ranking* de aeroportos nacionais, cando un ano antes estaba no posto 16. Como nota negativa para este ano 2013 destacamos que as aeroliñas Volotea e Air Berlín abandonan a operativa na terminal santiaguesa ao tempo que se produce unha diminución de voos de Ryanair. As mercadorías comportáronse ben, as 1.815.840 toneladas movidas increméntanse en 28.000 no ano 2012 (1,6%). En cambio as operacións diminúen un 12,6%, sendo estas 19.509, 2813 menos que un ano antes.

O aeroporto herculino superou a barreira do millón de pasaxeiros en 2007, ano no que se rexistrou un máximo de 1.251.587 tránsitos. Seis anos despois, os pasaxeiros que utilizaron a terminal foron 845.452, un 16,5% menos que un ano antes, e un 32,4% menos respecto a 2007. Aínda así, colócase no número 24 do *ranking* de aeroportos españois por diante do aeroporto vigués. En canto ás operacións, descenderon un 15,9% e as mercadorías un 22,4%. Os datos do primeiro trimestre de 2013 non parecen mellorar a situación, perdendo un 17,4% de pasaxeiros e unha diminución de operacións do 34,8% respecto ao primeiro trimestre de 2012. En contraposición, as mercadorías creceron nun 2,4%. Como sinalabamos no informe anterior, a quebra de Spanair a finais de xaneiro de 2011, provocou unha parte importante da perda de pasaxeiros, xa que un de cada tres usuarios do aeroporto procedía da aeroliña catalá.

O aeroporto de Vigo mostrou un comportamento moi similar ao da Coruña, diminuindo os seus tránsitos nun 15,1% respecto a 2011. As operacións pasaron de 14.130 a 11.181 (-20,9%) e o tráfico de mercadorías contraeuse nun 48,7%. As cifras do primeiro trimestre de 2013, amosan unha tónica similar: perda de pasaxeiros (-15,4%), caída do número de operacións (-20%) e, en menor medida, das mercadorías (-4,2%).

O competidor dos tres aeroportos galegos encontrámolo no aeroporto portugués Sá Carneiro no Porto. A evolución das cifras de pasaxeiros transitados desde 2007 a 2012 foi dun crecemento de 2 millóns de pasaxeiros, de 4 millóns pasou a 6 en 2012. A diversidade de destinos internacionais, as políticas comerciais e promocionais do aeroporto e os prezos competitivos, fan deste aeroporto o maior perigo para os aeroportos galegos. Como comentamos no informe anterior o aeroporto luso presenta unha variada oferta de voos regulares internacionais, contando con máis de 60 destinos a Europa, África e América. Así mesmo ocorre no sur co aeroporto de Faro que se converteu no competidor dos aeroportos de Xerez da Fronteira e Sevilla.

Política aeroportuaria e axudas ás compañías aéreas

Unha das formas de intervención dos poderes públicos na economía é a concesión de axudas públicas que, sen prexuízo da procura de obxectivos de interese público, pode alterar o funcionamento dos mercados. Por iso, o artigo 107 do Tratado de Funcionamento da UE (TFUE) contempla a prohibición xeral de todas as medidas de axuda estatal. Admite, non obstante, a posibilidade de que estas se poidan autorizar, sempre que cumpran cunha serie de obxectivos e directrices ben definidos e prohíbe a súa posta en marcha ata que a Comisión as aprobe.

As axudas estatais destinadas ás compañías aéreas que operan desde aeroportos rexionais son un exemplo deste tipo de axudas que se poden autorizar, xa que constitúen un medio para facer máis atractivos ás compañías aéreas os novos destinos. As autoridades comunitarias consideran que fomentar o desenvolvemento dos aeroportos rexionais mellorará a fluidez do tránsito aéreo en Europa e ofrecerá novas posibilidades de desenvolvemento económico a algunhas rexións.

Estas axudas non teñen alcance universal, pois están restrinxidas a aeroportos rexionais de reducido tamaño, menos de 5.000.000 de pasaxeiros e deben ter unha duración temporal limitada, en principio, a tres exercicios. As directrices comunitarias sobre o financiamento de aeroportos e as axudas estatais de posta en marcha destinadas a compañías aéreas que operen desde aeroportos rexionais (2005/C 312/01) vixentes desde o ano 2005 así o establecen.

Para romper o histórico illamento de determinadas rexións, a Comisión recoñece desde o ano 1994 o papel das compañías aéreas e dos aeroportos rexionais que, desde comezos dos anos noventa do pasado século, se veu reforzado pola irrupción das coñecidas como compañías *low-cost*. Uns novos operadores que rexistraron un crecemento exponencial nos ceos europeos e mundiais, contribuíndo así á creación dunha rede de enlaces aéreos interrexionais que favorecen a mobilidade dos cidadáns, o crecemento das economías locais e a creación de emprego.

As autoridades autonómicas e locais atoparon nesta posibilidade unha gran oportunidade para relanzar os novos aeroportos que se construíron a partir do PEIT 2005 ou darlles un novo pulo aos existentes. Entre eles están desde o comezo os tres aeroportos que constitúen o sistema aeroportuario de Galicia.

En relación coa natureza xurídica dos instrumentos utilizados, os entes públicos utilizan tanto a vía do convenio de colaboración, como a do contrato, no que existe a provisión dun servizo a cambio do pago dun prezo. A modalidade finalmente elixida ten importantes implicacións para a o cumprimento das regras de competencia. E ten que ser notificada á Comisión para evitar eventuais conflitos coas regras do mercado único.

Ata a publicación do informe da Comisión Nacional da Competencia (CNC) en 2010, que fai referencia a este enleado de axudas, había un descoñecemento case absoluto sobre o tema. O informe da CNC revelaba que as distintas axudas concedidas polas comunidades autónomas ascenderon a 250 millóns de euros entre 2007 e o primeiro trimestre de 2011 cun reparto moi desigual entre as distintas comunidades autónomas. Por compañías aéreas, as principais receptoras destes fondos foron neste período, ademais de Air Nostrum, as aeroliñas de baixo custo, en particular Ryanair. A CNC tamén fai unha comparación entre a evolución das axudas a pasaxeiros e suxire unha interesante conclusión: «a información analizada non indica a existencia dunha correlación positiva entre o volume de fondos recibidos e a afluencia de viaxeiros, nin a nivel nacional nin a nivel autonómico», aínda que «si se detecta dita correlación entre os fondos recibidos por numerosas aeroliñas de baixo custo e o seu número de viaxeiros». Para este organismo encargado de vixiar no noso país o cumprimento das regras comunitarias da competencia dentro do mercado único, semellante comporta

Cadro núm. A1

Movemento de pasaxeiros e contía das axudas recibidas polos aeroportos. Período 2007-2011

	Núm. de aeroportos	Movemento de pasaxeiros				Axudas (miles de euros)
		2007	2011	Variación 2011/2007		
		Núm.	Núm.	Absoluta	%	
Castela e León	4	739.849	620.933	-118.916	-16,1	84.280
Aragón	2	513.570	753.878	240.308	46,8	34.051
Galicia	3	4.722.935	4.453.282	-269.653	-5,7	22.697
Cantabria	1	761.780	1.116.398	354.618	46,6	20.664
Cataluña	4	39.053.638	38.768.886	-284.752	-0,7	17.312
C. Valenciana	3	15.054.055	14.893.242	-160.813	-1,1	16.427
Castela-A Mancha	2	19.881	8.415	-11.466	-57,7	10.350
Extremadura	1	91.585	56.981	-34.604	-37,8	9.339
Asturias	1	1.560.830	1.339.010	-221.820	-14,2	8.612
Murcia	1	2.002.949	1.262.597	-740.352	-37,0	4.814
A Ríoxa	1	56.371	17.877	-38.494	-68,3	3.611
Melilla	1	339.244	286.701	-52.543	-15,5	3.600
Navarra	1	500.097	238.511	-261.586	-52,3	550
Madrid	3	52.149.556	49.699.502	-2.450.054	-4,7	527
País Vasco	3	4.927.086	4.322.433	-604.653	-12,3	425
Andalucía	6	22.402.704	20.477.016	-1.925.688	-8,6	198
Baleares	3	30.770.962	30.946.087	175.125	0,6	0
Canarias	8	34.807.816	35.052.550	244.734	0,7	0
Total AENA	48	210.474.908	204.314.299	-6.160.609	-2,9	237.458

Fonte: AENA e CNC

mento suxire que «estes fondos están contribuíndo a acentuar o proceso de desviación da demanda desde as compañías tradicionais cara a este tipo de aeroliñas que se vén observando nos últimos anos».

Así mesmo, como se pode observar no cadro A1, a maioría dos aeroportos que se viron máis beneficiados a través dos fondos recibidos polas aeroliñas que operan neles, rexistraron unha diminución do seu tráfico de pasaxeiros moi superior á da media nacional. É o caso dos aeroportos de Castela e León, que viron descender o seu número de pasaxeiros no período analizado nun 16,1%, mentres que o total de axudas recibidas supuxeron o 35,5% do total. O mesmo ocorre nos aeroportos de Castela-A Mancha, Estremadura, Asturias ou Murcia. En Galicia o tráfico de pasaxeiros caeu en case 270.000 nestes catro anos (-5,7%), malia que o volume de axudas supón case o 10% do total asignado en España, a pesar do elevado volume dos devanditos fondos.

Semellante comportamento permite suscitar dúbidas sobre a eficacia que logran este tipo de actuacións, na medida en que contribúen a crear ou manter rutas, aeroliñas e ata aeroportos nos que a demanda autónoma é escasa ou fortemente decrecente. Esta situación agrávase no período 2002-2011 pola construción de 9 aeroportos, todos eles financiados con diñeiro público, como os de Cidade Real e Castellón. Semellante pulo construtor só é comparable ao do período comprendido entre 1965 e 1968, cando o Goberno franquista levantou 9 aeroportos, pero eran outros tempos. Agora a liberalización do mercado de transporte aéreo impulsa un cambio no comportamento dos xestores das infraestruturas e mesmo nos operadores, incrementando a creación de novas rutas e as fusiões entre compañías para defender a súa cota de mercado fronte á competencia máis agresiva das compañías de baixo custe.

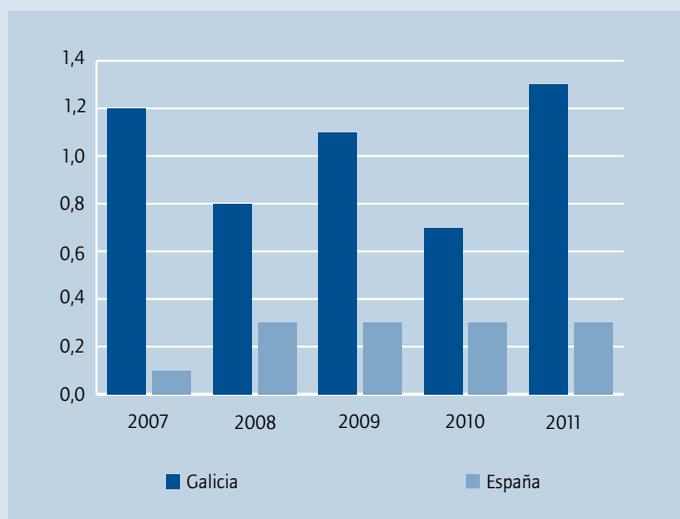
Un novo intento de facer rendibles os tres aeroportos de Galicia?

No pasado mes de maio o Ministerio de Fomento convocou os representantes dos tres aeroportos de Galicia, autoridades locais e responsables do transporte da Xunta de Galicia a unha reunión do grupo de traballo previo a constitución do novo Comité de Coordinación Aeroportuaria de Galicia. Lembremos que estes comités foron creados a partir do Real Decreto Lei 20/2012 de 13 de xullo para facilitar a participación das autoridades locais e rexionais, así como das organizacións económicas e sociais na xestión das terminais aeroportuarias. Non foi por tanto unha medida pensada para resolver as disputas localistas en Galicia.

Ademais desta coordinación, son funcións deste novo Comité velar pola calidade dos servizos, colaborar con AENA na definición das estratexias, modificación das tarifas, etc. Pero sobre todo, «canalizar as actuacións relacionadas coa promoción do transporte aéreo, no ámbito das súas competencias». O que cabe interpretar como coordinar a política de axudas que ata agora desenvolven, cada unha pola súa conta, concellos, Xunta de Galicia e outros como Turespaña.

Gráfico A1

Axudas por pasaxeiro (euros correntes)

Este acto de constitución coincide no tempo cun novo episodio nas disputas localistas en torno á xestión aeroportuaria en Galicia. O recente acordo asinado polo Concello da Coruña coa compañía Air Europa polo que se destinan 4 millóns de euros para financiar campañas de promoción turística, volve axitar o debate sobre a oportunidade e conveniencia de seguir achegando recursos públicos neste sector, cando a Xunta de Galicia xa tiña decidido modificar este enfoque. Unha decisión que se fundamenta na evidencia de que os resultados desta política non acreditan que máis subvencións garantan máis viaxeiros. Incluso, como se reflicte no cadro A1, pode suceder o contrario.

Este xiro parte da constatación de que os contratos de patrocinio que se viñan asinando ata agora coas aeroliñas de baixo custo non tiveron a continuidade desexada, unha vez desaparecen ou se recortan as axudas. Así sucedeu coas conexións internacionais de Vigo con Londres (con subvención do concello) ou Bruxelas (de Turgalicia). O mesmo ocorreu coa conexión entre A Coruña e Amsterdam (tamén financiada por Turgalicia). Co perigo de que este enfoque puidese desembocar nun aumento da contía de axudas por pasaxeiro, tal e como se reflicte no gráfico A1, a nova estratexia da Xunta de Galicia aposta por centrar os seus esforzos en encher os avións e consolidar as liñas existentes, antes que investir en novos enlaces que apenas achegan pasaxeiros e resultan pouco sostibles.

Segundo declaracións dos asistentes aos medios de comunicación a saída desta reunión do grupo de traballo, o «espírito deste primeiro encontro partiu dunha coincidencia: a necesidade de coordinar a oferta de Lavacolla, Alvedro e Peinador para evitar que os tres aeroportos compitan entre si». En definitiva unha idea que se persegue desde hai tempo, a ver se nesta oportunidade hai máis fortuna que cando se intentou desde o Comité de Rutas.

Tráfico portuario

Nun contexto de crise xeneralizada, a evolución do conxunto de portos de interese xeral, xestionados por Portos do Estado, mostrou crecementos significativos. Os case 474 millóns de toneladas de mercadorías movidas incrementáronse en 17 millóns no último exercicio. Se analizamos os tráxicos individualmente encontramos que os graneis creceron un 5,4%, sendo o incremento dos graneis líquidos un 2,2% e o dos sólidos un 11,4%, aumentando en 9 millóns de toneladas as transitadas durante 2012. A mercadoría xeral, a que representa maior valor engadido para o porto e menos contaminación e residuos, creceu respecto a 2011 un 2,6% e o tráfico de contedores fíxoo a unha taxa do 2,9%, alcanzando un máximo con 161 millóns de toneladas movidas. Como apuntabamos en informes anteriores, os portos españois configúranse como lanzadeiras loxísticas, xa que a mercadoría en tránsito adoita ter como destino terceiros países ou zonas afastadas do *hinterland* ou zona de influencia. Os portos españois moveron en 2012 un total de 14 millóns de TEUs,¹ un 1,1% máis respecto a 2011. A mercadoría convencional avanzou un 1,8% en termos interanuais. Do total de tráxicos portuarios a metade corresponderon a graneis, o 32% a líquidos e o 19% restante a sólidos, 2 puntos porcentuais máis que no exercicio anterior.

En 2012 as cifras dos portos de interese xeral galegos (Ferrol-San Cibrao, A Coruña, Marín-Pontevedra, Vigo e Vilagarcía) presentaron cifras positivas, crecendo en conxunto un 9,9%. Só o porto de Vigo mostrou descensos importantes nos seus tráxicos. O total de movemento portuario en 2012 superou en 3 millóns de toneladas o do ano anterior, colocándose en case 34 millóns (9,9%), só superadas estas cifras en 2007. Os graneis representaron o 77% do tráfico da comunidade, o 48% corresponde a graneis sólidos e o 29% a graneis líquidos. Os portos da Coruña e Ferrol-San Cibrao, con graneis sólidos como protagonistas, presentaron taxas de crecemento do 20,3% e do 21% respectivamente. A mercadoría xeral superou os 7 millóns de toneladas (9,1% respecto a 2011). Como nota destacada cómpre dicir que, a rada arousana crece un 69,4% en mercadoría xeral, Ferrol-San Cibrao un 30,3%, A Coruña un 17% e Marín-Pontevedra, un 10,3%, mentres que Vigo perde un 3,1%.

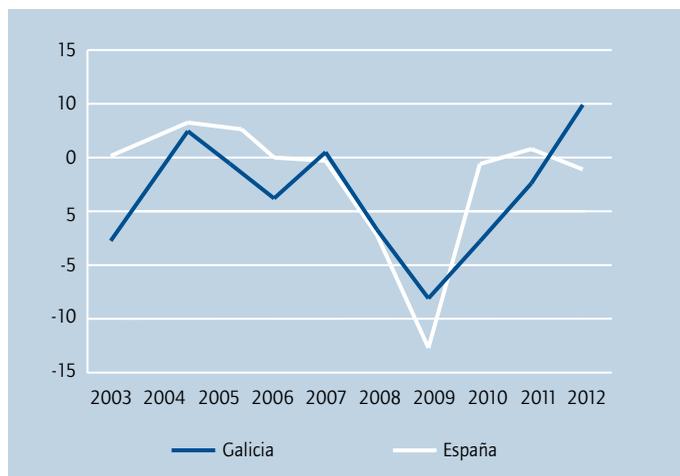
Nas dársenas interior e exterior do porto de Ferrol e a rada de San Cibrao (Lugo) movéronse 13.713.746 toneladas de mercadorías cun crecemento do 13,6% respecto a 2011. Os graneis aumentaron un 12,7%, con case 13 millóns de toneladas. O 82% correspondeu a graneis sólidos (maioritariamente carbón) con 10.505.476 toneladas. Por outro lado, a rada perdeu tráfico de graneis líquidos nun 14,2%. Un dato relevante para o porto foi o comportamento da mercadoría xeral, cun crecemento do 30,3%. O tráfico de contedores, aínda que é pequeno respecto a outros portos como o de Vigo ou o de Vilagarcía, creceu a unha taxa do 41,9%. A mercadoría convencional tamén exhibiu taxas positivas (30,2%), grazas á madeira, siderurxia e aeróxeradores que se exportan desde a comarca. Pechouse o

¹ TEU son as siglas da expresión inglesa *Twenty Feet Equivalent Unit*. TEU é a unidade de contedores equivalentes a 20 pés.

Gráfico 13

Crecedemento anual do tránsito portuario en Galicia e en España

Taxa de variación interanual (en %)

exercicio 2012 cunha cifra de negocio de 21,2 millóns de euros. A política de austeridade e a boa xestión permitiron abaratar as taxas portuarias facendo o porto competitivo para os operadores e industrias da zona.

O porto da Coruña volveu a un vieiro de crecedemento despois de presentar un comportamento negativo en 2011. O 73% das descargas de graneis líquidos na comunidade realizáronse neste porto. En 2012 movéronse 7,2 millóns de toneladas de líquidos, un 8,9% máis que en 2011, que maioritariamente corresponden a petróleo cru, gasóleo, nafta, bioetanol, biodiesel e melaza. Os graneis sólidos creceron por segundo ano consecutivo un 20,3%. Destacamos o carbón, o millo e o clínker (con destino Brasil realizado desde o Porto Exterior de Punta Langosteira), con 4,18 millóns de toneladas movidas. Os desembarcos de pesca fresca estabilizáronse en 43 mil toneladas (4,9% máis que un ano antes). A mercadoría convencional crece un 18,8% respecto a 2011. Por terceiro ano consecutivo pérdese tráfico de contedores (-16%).

O desembarco de gran no porto de Marín-Pontevedra é unha actividade estratéxica, pero en 2012 reduciuse un 7,4%. De feito, Marín é un dos principais centros lóxicos de recepción e distribución de gran para Galicia e o noroeste de España e dispón dunha certificación europea de calidade. A rada marinense moveu en 2012 máis de 1,8 millóns de toneladas de mercadoría, un 1,4% máis que nos doce meses de 2011. A recuperación das cifras da terminal veñen da man da operativa das compañías CCNI, MSC e do Monte que unen Marín con Sudamérica, ademais de Nisa Marítima que se dedica ao tráfico con Alxeciras e as Illas Canarias. O crecedemento do tránsito de contedores export-import en TEUs foi do 6,5% e as toneladas de contedores aumentan o 7,9% respecto a 2011 (357.342 toneladas). O crecedemento máis importante foi para a mercadoría convencional (11,6%).

O desembarco de gran no porto de Marín-Pontevedra é unha actividade estratéxica, pero en 2012 reduciuse un 7,4%. De feito, Marín é un dos principais centros lóxicos de recepción e distribución de gran para Galicia e o noroeste de España e dispón dunha certificación europea de calidade. A rada marinense moveu en 2012 máis de 1,8 millóns de toneladas de mercadoría, un 1,4% máis que nos doce meses de 2011. A recuperación das cifras da terminal veñen da man da operativa das compañías CCNI, MSC e do Monte que unen Marín con Sudamérica, ademais de Nisa Marítima que se dedica ao tráfico con Alxeciras e as Illas Canarias. O crecedemento do tránsito de contedores export-import en TEUs foi do 6,5% e as toneladas de contedores aumentan o 7,9% respecto a 2011 (357.342 toneladas). O crecedemento máis importante foi para a mercadoría convencional (11,6%).

O crecedemento en 2012 do porto de Vilagarcía foi considerable, cunha taxa de variación interanual do 23,3%. A mercadoría xeral no seu conxunto é a responsable da dinamización do tráfico do porto, que vén crecendo a taxas elevadas durante estes dous últimos exercicios, con 460.452 toneladas movidas, 188 mil toneladas máis que en 2011, que presentan un crecedemento do 69,4%. Destacado é o crecedemento no movemento de contedores cun 118,3%, sendo a diferenza absoluta de 126 mil toneladas de mercadorías contenedorizadas respecto a un ano antes. A mercadoría convencional creceu un 38% respecto a 2011, destacando principalmente o aluminio, seguido da madeira técnica, a pasta de papel, a madeira e a pesca conxelada.

Cadro núm. 10
Evolución do tráfico portuario (en toneladas)

	Ferrol-San Cibrao		A Coruña		Marín-Pontevedra		Vigo		Vilagarcía		Total Galicia	
	2012	TVI (%)	2012	TVI (%)	2012	TVI (%)	2012	TVI (%)	2012	TVI (%)	2012	TVI (%)
Graneis líquidos	2.296.990	-14,2	7.208.827	8,9	-	-	68.388	-8,6	205.286	2,6	9.779.491	2,1
Graneis sólidos	10.505.476	21,0	4.179.981	20,3	805.966	-7,4	300.652	-30,9	341.739	0,7	16.133.814	16,9
Total graneis	12.802.466	12,7	11.388.808	12,8	805.966	-7,4	369.040	-27,7	547.025	1,4	25.913.305	10,8
Contedores	7.944	41,9	53.191	-16,0	357.342	7,9	2.219.834	-4,1	232.156	118,3	2.870.467	1,7
Convencional	887.796	30,2	1.382.921	18,8	695.607	11,6	1.122.170	-0,8	228.296	38,0	4.316.790	14,6
Total mercadería xeral	895.740	30,3	1.436.112	17,0	1.052.949	10,3	3.342.004	-3,1	460.452	69,4	7.187.257	9,1
Avituallamento	15.194	-3,2	261.243	-16,8	12.348	-37,5	244.506	-9,9	4.313	-52,5	537.604	-14,7
Pesca fresca	346	-22,8	43.719	4,9	1.893	-6,9	82.700	-1,9	-	-	128.658	0,2
Total outro tráfico	15.540	-3,7	304.962	-14,2	14.241	-34,6	327.206	-8,0	4.313	-52,5	666.262	-12,1
Total tráfico portuario	13.713.746	13,6	13.129.882	12,4	1.873.156	1,45	4.038.250	-6,4	1.011.790	23,3	33.766.824	9,9
Contedores (TEUS)	904	66,8	4.721	-14,4	39.970	6,5	196.518	-7,3	26.664	118,1	268.777	0,3
Buques (número)	1.110	3,4	1.256	4,4	661	-0,3	1.600	-13,7	270	17,9	4.897	-2,5

Fonte: Portos do Estado, Ministerio de Fomento e elaboración propia

O porto de Vigo é a única das instalacións portuarias galegas que presentou datos negativos (-6,4%), alcanzando apenas os 4 millóns de toneladas movidas en 2012, cando un ano antes estas ascendían a 4,3 millóns. Todos os epígrafes recollidos no cadro 10 amosan descenso, destacando a perda dun 30,9% en graneis sólidos. O tráfico de contedores segue sendo a base do porto, representando o 77% dos movidos nas radas galegas. As mercadorías que presentaron descenso no seus tráficofon o cemento (-28,7%), a lousa (-20%), as pezas de automoción (-17%), os coches (-8,3%) e a pesca fresca (-1,9%). En contrapartida, experimentaron subidas os granitos elaborados e mármore (31,8%), a maquinaria industrial (33,5%), a froita (25%) e a pesca conxelada (3,6%).

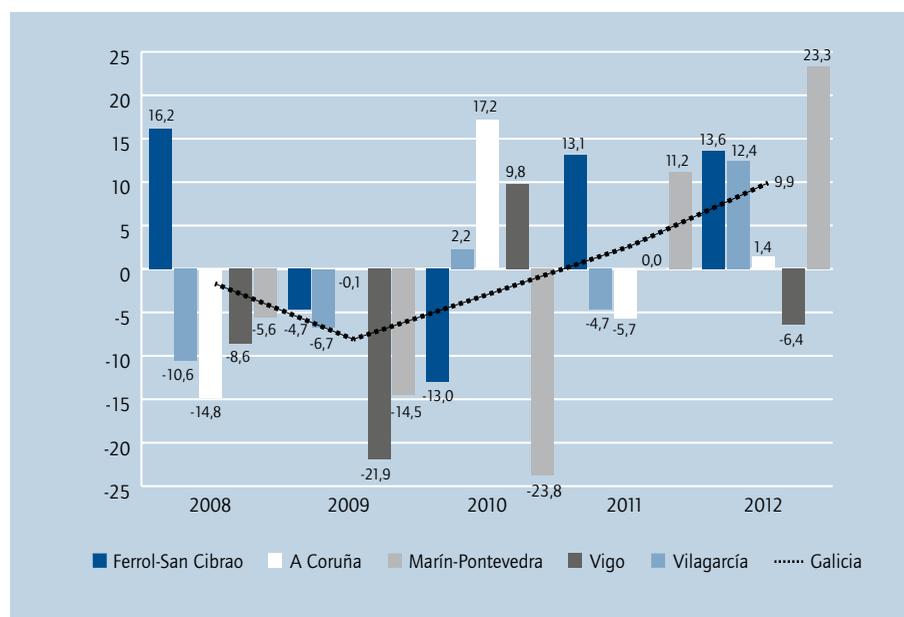
Como xa sinalabamos en informes anteriores o porto de Vigo é un núcleo central de redistribución de carga, o que o converte nun porto *hub*. As liñas de longo percorrido chegan a Vigo con mercadorías de alto valor engadido como son os automóviles, que se distribúen noutras liñas de curto percorrido. O valor industrial desta mercadoría supera os 2 mil millóns de euros e supoñen o 8% do tráfico do porto. O 36% das exportacións da comunidade autónoma parten da instalación olívica.

Respecto á evolución do tráfico no primeiro trimestre de 2013, destaca a subida no movemento de automóviles (23%), conservas (31%), madeiras (18%), granito elaborado (14%) e pezas de automóviles (17%).

Gráfico 14

Crecemento do tránsito portuario nos portos galegos

Taxa de variación interanual (en %)

Durante 2012 nos peiraos galegos de titularidade autonómica, xestionados por Portos de Galicia, rexistrouse un movemento de mercadorías de 1,92 millóns de toneladas, un 8,5% máis que en 2011. O porto de Cariño (549.823 toneladas) e o de Ribadeo (511.953 toneladas) son os máis activos, mentres que as radas de Cee (139%) e Ribeira (27,5%) foron as que rexistraron maiores incrementos de actividade.

A autoestrada do mar

Finalmente, e despois de catro anos de demoras, a navieira Suardiaz, posuidora da maior flota de car-carriers de España, aceptou o reto de poñer en marcha a autopista do mar entre Vigo e o porto galo Saint Nazaire, malia aínda necesitar o visto e prace da comisión hispanofrancesa que regula as autoestradas do mar da Comisión Europea, que deben validar o cambio de titularidade á fronte do proxecto, xa que a adxudicataria da sociedade Autopista do Mar Atlántica S.A., segue sendo Acciona Trasmediterránea, a impulsora orixinal da liña e que en 2011 renunciou tras perder os tráxicos de PSA Peugeot Citroën. Ese testemuño recolleuno a Compañía Marítima Hispano Francesa (CMHF), pero non chegou a obter o visto bo da comisión para facerse co control de Autoestrada do Mar Atlántica S.A. Suardiaz, a navieira que transporta a mercadoría de PSA Peugeot Citroën, xa participa, aínda que de forma minoritaria, na autoestrada do mar de Xixón.

Na autoestrada do mar viguesa só se transportarán mercadorías, non haberá pasaxe. Para iso, a navieira utilizará dous buques xemelgos, o que aumentará as dúas saídas semanais actuais (en cada sentido, Saint Nazaire e Vigo) a tres nunha primeira fase, e a catro noutra máis avanzada. O obxectivo para a navieira é captar novos tráxicos da zona de influencia de Galicia, en especial de Portugal e as provincias do interior. Na actualidade xa está embarcando outras mercadorías como lousa con destino a Europa central.

Para o comezo da operativa da autoestrada do mar de Vigo, o Goberno central reservou unha partida económica de 3,5 millóns de euros nos Presupostos Xerais do Estado de 2013.

Cadro núm. 11

Movemento de cruceiros en Galicia

	Número de cruceiros				Número de pasaxeiros en cruceiros			
	2011	2012	TVI (%)	% sobre o total	2011	2012	TVI (%)	% sobre o total
A Coruña	79	94	19,0	43,7	128.563	140.890	9,6	36,1
Ferrol-San Cibrao	4	11	175,0	5,1	9.423	7.068	-25,0	1,8
Vigo	118	103	-12,7	47,9	253.637	240.352	-5,2	61,6
Vilagarcía	12	7	-41,7	3,3	3.126	2.012	-35,6	0,5
Galicia	213	215	0,9	100,0	394.749	390.322	-1,1	100,0

Tráfico de cruceiros

O número de cruceiros atracados na costa española durante os doce meses de 2012 diminuíu en número, pasando de 3901 a 3723, un -4,7% respecto a 2011. Esta redución de naves atracadas influíu, loxicamente, no número de cruceiristas desembarcados, 430 mil menos que un ano antes. Barcelona segue ostentando o primeiro posto do *ranking* con 2.408.960 pasaxeiros (-8%), seguida de Baleares (1.269.208 cruceiristas e un -21,4%). Encontramos datos de crecemento nos portos de Santa Cruz de Tenerife (6,9%), As Palmas (9,5%), Málaga (2%) e Valencia (26,9%).

Os aumentos de pasaxeiros máis importantes a nivel nacional protagonizáronos os portos de Huelva (223,5%), Melilla (218%) e Castellón (114,2%), pero en todos eles o atraque de naves de cruceiro é residual comparado cos portos que ostentan os primeiros postos do *ranking*. Os que máis tráfico perderon son Tarragona (-79,6%), Vilagarcía (-35,6%), Alacante (-27,3%) e Ferrol-San Cibrao (-25%).

Na nosa comunidade debemos destacar o crecemento do porto da Coruña que, de 79 naves atracadas en 2011, pasou a 94, das que desembarcaron un total de 140.890 cruceiristas, cando un ano antes foran 128.563, o que representa unha taxa de crecemento do 9,6%.

O porto de Vigo segue ostentando a supremacía deste tráfico nas instalacións galegas co 61,6% de cota (en 2011 esta cota era do 64,3%). Pero o ano 2012 non foi un bo ano en termos absolutos, pasando de 253.637 cruceiristas a 240.352 (-5,2%). Isto é debido ao menor número de naves atracadas no porto olívico, a favor do porto da Coruña que realizou unha campaña internacional para atraer transatlánticos.

Gráfico 15

Evolución do número de cruceiristas nos portos galegos

En cifras xerais, os portos galegos nos que opera este tipo de tráfico recibiron, en 2012, 215 naves, un 1% máis que en 2011 e, en canto aos cruceiristas, estes pasaron de 394.749 a 390.322, un 1,1% menos. A pesar deste descenso, os portos de Vigo (9º) e A Coruña (10º) encóntranse entre os dez primeiros de España nesta modalidade.

O sector da distribución comercial en 2012

Para os negocios da distribución comercial en Galicia o ano 2012 foi, xunto ao 2009, o peor exercicio desde o comezo da crise. No pasado ano, á debilidade da demanda de consumo dos fogares e os recortes no gasto público, engadíronse as subas de impostos indirectos e directos no mes de setembro aplicadas dentro da política de consolidación fiscal e os compromisos coas autoridades comunitarias. Ao longo do ano, o perfil seguido pola actividade comercial reflicte ben os efectos destas medidas. Así, a alza do mes de agosto non foi o resultado dos gastos en consumo adicional dos viaxeiros que visitaron Galicia, senón o froito da anticipación das compras que precedeu a anunciada subida do IVE o mes seguinte. No mes de setembro houbo un descenso cunhas taxas do -10,3% no comercio por xunto e do -7,4% no comercio ao retalho.

O descenso das vendas na campaña de Nadal, tradicionalmente boa para o comercio, foi o segundo golpe que recibiu este sector como consecuencia da supresión da paga extraordinaria aos funcionarios das administracións públicas. Comparando as taxas de variación no índice de negocios do mes de decembro de 2012 (-6,2%) coa rexistrada no mesmo período do ano 2011 (-3,2%), obsérvase como a caída das vendas foi practicamente o dobre.

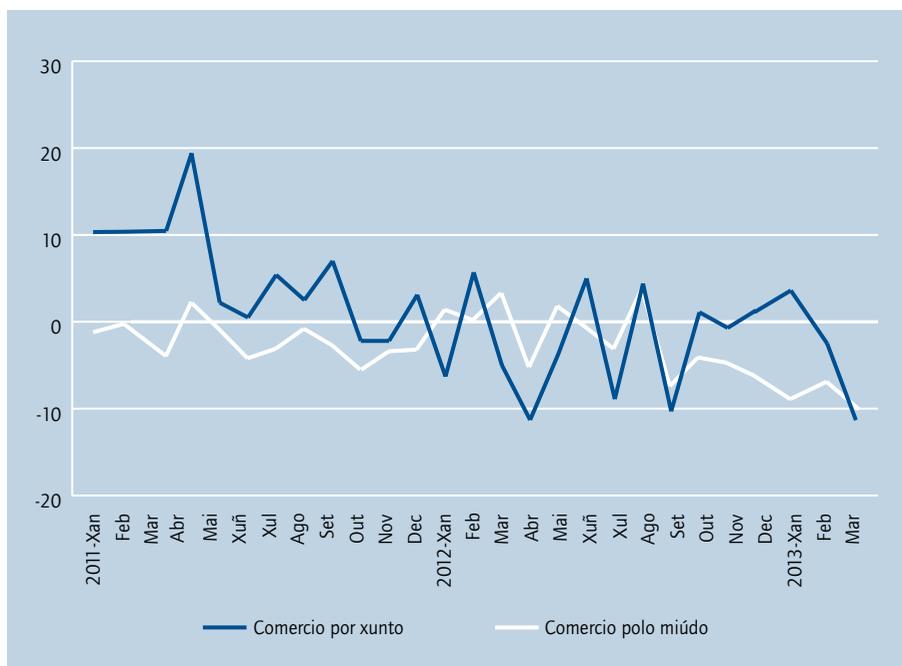
O sector da distribución de bens engloba tres grandes subsectores: venda de automóbiles e carburantes, comercio por xunto e comercio polo miúdo. Tal e como se aprecia no gráfico 16, a caída no índice da cifra de negocios non se produciu coa mesma intensidade en todas as ramas desta actividade.

A CNAE-2009 inclúe tamén a venda e reparación de vehículos de motor dentro da rama do comercio. O descenso continuado da matriculación de vehículos tradúcese loxicamente nunha redución moi significativa da cifra de negocios nos concesionarios. Así, a taxa de variación das vendas coa que pecharon o ano 2012 foi do -23,4%, unha cifra que multiplica por catro o ritmo de caída das vendas nos establecementos de retalho. Segundo as declaracións de ANFAC, o plan PIVE está funcionando ben, malia os descensos protagonizados polos meses de finais do ano 2012, xa que está sostendo unha demanda claramente a baixa. De feito nos tres primeiros meses de 2013, como se pode apreciar no gráfico 16, as taxas de descenso da cifra de negocios desta rama modéranse sensiblemente.

Tamén en Galicia a distribución comercial está sendo a máis castigada polos efectos da crise entre as que integran o sector servizos. No cadro 12 pódese apreciar a

Gráfico 16

Índice de cifra de negocios por sectores de actividade corrixido de efecto calendario.
Taxa de variación interanual (en %)

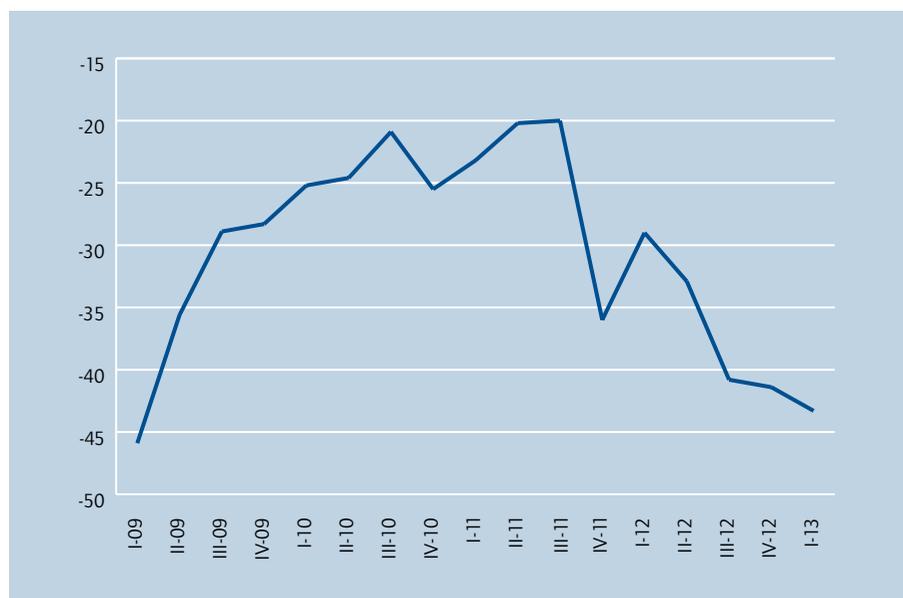
Cadro núm. 12

Evolución das diferentes ramas do sector distribución comercial

	Galicia		España		Taxa de variación (en %) 2011/2008	
	2008	2011	2008	2011	Galicia	España
Número de locais						
CNAE-09 (45)	5.877	5.135	82.946	77.031	-12,6	-7,1
CNAE-09 (46)	15.713	15.432	249.990	238.530	-1,8	-4,6
CNAE-09 (47)	40.679	37.275	619.573	566.762	-8,4	-8,5
Total	62.268	57.841	952.509	882.323	-7,1	-7,4
Persoal ocupado						
CNAE-09 (45)	23.655	20.407	351.577	304.438	-13,7	-13,4
CNAE-09 (46)	60.315	57.742	1.167.397	1.057.878	-4,3	-9,4
CNAE-09 (47)	110.581	103.633	1.861.276	1.698.593	-6,3	-8,7
Total	194.551	181.781	3.380.251	3.060.908	-6,6	-9,4

Gráfico 17

Indicador de Confianza do Consumidor (ICC)

evolución do número de locais e o persoal ocupado nas especialidades do comercio no período 2008-2011. O número de locais que desapareceron no conxunto do Estado supera os 70.000, o que equivale ao 7,4% dos existentes ao inicio da crise. O comercio polo miúdo é o segmento no que desenvolvían a súa actividade tres de cada catro locais que pecharon. En Galicia desapareceron uns 4400 locais comerciais, e tamén foi o comercio polo miúdo o sector que sufriu máis duramente os efectos da debilidade do consumo privado pertencendo a el o 76% dos locais que desapareceron.

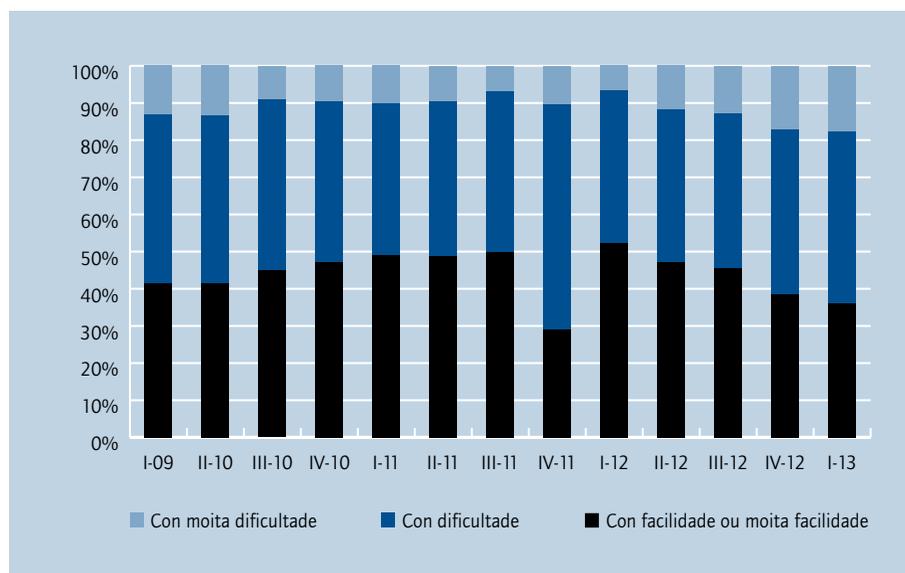
A destrución de postos de traballo, segundo a *Encuesta Anual de Comercio* do INE, foi, para España, de case 320.000 (-9,4%) e de 12.770 en Galicia, cunha taxa de descenso tres puntos porcentuais inferior. Neste caso son os concesionarios de automóbil os que experimentan a maior perda relativa de emprego tanto en España (-13,4%) como en Galicia (-13,7%), unha cifra que duplica a perda media do sector (-6,6%).

O *Índice de Confianza dos Consumidores* (ICC) en Galicia ocupa un lugar destacado para explicar a evolución do consumo. Sen confianza na situación económica é difícil manter unhas expectativas optimistas acerca do futuro. Nesas circunstancias, o comportamento racional dos consumidores é restrinxiren as súas compras, nomeadamente aquelas que se refiren a bens duradeiros ou as chamadas compras por impulso. Como se aprecia no gráfico 17, desde que o IGE elabora este indicador, os resultados un trimestre tras outro son negativos, como corresponde a estes anos de recesión.

Agora ben, como subliñaba o informe do ano 2011, o nivel de confianza dos consumidores galegos está máis preto das expectativas que teñen en relación coa marcha

Gráfico 18

Fogares segundo o grao de dificultade para chegar a fin de mes (en %)

da economía galega que coa súa situación financeira persoal. O rexistro máis baixo do que dá noticia o ICC foi o primeiro trimestre de 2009 (-45,9), iniciando un vreiro de mellora ata o terceiro trimestre de 2011 (-20,9), período no que se produce un punto de inflexión que dá inicio a un rápido descenso no nivel de confianza e que remata a serie cun valor de -43,3 no primeiro trimestre de 2013.

Outro indicador que confirma esta evolución é o que nos ofrece a *Encuesta Coyuntural a Hogares* cando reflexa as dificultades que teñen para chegar a fin de mes. Segundo se aprecia no gráfico 18, desde o primeiro trimestre de 2012 aumenta a proporción dos fogares que chegan con moita dificultade a fin de mes para pechar o ano nun 17,3%, case o triplo que ao comezo do exercicio.

As outras dúas categorías, comezan o ano 2012 cunha proporción maior daqueles fogares que chegan con facilidade (52,4%), fronte aos que chegan con dificultade (41,1%), para rematar o ano cun descenso de 16 puntos porcentuais nos primeiros e un aumento de 5 puntos porcentuais nos que teñen máis dificultade. En definitiva, o que reflicte este indicador é o deterioro que se produce na economía dos fogares a partir do terceiro trimestre de 2012, coincidindo coa suba de tipos do IVE e a supresión da paga extraordinaria para os funcionarios no mes de decembro.

A caída do consumo familiar non é o único factor que explica os problemas desta rama no ano 2012. Despois de catro anos de crise, estanse consolidando unhas novas pautas de comportamento dos fogares diante do consumo que as empresas de estudos de mercado comezan a perfilar. Un estudo realizado pola empresa especializada Kantar Worldpanel no 2012 mostra como o consumidor compra hoxe máis barato que hai ca-

tro anos, xa que pon máis atención en controlar o que gasta e reduce o tamaño da súa cesta da compra a costa de aumentar a frecuencia coa que acode aos establecementos. «Aproveita tamén esta maior frecuencia de compra para comparar prezos de diferentes marcas comerciais, e acaba visitando oito tendas ao ano, unha máis que en 2008».

Os operadores comerciais que están tirando un mellor partido desta maior afluencia ás tendas, segundo a consultora, son as cadeas da canle de desconto e Mercadona que, alcanzaron en 2012 unha cota de mercado conxunta do 32,3%, cando antes do estoupido da crise, apenas concentraban unha cuarta parte do mercado (25,6%). O resto de supermercados, os máis pequenos, e a canle dos hipermercados perderon peso neste período, quedando cun 21,7% e 14,6% de cota de mercado, respectivamente, mentres que os máis prexudicados foron os establecementos especializados, que pasaron de ser a principal canle de compra en 2008 cun 36,4% do mercado ao 31,6% en 2012.

Entre as medidas que os fogares adoptan para axustar o consumo a unha menor renda dispoñible está a súa preferencia polas chamadas marcas brancas. O crecemento imparabile da marca da distribución, estimado nun 6% anual, alcanzou en 2012 un novo récord e xa representa a terceira parte do gasto en gran consumo envasado (33%), fronte ao 27% que tiña en 2008. O consumidor axusta tamén o seu orzamento nestes tempos de crise recortando as saídas e trasladando o consumo que antes realizaba en establecementos de hostalería cara a dentro do fogar, o que supuxo, desde 2008, un aforro de 125 euros ao ano. Unha terceira vía de aforro das familias foi, segundo Kantar, un mellor control da despensa que manteñen os fogares o que se logra administrando mellor a compra, reducindo as compras por impulso, tirando menos comida ou cociñando máis cantidade para conxelar. Estímase que a suma destas medidas permitiu reducir o tamaño das cestas da compra, aforrando case 100 euros por compra.

O comportamento das vendas de Produtos de Gran Consumo (PGC), demostrou en 2012 a súa capacidade de resistencia, logrando manter as vendas do ano 2011, e

Cadro núm. 13

Evolución das vendas de Produtos de Gran Consumo (PGC). Ano 2012

	% valor	% volume
Alimentación envasada	0,3	1,3
Produtos frescos	1,8	1,1
Droguería	-0,3	3,6
Perfumería	-5,2	-0,8
Alimentos para mascotas e plantas (Petfood)	6,7	5,9
Alimentación infantil	-4,0	3,0
Total gran consumo	0,3	1,3
Bebidas e produtos de impulso fóra do fogar	-7,6	-7,5

pechando o exercicio cunha estabilización en valor do 0,3% e un lixeiro crecemento en volume do 1,3%. Como se pode apreciar nos datos reflectidos no cadro 13, a alimentación envasada foi a sección que tivo un mellor desempeño en 2012, crecendo tanto en valor (1,8%) como en volume (1,1%). Pola súa parte, os produtos frescos perecedoiros, que representan case a metade de todo o gasto que realizan os fogares, tamén aumentaron algo a demanda (1,5%), aínda que esta non se traduciu en máis valor (-0,1%) debido á contención dos prezos.

Pola contra, a sección de perfumería cede 5,2 puntos de valor respecto a 2011 e tamén perde volume de compras (-0,8%) as vendas de produtos de droguería, malia xeraren máis compras (3,6%) só mantiveron as vendas respecto de 2011 (-0,3%).

Segundo os últimos datos dispoñibles da Asociación Empresarial do Comercio Têxtil e Complementos (ACOTEX) nos comercios de moda traballaban unhas 195.000 persoas en 2011 cun total de 60.248 puntos de venda minoristas, dúas magnitudes que rexistraron un descenso do 13% e do 15%, respectivamente, desde 2007. En 2012 as vendas totais do sector en España retrocederon un 5%, fronte a 2011, o maior descenso anual desde 2009, cando as vendas caeran un 6,51%. Con este resultado, o comercio de moda encadea seis anos consecutivos en vermello. Canto á evolución seguida en Galicia, no cadro 14 pódese apreciar como o número de actividades comerciais minoristas de vestido e calzado descenden entre 2011 e 2010 en 846 comercios, cunha taxa de variación do -10,3%, superior en 0,8 puntos porcentuais á rexistrada para o conxunto español.

Segundo os datos proporcionados polo *Anuario Económico de España 2012*, a cifra de actividades comerciais polo miúdo existentes en 2011 en Galicia foi de 51.452 que, comparadas coas que había un ano antes, implica un descenso de 4089 (-7,4%). A superficie de vendas das actividades minoristas era de 5.691.484 m², o que supón unha redución de case 450.000 m², un -7,3% en relación co ano anterior.

Os resultados dunha análise polo miúdo do balance do último exercicio para o que temos dispoñibles datos desagregados, son os que se reflicten no cadro 15. Segundo

Cadro núm. 14

Variación no número de actividades comerciais minoristas (en %)

	Alimentación	Tradicional	Supermercados	Total non alimentación	Vestido e calzado	Fogar	Resto non alimentación	Mixto e outros
A Coruña	-8,0	-7,0	-14,8	-7,5	-10,7	-5,9	-6,7	-7,2
Lugo	-9,0	-7,7	-15,7	-6,5	-8,2	-5,7	-6,2	-5,3
Ourense	-8,7	-8,4	-11,0	-6,5	-10,2	-4,2	-5,6	-6,0
Pontevedra	-7,7	-7,4	-9,3	-6,8	-10,6	-5,1	-5,8	-8,7
Galicia	-8,1	-7,4	-12,9	-7,0	-10,3	-5,4	-6,3	-7,3
España	-6,8	-6,8	-7,4	-7,0	-9,5	-6,7	-6,0	-6,5

Cadro núm. 15

Evolución das actividades comerciais polo miúdo

	2008	2011	Variación 2011/2008	
			Absoluta	%
A Coruña	28.587	22.473	-6.114	-21,4
Lugo	8.279	6.782	-1.497	-18,1
Ourense	7.239	5.865	-1.374	-19,0
Pontevedra	20.769	16.332	-4.437	-21,4
Galicia	64.874	51.452	-13.422	-20,7
España	987.636	786.163	-201.473	-20,4

Fonte: La Caixa, *Anuario Económico de España 2012*

podemos observar, o ritmo de peche de comercios é superior en Galicia que no conxunto de España en todas as especialidades contempladas, agás as actividades comerciais do fogar e o comercio de non alimentación. Temos que subliñar a diferenza existente entre ambos os territorios no número de supermercados que se traduce en que, no ano 2011, un de cada 13 supermercados que desapareceron en España fíxoo en Galicia.

As preferencias dos consumidores nos últimos anos decantáronse polos supermercados para realizar boa parte das compras de alimentación e frescos en detrimento dos comercios tradicionais e hipermercados. Non obstante, esta elección non foi igual para todo o universo destes establecementos xa que os verdadeiros protagonistas foron en exclusiva os grandes supermercados, os únicos que creceron neste período en cota de mercado, sendo hoxe o formato máis importante en venda de alimentación seca en España cun 38% da cota total.

Un dos efectos deste axuste na oferta comercial é o peche de locais coa conseguinte degradación das rúas máis comerciais, moitas no centro das cidades galegas. A efectos estatísticos, o número de actividades comerciais pódese considerar unha boa aproximación ao número de establecementos comerciais. Segundo esta variable, Galicia contaba en 2008 con máis de 64.800 locais dedicados ao comercio polo miúdo, segundo se reflicte no cadro 15. A comparación entre estes resultados e os máis recentes de 2011 permite apreciar unha redución de 13.400 establecementos. É dicir, desde o comezo da crise pecharon un de cada cinco comercios (-20,7%), unha proporción moi semellante á que rexistra o conxunto de España.

A evolución do emprego neste escenario confirma a contracción da actividade antes comentada. No cadro 12 xa se presentaba un primeiro balance do mercado de traballo no período 2008-2012, en base aos datos subministrados pola *Encuesta Anual de Comercio*. En cifras globais e neste período, a caída do persoal ocupado foi de 6948 empregados o que supón unha taxa bruta de descenso do 6,3%.

Para coñecer a evolución do emprego por provincias temos que botar man do número de afiliados á Seguridade Social a fin de mes para cada unha das tres ramas nas

Cadro núm. 16

Variación dos afiliados á Seguridade Social en Galicia no sector do comercio.

Período abril 2013/abril 2012*

	45 Venta e reparación de vehículos de motor e motocicletas		46 Comercio por xunto e intermediarios do comercio		47 Comercio retalista		Total comercio	
	Número	%	Número	%	Número	%	Número	%
A Coruña	-420	-4,8	-902	-4,8	-996	-2,2	-1.898	-2,5
Lugo	-108	-3,6	-144	-2,7	-276	-2,3	-420	-2,0
Ourense	-80	-3,3	-146	-3,3	-167	-1,5	-313	-1,7
Pontevedra	-391	-5,1	-934	-5,0	-1.138	-3,1	-2.072	-3,1
Galicia	-999	-4,6	-2.126	-4,5	-2.577	-2,4	-4.703	-2,6

* Último día de cada mes.

Fonte: SPE, Ministerio de Emprego e Seguridade Social

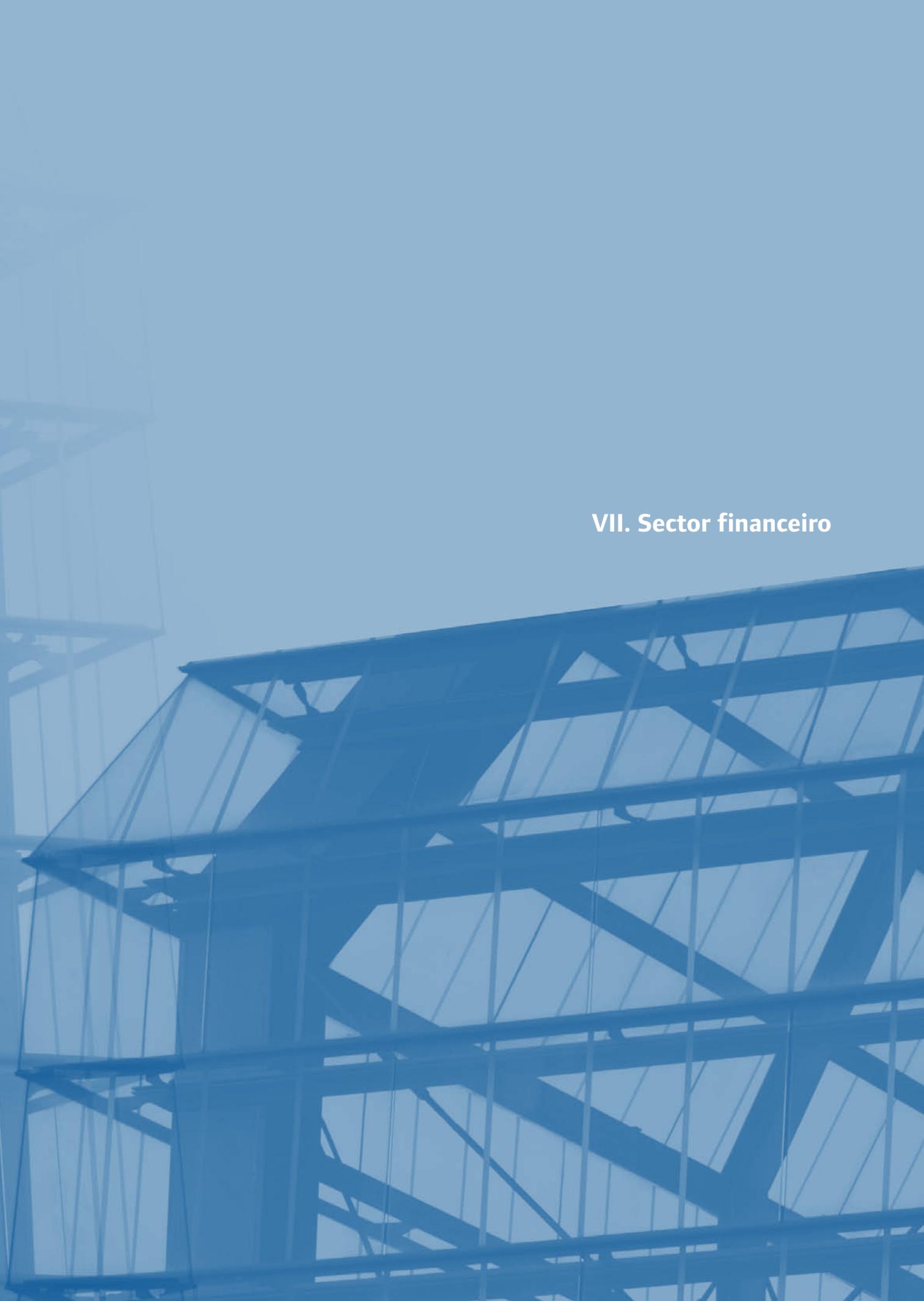
que a CNAE-2009 subdivide o comercio. Este indicador ofrece, ademais, unha visión máis actual do mercado de traballo, xa que se pode facer unha comparación entre os afiliados no mes de abril de 2012 e o mesmo período de 2013. Segundo se aprecia no cadro 16, neste período as actividades incluídas na distribución comercial rexistran un descenso de 4703 afiliados, o que supón unha taxa anual do (-2,6%).

Por ramas, a perda de afiliados foi máis intensa na venda e reparación de vehículos a motor e motocicletas cunha taxa de (-4,6%). O comercio por xunto (-4,5%) e o comercio ao retalho (-2,4%) resisten mellor os efectos da contracción do consumo, aínda que todos eles teñen uns resultados negativos neste último ano.

Por provincias, o comercio das dúas provincias do interior da comunidade autónoma: Ourense (-1,7%) e Lugo (-2%) resisten mellor os efectos da crise que as provincias atlánticas: Pontevedra (-3,1%) e A Coruña (-2,5%).

As políticas seguidas pola Dirección Xeral de Comercio manteñen unha continuidade nas liñas e obxectivos establecidos polo Plan Ágora-Re-comercia 2010-2013 que remata neste exercicio. As cinco liñas de actuación previstas contemplan a creación dunha rede de innovación do comercio de Galicia; ofrecen axudas tanto aos titulares dos negocios, como aos propios concellos para modernizar os establecementos e as prazas de abastos para o funcionamento dos centros comerciais abertos, así como para unha mellor cobertura das necesidades do abastecemento no medio rural. O plan tamén segue impulsando a constitución das mesas locais de comercio. En 2012 continuou tamén desenvolvendo os compromisos de liberalización asinados polo Goberno de España coas autoridades comunitarias, aprobando a liberalización de horarios e o incremento en dous días do número de xornadas de apertura en festivos e domingos.

VII. Sector financeiro

O contexto exterior do sistema bancario galego en 2012

O contexto exterior do sector bancario galego veu marcado en 2012 por unha difícil situación de tensións financeiras xeneralizadas na Eurozona. A situación de difícil acceso ao mercado interbancario por parte dalgunhas entidades de crédito, entre elas as españolas, agudizouse e veu acompañada a mediados do ano por fortes incrementos nas primas de risco da débeda pública de países como Italia ou España, que sinalizaban os temores nos mercados financeiros respecto da solvencia dos gobernos destes países e mesmo respecto da propia reversibilidade da moeda única.

A combinación desta situación cunha evolución negativa da taxa de crecemento do PIB real na Eurozona (-0,5% no conxunto do ano) e unha taxa de inflación medida polo Índice Harmonizado de Prezos ao Consumo (IHPC) do 2,5%, consistente co obxectivo do 2% fixado polo Banco Central Europeo (BCE), levaron a autoridade monetaria a reducir os tipos de xuro oficiais no mes de xullo de 2012. O tipo principal de financiamento, que é o instrumento básico da política monetaria do BCE reduciuse en 25 puntos básicos quedando fixado nun 0,75% para o resto do ano. Este trazo expansivo da política monetaria foi complementado en diferentes momentos do ano coa continuidade das medidas non convencionais de política monetaria xa iniciadas nos anos anteriores. Como resultado, acelerouse o crecemento dos agregados monetarios con respecto ao ano anterior, acadando o agregado monetario de referencia M3 unha taxa de crecemento medio interanual do 3,1%.

Estes esforzos do BCE non foron dabondo para revertir a tendencia negativa da evolución do crédito ao sector privado na Eurozona. Nun contexto de baixa demanda de crédito debida ás débiles perspectivas de crecemento e á percepción de inestabilidade financeira por parte de empresas e fogares, os problemas de financiamento e as necesidades de desapalancamento das entidades bancarias en varios países (entre eles España) engadiron ademais fortes restricións polo lado da oferta. Estas restricións levaron na práctica á ruptura local do mecanismo de transmisión da política monetaria, xa que nestes países os tipos de xuro dos préstamos bancarios non diminuíron e, nalgúns casos, mesmo aumentaron.

Para restaurar o mecanismo de transmisión da política monetaria e o carácter único da mesma no conxunto da Eurozona, así como para combater as distorsións nas primas de risco da débeda soberana nalgúns países, o BCE anunciou no mes de agosto de

2012 a súa disposición para realizar Operacións Monetarias de Compraventa (OMC) nos mercados secundarios de débeda soberana baixo determinadas condicións. Este anuncio, aínda sen necesidade de chegar a activar as OMC tivo o efecto de aliviar as tensións nos mercados financeiros e reducir as primas de risco de xeito continuado a partires do último trimestre de 2012.

O ano 2012 foi particularmente difícil para as entidades de depósito españolas dependentes dos depósitos de procedencia interior. Co acceso ao mercado interbancario pechado, as entidades de depósito españolas tiveron que satisfacer a maioría das súas necesidades de financiamento facendo uso dos programas de crédito do BCE, tanto os de curto como os de longo prazo.

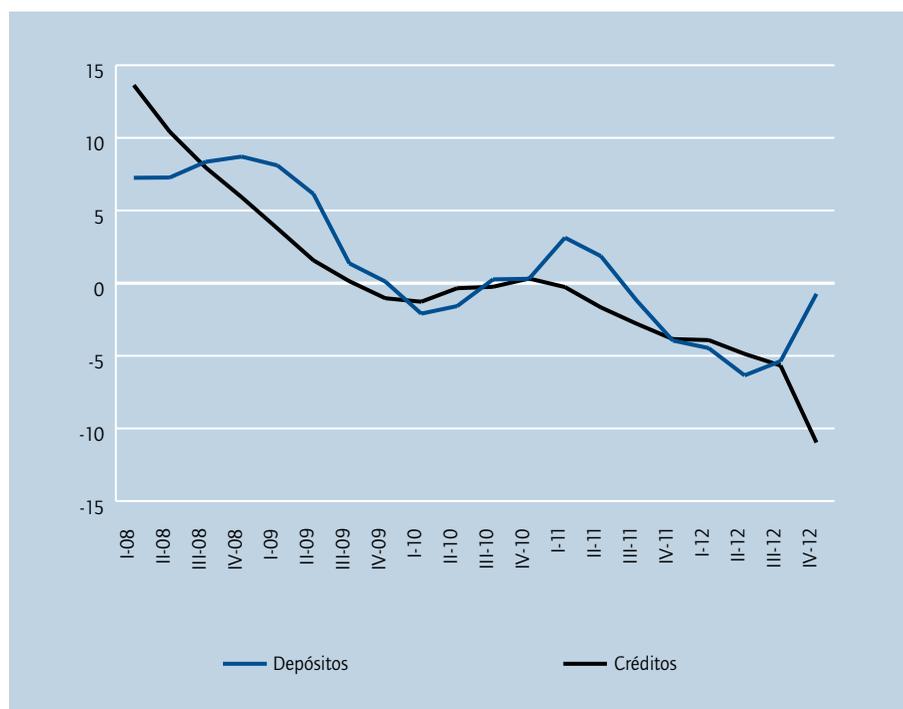
A magnitude do problema vén ilustrada no gráfico 1, onde pode observarse a forte e súbita contracción (en taxas interanuais) do volume total dos depósitos nas entidades de depósito en España.

Deste xeito, os atrancos experimentados polo crédito bancario non fixeron máis que agravarse. Como amosa tamén o gráfico 1, o volume total de crédito ao sector privado decreceu aceleradamente (en taxas interanuais) durante 2012, aínda partindo de niveis que xa eran baixos.

Gráfico 1

Evolución dos créditos e depósitos das entidades de depósito en España.

Taxas de variación interanual (en %)

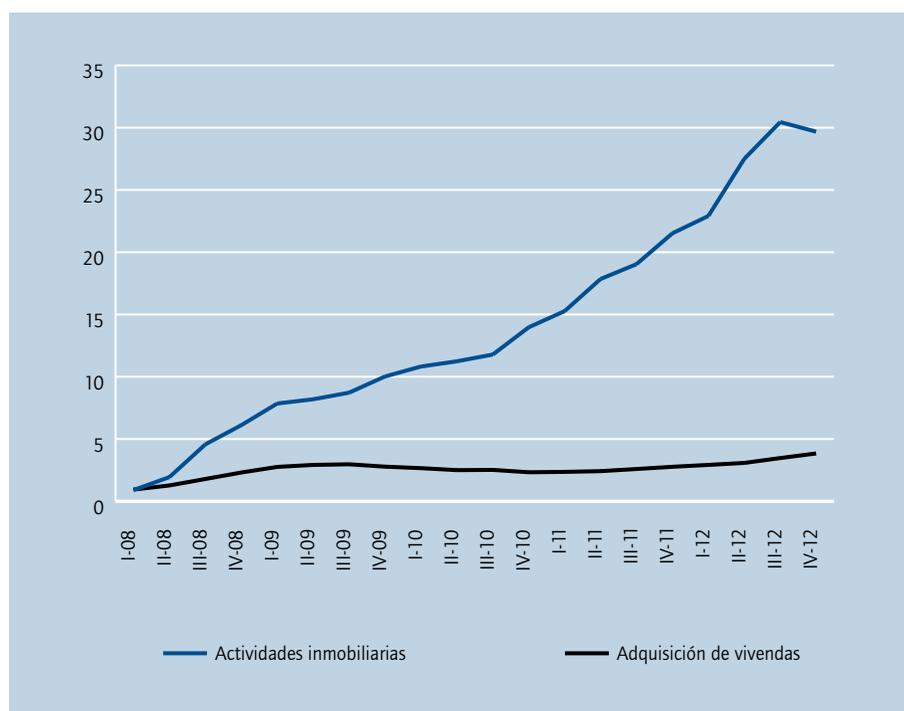
Ademais dos problemas de financiamento experimentados polas entidades de depósito, o outro determinante fundamental da situación de restrición de crédito (*credit crunch*) na que se atopa a economía española desde mediados do ano 2009 é o incremento acelerado da morosidade bancaria. A orixe última deste incremento atópase na dobre recesión económica provocada nunha primeira fase (2008-2009) polo estoupido da burbulla especulativa centrada no sector inmobiliario e nunha segunda fase (de 2010 en adiante) polas medidas extraordinarias dirixidas a conter o crecemento do déficit público.

A parte máis importante da morosidade corresponde aos créditos a promotores inmobiliarios e empresas do sector da construción. Como amosa o gráfico 2, partindo de niveis insignificantes, a mora no crédito para financiamento de actividades inmobiliarias leva crecendo exponencialmente desde o ano 2008 ata acadar a finais do 2012 un máximo histórico situado arredor do 30%.

Os problemas das entidades de depósito españolas non están vencellados unicamente ás taxas de mora existentes, senón á desconfianza xeneralizada respecto da súa evolución futura. En particular, destaca o comportamento da mora hipotecaria. O volume de dubidosos no crédito a familias para a adquisición e rehabilitación de

Gráfico 2

Porcentaxe de créditos para actividades inmobiliarias e adquisición de vivendas considerados como dubidosos

vivendas mantense en cifras inferiores ao 4%, un comportamento inconsistente coa evolución do ciclo económico e que os mercados interpretan como evidencia dun proceso de refinanciamento de crédito por parte das entidades de depósito nesta parte da carteira, talvez agardando á chegada dunha conxuntura máis favorable para reavaliar o estado destes créditos. O gráfico 2 ilustra a evolución da mora no crédito hipotecario.

A gravidade da situación descrita nos anteriores parágrafos, agudizada pola forzada nacionalización a primeiros de maio de Bankia, a cuarta entidade de depósito por tamaño dos seus activos, levou o Goberno español a solicitar a axuda do conxunto da Eurozona. Esta axuda concreouse nun acordo acadado o 9 de xuño no cumio de ministros de finanzas da Eurozona en Bruxelas, que establecía a dispoñibilidade dunha liña de crédito de ata 100 mil millóns de euros para recapitalizar as entidades de depósito españolas. O primeiro tramo da axuda materializouse a finais de novembro, cando a Comisión Europea aprobou a inxección de 37 mil millóns de euros procedentes do fondo recentemente creado co nome de Mecanismo de Estabilidade Europea (coñecido polas súas siglas inglesas ESM) nas catro grandes entidades nacionalizadas (Bankia, Novagalicia Banco, Catalunya Banc e Banco de Valencia).

O financiamento chegou condicionado á posta en marcha dun plan de reestruturación que incluía a creación dun *banco malo* ao que puidesen transferirse os activos máis problemáticos das entidades de depósito, un redimensionamento drástico das entidades nacionalizadas, que deberían recortar os seus balances, pechar oficinas, reducir o número de empregados e reorientar os seus negocios cara ao crédito destinado a pequenas e medianas empresas dentro dun ámbito xeográfico limitado ás súas rexións de procedencia e un compromiso de privatización das entidades unha vez saneadas no período de tempo máis breve posible.

O cumprimento das condicións asociadas á financiamento procedente do ESM comezou no mes de decembro coa creación do *banco malo*, que recibiu o nome de Sociedad de Gestión de Activos Procedentes de la Reestructuración Bancaria (SAREB). O proceso de reprivatización das entidades nacionalizadas iniciouse coa venda do Banco de Valencia a Caixabank polo prezo simbólico de 1 euro, materializado no mes de marzo de 2013.

Un dos resultados deste proceso de reestruturación bancaria é un notable incremento do grao de concentración no mercado bancario español, no que previsiblemente operarán cando o proceso remate apenas tres grandes entidades: o Banco Santander, o BBVA e Caixabank, xunto a un número reducido de entidades de moito menor tamaño. Este proceso viuse acelerado en 2012 pola decisión tomada en decembro polo Banco Santander de absorber dúas das súas filiais, Banesto e Banif (banca privada), facendo desaparecer, ademais, as súas marcas.

A evolución do sector bancario galego en 2012

O profundo proceso de reestruturación bancaria experimentado en España nos dous últimos anos alterou radicalmente a composición do mercado bancario galego, iniciando un proceso que aínda non rematou e cuxa característica máis importante é a desaparición do capital galego como propietario das entidades de depósito dominantes na comunidade autónoma.

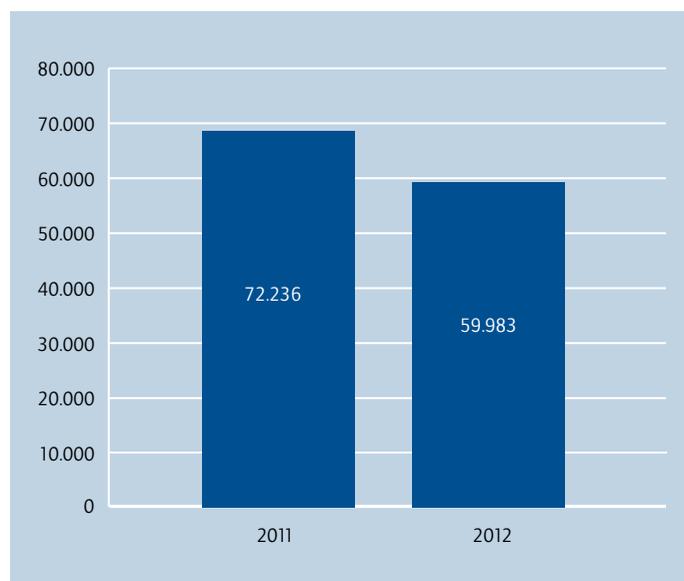
NCG Banco, a entidade resultante da fusión das dúas caixas de aforros que mantiveron durante moitos anos a posición dominante no negocio bancario galego, Caixa Galicia e Caixanova, comezou o ano en mans públicas, a través do Fondo de reestruturación Ordenada Bancaria (FROB). A estratexia de saneamento seguida pola entidade durante o ano 2012 pasou pola transferencia á recentemente creada SAREB dos activos inmobiliarios con maiores niveis de risco (*tóxicos*), por un valor de máis de 5 mil millóns de euros, a cambio de valores de renda fixa garantidos polo Estado. Os restantes activos inmobiliarios e os activos considerados non estratéxicos concentráronse nunha nova unidade, denominada Unidad de Gestión de Activos Singulares (UGAS). As canles de venda foron reestruturadas, pasando a operar baixo a marca Novagalicia Banco en Galicia e baixo a marca NGB no resto de España, onde tamén opera a filial EVO Banco. Na segunda metade do ano, as condicións do acordo acadado polos ministros de finanzas da Eurozona para inxectar financiamento nas entidades de depósito españolas tiveron consecuencias para NCG Banco, que foi taxado polo

FROB nun valor negativo de -3 mil millóns de euros. Tales condicións obrigan a un redimensionamento drástico á baixa das entidades a recapitalizar cos fondos do ESM que, no caso de NCG Banco, vén ilustrado no gráfico 3.

No caso de NCG Banco este redimensionamento pasa pola venda das súas filiais. Así, o Banco Etcheverría foi vendido ao banco venezolano Banesco no mes de decembro. O Banco Gallego foi valorado polo FROB en -150 millóns de euros e púxose á venda a comezos do ano 2013, sendo finalmente adjudicado ao Banco de Sabadell no mes de abril polo prezo simbólico de 1 euro despois dunha inxección de fondos públicos de 245 millóns de euros. As condicións impoñen tamén a venda da filial EVO Banco e a posterior reprivatización da entidade resultante no prazo de tempo máis breve posible.

Gráfico 3

Valor dos activos totais no balance consolidado de NCG Banco (en millóns de euros)

Ademais, NCG Banco tivo que elaborar un plan de redimensionamento que implica a concentración no seu territorio orixinal: Galicia, Asturias e León. De acordo co plan, a entidade só poderá dedicarse ao negocio de banca minorista e de pequenas e medianas empresas, e terá que vender a totalidade da súa carteira industrial. Como resultado, o seu número de empregados e de oficinas terá que ser reducido en arredor dun terzo dos actuais.

Pola súa banda, o Banco Pastor foi absorbido polo Banco Popular Español en outubro de 2011, permanecendo unicamente a marca para operar no territorio galego, o que implicou unha reorganización da rede de oficinas do grupo alá onde o Banco Popular xa dispoñía delas.

En resumo, o mercado bancario galego finalizou o 2012 nunha situación de elevadísima concentración, onde máis da metade da rede total de oficinas (o 56%) está en mans dos dous grupos maiores (NCG Banco e o Banco Popular Español), e entre os cinco grupos máis grandes copan o 87% do número total de oficinas, tal e como amosa o gráfico 4. O carácter claramente sistémico que, polo tanto, NCG Banco presenta para a provisión de servizos bancarios en Galicia converte a resolución do seu proceso de reestruturación e posterior reprivatización nunha cuestión de vital importancia para o futuro desenvolvemento da economía da rexión.

No conxunto rexional, a evolución xeral do sector bancario en Galicia desde o estoupido da burbulla especulativa en 2008 segue unha tendencia claramente contractiva. Como pode observarse no gráfico 5, o número de oficinas bancarias en Galicia ven diminuíndo desde 2009 a un ritmo gradualmente máis acelerado. A partir da metade de 2010, unha vez recoñecida a existencia da crise bancaria e, en particular da necesidade de reestruturar profundamente o subsector das caixas de aforro, pódese percibir tamén a existencia dunha restrición do crédito, que na segunda metade de 2012 exhibiu fortes descenso, de máis do 5% en termos interanuais. Finalmente, a partir da segunda metade de 2011 tamén o volume total de depósitos nas entidades de depósito iniciou unha tendencia contractiva, se ben neste caso sen superar o 5% de caída interanual. En calquera caso, como amosa o gráfico 6, estas tendencias non fan máis que reflectir dun xeito notablemente paralelo o que sucede no conxunto de España.

Gráfico 4

Distribución porcentual da rede de oficinas de Galicia entre grupos bancarios (datos a 31 de decembro de 2012)

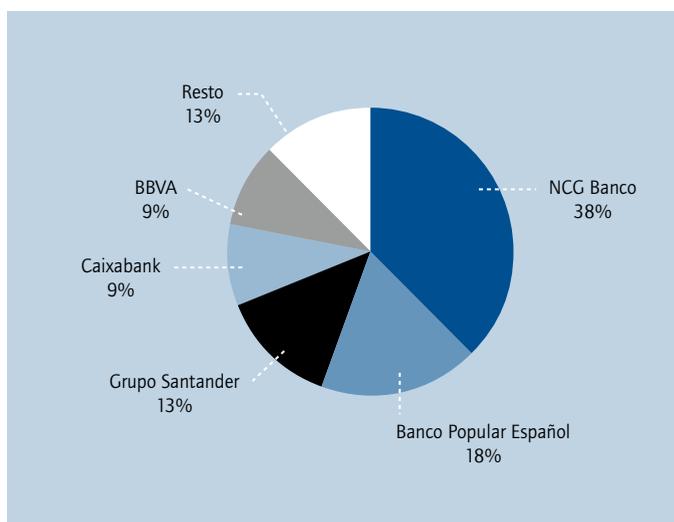

Gráfico 5

Evolución dos créditos, depósitos e oficinas das entidades de depósito en Galicia.
Taxas de variación interanual (en %)

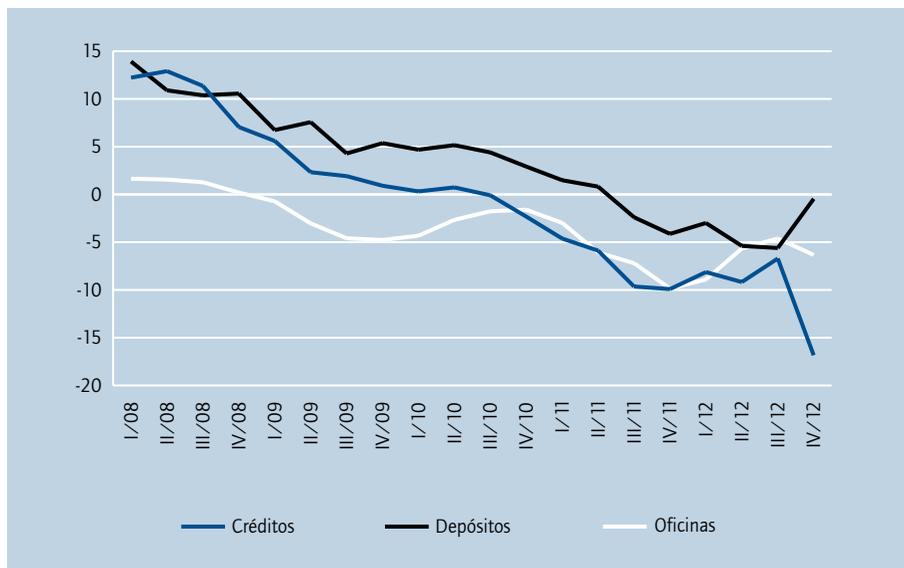
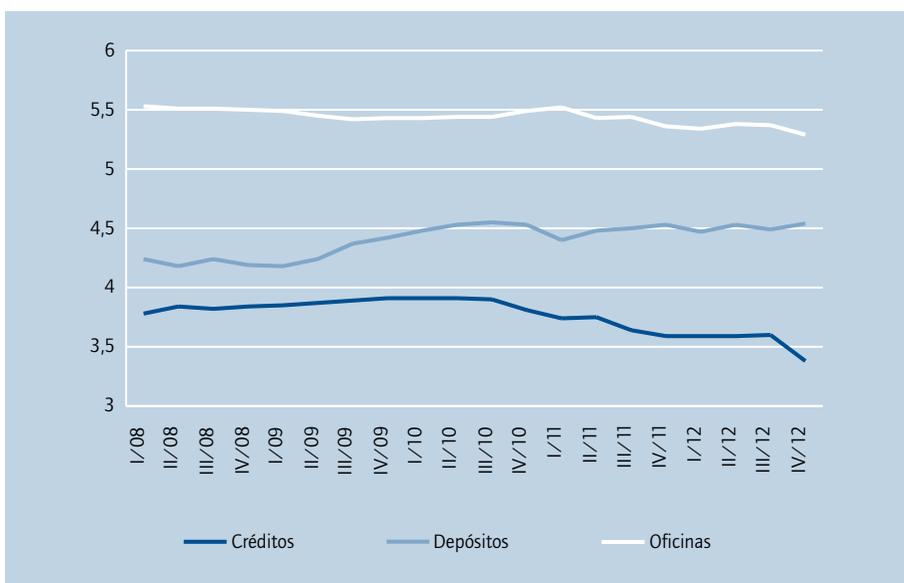

Gráfico 6

Créditos, depósitos e oficinas das entidades de depósito en Galicia
en relación co total español (en %)

Os intermediarios financeiros non bancarios

Os investidores institucionais

O negocio financeiro volveu contar cun escenario adverso que afectou principalmente a actividade investidora e crediticia. O elevado nivel de desemprego e o período prolongado de crise golpeou tamén a taxa de aforro dos fogares que se situou en niveis mínimos históricos. Este feito repercutiu en xeral en todos os produtos orientados ao aforro que viron reducidas as achegas netas, tanto en seguros como en fondos de investimento ou de pensións. Por tanto, nesta ocasión non se pode culpar á evolución do valor patrimonial do comportamento dos mercados de renda fixa e variable, xa que foi moi favorable para os investidores institucionais que obtiveron en xeral moi bos rendementos, sobre todo aqueles que investiron cun perfil global ou en renda fixa a longo prazo. Esta situación provocou un aumento do valor dos fondos de pensións e cambios nas carteiras de investimento que fuxiron do escaso rendemento ofrecido pola renda pública a curto prazo e optaron por carteiras cun maior perfil de risco.

Pola súa banda, como era de esperar nunha economía en recesión, as entidades orientadas ao investimento produtivo reduciron o volume de recursos investidos, con cifras en xeral superiores ao 20%. A historia volveu repetirse e o *leasing* e as sociedades de capital risco foron as que peor se comportaron. Pola súa banda, as sociedades de garantía recíproca frearon a caída, pero volveron reducir os avais formalizados nun 25%. O *renting* quedou sumido na crise que atravesa a venda de vehículos novos, pero decreceu menos que o sector en xeral e incrementou o peso de vehículos ecolóxicos. Por último, o *factoring* foi o único que mantivo a facturación, pero lonxe de crecer ás taxas de anos anteriores, conformouse con case repetir as cifras de 2011 apoiándose principalmente no pago a provedores.

As expectativas para 2013 non son boas, xa que en xeral todos os intermediarios, a excepción dos fondos de pensións e investimento, esperan unha evolución negativa dos recursos captados ou investidos.

O sector asegurador e os plans e fondos de pensións

O sector asegurador

O sector asegurador experimentou un retroceso no volume de primas captadas que o situaron en valores próximos aos do inicio da crise financeira. Así, o pasado exercicio conseguiu, segundo as fontes de ICEA, un volume de primas de 57.398 millóns de euros. Deste xeito, o mal comportamento de todos os ramos minguaron o nivel de facturación en preto dun 5,3%. A maior caída foi experimentada polo ramo de vida que captou un 9% menos de fondos, sendo principalmente os seguros de aforro nos que recae a maior parte da perda. Isto non é de estrañar se temos en conta que a taxa de aforro das familias españolas en 2012 continuou reducíndose ata niveis moi inferiores á taxa histórica, situándose, segundo INVERCO, no 8,8% no terceiro trimestre de 2012. Algo similar pasou cos ramos integrados en Non Vida, xa que aínda que con taxas

máis moderadas que os ramos de Vida, acentuou a senda descendente, para finalizar cun decrecemento do 1,90%. Aínda así, as aseguradoras incrementaron a súa rendibilidade sobre recursos propios ata o 15,34%, mellorando tamén a marxe de solvencia nun 15%.

Os seguros xerais víronse moi afectados pola caída experimentada na actividade económica, e a contracción do PIB deixou o rexistro nun 1,90% inferior ao de 2011. O ramo de automóviles foi o principal responsable desta redución, xa que pesa máis dun 30% e viu reducida a súa facturación en preto dun 6%. Non é de estrañar se temos en conta que en 2012 a venda de vehículos foi a menor desde que hai rexis-

tro histórico, quedando por debaixo dos 700.000, e que as aseguradoras siguen inmersas nunha guerra de prezos. Os outros dous ramos máis importantes, multiriscos e saúde, foron quen de manter un crecemento positivo, aínda que a taxas moito máis exiguas que en anos anteriores. No caso do seguro de saúde, o feito de que moitas empresas o integren como beneficio social dos seus empregados e a percepción dos cidadáns sobre a sanidade pública e calidade de servizo que pode prestar esta última nunha conxuntura de recortes orzamentarios están sendo os principais catalizadores do sector.

Ademais, os seguros de vida en 2012 pasaron de ser o soporte do sector a convertérense no principal responsable da caída de facturación. A causa principal foi a redución das contías medias das primas, xa que o número de asegurados só se reduciu nun 1,33%, como consecuencia dunha menor contratación de seguros de risco (-2,08%), fronte ao incremento dos asegurados en vida aforro nun 0,38%. Destaca particularmente o incremento de asegurados en plans de previsión asegurados (ppa's) nos plans individuais de aforro sistemático (pías) cun 32% e 11,5% respectivamente. Ademais, a pesar da caída da facturación, seguiron medrando os recursos xestionados polas aseguradoras de vida. Por outra banda, o perfil do contratante, segundo se desprende da inves-

Cadro núm. 1
Evolución do sector asegurador español

	Total primas (millóns de euros)	% variación
2003	41.752	-13,9
2004	45.217	8,3
2005	48.782	7,9
2006	52.607	7,8
2007	54.920	4,4
2008	59.203	7,8
2009	59.783	1,0
2010	58.188	-2,7
2011	60.592	4,1
2012*	57.398	5,3

* Datos estimados.
Fonte: ICEA

Cadro núm. 2
Evolución dos ramos do seguro en España (en millóns de euros)

	2011	2012*	% variación
Vida	28.871	26.283	-8,96
Non-vida	31.718	31.115	-1,90
Automóviles	11.270	10.607	-5,88
Multiriscos	6.578	6.625	0,71
Saúde	6.596	6.806	3,18
Resto de non-vida	7.273	7.076	-2,71
Total ramos	60.589	57.398	-5,27

* Datos estimados.
Fonte: ICEA

tigación realizada por ICEA, é un barón de entre 35 e 44 anos, casado, que está empregado por conta allea e non ten unha titulación específica. Ademais, responde a un perfil urbano con primas que non superan os 300 euros e cun capital asegurado inferior aos 18.000 euros.

A distribución territorial das primas, neste caso referentes a 2012, mostran un comportamento moi adverso no caso da comunidade galega, onde o negocio experimentou o maior retroceso do país cunha caída superior ao 16%. Este feito levouna a perder cota de mercado, para situarse nesta ocasión por debaixo do País Vasco e Castela e León, mercados que habitualmente tiñan menos facturación ca o galego.

Os plans de pensións

Os fondos de pensións tiveron unha evolución favorable en 2012, de xeito que o seu patrimonio incrementouse un 4,1% ata acadar unha cifra histórica de 86.536 millóns de euros. A evolución das achegas foi practicamente neutra, xa que o seu valor neto foi de 58 millóns de euros. A situación de crise económica que vive o país incre-

Cadro núm. 3

Volume de negocio dos ramos do seguro por comunidades autónomas.

Ano 2012

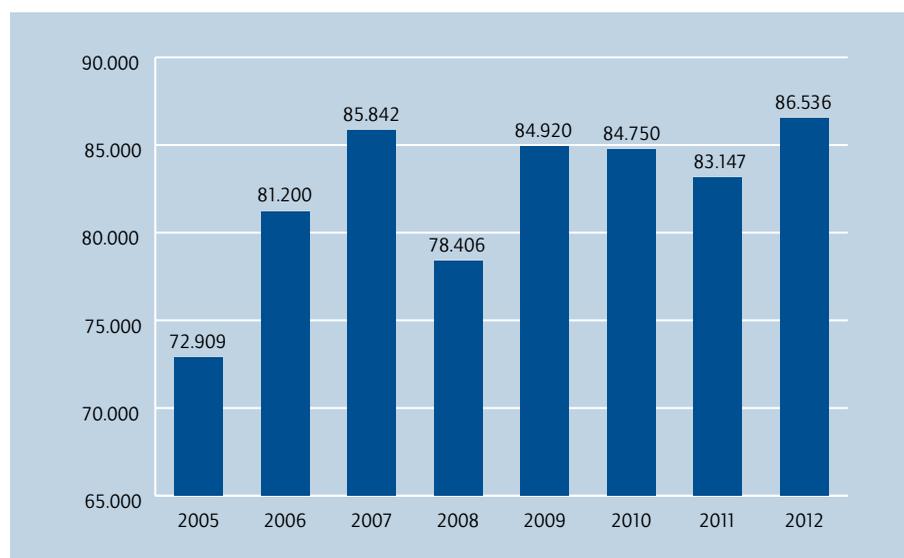
	Volume das primas (en millóns de euros)	% sobre o total nacional	% variación 2012/2011
Andalucía	5.717,3	12,20	-6,25
Aragón	1.679,9	3,59	-14,47
Asturias	865,6	1,85	3,19
Baleares	1.174,7	2,51	-4,03
Canarias	1.268,6	2,71	1,93
Cantabria	494,6	1,06	-4,04
Castela-A Mancha	1.708,1	3,65	2,76
Castela e León	2.331,0	4,98	-1,19
Cataluña	10.078,9	21,52	-7,13
C. Valenciana	4.096,2	8,74	-2,84
Estremadura	773,2	1,65	-0,19
Galicia	2.225,5	4,75	-16,15
Madrid	9.896,3	21,13	-3,63
Murcia	1.032,8	2,20	-6,30
Navarra	622,2	1,33	-0,25
País Vasco	2.428,9	5,19	-2,70
A Rioxa	356,1	0,76	-7,47
Ceuta e Melilla	94,9	0,20	0,48

mentou as prestacións asociadas a supostos especiais de liquidez derivadas de enfermidade grave e desemprego de longa duración, que superaron os 425 millóns de euros. O crecemento do patrimonio veu principalmente da mellora da valoración dos activos dos fondos de pensións e, por tanto, da rendibilidade obtida. En particular, a boa evolución dos mercados financeiros internacionais favoreceu dito comportamento. O sistema individual foi o que experimentou a mellor evolución, cun incremento de valor do 14%, seguido dos sistemas de emprego, que foron quen de aumentar o seu patrimonio en máis de 1600 millóns de euros. Precisamente, estes últimos previsiblemente experimentarán un grande avance de prosperar o plan que a Dirección Xeral de Seguros está avaliando. En particular, estase a estudar a implantación dun sistema obrigatorio para os traballadores por conta allea que sirvan para complementar o sistema público. Isto é debido a previsible redución de prestacións e ás maiores dificultades que terán os mozos para acadar a súa pensión no futuro. As expectativas para 2013 van na liña do actual exercicio e espérase un incremento do patrimonio do 3,8%, como consecuencia dunha rendibilidade en torno ao 4% en un lixeirísimo aumento das achegas netas.

Segundo o *Informe financiero de las familias* realizado por INVERCO, un 61% da poboación ocupada fixo achegas, o que indica que a taxa de penetración do produto incrementouse moito desde a súa implantación. Deste xeito, existen máis de 10 millóns de contas de partícipes, pero estímase en torno a 8 millóns o número real de partícipes, xa que algún ten máis dunha conta aberta. Aínda así, a convivencia cun sis-

Gráfico 7

Evolución do patrimonio dos fondos de pensións en España (en millóns de euros)
(datos a 31 de decembro de cada ano)

tema público de pensións cunha elevada taxa de substitución fai que aínda exista unha gran distancia respecto a outros países do noso contorno. De feito, xa son preto de 3000 os plans de pensións nos que se concentra o aforro, repartidos a metade entre o sistema individual e de emprego, mentras que outros 191 corresponden ao sistema asociado.

A composición da carteira rexistrou certos cambios, destacando o maior peso da renda variable, que ante as revalorizacións rexistradas nos mercados internacionais chegou a representar o 18,6% do total. O principal motivo foi o aumento rexistrado pola renda variable internacional vencellado á evolución favorable que tivo nos mercados. A renda fixa mantivo o peso dentro da carteira, pero experimentou cambios na súa composición. En particular, houbo un desprazamento cara aos títulos públicos nacionais debido a mellora na percepción de risco e o diferencial de rendibilidade respecto á débeda doutros países. A rendibilidade media dos últimos vinte anos ascendeu ao 4,65%, pero o impacto da crise financeira reflíctese nas rendibilidades que utilizan prazos inferiores. Así, se tomamos como referencia o prazo de cinco anos, destacan as rendibilidades negativas dos fondos centrados en renda variable, e o valor medio supera lixeiramente o 0,6%. Ademais, tomando como referencia o prazo de dez anos, vemos como dun total de 550 fondos incluídos na mostra de análise, tan só 80 obtíñen rendementos superiores ao 4%.

Cadro núm. 4

Evolución do patrimonio dos fondos de pensións por tipo de plan en España (en millóns de euros)

	Individual	Emprego	Asociado
2011	51.142	31.170	835
2012	52.901	32.840	795
% variación	3,44	5,36	-4,79

Fonte: INVERCO

Cadro núm. 5

Clasificación española dos plans de pensións (datos do 31 de decembro de 2012)

Nome	Cota de mercado (en %)	Número de plans	Patrimonio (millóns de euros)
1 BBVA	19,45	365	16.834
2 VidaCaixa	16,48	324	14.261
3 Santander	10,01	296	8.660
4 Aviva	6,03	277	5.221
5 Mapfre	5,56	184	4.890
6 Ibercaja	5,55	45	4.799
7 Banco Popular	4,93	107	4.269
8 Bankia	4,92	114	4.259
9 Grupo Cáser	4,63	374	4.007
10 Fonditel	4,19	47	3.624

Fonte: INVERCO

A clasificación das principais xestoras no ano 2012 apenas experimentou cambios, e o único movemento salientable foi a escalada de dúas posicións do Banco Popular, froito da integración dos plans do Banco Pastor. Tamén se percibe unha maior concentración do patrimonio xestionado polas tres primeiras entidades, que ademais de gañaren máis dun 1% de cota de mercado, xestionan case a metade dos fondos do país.

Os fondos de investimento e as sociedades de capital risco

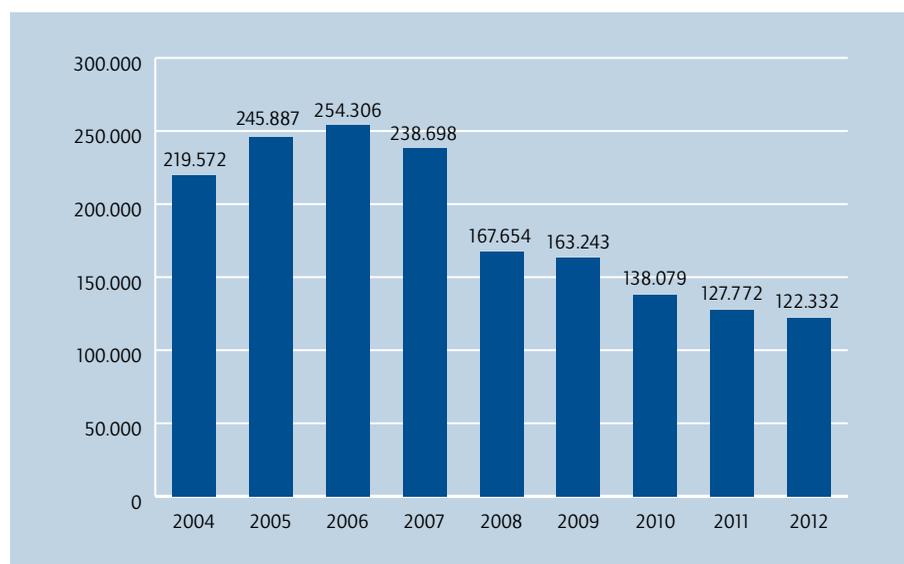
Os fondos de investimento

A evolución dos fondos de investimento seguiu na liña característica dos anos anteriores e en 2012 rexistrou perdas patrimoniais ata situarse en 126.530 millóns de euros, o que supón unha redución de preto de 6000 millóns de euros. Nesta situación influíu a caída do número de persoas que apostaron por este vehículo de aforro, de xeito que no último ano practicamente se perderon 450.000 partícipes. Todo iso provocou que os reembolsos superasen as subscricións, afectando principalmente aos fondos de renda fixa a curto prazo e monetarios, influídos por unhas taxas de xuro en mínimos históricos.

Nesta ocasión, a renda variable internacional tivo un comportamento excepcional, o cal afectou aos resultados de fondos que apostaron por ela. Non podemos dicir o mesmo respecto á renda variable nacional, xa que o IBEX perdeu o 4,7% e lastrou os resultados dos produtos que apostaron pola bolsa española. Por outra banda, na se-

Gráfico 8

Evolución do patrimonio dos fondos de investimento en España (en millóns de euros)
(datos a 31 de decembro de cada ano)

gunda metade de 2012 foise normalizando a situación dos mercados de débeda que reduciron o nivel das primas de risco, o que provocou subas nos prezos dos activos de renda fixa, pero caídas nos rendementos das novas emisións.

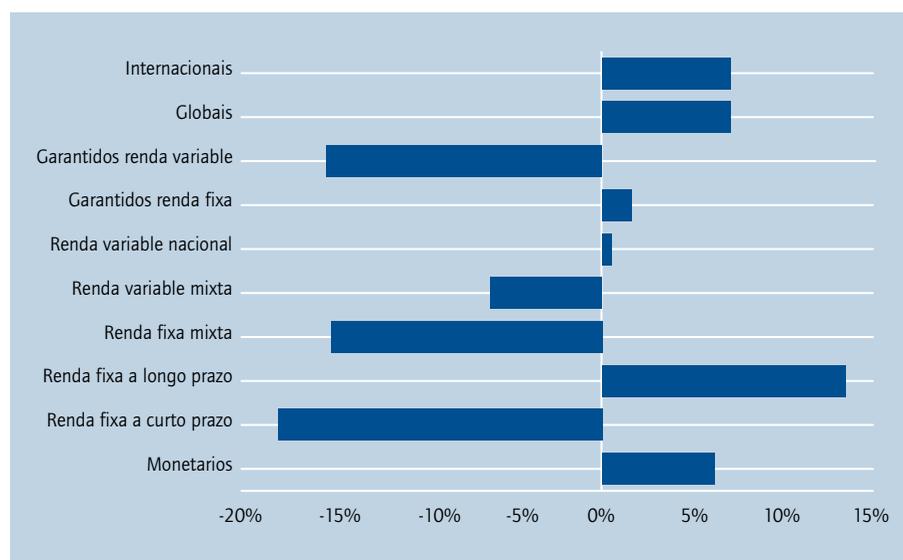
A situación de recesión na que estará inmersa a economía española parece non afectar as boas perspectivas que INVERCO espera para 2013. Así, espérase un incremento patrimonial nos fondos de inversión mobiliarios próximo ao 8% como consecuencia dunha evolución positiva do rendimento e do cambio de patrón no comportamento dos partícipes onde hai expectativas de que as achegas superen os desembolsos.

O comportamento do patrimonio dos fondos por modalidades mostrou unha caída moi pronunciada na renda fixa a curto prazo (-17,96%), contaxiada por unhas taxas de xuro que, despois de comisións, lles impiden ser competitivos. Tampouco tiveron un bo comportamento a renda fixa mixta (-15%) e os garantidos de renda variable (-15,25%), fronte aos fondos internacionais e globais, que incrementaron o seu valor por enriba do 7%, debido á boa evolución das bolsas internacionais. Nos primeiros meses de 2013, a limitación de rendementos nos depósitos imposta polo Banco de España, unida ao vencemento de moitas obrigas de pago bancarias terá consecuencias no crecemento dos fondos de investimento. Ademais, as entidades financeiras están ofrecendo incentivos para facer traspases de aforro a fondos, con bonificacións que chegan ao 2%. Por outra banda, o novo tratamento fiscal a partir de 2013, onde as plusvalías obtidas en prazos inferiores a un ano tributarán ao tipo xeral, reducirán o atractivo do investimento especulativo.

Gráfico 9

Evolución dos fondos de investimento en España por modalidades.

Taxa de variación anual (en %). Ano 2012

Cadro núm. 6

Rendibilidade dos fondos de investimento (en %)

(datos do 31 de decembro de 2012)

Tipo de fondo	1 ano
Monetarios	2,14
FIM renda fixa curto prazo	2,76
FIM renda fixa longo prazo	7,09
FIM renda fixa mixta	5,03
FIM renda variable mixta	6,52
FIM renda variable nacional	4,40
FIM renda fixa internacional	7,68
FIM renda fixa mixta internacional	4,89
FIM renda variable mixta internacional	9,36
FIM renda variable euro	15,16
FIM renda variable internacional Europa	11,90
FIM renda variable internacional Estados Unidos	10,35
FIM renda variable internacional Xapón	11,09
FIM renda variable internacional emerxentes	11,21
FIM renda variable internacional resto	14,48
FIM globais	6,62
Garantidos renda fixa	5,00
Garantidos renda variable	4,31
Total fondos	5,15

Fonte: INVERCO

A diferenza do ocorrido no ano anterior, en 2012 todas as categorías de fondos de investimento presentaron un rendemento promedio positivo (5,15%). En xeral a rendibilidade obtida foi moi boa, pero destaca particularmente o comportamento daqueles que invisten en renda variable, todos eles con rexistros de dous díxitos. Tampouco quedaron atrás os fondos que apostaron por renda fixa a longo prazo, onde a relaxación das primas de risco catapultou o rendemento por riba do 7%. Aínda así, o traballo realizado por Fernández, Aguirremalloa e Linares (2013) sobre *La rentabilidad de los fondos de inversión en España 2002-2012* mostra que o rendemento medio dos fondos nos últimos dez anos foi inferior a aquel que se obtería investindo en bonos do Estado ou no IBEX-35.

En relación ás xestoras de fondos de investimento mobiliarios, os procesos de concentración vividos no sector bancario provocou cambios na clasificación das entidades, con subidas importantes de entidades como o Banco Popular, Kutxa ou

mesmo Ibercaja, relegando á novena posición a Ahorro Corporación. En todo caso, o devandito informe de Fernández et al. (2013) mostra que as mellores xestoras por rendibilidade media dos últimos dez anos non son precisamente as que xestionan máis patrimonio. Así, o *ranking* por rendibilidade media o encabeza Bestinver, Metagestión e ATL Capital.

As sociedades de capital risco

A actividade de capital risco, segundo a información proporcionada por Ascri e Webcapitalriesgo, tamén padeceu a contracción da economía española de modo que o investimento reduciuse nun 23,5%, para quedar nos 2472 millóns de euros. Dita contía repartiuse nun total de 543 operacións, onde unha parte moi relevante deses recursos recalou en PEMES, cun investimento medio que non chegou ao millón de euros. O momento tamén foi difícil para captar novos fondos xa que estes tamén sufriron unha caída do 17%, sendo principalmente o sector privado o que reduciu de forma drástica a súa contribución como financiador, deixando o protagonismo do lado dos investidores públicos que puxeron máis do 64% dos novos recursos. Desde Ascri

alertouse da necesidade de captar novos fondos xa que, do contrario, ponse en perigo a continuidade da actividade inversora futura. Para 2013, a asociación considera que dificilmente se vai a recuperar o ritmo inversor, tendo previsións de que a estatística será aínda peor que en 2012.

Por tipo de investidor, os fondos internacionais foron novamente o principal sustento da actividade, xa que achegaron o 64% do total investido, que foi par fundamentalmente a operacións *apalancadas*, onde destacan as levadas a cabo en empresas tales como Atento, Port Aventura, Maxan, entre outras. Tamén subiu o peso dos investimentos en fase de expansión, que acaprou o 28,7% dos fondos e o 62,2% das operacións, fronte os 103 millóns que se dedicaron a empresas en etapas iniciais. A nivel sectorial é preciso destacar a concentración do investimento no sector servizos, que xa supón o 26,3% ao que lle seguen os produtos e servizos industriais (17,9%), a biotecnoloxía/enxeñería xenética (9,2%) e as comunicacións (10,8%). Un dato salientable é a maior aposta que os investidores están facendo en empresas de base tecnolóxica. Non cabe dúbida de que a saída da crise pasa polo crecemento de sectores alternativos aos tradicionais, baseados no coñecemento e con potencial de expansión e internacionalización. Neste senso, as devanditas empresas captaron máis de 1123 millóns de euros, duplicando a súa participación no total de fondos investidos.

Canto ao desinvestimento, durante 2012 houbo saídas do capital das empresas por valor de 1196 millóns de euros nun total de 344 operacións. O sistema principal utilizado para saír das empresas foi a venda a terceiros (50,9%) seguida do recoñecemento de minusvalías (18,8%) e de vendas entre empresas de capital risco (14,7%). En todo caso, cómpre subliñar o papel do capital risco xa que, ao peche de 2012, a súa carteira estaba valorada en máis de 21.000 millóns de euros o que xa representa o 2% do PIB.

Respecto á actividade en Galicia son diversas as novas de interese. Neste senso, a comezos de 2013 a Xunta de Galicia e a Empresa Nacional de Innovación asinaron un convenio de colaboración para facilitar o financiamento de empresas innovadoras. O obxectivo é apuntalar un investimento arredor dos 50 millóns de euros, estando en fase de avaliación un total de 19 proxectos. Esta proposta tería como referentes dúas empresas galegas como son Keramat e Galchimia, que tamén foron noticia en 2012. A primeira, especializada en bioenxeñería ósea e que naceu a partir de investigacións científicas levadas a cabo na Universidade de Santiago de Compostela, xa está presente en países como Turquía, Italia, Israel e Alemaña, empregando 14 traballadores de

Cadro núm. 7

Clasificación de entidades xestoras de fondos de investimento (datos do 31 de decembro de 2012)

Núm.	Entidade xestora	Patrimonio (millóns de euros)
1	Santander Asset Management	20.790
2	BBVA Asset Management	18.991
3	La Caixa	17.063
4	Banco Popular	6.204
5	Bankia	5.721
6	Kutxabank	5.620
7	Banco Sabadell	5.423
8	Ibercaja	4.412
9	Ahorro Corporación	3.595
10	Bankinter	3.585

Fonte: INVERCO

Cadro núm. 8

As cifras de capital risco en España

	Investimento (millóns de euros)	Núm. de operacións	Contía media (millóns de euros) **
2003	1.337	488	3,26
2004	1.967	474	4,70
2005	4.200	482	8,30
2006	2.715	612	4,40
2007	4.329	840	5,15
2008	3.026	912	3,32
2009	1.593	939	1,70
2010	3.522	904	0
2011	3.233	967	4
2012*	2.472	543	4,55

* Datos estimados

** Un investimento pode realizarse a través dunha ou de máis operacións xa que a operación é o número de intervencións que un xestor fai nunha empresa. De aí que a contía media dos investimentos difira da resultante da división dos datos do cadro.

Fonte: Ascí e www.webcapitalriesgo.com

alta cualificación, tendo previsto no seu plan de empresa crecer un 60% nos próximos tres anos. Respecto a Galchimia, dedicada a elaboración de compoñentes para biofarmacéuticas, ten previsto dar o salto ao parqué da bolsa coa finalidade de poder captar o capital que precisa para o seu proceso de expansión internacional. Países como Brasil, Rusia e India entran nos seus obxectivos. Esta sociedade, na que aínda participa a sociedade de capital risco Unirisco, ten máis de 110 clientes en todo o mundo e a súa facturación superou os 1,2 millóns de euros. A estas iniciativas uniuse a nova *start up* denominada Sabor Place, galardoada co premio á mellor empresa en fase de arranque da comunidade galega, que recibiu un financiamento por parte de Enisa de 44.000 euros. Trátase dunha empresa orientada a posta en valor dos produtos de pequenos artesáns e produtores alimentarios ecolóxicos.

Respecto á distribución xeográfica, Madrid concentrou o 53,6% do volume total investido, seguido de Cataluña (22%) e País Vasco (13%), ocupando Galicia o cuarto posto cun 3,4% dos fondos e un 6% das operacións. En concreto, o investimento en Galicia superou os 75 millóns de euros nun total de 29 operacións, triplicando o volume de fondos materializados no ano precedente. O feito de dispoñer dunha rede de sociedades públicas e privadas locais fai que Galicia ocupe o cuarto lugar e destaque no número de operacións realizadas cada ano. O éxito de moitas das empresas nadas ao carón da transferencia de coñecemento universitario e impulsadas por esta fonte de financiamento, pode ser un referente a seguir pola Administración para impulsar o desenvolvemento baseado na tecnoloxía.

Cadro núm. 9

Distribución territorial do investimento en capital risco

	Millóns de euros			%		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Madrid	729,2	816,3	1.192,4	22,5	33,1	53,6
Cataluña	1.547,0	600,8	491,4	47,7	24,4	22,1
Andalucía	49,9	323,7	26,2	1,5	13,1	1,2
País Vasco	76,2	41,6	289,1	2,3	1,7	13,0
Galicia	371,5	24,8	75,8	11,4	1,0	3,4
Castela e León	60,7	50,9	39,1	1,9	2,1	1,8
Castela-A Mancha	7,2	2,7	11,2	0,2	0,1	0,5
Aragón	58,6	8,9	3,8	1,8	0,4	0,2
Estremadura	6,4	19,5	1,0	0,2	0,8	0,0
Canarias	0,5	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0
Navarra	27,8	116,5	14,6	0,9	4,7	0,7
Asturias	10,6	145,3	7,1	0,3	5,9	0,3
C. Valenciana	293,6	20,3	64,5	9,0	0,8	2,9
Baleares	1,9	0,8	1,1	0,1	0,0	0,0
Murcia	1,6	288,7	3,3	0,1	11,7	0,1
Cantabria	1,9	3,2	0,0	0,1	0,1	0,0
A Rioja	0,0	0,0	5,4	0,0	0,0	0,2
Ceuta e Melilla	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Total	3.244,7	2.464,4	2.226,3	100,0	100,0	100,0

Fonte: Ascri e a www.webcapitalriesgo.com

As sociedades de garantía recíproca e os establecementos financeiros de crédito

As sociedades de garantía recíproca

A información proporcionada pola Confederación Española de Sociedades de Garantía Recíproca (CESGAR) en webcapitalriesgo.com, reflicte unha caída moi relevante na súa actividade, xa que os 16.000 avales sumaron un total de 966 millóns de euros, o que representa unha caída de máis dun 25% respecto a 2011. Loxicamente, isto tivo un claro impacto no número de empresas que se beneficiaron do financiamento, que se veu reducido nun millar. Este panorama é unha mostra máis da especial dificultade que atravesa o financiamento en España, xa que os recursos dedicados a avais, que

Cadro núm. 10

As sociedades de garantía recíproca en España (en millóns de euros)

	Avais formalizados	Avais formalizados acumulado	Risco vivo	% variación
2004	1.494	10.488	3.307	16,90
2005	1.808	12.297	3.945	19,29
2006	2.258	14.556	4.826	22,33
2007	2.441	16.993	5.638	16,82
2008	2.238	19.230	5.938	5,30
2009	2.515	21.753	6.524	9,86
2010	1.765	23.518	6.533	0,15
2011	1.283	24.801	6.200	-0,05
2012	966	25.768	5.527	-0,10

Fonte: Cesgar

o final terminan na formalización de préstamos de PEMES, non chegaron o 40% dos realizados en 2009. Todo isto afectou ao nivel de risco vivo, que se viu reducido ata algo máis de 5500 millóns, movéndose nunhas magnitudes próximas ás de principios da crise. Con estas cifras, o papel deste instrumento queda posto en cuestión, de xeito que se está a valorar unha reestruturación do sector que permita gañar en dimensión e ampliar o ámbito de actuación fóra do estritamente rexional. Hoxe en día, tan só catro sociedades contan cun risco vivo por riba dos 500 millóns de euros, e o resto teñen un tamaño moi pequeno que reduce o seu poder de negociación. En todo caso, o seu impacto segue a ser relevante se temos en conta que un total de 112.419 PEMES se beneficiaron do seu apoio financeiro, fundamentalmente mediante a consecución de financiamento a longo prazo (93%) e axudan a manter un total de 758.221 postos de traballo.

A actividade das sociedades de garantía recíproca galegas, a diferenza do acontecido en 2011, sufriu unha caída moi intensa que situou o volume de avais formalizados en pouco máis de 64 millóns de euros. Isto significa que o volume de fondos mobilizados reduciuse en máis dun 40%, limitando deste xeito o papel que debería desempeñar este instrumento nun momento no que o acceso ao crédito semella moi complexo. A distribución sectorial dos avais segue concentrando a actividade no sector servizos (44,1%), seguida do comercial (22,5%) e industrial (15%). A desaparición das caixas fai que a maior parte dos avais teñan como prestamista a banca privada (80%) e a Administración pública (13%). Finalmente, mencionar que máis do 80% dos fondos prestados tiveron un vencemento superior aos cinco anos e tiveron como finalidade o investimento produtivo.

Cadro núm. 11

Actividades das sociedades de garantía recíproca galegas (en euros)

	Avais formalizados	Risco vivo
2011		
Afigal	77.317.177,00	291.861.052,64
Sogarpo	31.716.960,34	148.153.187,62
Total Galicia	109.034.137,34	440.014.240,26
2012		
Afigal	45.255.772,00	255.317.734,00
Sogarpo	19.024.580,00	123.751.011,00
Total Galicia	64.280.352,00	379.068.745,00

Fonte: Cesgar

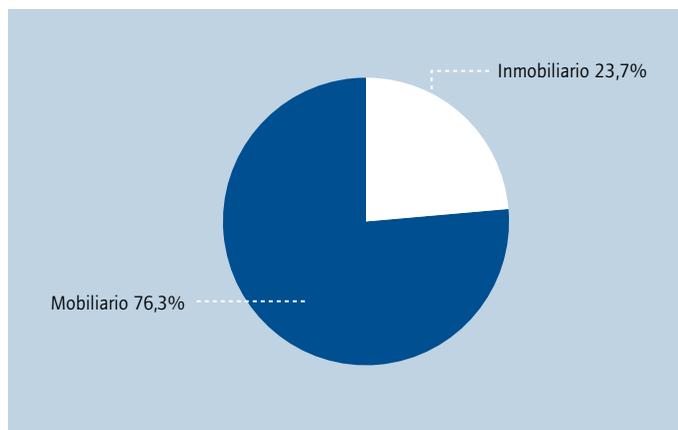
*As entidades de leasing, renting e factoring**As entidades de leasing*

O financiamento a través de *leasing* continuou sumido na depresión e decreceu por riba do 22%, para facturar pouco máis de 4053 millóns de euros. Dita contía afástase en máis de cinco veces da contía investida antes do inicio da crise financeira. Todo isto tivo unha clara repercusión no risco vivo, que baixou ata os 20.666 millóns. Deste investimento, ao igual que no ano precedente, practicamente o 76% foi destinado a operacións de *leasing* mobiliario, por un 24% de inmobiliario.

Por sectores, o transporte aéreo e marítimo continuou na senda decrecente e xa só representa o 1% do investimento. Tamén perdeu cota de mercado o investimento en elementos de transporte terrestre, que pasou desde o 20% ao 18%, mentres que o resto de sectores gañaron protagonismo ou ben mantiveron a súa cota. O maior crecemento foi a parar á maquinaria industrial e á de obras públicas, que gañaron 2 puntos porcentuais cada unha.

O reparto territorial da actividade de *leasing* amosou diferenzas importantes respecto do acontecido en 2011. En concreto, o comportamento de Madrid e Cataluña, con caídas do 41% e 11% respectivamente, explican maiormente a con-

Gráfico 10

Destino das operacións de leasing
(datos do 31 de decembro de 2012)

Cadro núm. 12

As cifras do leasing en España

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Investimento novo (millóns de euros)	21.544	14.208	7.054	7.545	5.233	4.053
% variación	15,38	-34,05	-50,35	6,96	-30,64	-22,55
Novos contratos	286.263	177.163	110.406	112.877	93.369	71.444
Investimento vivo (millóns de euros)	43.548	42.269	36.945	31.349	26.541	20.666

Fonte: Asociación Española de Leasing

Cadro núm. 13

As cifras do leasing por comunidades autónomas

Ano 2012

	Investim. novo (en miles de euros)	% sobre o total	% variación 2012/2011
Andalucía	470.436,73	11,60	15,29
Aragón	96.431,71	2,38	17,49
Asturias	47.173,14	1,16	-25,90
Baleares	99.121,99	2,45	-50,13
Canarias	112.754,20	2,78	-25,52
Cantabria	26.265,19	0,65	4,63
Castela-A Mancha	108.857,56	2,69	3,95
Castela e León	189.397,43	4,67	12,24
Cataluña	829.382,24	20,46	-11,05
Extremadura	50.466,54	1,24	-16,76
Galicia	126.768,60	3,13	-17,37
A Coruña	46.354,04	1,14	-31,82
Lugo	38.186,17	0,94	22,16
Ourense	11.743,95	0,29	-29,25
Pontevedra	30.484,44	0,75	-18,88
Madrid	1.176.147,90	29,01	-41,04
Murcia	92.757,44	2,29	0,39
Navarra	47.237,56	1,17	20,08
A Rioxa	23.134,27	0,57	-35,20
C. Valenciana	283.320,95	6,99	-16,43
País Vasco	267.229,45	6,59	51,51
Ceuta e Melilla	7.161,28	0,18	229,43
Total	4.054.044,16	100,00	-19,38

Fonte: Asociación Española de Leasing

tracción. Pero neste caso no resto de rexións houbo diferentes casuísticas, xa que o País Vasco (51%) e Ceuta e Melilla (229%) experimentaron fortes crecementos, mentres que outras rexións, entre as que se inclúe Galicia (-17,37%), viron moi minguado o seu investimento, sendo Lugo a única provincia que logrou ter unha taxa positiva. Deste xeito, a comunidade perdeu cota de mercado ata o 3,13% do total nacional.

As entidades de *renting*

A adquisición de vehículos mediante este produto financeiro continuou na mesma tendencia negativa dos últimos catro anos e apenas se superaron os 106.000 vehículos, o que supón un descenso do 16%. Dita variable é un indicador claro do clima económico que vive un país e vén confirmar os malos momentos polos que atravesa o investimento en produtos duradeiros. Máxime se temos en conta que as matriculacións totais no Estado español reducíronse moito máis (-15,02%) o que permitiu incrementar o peso do *renting* ata o 13,28%. A consecuencia de todo isto foi que a flota de vehículos en 2012, lonxe de moderar a súa caída, baixase un 7,85%, para situarse en niveis próximos aos de 2005. Dito descenso explícase fundamentalmente pola caída moi intensa no sector empresarial, que reduciu en máis dun 20% as compras, seguido dos particulares (-13,54%), mentres que os coches de aluguer foron os que caeron menos (-6,06%). O mellor comportamento veu do lado dos autos que utilizan enerxías alternativas, onde se observou un crecemento de máis do 100%. As perspectivas para 2013 continúan sendo moi negativas, xa que a propia Asociación Española de Renting de Vehículos (AER) estima que haberá unha redución de matriculacións próxima ao 10% e a flota tamén baixará nun 5%.

No comportamento do mercado de *renting* en 2012 o segmento medio e os vehículos comerciais continuaron sendo os máis demandados. Novamente, mudou a orde de marcas máis vendidas, repetindo Renault o primeiro posto, seguida de Volkswagen, que desbancou a Opel e Peugeot, tendo que conformarse esta última co terceiro posto. A flota segue constituída principalmente por vehículos diésel

Cadro núm. 14

Evolución do sector de *renting* en España

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Flota	398.064	445.686	503.006	556.569	571.565	521.124	491.056	470.223	433.294
% variación	12,6	12,0	12,9	10,7	2,7	-8,8	-5,7	-4,2	-7,9
Facturación (millóns de euros)	2.856	3.294	3.941	4.579	4.771	4.475	4.286	4.115	3.817
% variación	17,1	15,3	19,6	16,2	4,2	-6,2	-4,2	-3,9	-7,2
Compras de vehículos	144.777	165.574	185.173	202.910	181.833	96.306	119.660	123.333	106.016
% variación	15,2	14,4	11,8	9,6	-10,4	-47,0	24,3	3,1	-14,0

Cadro núm. 15

Distribución xeográfica da flota de renting en España.

Ano 2011

	%
Andalucía	7,63
Aragón	2,21
Asturias	0,82
Baleares	0,71
Canarias	1,15
Cantabria	0,49
Castela-A Mancha	1,59
Castela e León	1,93
Cataluña	26,93
Ceuta	0,01
Estremadura	0,46
Galicia	3,24
A Ríoxa	0,29
Madrid	37,01
Melilla	0,01
Murcia	1,32
Navarra	0,82
País Vasco	5,64
C. Valenciana	7,74

Fonte: Asociación Española de Renting

(91,16%), pero os híbridos e eléctricos comezan a ter certa representatividade para sumar conxuntamente un 1,03%. Tamén aumentou o prazo medio de aluguer, que xa supera os 46 meses.

O reparto da actividade por comunidades autónomas segue sen cambios salientables, xa que Madrid e Cataluña concentran máis do 63% do negocio de *renting*. Galicia, a diferenza do acontecido en 2011, perdeu cota de mercado (3,24% fronte ao 3,28% de 2011) e se consolida como o sexto mercado máis importante.

As entidades de *factoring*

A situación de continuo deterioro da economía española foi quen de frear o crecemento imparable que presentou esta actividade desde o seu nacemento. Así, os datos de cesións de créditos relativos a 2012 eleváronse a 124.036 millóns de euros, contía que supera nun escaso 0,5% o negocio do ano precedente. Os servizos proporcionados por este instrumento financeiro son moi valorados polas empresas nos tempos que corren, xa que constitúen unha boa ferramenta para financiar

as necesidades de circulante e garantir o cobro nun contorno onde a taxa de morosidade é moi elevada. Nesta ocasión, o crecemento veu da man do pago a provedores, coñecido habitualmente como *confirming*, que realmente foi o único segmento que aumentou algo máis do 3,8%, e xa representa case a metade do volume de negocio. Polo contrario, o *factoring* internacional foi incapaz de lograr un crecemento positivo, se ben hai que resaltar que en 2011 acadouse un rexistro histórico que condicionou o crecemento de 2012. Ademais, o principal decrecemento procedeu do *factoring* de importación, comportamento lóxico nun escenario de especial contracción da demanda de produtos do exterior. Respecto ao *factoring* nacional, o *factoring* con recurso creceu de xeito moi relevante (30%), pero o que ten máis importancia, sen recurso, experimentou un retroceso de 8 puntos para situarse o volume de cesións no contorno dos 40.000 millóns de euros.

Por sectores, a industria manufactureira fixo un volume de cesións de 32.202 millóns de euros, aumentando máis dun 20%. As taxas de crecemento máis salientables vencelláronse ao sector de hostalería (67%), agricultura e gandería (35%) e

Cadro núm. 16

Evolución do volume de negocio de factoring en España (en millóns de euros)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Internacional	1.513	2.164	3.801	4.208	8.147	9.588	11.112	13.042	12.625
Nacional	26.606	32.677	35.611	45.391	49.244	46.031	48.420	51.358	50.114
<i>Factoring a provedores</i>	17.384	23.182	28.065	33.303	48.179	48.603	53.375	57.725	61.297
Volume de cesións	45.503	58.023	67.477	82.902	105.570	104.223	112.907	122.125	124.036
% variación	21,4	27,5	16,3	22,9	27,3	-1,3	8,3	8,1	0,5

Fonte: Asociación Española de Factoring

pesca (19%), fronte aos importantes descensos de construción (-23%) ou industrias e subministracións médico-hospitalarias (-26%).

Por comunidades, Madrid e Cataluña incrementaron máis a concentración territorial de xeito que, en conxunto, xa superan o 63%. Os datos de Galicia mostran o impacto da crise, xa que se observa unha diminución da súa cota de mercado desde o 4% de 2011 ata o 3,41% en 2012 onde as cesións ascenderon a 4224 millóns de euros. Aínda así, seguiu sendo o sexto mercado máis importante, a medio camiño entre Castela e León e País Vasco.

VIII. Sector público

Introdución

Analizamos o sector público galego centrándonos principalmente na realidade do sector público autonómico, en correspondencia coa información dispoñible e co debate que de forma permanente se produce respecto do mesmo, tanto no tocante ao seu financiamento como á utilización dos recursos dispoñibles. Recollemos tamén, coas limitacións derivadas da falta de datos suficientemente desagregados e actualizados, a información máis relevante do sector público local galego e das principais actuacións da Administración central en Galicia.

O sector público autonómico galego

Ao referirmos ao sector público autonómico galego debemos considerar todas as entidades que se integran no perímetro de consolidación definido polo Sistema Europeo de Contas (SEC-95), destacando dentro do mesmo o ámbito da Administración xeral, composto polas diferentes consellerías (dez para os exercicios 2011 e 2012), ás que se deben engadir a Presidencia da Xunta, os órganos institucionais (Parlamento, Consello de Contas, Consello da Cultura Galega e o Consello Consultivo) e determinadas seccións singularizadas como as transferencias a corporacións locais e a débeda pública.

O resto do sector público autonómico galego atópase nun proceso de reordenación, definido principalmente pola Lei 16/2010, do 17 de decembro, de organización e funcionamento da Administración xeral e do sector público autonómico, que crea a seguinte estrutura de entidades:

- Os organismos autónomos, que exercen actividades de intervención, fomento, xestión de servizos públicos ou apoio á función administrativa en réxime de descentralización funcional, entre os que destaca, pola importancia das actividades desenvolvidas e a contía dos recursos que administra, o Servizo Galego de Saúde (SERGAS).

- As entidades públicas instrumentais de asesoramento ou consulta (Consello Económico e Social e o Consello Galego de Relacións Laborais).
- As axencias públicas autonómicas, creadas para exercer potestades administrativas e programas específicos correspondentes a políticas públicas da Administración xeral, en réxime de descentralización funcional e xestión por obxectivos.
- As entidades públicas empresariais, como entes instrumentais aos que se lles encomenda a realización, consonte criterios de xestión empresarial, de actividades prestacionais, de xestión de servizos públicos ou de produción de bens de interese público susceptibles de contraprestación.
- Os consorcios autonómicos, constituídos mediante convenio pola Administración xeral con outras administracións públicas para a xestión de servizos da súa competencia ou para a consecución de fins de interese común, así como con entidades privadas sen ánimo de lucro.
- As sociedades mercantís públicas autonómicas, consideradas tamén como entidades instrumentais do sector público autonómico.
- As fundacións do sector público autonómico.

Esta reestruturación do sector público galego non soamente ten como obxectivo a reorganización das entidades que o integran consonte a clasificación antes referida, senón tamén a súa redución na procura dunha maior racionalización, en liña cos compromisos impulsados desde o Consello de Política Fiscal e Financeira e os compromisos con el asumidos. Neste senso, cabe destacar que o número de entes da Comunidade Autónoma de Galicia a xullo do ano 2010 era de 165, dos que se prevé dar de baixa 75 e incorporar 12 novos, polo que, tras a reestruturación, os entes que compoñerán o sector público autonómico galego serán 101, cunha redución do 38% respecto da situación anterior. Segundo a última información dispoñible, en outubro do ano 2012 xa se levaran a cabo corenta e seis das baixas e oito das altas previstas, estando en marcha 7 baixas adicionais.

Este proceso de reestruturación do sector público galego dificulta a súa análise e a comparativa con outros exercicios, procedendo neste informe, por coherencia cos anteriores, a centrarnos no que vimos denominando como administracións públicas, nos que integramos a Administración xeral e os organismos autónomos –incluíndo a Axencia Pública Autonómica de Industrias Culturais, que xa estaba presupostada como tal no ano 2011–, analizando posteriormente o sector público empresarial. A información utilizada para esta análise procede das liquidacións orzamentarias da Administración xeral da Comunidade Autónoma de Galicia e dos seus organismos autónomos, correspondentes ao exercicio 2011 e anteriores, así como dos orzamentos do ano 2012 aprobados polo Parlamento de Galicia. Para a información de ámbito estatal recolleemos os datos subministrados principalmente polos actuais ministerios de Facenda e Administracións Públicas e de Economía e Competitividade.

Administracións públicas

Presentamos nos cadros 1 e 2, de forma diferenciada para os distintos capítulos da clasificación económica, a liquidación do orzamento de ingresos e gastos da Administración autonómica galega e dos organismos autónomos dependentes dela, correspondentes ao exercicio 2011. Como se pode observar, a meirande parte da actividade do sector público autonómico galego canalízase a través da Administración xeral, que xestiona o groso dos recursos autonómicos, ao tempo que actúa como fonte de financiamento principal dos organismos autónomos e das sociedades públicas.

A liquidación do orzamento da Administración autonómica acadou no ano 2011 un volume de obrigas recoñecidas de 9478,1 millóns de euros, cantidade moi inferior á do exercicio anterior –cunha diminución do 14,8% á que hai que engadir o 5,9% que xa se reducira no exercicio 2010–, fronte a uns dereitos recoñecidos de 9548,9 millóns de euros, o que supuxo xerar un superávit orzamentario de 70,8 millóns de euros. Do conxunto desta actividade orzamentaria, a Administración xeral xestionou directamente un 70,1%, o SERGAS un 26,2% e o resto de organismos autónomos un

Cadro núm. 1

Ingresos: dereitos recoñecidos da Administración autonómica galega (en miles de euros).

Ano 2011

Capítulos	Admón. xeral	Sergas	Resto org. autón. admin.	Org. autón. comerciais	Total	Transferen. internas	Total consolidado	%
Impostos directos	2.051.113		0	0	2.051.113		2.051.113	21,5
Impostos indirectos	2.689.861		0	0	2.689.861		2.689.861	28,2
Taxas e outros ingresos	163.312	53.169	38.826	841	256.148		256.148	2,7
Transferencias correntes	2.338.001	3.371.557	28.497	26.034	5.764.089	3.303.951	2.460.138	25,8
Ingresos patrimoniais	16.082	154	115	6.486	22.837		22.837	0,2
Total ingresos correntes	7.258.369	3.424.880	67.438	33.361	10.784.048	3.303.951	7.480.097	78,3
Alleamento investimentos reais	427		17	23.176	23.620		23.620	0,2
Transferencias de capital	781.489	65.169	49.742	269.710	1.166.110	418.452	747.658	7,8
Total ingresos de capital	781.916	65.169	49.759	292.886	1.189.730	418.452	771.278	8,1
Total ingresos non financeiros	8.040.285	3.490.049	117.197	326.247	11.973.778	3.722.403	8.251.375	86,4
Variación de activos financeiros	3.351	1.070		18	4.439		4.439	0,0
Variación de pasivos financeiros	1.272.200	20.949		0	1.293.149		1.293.149	13,5
Total ingresos financeiros	1.275.551	22.019		18	1.297.588		1.297.588	13,6
TOTAL INGRESOS	9.315.836	3.512.068	117.197	326.265	13.271.366	3.722.403	9.548.963	100,0

Cadro núm. 2

Gastos: obrigas recoñecidas da Administración autonómica galega (en miles de euros)

Ano 2011

Capítulos	Admón. xeral	Sergas	Resto org. autón. admin.	Org. autón. comerciais	Total	Transferen. internas	Total consolidado	%
Gastos de persoal	2.011.031	1.674.162	22.899	16.672	3.724.764		3.724.764	39,3
Compras de bens e servizos	502.574	808.036	6.652	3.651	1.320.913		1.320.913	13,9
Xuros	214.055	110		28	214.193		214.193	2,3
Transferencias correntes	4.642.695	921.151	1.111	12.316	5.577.273	3.303.951	2.273.322	24,0
Fondo de Continencia								
Total gastos correntes	7.370.355	3.403.459	30.662	32.667	10.837.143	3.303.951	7.533.192	79,5
Investimentos reais	574.472	67.004	15.285	26.672	683.433		683.433	7,2
Transferencias de capital	788.742	139	112.587	246.357	1.147.825	418.452	729.373	7,7
Total gastos de capital	1.363.214	67.143	127.872	273.029	1.831.258	418.452	1.412.806	14,9
Total gastos non financeiros	8.733.569	3.470.602	158.534	305.696	12.668.401	3.722.403	8.945.998	94,4
Variación de activos financeiros	110.766	690		1.045	112.501		112.501	1,2
Variación de pasivos financeiros	419.660				419.660		419.660	4,4
Total gastos financeiros	530.426	690		1.045	532.161		532.161	5,6
TOTAL GASTOS	9.263.995	3.471.292	158.534	306.741	13.200.562	3.722.403	9.478.159	100,0

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia

3,7% aproximadamente. Este volume de obrigas representan un gasto por habitante da Administración galega no ano 2011 de 3390 euros.

Coa finalidade de poder visualizar mellor a realidade do gasto da Administración autonómica galega, no cadro 3 recolleemos a evolución desde o ano 2000 das obrigas recoñecidas pola Administración xeral, xa co avance da liquidación do exercicio 2012. Para analizar adecuadamente as cifras debemos ter en conta que para os exercicios 2011 e 2012 non se integran nos orzamentos, nin nas correspondentes liquidacións, as cantidades relativas á participación das entidades locais nos ingresos do Estado, que ata o ano 2010 se incluían nas contas da Administración xeral como ingresos por transferencias finalistas coa correspondente contrapartida nos gastos. No exercicio 2010 liquidáronse por este concepto uns 786 millóns de euros, estando prevista para o ano 2011 a cantidade de 840 millóns de euros. Descontado o efecto deste cambio na operativa, as obrigas recoñecidas no ano 2011 situáronse en termos correntes aproximadamente na contía gastada no exercicio 2006, retrocedendo no ano 2012 ao gastado no exercicio 2005. Máis significativa é a evolución de determinadas partidas, como acontece cos gastos de capital, que no exercicio 2012 foron, en cantidades correntes, uns 100 millóns de euros menos do gasto executado no ano 2000.

Xunto coa evolución das magnitudes de gasto, se relacionamos os recursos administrados polo sector público autonómico galego co Produto Interior Bruto (PIB)

Cadro núm. 3

Gastos: obrigas recoñecidas da Administración xeral de Galicia (en millóns de euros)

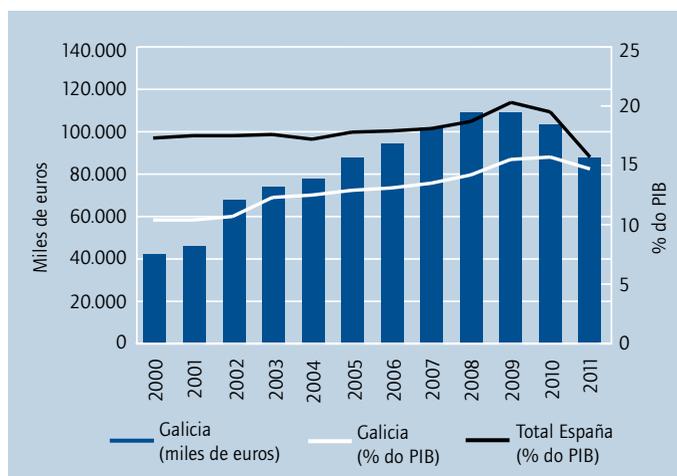
Capítulos	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2011	2012
Gastos de persoal	1.259,8	1.415,7	1.516,5	1.710,5	2.007,6	2.082,7	2.011,0	1.803,9
Compras de bens e servizos	255,0	304,1	353,2	420,0	490,8	474,9	502,6	480,6
Xuros	173,8	152,4	124,7	135,0	134,5	121,6	214,1	293,2
Transferencias correntes	1.351,9	3.524,6	3.992,0	5.051,4	5.825,0	5.747,6	4.642,7	4.293,3
Total gastos correntes	3.040,5	5.396,9	5.986,5	7.317,0	8.457,9	8.426,8	7.370,4	6.871,0
Investimentos reais	440,8	549,9	772,6	902,3	1.097,3	740,5	574,5	243,3
Transferencias de capital	713,1	826,1	1.111,2	1.217,4	1.446,5	1.068,3	788,7	815,9
Total gastos de capital	1.153,9	1.376,0	1.883,8	2.119,7	2.543,8	1.808,8	1.363,2	1.059,2
Total gastos non financeiros	4.194,5	6.772,9	7.870,2	9.436,7	11.001,7	10.235,6	8.733,6	7.930,2
Variación de activos financeiros	41,1	166,6	120,4	151,1	131,0	125,0	110,8	162,0
Variación de pasivos financeiros	199,4	210,9	223,0	377,6	347,7	516,0	419,7	498,2
Total gastos financeiros	240,5	377,5	343,4	528,6	478,7	641,0	530,4	660,2
TOTAL GASTOS	4.435,0	7.150,4	8.213,6	9.965,3	11.480,4	10.876,6	9.264,0	8.590,4

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia

podemos valorar de maneira máis apropiada o seu peso relativo dentro da economía galega. No gráfico 1 recóllese a evolución, en porcentaxe do PIB, dos orzamentos das comunidades autónomas en España. O gasto autonómico galego representou nos anos

Gráfico 1

Gasto autonómico en Galicia e España

2009 e 2010 máis do 21% do PIB, porcentaxe significativamente superior á media do conxunto do Estado español situada ao redor do 17%, se ben destaca a forte diminución do gasto autonómico para o ano 2011, que o sitúa en Galicia no 17,5% do PIB, e no conxunto do Estado, no 16,5%. As medidas de estabilidade orzamentaria impostas desde a Administración central ás comunidades autónomas coa finalidade de cumprir cos obxectivos orzamentarios explican este comportamento, que é máis acentuado en Galicia.

Estrutura e dinámica dos ingresos

Os ingresos consolidados da Administración galega –excluídas as empresas públicas–, ascenderon no exercicio 2011 a un total de 9548,9 millóns de euros, dos que un 52,3% se acadaron por tributos propios ou cedidos, un 33,3% mediante transferencias, tanto correntes como de capital, procedentes principalmente da Administración central, e o resto por ingresos patrimoniais e o recurso ao endebedamento. Da análise das cifras agregadas de ingresos constátase claramente a importante repercusión que sobre as contas públicas está a ter a situación económica que atravesamos, cunha forte diminución do total de ingresos respecto de exercicios anteriores, aínda que con evolución dispar dos principais capítulos, en gran medida polos cambios no modelo de financiamento.

Ao analizar os ingresos da comunidade autónoma galega debemos ter en conta que pertence ás comunidades de réxime común e, polo tanto, o seu financiamento provén de dous grandes bloques:

- Financiamento incondicionado, constituído principalmente polas transferencias da Administración xeral do Estado no ámbito do sistema de financiamento en vigor, os ingresos por tributos e por todos aqueles outros recursos non vinculados directamente a unha finalidade determinada. O financiamento incondicionado debe garantir ás comunidades de réxime común os ingresos necesarios para a prestación dos servizos asumidos, cubrindo adecuadamente o custo dos mesmos. As comunidades autónomas dispoñen deles con total autonomía.
- Financiamento condicionado, composto polas achegas procedentes principalmente da Administración central, da Administración europea, da Seguridade Social e doutras administracións ou do sector privado da economía para finalidades específicas e predeterminadas.

Este estudo diferenciado dos ingresos autonómicos realizarémolo no marco do actual sistema de financiamento das comunidades autónomas vixente desde o ano

Cadro núm. 4

Evolución dos ingresos autonómicos en Galicia (en miles de euros)

Conceptos	2009	2010	2011	Variación 2011/2010		% variación 2011/2010
				Absoluta	Repartición (%)	
Tributos cedidos e propios	4.118.897	3.508.380	4.997.122	1.488.742	-82,8	42,4
Transferencias	6.852.220	5.968.795	3.207.796	-2.760.999	153,5	-46,3
Endebemento	936.274	1.822.277	1.293.149	-529.128	29,4	-29,0
Outros ingresos	116.093	48.387	50.896	2.509	-0,1	5,2
Total	12.023.484	11.347.839	9.548.963	-1.798.876	100,0	-15,9

2009, tras a entrada en vigor da Lei 22/2009, de 18 de decembro, pola que se regula o sistema de financiamento das comunidades autónomas de réxime común, e que fundamenta o mesmo en catro grandes bloques de recursos que procedemos a analizar brevemente: os recursos tributarios, o Fondo de Garantía de Servizos Públicos Fundamentais, o Fondo de Suficiencia Global e os fondos de converxencia.

Recursos tributarios

Polo que respecta á capacidade tributaria de cada comunidade autónoma, esta estará formada polos seguintes recursos:

- a. A recadación dos tributos cedidos: imposto sobre transmisións patrimoniais e actos xurídicos documentados, imposto sobre sucesións e doazóns, imposto especial sobre determinados medios de transporte, imposto sobre as vendas retalistas de determinados hidrocarburos, os tributos sobre o xogo e as taxas afectas aos servizos transferidos.
- b. A tarifa autonómica do imposto sobre a renda das persoas físicas (IRPF) dos residentes na comunidade autónoma, cifrada no 50% do rendemento deste imposto.
- c. A cesión do 50% da recadación líquida acadada polo imposto sobre o valor engadido (IVE) correspondente a cada comunidade autónoma, calculado segundo o índice de consumo elaborado polo Instituto Nacional de Estatística (INE).
- d. A cesión do 58% da recadación líquida dos impostos especiais sobre a cervexa, produtos intermedios, alcohol e bebidas derivadas e sobre hidrocarburos e do imposto sobre os elaborados do tabaco.
- e. A cesión do 100% da recadación líquida do imposto especial sobre a electricidade.

No que atinxe a estes recursos tributarios, increméntanse as competencias normativas das comunidades autónomas nos tributos cedidos parcialmente, como é o caso do IRPF, no que se amplían as posibilidades de mudar os mínimos persoais familiares, a escala autonómica do imposto e as deducións na cota. Tamén se reforza a participación e colaboración entre as administracións tributarias, prevíndose incluso, cando os estatutos de autonomía así o permitan, competencias de revisión económico-administrativa dos actos emanados dos propios órganos de xestión sobre tributos cedidos totalmente, sen prexuízo da competencia estatal para manter a unidade de criterio.

Fondo de Garantía

O Fondo de Garantía de Servizos Públicos Fundamentais ten por obxecto asegurar que cada comunidade autónoma recibe os mesmos recursos por habitante axustado para financiar os servizos públicos fundamentais. Configúrase como un mecanismo de garantía e o seu montante vén dado polo 75% dos recursos tributarios cedidos ás comunidades autónomas, en termos normativos e debidamente homoxeneizados, xunto cunha achega adicional por parte do Estado calculada aplicando ao importe

establecido para o ano base (2007), o índice de evolución dos Ingresos Tributarios do Estado (ITE) entre ese ano e o correspondente. No fondo tamén se integran determinados recursos adicionais a achegar polo Estado segundo os acordos de aprobación do Sistema de Financiamento.

Determinada a contía global do fondo, realízase un reparto previo entre as comunidades autónomas en función dunha serie de variables que determinan a súa poboación axustada ou *unidade de necesidade*: poboación, superficie, dispersión, insularidade, poboación protexida equivalente distribuída en sete grupos de idade, poboación maior de 75 anos e poboación entre 0 e 16 anos. Feito o reparto, a transferencia que corresponde a cada comunidade autónoma por este Fondo de Garantía defínese como a diferenza positiva ou negativa entre o importe da participación da comunidade autónoma no total do fondo e o 75% dos seus recursos tributarios en termos normativos.

Fondo de Suficiencia Global

Configúrase como un mecanismo de peche do sistema de financiamento, co obxectivo de garantir o financiamento de todas as competencias transferidas, cubrindo a diferenza entre as necesidades de financiamento de cada comunidade autónoma e a suma da súa capacidade tributaria e as achegas do Fondo de Garantía, tendo en conta a realidade do ano 2007, ano base do sistema. O obxectivo último é garantir que non poida haber territorios prexudicados respecto dos recursos obtidos baixo o modelo anterior, garantindo así o principio do statu quo. Determinada a diferenza para cada comunidade autónoma, a súa evolución lígase á dos correspondentes ITEs.

Fondos de converxencia autonómica

Co obxectivo de avanzar na converxencia entre as comunidades autónomas e o desenvolvemento daquelas que teñen unha menor renda per cápita, créanse dous fondos de converxencia dotados con achegas estatais adicionais:

- a. Fondo de Competividade, que ten por obxecto reforzar a equidade e eficiencia no financiamento das necesidades da cidadanía, reducindo as diferenzas de financiamento per cápita entre comunidades autónomas.
- b. E o Fondo de Cooperación, que busca cumprir o obxectivo de facilitar a converxencia nos niveis de vida dos cidadáns con independencia do lugar de residencia, incrementando os recursos das comunidades autónomas de menor renda per cápita e que rexistren nunha dinámica poboacional especialmente negativa que poida comprometer o seu desenvolvemento futuro.

Polas súas características, Galicia soamente participa no Fondo de Cooperación.

Neste momento xa están dispoñibles as liquidacións do sistema de financiamento autonómico correspondentes aos exercicios 2009 e 2010, polo que procedemos a valorar os seus resultados recollendo a contía dos seus principais compoñentes, o total dos recursos que o conforman e a súa evolución.

No cadro 5 recolleemos o total dos recursos do sistema para o exercicio 2010 xunto co seu peso relativo e liquidación. Nel obsérvase como para Galicia o 34,5% dos recursos proceden das transferencias estatais, fronte ao 65,5% dos recursos tributarios. Soamente Estremadura e Canarias presentan menores recursos tributarios e unha maior dependencia das transferencias dos fondos do sistema.

Para valorar mellor desde a perspectiva de Galicia o resultado do actual modelo de financiamento, cuantificamos no cadro 6 a participación porcentual das diferentes comunidades autónomas no total dos recursos do sistema, así como a súa evolución para o período 1999-2010. Malia argumentarse desde Galicia a favor do novo sistema pola perspectiva de que a nosa comunidade autónoma recupérase o peso relativo perdido co anterior modelo desde o ano 1999 ao 2008, no que pasou de recibir o 7,72% do total dos recursos ao 7,2%, a realidade é que no primeiro ano de aplicación do novo modelo, o peso relativo de Galicia diminuíu ata o 6,76%, recuperándose tan só ata o 7,04% no ano 2010.

A explicación desta evolución da participación das diferentes comunidades autónomas no total dos recursos do sistema, atopámola no mellor comportamento ata o ano 2009 dos recursos por tributos cedidos, que medraron durante o período analizado, sen considerar o incremento da porcentaxe cedida, moito máis que as transferencias estatais. Esta situación cambia para o ano 2010, cando os ingresos tributarios diminúen significativamente, comportándose mellor as transferencias do sistema. Deste xeito, as comunidades máis dependentes das transferencias, como é o caso de Galicia, Andalucía, Estremadura e Castela e León, entre outras, perderon peso relativo ata o ano 2009 fronte a Madrid, Cataluña e Valencia, que son as comunidades que máis incrementaron a súa participación en ditos recursos, recuperando parte desa perda no exercicio 2010.

Finalmente, xunto cos recursos definitivos achegados polo sistema de financiamento, resulta tamén importante o resultado anual das liquidacións do sistema e as compensacións a practicar. Na derradeira columna do cadro 5 resumimos o importe total das liquidacións dos recursos do sistema e das participacións nos fondos de converxencia e os anticipos a conta e os pagos pola recadación do imposto sobre o patrimonio. No ano 2010 o resultado global da liquidación é positivo en 5124 millóns de euros, dos que a Galicia lle corresponden 361,7 millóns, se ben debemos ter en conta que nos anos 2008 e 2009 os resultados das liquidacións foron negativos na contía de 573 e 1600 millóns de euros respectivamente, cantidades que se están a descontar das entregas a conta, en dez anos desde os exercicios 2011 e 2012.

Ingresos incondicionados

Os ingresos incondicionados cos que contan as comunidades autónomas teñen a súa orixe principal nos conceptos achegados polo sistema de financiamento en vigor segundo os exercicios analizados, e concrépanse en tres grandes bloques: os de orixe tributaria –tanto tributos propios como cedidos–, a participación nos fondos do sistema de financiamento e os ingresos patrimoniais ou os obtidos mediante prezos

Cadro núm. 5

Recursos achegados polo sistema de financiamento ás comunidades autónomas. Ano 2010

Comunidades autónomas	Recursos Tributarios	% tributos sobre total recursos	Fondo de Garantía	Fondo Suficiencia Global	Fondos converxencia autonómica	% Fondos sobre total recursos	Total recursos sistema	Total recursos sistema %/Total	Liquidación global sistema
Réxime común									
Andalucía	13.191,67	68,6	3.540,59	1.985,98	499,89	31,4	19.218,12	18,02	289,59
Aragón	2.959,73	83,2	49,47	496,87	51,22	16,8	3.557,29	3,34	156,20
Asturias	2.252,90	76,8	167,78	366,61	144,69	23,2	2.931,98	2,75	143,75
Baleares	2.664,08	99,9	-190,24	-365,99	559,07	0,1	2.666,93	2,50	429,06
Canarias	1.639,64	36,4	2.305,90	367,62	187,89	63,6	4.501,05	4,22	-46,61
Cantabria	1.260,25	72,1	-24,42	512,41	0,00	27,9	1.748,25	1,64	105,21
Castela e León	4.989,66	72,3	694,29	875,60	337,87	27,7	6.897,42	6,47	317,55
Castela-A Mancha	3.559,96	69,7	958,17	469,68	119,24	30,3	5.107,04	4,79	170,54
Cataluña	17.444,28	89,6	-911,42	2.076,51	862,57	10,4	19.471,93	18,26	916,51
Extremadura	1.635,14	53,3	679,58	586,72	164,47	46,7	3.065,91	2,87	92,74
Galicia	4.921,37	65,5	1.153,12	1.055,07	380,01	34,5	7.509,57	7,04	361,68
Madrid	16.732,31	112,0	-2.699,76	538,44	367,41	-12,0	14.938,40	14,01	1.272,23
Murcia	2.369,80	75,3	543,22	92,33	141,65	24,7	3.147,00	2,95	104,40
A Rioxa	632,02	68,8	51,94	221,78	12,32	31,2	918,06	0,86	61,70
C. Valenciana	8.901,93	81,7	1.179,38	-295,92	1.114,62	18,3	10.900,01	10,22	727,55
Total	85.154,74	79,9	7.497,59	8.983,71	4.942,92	20,1	106.578,96	99,93	5.102,10
Cidades con Estatuto de autonomía									
Ceuta		0,0		29,48	9,29	100,0	38,76	0,04	12,56
Meiilla		0,0		23,60	8,33	100,0	31,94	0,03	9,96
Total	0,0	0,0	0,0	53,08	17,62	100,0	70,70	0,07	22,53
TOTAL	85.154,74	79,8	7.497,59	9.036,79	4.960,54	20,2	106.649,67	100,00	5.124,63

Fonte: Secretaría de Estado de Cooperación Territorial e elaboración propia

Cadro núm. 6

Recursos do Sistema de financiamento autonómico

Participación porcentual e evolución

	% participación recursos sistema 1999	% participación recursos sistema 2008	% participación recursos sistema 2009	% participación recursos sistema 2010	Evolución recursos sistema 2010 1999 = 100
CC.AA. de réxime común					
Andalucía	19,31	18,92	17,39	18,02	178,52
Aragón	3,46	3,43	3,30	3,34	184,57
Asturias	3,00	2,78	2,63	2,75	175,53
Baleares	2,02	2,10	2,45	2,50	236,61
Canarias	4,67	4,33	4,17	4,22	172,74
Cantabria	1,67	1,66	1,60	1,64	188,32
Castela e León	7,18	6,69	6,30	6,47	172,18
Castela-A Mancha	4,82	4,99	4,63	4,79	190,10
Cataluña	16,65	17,20	18,71	18,26	209,69
Estremadura	3,23	2,96	2,70	2,87	170,14
Galicia	7,72	7,20	6,76	7,04	174,39
Madrid	12,62	13,91	14,95	14,01	212,31
Murcia	2,78	3,00	3,00	2,95	203,07
A Ríoxa	0,88	0,88	0,81	0,86	186,11
C. Valenciana	9,95	9,93	10,55	10,22	196,43
Total	99,97	99,97	99,95	99,93	191,21
Cidades con Estatuto de autonomía					
Ceuta	0,02	0,01	0,03	0,04	438,01
Melilla	0,01	0,01	0,02	0,03	406,33
Total	0,03	0,03	0,05	0,07	423,36
TOTAL	100,00	100,00	100,00	100,00	191,28

Fonte: Secretaría de Estado de Cooperación Territorial e elaboración propia

públicos. Tamén teñen carácter de ingresos incondicionados os ingresos de carácter financeiro que procederemos a analizar de forma separada pola súa importancia e implicacións.

No cadro 7 recóllense, diferenciando por conceptos, a contía e evolución dos ingresos incondicionados recoñecidos correspondentes á Administración xeral da comunidade autónoma galega para o período 2000-2011, así coma as previsións para o ano 2012. O incremento destes ingresos durante o período analizado debe relacionarse co carácter global do sistema de financiamento introducido en 2002, no cal os recursos para financiar a sanidade deixan de ter carácter de condicionado –transferíanse di-

Cadro núm. 7

Ingresos autonómicos incondicionados da Administración xeral de Galicia (en miles de euros)

Conceptos	2000	2008	2010	2011*	2011	Diferenza liq./orz.	% variación 2011/2010	2012*
IRPF (tarifa autonómica)	297.214	1.334.654	1.203.388	1.855.974	1.855.974	0,0	54,2	1.841.935
Imposto sobre o patrimonio	39.925	81.580	1.121	0	620	620,0	-44,7	35.000
Imposto sobre sucesións e doazóns	82.385	235.186	180.817	175.000	194.519	19.519,0	7,6	153.224
Impostos directos	419.524	1.651.420	1.385.326	2.030.974	2.051.113	20.139,2	48,1	2.030.159
Imposto sobre transmisións patrimoniais	143.971	183.034	151.290	164.300	142.864	-21.436,0	-5,6	158.297
Imposto sobre actos xurídicos documentados	80.692	226.562	159.506	170.700	125.067	-45.633,0	-21,6	142.039
Impostos autonómicos sobre o xogo	13.661	4.008	3.289	3.580	2.390	-1.190,3	-27,3	7.411
Imposto sobre a contaminación atmosférica	4.724	3.444	2.132	3.038	2.493	-544,8	16,9	2.587
Imposto sobre o valor engadido	-	1.453.123	790.207	1.445.760	1.445.760	0,5	83,0	1.595.545
Impostos especiais	-	586.699	646.531	868.136	853.335	-14.800,9	32,0	857.651
Imposto minorista hidrocarburos	-	93.018	88.509	91.145	84.321	-6.824,0	-4,7	88.719
Imposto dano ambiental auga encorada	-	-	10.632	13.851	10.622	-3.229,0	-0,1	14.401
Canon eólico	-	-	22.645	23.200	23.009	-191,0	1,6	22.750
Impostos indirectos	243.049	2.549.889	1.874.742	2.783.709	2.689.861	-93.848,5	43,5	2.889.400
Taxas sobre o xogo	56.696	70.602	66.878	71.805	59.956	-11.848,6	-10,4	69.240
Resto das taxas	54.767	95.441	93.697	120.028	103.356	-16.672,1	10,3	118.904
Total dos tributos propios e cedidos	774.036	4.367.353	3.420.644	5.006.516	4.904.286	-102.230,0	43,4	5.107.703
Participación no Sistema de Financiamento	1.970.007	4.064.550	3.918.257	2.186.478	1.943.828	-242.650,0	-50,4	2.075.513
Ingresos patrimoniais	9.369	51.668	12.100	8.467	16.082	7.615,0	32,9	12.607
Outros ingresos incondicionados	1.569	40.739	4.000	600	427	-173,0	-89,3	1.750
TOTAL	2.754.980	8.524.310	7.385.338	7.202.061	6.864.623	-337.438,1	-7,1	7.197.573

* Orzamentos iniciais.

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia

rectamente pola Administración central ao SERGAS– e pasan a integrarse con carácter de incondicionado nos ingresos da Administración xeral da comunidade autónoma, obténdose mediante tributos ou a participación nos fondos do sistema de financiamento en vigor.

Os ingresos totais recoñecidos no exercicio 2011 con carácter incondicionado acadaron a cifra de 6864,6 millóns de euros, o que supón unha diminución de 520 millóns de euros respecto do exercicio anterior e de 1559 millóns menos respecto do ano 2009. Representan o 73% do total de ingresos da Administración xeral, o cal supón un incremento do seu peso relativo duns 8 puntos, pola maior diminución dos ingresos achegados con carácter condicionado.

Se ben no seu conxunto estes ingresos diminúen un 7,1%, analizando os distintos conceptos poden observarse diferenzas importantes. Diminúen principalmente os ingresos por tributos cedidos, como é o caso do imposto sobre transmisións patrimoniais e actos xurídicos documentados, os impostos sobre o xogo e as transferencias por participación no sistema de financiamento, compensándose parcialmente estes menores ingresos co incremento da recadación pola tarifa autonómica do IRPF –un 54% máis que no exercicio 2010–, polo IVE (un 83% máis) e polos impostos especiais (un 32% máis). O forte incremento destes ingresos explícase tanto polas maiores porcentaxes de participación como polo incremento dos tipos impositivos que, se ben se aproban a nivel do Estado, en última instancia resultan tamén beneficiarias as comunidades autónomas.

O resto de ingresos incondicionados de carácter non financeiro veñen dados polos ingresos patrimoniais e polo alleamento de investimentos reais que acadan a cifra residual de 16 millóns de euros.

Ingresos condicionados

Os recursos financeiros condicionados, situados fóra do modelo de financiamento e cun carácter finalista, teñen un peso importante nalgunhas comunidades autónomas, entre elas Galicia, e están constituídos principalmente polos fondos para o desenvolvemento rexional, cos que se pretende facer efectivo o principio de solidariedade e a corrección de desequilibrios económicos interterritoriais –Fondo de Compensación Interterritorial (FCI) e fondos comunitarios–, e aqueloutros a través dos cales se realizan determinados obxectivos de política económica e social do Estado, mediante unha xestión e execución que é levada a cabo polas comunidades autónomas para o que reciben fondos a través de convenios de colaboración, subvencións e contratos-programa.

O total de ingresos condicionados liquidados pola Administración xeral en 2011 –incluíndo tamén os ingresos financeiros, aínda que os analizaremos de forma separada–, foi de 2451,2 millóns de euros, diminuíndo un 36,4% respecto do exercicio anterior, se ben debe terse en conta, como xa avanzamos anteriormente, que desde o exercicio 2011 non se inclúen nin no orzamento nin na súa liquidación, a participación das corporacións locais nos ingresos do Estado. Se tivésemos en conta estas transferencias, para homoxeneizar as cifras e poder comparar, a diminución dos ingresos

Cadro núm. 8

Ingresos autonómicos condicionados da Administración xeral de Galicia
 (en miles de euros)

Conceptos	2000	2008	2010	2011	% variación 2011/ 2010	2012*
Ingresos de solidariedade	505.864	678.248	677.578	660.741	-2,5	559.427
■ Fondos da Unión Europea	346.752	491.157	502.133	502.228	0,0	433.723
■ Fondo de Compensación Interterritorial	159.112	187.091	175.445	158.513	-9,7	125.704
Corporacións locais	556.791	990.934	786.813	-	-	-
Outros ingresos condicionados	414.693	1.183.123	2.387.391	1.790.472	-25,0	1.800.520
Total de ingresos	1.477.347	2.852.306	3.851.783	2.451.213	-36,4	2.359.947

* Orzamentos iniciais

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia

condicionados sería duns 600 millóns de euros, que basicamente se corresponde co menor recurso ao endebedamento e a diminución das achegas do FCI.

En relación co Fondo de Compensación Interterritorial, este constitúe o principal instrumento de política rexional articulado desde a Administración central. Tras a reforma realizada en paralelo ao sistema de financiamento introducido en 2002, son beneficiarias deste as comunidades autónomas consideradas rexións obxectivo 1 pola Unión Europea –aquelas que teñen unha renda por habitante inferior ao 75% da media comunitaria, sendo obxectivo de converxencia– así coma as cidades autónomas. Os criterios de repartición do FCI toman en conta cinco variables coas seguintes ponderacións: poboación relativa (87,5%), superficie (3%), paro (1%), saldo migratorio (1,6%) e dispersión da poboación (6,9%). O resultado da aplicación destas ponderacións corríxese en función da inversa da renda por habitante de cada territorio, de forma que as comunidades cuxa renda per cápita sexa superior á media do grupo perden recursos a prol daquelas de renda por habitante inferior.

No cadro 9 recóllense as previsións orzamentarias por este concepto para os anos 2010 e 2011, cunhas estimacións para Galicia de 169 e 99 millóns de euros respectivamente, se ben na liquidación destes exercicios os recursos finalmente acadados foron de 175 e 158 millóns de euros respectivamente. Teñen por tanto estas previsións iniciais utilidade para valorar a posición de Galicia en termos relativos, constatándose que segue a manterse como a segunda comunidade autónoma que máis recursos recibe, tanto en termos de porcentaxe sobre o total (9,3%) coma en termos de euros

Cadro núm. 9

Evolución do Fondo de Compensación Interterritorial. Orzamentos iniciais

	2010			2011			% variación 2011/2010
	Miles de euros	%	Euros/ Habitante	Miles de euros	%	Euros/ Habitante	
Andalucía	436.918	35,6	56	275.020	25,6	35	-37,1
Asturias	43.965	3,6	42	24.838	2,3	23	-43,5
Canarias	102.556	8,4	52	75.670	7,0	38	-26,2
Cantabria	7.989	0,7	14	4.228	0,4	7	-47,1
Castela-A Mancha	107.661	8,8	56	69.200	6,4	35	-35,7
Castela e León	66.387	5,4	27	38.760	3,6	16	-41,6
Estremadura	82.148	6,7	77	48.945	4,6	45	-40,4
Galicia	169.607	13,8	62	99.565	9,3	36	-41,3
Murcia	59.521	4,9	44	38.873	3,6	28	-34,7
C. Valenciana	130.071	10,6	28	87.418	8,1	18	-32,8
Ceuta	9.474	0,8	-	5.926	0,6	-	-37,4
Melilla	9.474	0,8	-	5.929	0,6	-	-37,4
Varias rexións				300.000	27,9		
Total nacional	1.225.770	100,0	47	1.074.373	100,0	29	-12,4

Fonte: Ministerio de Facenda e Administracións públicas

Cadro núm. 10

Ingresos liquidados de solidariedade. Fondos europeos para Galicia

(en miles de euros)

Tipo de fondo	2002	2008	2010	2011	2012*
FSE	59.659,6	4.735,7	11.412,9	47.828,5	47.118,0
Feder	180.445,0	136.523,5	118.944,5	67.954,1	163.884,0
IFOP/FEP	57.549,0	43.186,4	50.264,2	58.059,5	64.206,0
Fondo de Cohesión	35.902,5	8.083,8	9.464,9	1.751,2	-
Feoga/Feader/Feaga	200.710,5	285.731,4	309.442,5	318.828,0	154.004,0
Interreg	-	10.465,7	2.456,6	6.621,7	3.969,0
Iniciativa pesca	868,2	-	-	-	-
Outros	1.611,8	2.430,5	147,3	1.184,6	542,0
Total	536.746,6	491.157,0	502.132,9	502.227,5	433.723,0

* Orzamentos iniciais.

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia

por habitante (36 euros), experimentando nos últimos anos unha lixeira diminución na porcentaxe total polo efecto da baixada na poboación e, en menor medida, pola corrección por renda.

Para ampliar a análise dos ingresos condicionados recollemos de forma desagregada no cadro 10 a contía e evolución dos ingresos procedentes da Unión Europea, que ascenderon no ano 2011 a 502,2 millóns de euros, cifra similar á do ano anterior, aínda que con variacións importantes entre os diferentes fondos, derivadas do seu recoñecemento en función da súa execución real.

A evolución destes fondos nos últimos anos, así coma as previsións para o exercicio 2012, anticipan unha realidade para a que terá que buscar alternativas a comunidade autónoma: a progresiva diminución dos fondos europeos, co que iso supón respecto da política de investimentos e de viabilidade dos sectores beneficiados por eles.

Ingresos financeiros

Os ingresos financeiros do orzamento consolidado ascenderon no exercicio 2011 á cantidade de 1297,6 millóns de euros, o que representa o 13,6% do total, correspondéndose case na súa totalidade co recurso tradicional á débeda que realiza a Administración xeral. O peso destes recursos no conxunto de ingresos, aínda que diminúe respecto do ano anterior en máis de 500 millóns de euros, triplica a media dos ingresos por este concepto nos últimos dez anos. En relación coa débeda viva acumulada, no ano 2011 amortizáronse 419,6 millóns fronte aos 1297 millóns de novo endebedamento subscrito, o que supón un incremento neto de 873,4 millóns de euros.

O endebedamento acumulado a día 31 de decembro de 2012 ascende á contía de 8228 millóns de euros, un 17% máis que ao remate do exercicio anterior, representando o 14,6% do PIB galego. A esta cantidade debe engadirse a débeda correspondente ás empresas públicas que configuran o sector público autonómico, o que supoñería, segundo estimacións do Banco de España, un endebedamento total acumulado de 8470 millóns de euros. No cadro 11 recóllese a evolución do endebedamento autonómico, tanto en termos absolutos como en porcentaxe do PIB e euros por habitante, situándose Galicia por debaixo da media estatal polo forte incremento que nos últimos anos se veu producindo no endebedamento de Cataluña, Comunidade Valenciana, Castela-A Mancha, Baleares, Cantabria e Murcia.

Estrutura e dinámica dos gastos

Os gastos consolidados da Administración autonómica galega xunto cos dos organismos autónomos dela dependentes acadaron a cifra de 9478,1 millóns de euros no ano 2011 (cadro 2), o que supón uns 800 millóns de euros menos ca no exercicio anterior, unha vez descontado o efecto da non inclusión das transferencias ás corporacións locais. Do conxunto de obrigas, un 79,5% teñen carácter de gasto corrente, un 14,9% son gastos de capital e o 5,6% restante son gastos financeiros.

No cadro 12 recollemos a distribución do gasto da Administración xeral segundo a súa clasificación orgánica para os exercicios 2011 e 2010. Destacan, dentro do gasto

Cadro núm. 11

Endebedamento das comunidades autónomas

	Pasivos financeiros 2006*	Pasivos financeiros 2010*	Pasivos financeiros 2011*	Pasivos financeiros 2012*	Índice 2012 (2000 = 100)	Euros/ Habitante 2012	% PIB 2012
Réxime común							
Andalucía	7.314	12.179	14.314	20.544	294,5	2.431,2	14,6
Aragón	1.163	2.901	3.403	4.606	490,0	3.413,2	13,7
Asturias	729	1.701	2.155	2.675	442,1	2.482,9	12,1
Baleares	1.635	4.135	4.432	5.776	1.134,8	5.159,7	21,6
Canarias	1.563	3.298	3.718	4.687	517,9	2.212,6	11,3
Cantabria	398	992	1.293	2.032	819,4	3.421,7	15,7
Castela e León	1.798	4.304	5.476	7.586	698,5	2.979,5	13,8
Castela-A Mancha	1.543	5.819	6.587	10.190	1.689,9	4.802,3	28,2
Cataluña	14.043	34.229	41.778	50.489	496,1	6.668,8	25,4
Extremadura	784	1.747	2.021	2.436	397,4	2.198,3	14,6
Galicia	3.535	6.161	7.009	8.228	267,8	2.958,1	14,6
Madrid	10.073	13.491	15.447	20.130	477,2	3.097,6	10,7
Murcia	686	2.107	2.806	4.628	759,9	3.138,8	16,9
A Ríoxa	184	726	900	1.045	741,1	3.229,2	13,1
C. Valenciana	10.936	18.963	20.762	29.437	490,3	5.739,0	29,4
Total	56.384	112.753	132.101	174.489	475,4	3.942,1	-
Réxime foral							
Navarra	647	1.692	2.446	2.809	433,5	4.358,0	15,5
País Vasco	929	5.015	5.536	7.204	340,0	3.284,9	11,0
Total	1.576	6.707	7.982	10.013	361,9	3.528,6	-
TOTAL	57.960	119.460	140.083	184.502	467,4	3.903,5	17,6

Nota: Incluídos organismos autónomos administrativos e similares, entes, empresas públicas e sanidade segundo sectorización da Base 2000 da CNE.

* Millóns de euros a 31 de decembro.

Fonte: Banco de España

autonómico, as consellerías de Sanidade e de Educación e Ordenación Universitaria, que xestionan o 36% e o 24% respectivamente do total de gasto, seguidas en importancia, aínda que con moito menor volume de gasto, por Traballo e Benestar (9,7%), Medio Rural (7,3%), Débeda Pública (6,8%) e Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas (4,8%).

Resulta salientable a forte diminución –agás en Medio Rural– que experimentan os recursos en todas as consellerías, sendo de destacar en termos porcentuais as de Economía e Industria, Mar, Cultura e Turismo, e Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas que dispuxeron no exercicio 2011 duns recursos entre o 57% e o 27% inferiores aos do ano anterior.

Cadro núm. 12

Estrutura do gasto. Distribución orgánica. Administración xeral de Galicia
(en miles de euros)

Seccións	2010		2011		% variación 2011/2010
	Total	%	Total	%	
01 Parlamento	20.464	0,2	16.579	0,2	-19,0
02 Consello de Contas	6.156	0,1	5.814	0,1	-5,5
03 Consello da Cultura Galega	2.831	0,0	2.295	0,0	-18,9
04 Presidencia da Xunta	249.517	2,3	197.077	2,1	-21,0
05 Consellería de Presidencia, Administracións Públicas e Xustiza	228.633	2,1	220.203	2,4	-3,7
06 Consellería de Facenda	76.011	0,7	62.855	0,7	-17,3
07 Consellería do Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas	617.521	5,7	446.412	4,8	-27,7
08 Consellería de Economía e Industria	263.464	2,4	111.002	1,2	-57,9
09 Consellería de Educación e Ordenación Universitaria	2.303.261	21,2	2.225.393	24,0	-3,4
10 Consellería de Sanidade	3.601.894	33,1	3.391.031	36,6	-5,9
11 Consellería de Cultura e Turismo	156.363	1,4	112.778	1,2	-27,9
12 Consellería de Traballo e Benestar	1.005.196	9,2	900.350	9,7	-10,4
13 Consellería de Medio Rural	595.335	5,5	674.804	7,3	13,3
14 Consellería do Mar	166.884	1,5	113.619	1,2	-31,9
20 Consello Consultivo de Galicia	2.104	0,0	1.947	0,0	-7,5
21 Transferencias a corporacións locais	907.392	8,3	114.324	1,2	-87,4
22 Débeda pública	637.015	5,9	633.363	6,8	-0,6
23 Gastos de diversas consellarías	36.562	0,3	34.149	0,4	-6,6
Total	10.876.605	100,0	9.263.995	100,0	-14,8

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia

Agregando por grandes conceptos o gasto autonómico para os exercicios 2009 a 2011 (como se recolle no cadro 13), o consumo público representa o 53% do total do gasto consolidado de 2011, as transferencias correntes o 24% e os gastos de capital o 14,9%. Polo que respecta á súa evolución durante os anos referidos, a caída é xeneralizada, aínda que destaca de forma significativa a experimentada polos gastos de capital, con 418 millóns de euros menos que no exercicio anterior, é 1030 millóns menos respecto do ano 2009.

Consumo público

O consumo público identifícase coa suma dos gastos de persoal e a compra de bens e servizos, capítulos de gastos facilmente cuantificables, aínda que supoña deixar sen imputar a este o consumo de capital fixo ou os posibles ingresos asociados á adquisición de bens e servizos correntes, de máis difícil identificación. No exercicio

Cadro núm. 13

Estrutura e crecemento do gasto en Galicia (en miles de euros)

				Variación 2011/2010		
	2009	2010	2011	Absoluta	%	Repartición (%)
Consumo público	5.313.476	5.180.480	5.045.677	-134.803	-2,6	8,2
Transferencias correntes	3.575.621	3.345.486	2.273.322	-1.072.164	-32,0	64,9
Gastos de capital	2.442.920	1.830.934	1.412.806	-418.128	-22,8	25,3
Carga financeira	356.670	642.026	633.853	-8.173	-1,3	0,5
Variación de activos financeiros	133.731	131.684	112.501	-19.183	-14,6	1,2
Total	11.822.418	11.130.610	9.478.159	-1.652.451	-14,8	100,0

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia

2011 representou o 53% do total do gasto consolidado e, aínda que experimenta unha pequena diminución do 2,6% respecto do ano anterior, gaña peso relativo no conxunto de gasto. Son as funcións de sanidade e educación onde se concentra a maior parte dos gastos en consumo público, representando case o 80% dos gastos de persoal e dos gastos en compra de bens e servizos do total do orzamento consolidado da comunidade autónoma.

Transferencias correntes e de capital

Os gastos recoñecidos en concepto de transferencias da comunidade autónoma reflicten os recursos que non son directamente administrados por ela ao achegarse estes a outras administracións ou ao sector privado da economía. Unha vez consolidados os importes transferidos entre a Administración xeral e os organismos autónomos dependentes dela, de contía significativa ao actuar aquela como entidade financiadora destes, as transferencias correntes e de capital ascenderon no ano 2011 a 3002 millóns de euros o que representa o 33,56% do gasto non financeiro consolidado.

No cadro 14 recolleemos as transferencias recoñecidas pola Administración xeral da comunidade autónoma, que representan o 58,6% do total do seu gasto, segundo as entidades receptoras. Deixando á marxe as transferencias destinadas aos organismos autónomos dependentes –a maior parte son recursos transferidos pola Administración xeral ao SERGAS–, os máis beneficiados das transferencias da Administración xeral son as sociedades e entes públicos dependentes da comunidade autónoma, que recibiron 581,5 millóns de euros, aínda que diminúen un 19% respecto do ano anterior, seguido das transferencias ás familias e institucións non lucrativas, con 565,6 millóns de euros, e ás empresas privadas con 264,9 millóns de euros, diminuíndo tamén estas un 19% respecto do exercicio anterior.

Cadro núm. 14

Gastos en transferencias correntes e de capital (en miles de euros).

Administración xeral de Galicia

Entidades receptoras	2010			2011		
	Correntes	De capital	Total	Correntes	De capital	Total
Administración do Estado	7.445	755	8.200	5.689	137	5.826
Organismos autónomos	3.516.292	430.421	3.946.713	3.303.578	378.796	3.682.374
Sociedades Públicas e outros entes	443.234	274.855	718.089	430.912	150.655	581.567
Corporacións locais	1.081.436	88.724	1.170.160	284.869	40.624	325.493
Empresas privadas*	116.238	213.529	329.766	86.476	178.485	264.961
Familias e institucións non-lucrativas	578.492	56.604	635.096	527.165	38.459	565.624
Exterior	4.491	3.369	7.859	4.007	1.585	5.592
Total	5.747.627	1.068.257	6.815.884	4.642.695	788.742	5.431.437
% sobre o total do gasto Administración xeral			61,2			58,6

* Inclúe os centros educativos concertados.

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia

Investimentos

O esforzo inversor directo realizado polo sector público autonómico vén dado polas obrigas recoñecidas no capítulo de VI do orzamento de gasto consolidado ao que debe engadirse o volume de transferencias de capital. Os investimentos reais ascenderon no exercicio 2011 a 683,4 millóns de euros, o que supón un 7,6% do total de gastos non financeiros, experimentando unha diminución do 22,8% respecto do exercicio anterior. Esta cifra de investimentos representa o 1,2% do PIB galego, porcentaxe que se incrementa ao 2,5% se se engaden os 729,3 millóns de euros de transferencias de capital. Estes gastos son os que máis se están a resentir por mor da situación económica que atravesamos o sector público autonómico galego, situándose no ano 2011 nunha contía similar, en termos correntes, á que se investía ao inicio da década do 2000-2010 e que supón a metade do que se viña investindo nos últimos anos en termos do PIB.

Carga financeira

Os gastos por xuros e amortizacións derivados do endebedamento da Administración constitúe a súa carga financeira, se ben para a súa axeitada valoración debe terse en conta que parte da amortización da débeda está relacionada cos procesos de refinanciamento, polo que temos que poñela en correspondencia cos ingresos recoñecidos por endebedamento durante o exercicio. No cadro 15 recóllese a evolución da carga financeira da Administración autonómica galega para o período 1995-2012. No que

atinxe ao exercicio de 2011, destaca o incremento dos gastos financeiros derivado da forte acumulación de débeda. Debemos ter en conta que, aínda que Galicia non é das comunidades autónomas máis endebedadas, nos anos 2009 a 2011 a débeda neta incrementouse nuns 2866 millóns de euros.

Cadro núm. 15

Carga financeira da Administración autonómica galega (en miles de euros)

	Xuros	Amortizacións	Carga financeira
1995	203.202	119.073	322.275
1996	229.956	117.708	347.664
1997	197.731	122.637	320.368
1998	185.987	130.708	316.696
1999	178.230	137.433	315.662
2000	175.227	199.446	374.673
2001	177.506	215.524	393.029
2002	155.407	210.948	366.355
2003	144.762	413.648	558.410
2004	124.747	222.985	347.732
2005	119.417	390.021	509.439
2006	149.957	457.103	607.060
2007	142.251	457.103	599.354
2008	134.510	347.730	482.240
2009	110.081	245.931	356.012
2010	121.617	515.981	637.598
2011	214.055	419.660	633.715
2012*	293.184	537.931	831.115

* Orzamentos iniciais.

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia

Conta financeira

Para afondar no coñecemento da operativa económico-financiera do sector público autonómico galego resulta de interese poñer en relación as principais magnitudes de ingresos e gastos, cuantificando os diferentes conceptos que integran a conta financeira e o cálculo dos saldos orzamentarios. Nos cadros 16 a 18 recolleemos as cifras relativas á conta financeira dos exercicios 2009 a 2011, a evolución do aforro e déficit orzamentario para o período 2000-2011 e os estados de liquidación do orzamento da Administración xeral e do orzamento consolidado do exercicio 2011.

Na conta financeira derivada do orzamento consolidado (cadro 16), destaca o feito de que o aforro bruto, ou aforro por operacións correntes –diferenza positiva entre os ingresos e os gastos correntes–, por primeira vez ten un resultado negativo en máis de 53 millóns de euros, obrigando a detraer ingresos de capital ou ingresos financeiros para o financiamento de gastos correntes. A falta de aforro e a diminución dos ingresos de capital reducen considerablemente os recursos dispoñibles para gastos de capital, que diminúen no orzamento consolidado 418 millóns de euros, un 22,8% respecto do ano anterior. Aínda a pesares desa forte diminución dos gastos de capital, xerouse unha necesidade de financiamento de 694,6 millóns de euros.

Cadro núm. 16

Conta financeira. Presuposto consolidado de Galicia

	Miles de euros			Variación 2011 / 2010	
	2009	2010	2011	Absoluta	%
Aforro bruto¹	1.126.313	30.962	-53.095	-84.057	-271,49
Recursos dispoñibles non-financeiros ²	2.070.980	870.215	718.183	-152.032	-17,47
Gastos de capital ³	2.442.920	1.830.934	1.412.806	-418.128	-22,84
Capacidade (-)/Necesidade (+) de financiamento⁴	371.940	960.719	694.623	-266.096	-27,70
Variación de activos financeiros ⁵	117.336	124.390	108.062	-16.328	-13,13
Amortizacións ⁶	245.931	519.939	419.660	-100.279	-19,29
Endebedamento bruto ⁷	936.274	1.822.277	1.293.149	-529.128	-29,04
Endebedamento neto⁸	690.343	1.302.338	873.489	-428.849	-32,93

Obtención da Capacidade (-)/Necesidade (+) de financiamento:

¹ Ingresos correntes menos gastos correntes. Capítulos 1 a 5 do presuposto de ingresos e gastos.

² Ingresos de capital máis aforro bruto. Capítulos 6 e 7 de ingresos máis o aforro bruto.

³ Comprende os capítulos 6 e 7 do orzamento de gastos, é dicir, investimentos reais e transferencias de capital.

⁴ Gastos de capital menos recursos dispoñibles. Capítulos 6 e 7 de gastos menos recursos dispoñibles non financeiros. É o déficit non-financeiro.

⁵ Diferenza neta entre os gastos e ingresos de activos financeiros. Capítulo 8 de gastos e ingresos.

⁶ Comprende o capítulo 9 de gastos. Pago anual de anualidades por capital debido.

⁷ Ingresos obtidos por endebedamento.

⁸ Correspóndese co endebedamento bruto menos as amortizacións.

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia

Cadro núm. 17

Aforro e déficit presupostario. Presuposto consolidado de Galicia (en miles de euros)

Conceptos	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2011
Aforro bruto	658.326	784.374	1.300.633	1.543.125	1.607.868	30.962	-53.095
Aforro neto	458.880	573.426	1.077.648	1.165.567	1.260.138	-488.977	-472.755
Necesidade de financiamento	2.427	-87.797	-185.031	-86.799	202.140	960.719	694.623
Déficit primario	-172.799	-243.204	-311.086	-223.891	67.228	838.631	480.430
Necesidade de endebedamento	19.439	47.097	-87.288	79.548	319.515	1.085.109	802.685
Débeda neta	60.101	65.000	69.133	10.442	240.208	1.302.338	873.489

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia

Cadro núm. 18

Estado de liquidación do orzamento. Orzamento consolidado de Galicia
(en miles de euros). Ano 2011

Concepto	Dereitos recoñecidos netos	Obrigas recoñecidas netas	Importes
(+) Operacións correntes	7.480.097	7.533.192	-53.095
(+) Operacións de capital	771.278	1.412.806	-641.528
1. (+) Operacións non-financeiras	8.251.375	8.945.998	-694.623
2. (+) Operacións con activos financeiros	4.439	112.501	-108.062
I. Resultado presupostario do exercicio (1+2)	8.255.814	9.058.499	-802.685
II. Variación neta de pasivos financeiros	1.293.149	419.660	873.489
III. Saldo presupostario do exercicio (I+II)			70.804

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia

Cadro núm. 19

Déficit das comunidades autónomas (en porcentaxe do PIB rexional)

	2010	2011 (P)	2012 (A)
Réxime común			
Andalucía	-3,21	-3,46	-2,02
Aragón	-2,99	-2,64	-1,47
Asturias	-2,75	-3,62	-1,04
Baleares	-4,11	-4,19	-1,83
Canarias	-2,31	-1,50	-1,23
Cantabria	-3,90	-3,46	-1,13
Castela e León	-2,43	-2,59	-1,40
Castela-A Mancha	-6,67	-7,87	-1,53
Cataluña	-4,57	-4,02	-1,96
Estremadura	-2,54	-4,73	-0,69
Galicia	-2,33	-1,63	-1,19
Madrid	-1,04	-1,96	-1,07
Murcia	-4,91	-4,53	-3,02
A Rioxa	-3,86	-1,45	-1,04
C. Valenciana	-4,78	-5,00	-3,45
Réxime foral			
Navarra	-3,25	-1,99	-1,34
País Vasco	-2,49	-2,56	-1,39
TOTAL	-3,22	-3,31	-1,73

Nota: Datos a 28 e febreiro de 2013, antes de liquidacións do sistema de financiamento.

* Millóns de euros a 31 de decembro.

Fonte: Ministerio de Facenda e Administracións Públicas

Esta necesidade financeira increméntase co saldo da variación de activos financeiros, por importe de 108 millóns de euros, dando lugar a un resultado orzamentario do exercicio negativo de 802,6 millóns de euros, o cal, ao ascender o endebedamento neto a 873,4 millóns de euros, transfórmase nun saldo final do orzamento liquidado do exercicio 2011 positivo en 70,8 millóns de euros.

Para pechar a análise da situación financeira do sector público galego, recollemos no cadro 19 a evolución do déficit das comunidades autónomas para os anos 2010 a 2012. Ditas magnitudes de déficit deben poñerse en relación cos obxectivos de estabilidade orzamentaria pactados entre as comunidades autónomas e o Goberno central, situándose Galicia por debaixo da media estatal e, con iso, cumprindo sobradamente os límites marcados.

Organismos autónomos e empresas públicas

Aínda que as cifras agregadas dos orzamentos liquidados dos organismos autónomos dependentes da Administración autonómica fican analizadas parcialmente nos epígrafes anteriores, ao incluílas dentro do orzamento consolidado daquela, recollemos nos cadros 20 e 21 os seus orzamentos liquidados de ingresos e gastos diferenciando segundo o seu carácter administrativo ou comercial.

No que atinxe aos organismos autónomos administrativos destaca pola contía dos recursos administrados o Servizo Galego de Saúde, que é o instrumento co que a comunidade autónoma exerce a función sanitaria. O total de obrigas liquidadas polo SERGAS no ano 2011 ascendeu a 3471,2 millóns de euros, un 7,2% menos que no exercicio anterior, que se financiaron na súa meirande parte polas transferencias correntes da Administración xeral da comunidade autónoma. En relación ao resto de organismos autónomos administrativos cabe salientar unicamente Augas de Galicia, que xestionou un total de 131 millóns de euros, dos que 125 correspóndense con gastos de capital, se ben hai que ter en conta que a meirande parte destes son transferencias de capital que executa finalmente a Empresa Pública de Obras e Servizos Hidráulicos (EPOSH).

Polo que respecta aos organismos autónomos de carácter comercial, destacan polo importe dos recursos administrados o Fondo Galego de Garantía Agraria (FGGA), que recoñeceu obrigas por importe de 234,8 millóns de euros, dos que 228,2 os transferiu ao sector agroalimentario como gastos de capital e o Instituto Galego da Vivenda e Solo (IGVS), que é o órgano a través do cal a comunidade autónoma galega exerce a súa política de vivenda, que liquidou gasto por importe de 63 millóns de euros dos cales 20 foron investimentos directos e 17 transferencias de capital.

Finalmente, recollemos no cadro 22 a evolución dos orzamentos iniciais dos entes, fundacións, sociedades mercantís e axencias públicas de Galicia para o período 1995-2012. Como indicabamos anteriormente, esta parte do sector público galego atópase nun período de reestruturación que xa se constata claramente nas previsións orzamentarias para o ano 2012, cando os recursos previstos diminúen considerablemente. En todo caso, segue a ser destacable o feito de que a súa actividade, medida en termos de recursos administrados, se incrementase nun 367% durante ese período.

Cadro núm. 20

Ingresos/ gastos dos organismos autónomos administrativos (en miles de euros). Ano 2011

	Sergas	EGAP	IGE	Augas	AGSP	SGI	IGC	TGDC	IGSSL	APLU	Total
Ingresos											
Taxas e outros ingresos	53.169	30	1	36.628	317	1	400	28	4	1.417	91.995
Transferencias correntes	3.371.557	3.103	3.010	4.429	2.525	0	5.330	461	5.880	3.759	3.400.054
Ingresos patrimoniais	154	2	2	64	25	5	5	2	4	6	269
Total ingresos correntes	3.424.880	3.135	3.013	41.121	2.867	6	5.735	491	5.888	5.182	3.492.318
Alieamento investimentos reais	0	0	0	0	17	0	0	0	0	0	17
Transferencias de capital	65.169	145	959	47.237	45	0	849	0	470	37	114.911
Total ingresos de capital	65.169	145	959	47.237	62	0	849	0	470	37	114.928
Total ingresos non financeiros	3.490.049	3.280	3.972	88.358	2.929	6	6.584	491	6.358	5.219	3.607.246
Variación de activos financeiros	1.070	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.070
Variación de pasivos financeiros	20.949	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20.949
Total ingresos financeiros	22.019	0	0	0	0	0	0	0	0	0	22.019
Total de ingresos	3.512.068	3.280	3.972	88.358	2.929	6	6.584	491	6.358	5.219	3.629.265
Gastos											
Gastos de persoal	1.674.162	1.011	2.656	4.904	719	0	4.656	311	5.239	3.403	1.697.061
Compras de bens e servizos	808.036	1.984	338	915	1.776	0	664	129	679	167	814.688
Xuros	110	0	0	0	0	0	0	0	0	0	110
Transferencias correntes	921.151	218	32	369	147	0	266	79	0	0	922.262
Fondo de continxencia											
Total gastos correntes	3.403.459	3.213	3.026	6.188	2.642	0	5.586	519	5.918	3.570	3.434.121
Investimentos reais	67.004	196	959	12.838	71	0	635	0	549	37	82.289
Transferencias de capital	139	0	0	112.337	0	0	250	0	0	0	112.726
Total gastos de capital	67.143	196	959	125.175	71	0	885	0	549	37	195.015
Total gastos non financeiros	3.470.602	3.409	3.985	131.363	2.713	0	6.471	519	6.467	3.607	3.629.136
Variación de activos financeiros	690	0	0	0	0	0	0	0	0	0	690
Variación de pasivos financeiros	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Total gastos financeiros	690	0	0	0	0	0	0	0	0	0	690
Total de gastos	3.471.292	3.409	3.985	131.363	2.713	0	6.471	519	6.467	3.607	3.629.826

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia

Cadro núm. 21

Ingresos/gastos dos organismos autónomos comerciais
 (en miles de euros). Ano 2011

	IGVS	Fogga	Agadic*	Total
Ingresos				
Taxas e outros ingresos	721	111	9	841
Transferencias correntes	17.601	5.346	3.087	26.034
Ingresos patrimoniais	6.258	83	145	6.486
Total ingresos correntes	24.580	5.540	3.241	33.361
Alleamento investimentos reais	23.176	0	0	23.176
Transferencias de capital	34.467	229.603	5.640	269.710
Total ingresos de capital	57.643	229.603	5.640	292.886
Total ingresos non financeiros	82.223	235.143	8.881	326.247
Variación de activos financeiros	18	0	0	18
Variación de pasivos financeiros	0	0	0	0
Total ingresos financeiros	18	0	0	18
Total de ingresos	82.241	235.143	8.881	326.265
Gastos				
Gastos de persoal	10.019	4.668	1.985	16.672
Compras de bens e servizos	2.396	479	776	3.651
Xuros	28	0	0	28
Transferencias correntes	11.917	16	383	12.316
Fondo de continxencia				
Total gastos correntes	24.360	5.163	3.144	32.667
Investimentos reais	20.914	1.455	4.303	26.672
Transferencias de capital	16.748	228.216	1.393	246.357
Total gastos de capital	37.662	229.671	5.696	273.029
Total gastos non financeiros	62.022	234.834	8.840	305.696
Variación de activos financeiros	1.045	0	0	1.045
Variación de pasivos financeiros	0	0	0	0
Total gastos financeiros	1.045	0	0	1.045
Total de gastos	63.067	234.834	8.840	306.741

* Agadic é unha Axencia Pública Autónoma no 2011.

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia

Debemos ter en conta, ademais, que o financiamento destas entidades públicas provén principalmente da Administración xeral da comunidade autónoma que transferiu, durante o exercicio 2011, en concepto de transferencias correntes e de capital, un total de 581 millóns de euros, o que supón o 26,8% do seu orzamento de gastos.

Cadro núm. 22

Orzamentos iniciais de entes, fundacións, sociedades mercantís e axencias públicas de Galicia (en miles de euros)

	Entes e fundacións públicas	Sociedades mercantís	Axencias públicas	Total
1995	142.632	151.377		294.009
1996	170.110	135.450		305.561
1997	182.894	128.989		311.883
1998	225.993	364.370		590.362
1999	248.717	505.902		754.619
2000	267.691	429.261		696.952
2001	312.220	380.549		692.769
2002	436.833	381.809		818.642
2003	463.902	419.863		883.765
2004	533.970	419.874		953.844
2005	581.102	554.371		1.135.473
2006	634.489	759.306		1.393.795
2007	691.217	773.361		1.464.578
2008	766.902	925.675		1.692.577
2009	1.187.880	683.213		1.871.093
2010	1.059.901	1.105.363		2.165.264
2011	691.326	674.353	643.428	2.009.107
2012	265.053	588.942	519.765	1.373.760
% variación 2012/1995				367,3

Fonte: Xunta de Galicia e elaboración propia

O sector público local galego

O sector público local galego está composto polo conxunto dos 315 concellos no que se subdivide o territorio de Galicia, catro deputacións en correspondencia coa división provincial, 41 mancomunidades resultado da asociación de municipios (14 na Coruña, 3 en Lugo, 12 en Ourense e 12 en Pontevedra), e 9 entidades menores (1 en Ourense e 8 en Pontevedra).

As características máis salientables do sector público local galego véñense mantendo de forma inalterada nos últimos anos, o que se conxuga cunha falta de información suficiente e actualizada sobre a realidade económico-financeira dos mesmos, polo que nesta edición do informe, unha vez máis, tan só podemos recoller os trazos máis salientables deste sector en Galicia.

Os concellos galegos, ao igual que os do conxunto do Estado, veñen asumindo un protagonismo en relación coas demandas que se fan ao sector público que non ten correspondencia coa súa organización competencial nin financeira. A súa proximidade aos cidadáns e o principio de subsidiariedade dan lugar a que estas entidades veñan desenvolvendo un número cada vez máis elevado de competencias doutras administracións, o que lles supón un esforzo financeiro e de medios que non poden afrontar cos recursos dispoñibles. Esta realidade tradúcese nunha presenza dentro dos seus orzamentos de cada vez máis gastos que poderíamos denominar impropios, derivados do exercicio de competencias doutras administracións que son asumidas pola propia Administración local. Os concellos galegos non son alleos a esta realidade, ao contrario, as súas características diferenciais fan que esta problemática teña efectos aínda máis acusados, o que os está a situar actualmente nunha situación económico-financeira crítica en termos xerais.

Xunto ao anterior, os concellos seguen a ser a Administración máis dependente financeiramente, ao elevar o proceso constitucional de forma considerable as súas funcións e importancia na vida pública sen unha correspondencia co desenvolvemento dunha facenda local acorde coas novas funcións. Ademais, a crise económica que estamos a vivir e, en especial, a paralización do sector inmobiliario e a diminución da actividade económica están a afectar de forma moi significativa a recadación dos concellos polas figuras tributarias que lle son propias.

Para a análise das variables orzamentarias destas entidades, no cadro 23 recolleemos para os exercicios 2009 e 2010 a liquidación dos ingresos e gastos dos municipios galegos e do conxunto do Estado, homoxeneizando as magnitudes en termos de euros por habitante. O gasto total dos concellos galegos é un 24,5% inferior á media de gasto dos concellos do resto do Estado, estendéndose esa diferenza practicamente a todos os capítulos de gasto.

Esta característica diferencial dos municipios galegos con relación aos seus homólogos do resto do Estado español, de contar cun menor volume de recursos administrados, que se traduce na expresión asociada ao municipalismo en Galicia de raquitismo orzamentario, é aínda máis acusada canto menor é o tamaño dos municipios, como xa temos fundamentado en informes anteriores.

Cadro núm. 23

Ingreso e gastos dos concellos. Orzamentos liquidados
 (en euros por habitante)

Capítulos	Galicia		España	
	2009	2010	2009	2010
Ingresos				
Impostos directos	228,9	240,2	338,4	356,3
Impostos indirectos	23,5	19,4	34,6	30,1
Taxas e outros ingresos	126,2	127,7	193,9	191,5
Transferencias correntes	319,4	291,5	353,3	323,5
Ingresos patrimoniais	9,2	9,4	29,0	28,2
Total ingresos correntes	707,3	688,2	949,3	929,6
Alleamento investimentos reais	4,6	3,4	18,1	15,3
Transferencias de capital	226,4	188,5	241,5	176,2
Total ingresos de capital	230,9	191,8	259,6	191,5
Total ingresos non financeiros	938,2	880,0	1.208,9	1.121,1
Variación de activos financeiros	1,1	1,0	4,3	7,1
Variación de pasivos financeiros	42,0	34,0	113,1	72,2
Total ingresos financeiros	43,1	35,1	117,4	79,3
Total ingresos	981,3	915,1	1.326,3	1.200,4
Gastos				
Gastos de persoal	276,2	274,1	375,7	370,4
Compras de bens e servizos	305,5	301,2	361,9	358,4
Xuros	7,3	5,2	19,2	15,5
Transferencias correntes	40,5	39,9	100,6	96,5
Total gastos correntes	629,5	620,3	857,4	840,7
Investimentos reais	297,8	244,3	344,7	274,3
Transferencias de capital	11,4	6,9	25,1	21,9
Total gastos de capital	309,2	251,2	369,8	296,2
Total gastos non financeiros	938,7	871,5	1.227,2	1.136,9
Variación de activos financeiros	1,1	1,1	5,9	3,9
Variación de pasivos financeiros	28,8	33,5	46,1	53,9
Total gastos financeiros	30,0	34,6	52,0	57,8
Total gastos	968,7	906,1	1.279,2	1.194,7

Fonte: Ministerio de Facenda e Administracións Públicas

Esa diferente realidade entre os concellos galegos e os do resto do Estado ten a súa orixe en factores esóxenos, ao seren discriminados de forma negativa os municipios galegos na repartición da participación nos ingresos do Estado, pero fundamentalmente en factores endóxenos, ao non exercitaren de forma equivalente a súa capacidade tributaria.

En relación aos ingresos dos concellos galegos derivados da súa participación nos recursos do Estado, no sistema actualmente vixente, modificado a partir do ano 2004, segue a primárense os municipios de maior tamaño en detrimento dos máis pequenos, e non se ten en conta adecuadamente a dispersión poboacional, o cal resulta prexudicial para os concellos galegos que ingresan menos que no conxunto do Estado, explicando en parte as diferenzas anteriores.

Ademais desta causa, a menor capacidade de gasto dos municipios galegos explícase tamén polo escaso exercicio da súa capacidade tributaria. Como se recolle no cadro 24 e no gráfico 2, os ingresos por tributos propios en termos de recadación en euros por habitante, presentan magnitudes moi inferiores ás dos seus homólogos do conxunto do Estado, acadando os concellos galegos tan só o 66,6% da media nacional

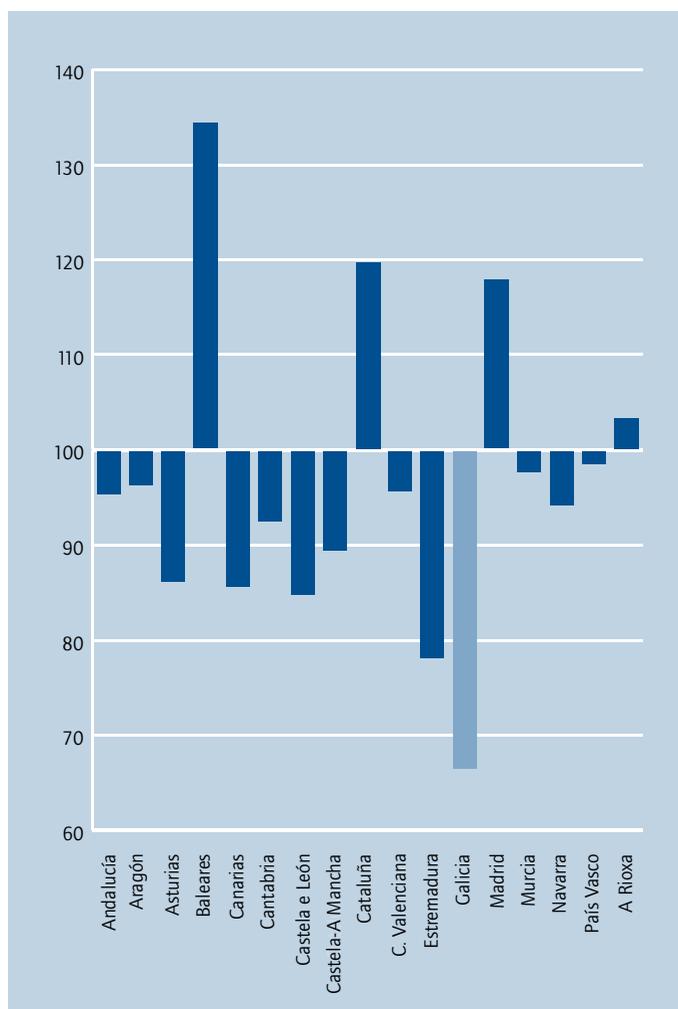
Cadro núm. 24

Ingresos fiscais dos concellos. Ano 2010

	Total ingresos fiscais (miles euros)	Ingresos fiscais por habitante (euros)	Índice ingresos fiscais
Andalucía	4.400.842	525,73	95,46
Aragón	717.128	532,35	96,66
Asturias	515.341	475,26	86,29
Baleares	817.799	739,39	134,25
Canarias	1.000.234	472,14	85,73
Cantabria	302.133	510,14	92,62
Castela e León	1.196.895	467,63	84,91
Castela-A Mancha	1.035.625	493,54	89,61
Cataluña	4.947.916	658,63	119,59
C. Valenciana	2.697.279	527,67	95,81
Estremadura	477.297	431,08	78,27
Galicia	1.026.682	366,98	66,63
Madrid	4.189.352	648,64	117,77
Murcia	787.902	538,93	97,85
Navarra	330.936	519,59	94,34
País Vasco	1.184.202	543,63	98,71
A Rioxa	183.339	568,64	103,25
Total concellos	25.810.902	550,76	100,00

Gráfico 2

Índice de ingresos fiscais dos concellos por comunidades autónomas (total nacional = 100). Ano 2010

destes ingresos tributarios. Este menor ingreso por tributos propios dos municipios en Galicia non se xustifica nas diferenzas de capacidade económica dos seus residentes, pola actividade económica desenvolvida no seu territorio ou polos propios servizos municipais prestados. Aínda que nestes factores poida radicar unha parte das diferenzas existentes, en Galicia prodúcese o que podemos denominar como *inhibición fiscal* respecto do exercicio da autonomía e capacidade que a normativa vixente lles outorga aos concellos en materia tributaria.

Esta menor capacidade económico-financiera dos concellos galegos con respecto aos seus homólogos do resto do Estado ten o seu reflexo tamén no recurso ao endebedamento. Como se pode observar no cadro 25, os concellos galegos son os menos endebedados do conxunto do Estado, en termos per cápita, ao representar o 38,2% da media nacional a finais do ano 2011, sendo o incremento da débeda viva respecto do exercicio anterior, de tan só o 1,35% fronte aos seus homólogos a nivel nacional, que incrementaron os seus pasivos nun 8,93%.

Recollemos tamén no cadro 26 as liquidacións dos orzamentos das deputacións provinciais galegas correspondentes aos exercicios 2009 e 2010. No que atinxe aos ingresos, constátase a forte dependencia

destas administracións das transferencias (64,2% dos ingresos), e do recurso ao endebedamento (15,3% dos ingresos). Polo que respecta aos gastos, destaca o esforzo inversor, con case o 40% do gasto entre investimentos directos e transferencias de capital, así como os gastos en persoal e compra de bens e servizos, con máis do 41% do total dos recursos administrados.

Estas magnitudes superficialmente descritas en relación co sector público local galego, xunto cos efectos da crise económica sobre os ingresos municipais, así como as restricións normativas que desde o Goberno central se están a impoñer ao conxunto das administracións públicas co obxecto reducir o déficit público, está dando lugar a que nestes momentos moitos concellos galegos teñan serias dificultades económicas

Cadro núm. 25

Débeda viva dos concellos por comunidades autónomas (en miles de euros)

Datos a 31 de decembro de cada ano

	2008	2010	2011		% variación 2011/2008
	Total	Total	Total	Euros/Hab.	
Andalucía	3.864.380	4.527.802	4.493.792	533,4	16,29
Aragón	988.345	1.053.052	1.050.971	780,6	6,34
Asturias	447.047	464.251	451.578	417,6	1,01
Baleares	503.448	608.967	611.021	548,9	21,37
Canarias	719.456	842.471	780.340	366,9	8,46
Cantabria	214.308	222.887	218.469	368,3	1,94
Castela e León	912.017	1.102.034	1.066.141	416,7	16,90
Castela-A Mancha	634.872	718.118	788.674	372,8	24,23
Cataluña	4.049.828	5.135.990	5.100.426	676,5	25,94
C. Valenciana	2.532.294	3.011.485	2.969.127	580,2	17,25
Extremadura	259.054	301.765	272.763	245,9	5,29
Galicia	637.019	641.523	645.640	231,0	1,35
Madrid	7.822.196	7.726.437	7.594.033	1.170,2	-2,92
Murcia	630.591	729.659	717.229	487,9	13,74
Navarra	235.765	313.160	305.960	947,4	29,77
País Vasco	494.975	640.249	646.243	1.006,5	30,56
A Rioxa	122.015	123.351	127.063	58,2	4,14
Ceuta	85.802	200.632	207.131	2.514,5	141,41
Melilla	46.338	102.181	112.880	1.438,4	143,60
Sen desagregar/Diferencias	928.250	385.516	301.164		
Total	26.128.000	28.851.530	28.460.645	603,1	8,93

Fonte: Ministerio de Facenda e Administracións Públicas

para afrontar, non xa as actuacións en investimentos, senón os gastos básicos, incluídos os gastos do seu persoal.

Esta situación segue a alimentar o debate reclamando unha racionalización deste sector en Galicia, e o termo *fusión* é xa empregado de forma xeneralizada nas análises que se fan ao respecto, ademais de nunha experiencia en marcha que non remata de callar. Aínda que non é só un problema do nivel municipal, a adaptación das administracións públicas á situación económica que estamos a vivir non pode entrarse unicamente nun determinado nivel de administración ou no recorte xeral do gasto, senón que se debe reformular a rede administrativa desenvolvida nos últimos anos así como as funcións asumidas por o conxunto do sector público, orientando as dispoñi-

Cadro núm. 26

Ingreso e gastos das deputacións galegas. Orzamentos liquidados

Capítulos	2009	2010	
	Miles de euros	Miles de euros	%
Ingresos			
Impostos directos	43.889	37.879	6,8
Impostos indirectos	29.246	24.282	4,4
Taxas e outros ingresos	35.895	36.196	6,5
Transferencias correntes	375.898	311.698	56,0
Ingresos patrimoniais	14.854	10.619	1,9
Total ingresos correntes	499.782	420.674	75,6
Alleamento investimentos reais	4.551	2.282	0,4
Transferencias de capital	30.480	45.447	8,2
Total ingresos de capital	35.031	47.729	8,6
Total ingresos non financeiros	534.813	468.403	84,2
Variación de activos financeiros	3.078	2.920	0,5
Variación de pasivos financeiros	34.414	84.934	15,3
Total ingresos financeiros	37.492	87.854	15,8
Total ingresos	572.305	556.257	100,0
Gastos			
Gastos de persoal	143.179	147.347	26,3
Compras de bens e servizos	87.579	82.761	14,8
Xuros	5.167	2.937	0,5
Transferencias correntes	75.732	69.516	12,4
Total gastos correntes	311.657	302.561	53,9
Investimentos reais	106.390	120.201	21,4
Transferencias de capital	97.842	103.605	18,5
Total gastos de capital	204.232	223.806	39,9
Total gastos non financeiros	515.889	526.367	93,8
Variación de activos financeiros	8.501	5.432	1,0
Variación de pasivos financeiros	25.646	29.147	5,2
Total gastos financeiros	34.147	34.579	6,2
Total gastos	550.036	560.946	100,0

Fonte: Ministerio de Facenda e Administracións Públicas

Cadro núm. 27

Recadación por comunidades autónomas dos principais impostos estatais (en miles de euros)

	2007		2010		2011					% variación % sobre 2011/2010	
	Total	Total	Total	Total	IRPF	Sociedades	IVE	Impostos especiais	Outros		Total
Aragón	4.351.401	3.046.902	1.659.456	384.853	1.002.860	-6.018	107.853	3.149.004	2,0	3,4	
Asturias	2.804.075	2.308.459	1.051.271	297.166	986.364	145.562	36.574	2.516.937	1,6	9,0	
Baleares	3.023.721	2.213.347	1.242.211	298.984	551.978	14.865	193.244	2.301.282	1,5	4,0	
Canarias	2.409.515	1.788.082	1.494.241	217.459	15.116	42.363	114.720	1.883.899	1,2	5,4	
Cantabria	5.033.042	2.583.500	1.342.269	272.442	291.643	31.542	365.910	2.303.806	1,5	-10,8	
Castela e León	4.989.854	3.499.214	2.099.621	408.092	926.340	29.541	66.283	3.529.877	2,2	0,9	
Castela-A Mancha	3.636.479	2.580.727	1.380.778	244.725	659.801	154.971	56.677	2.496.952	1,6	-3,2	
Cataluña	42.165.475	31.169.207	14.108.840	3.411.596	12.050.432	989.567	1.507.908	32.068.343	20,3	2,9	
Extremadura	1.246.309	1.000.028	628.307	95.583	200.845	-4.207	15.386	935.914	0,6	-6,4	
Galicia	6.550.134	5.331.313	2.546.849	881.073	1.965.785	37.666	200.095	5.631.468	3,6	5,6	
Madrid	82.675.505	74.979.463	26.268.611	7.231.947	23.536.022	16.285.308	2.692.808	76.014.696	48,1	1,4	
Murcia	2.938.614	1.783.200	1.019.744	260.722	246.472	97.022	45.886	1.669.846	1,1	-6,4	
A Rioja	945.173	622.739	318.227	103.153	195.517	4.603	8.325	629.825	0,4	1,1	
C. Valenciana	15.992.680	10.352.790	4.515.592	1.250.929	3.544.173	227.797	583.429	10.121.920	6,4	-2,2	
CC-AA. de réxime común	193.888.983	153.343.117	65.230.921	16.283.040	48.789.160	18.560.668	6.356.458	155.220.247	98,1	1,2	
Navarra	77.980	145.774	102.455	16.766	-181.558	17.580	17.076	-27.681	0,0	-119,0	
País Vasco	3.737.428	2.346.109	1.433.747	240.709	677.782	401.935	152.154	2.906.327	1,8	23,9	
CC-AA. de réxime foral	3.815.408	2.491.883	1.536.202	257.475	496.224	419.515	169.230	2.878.646	1,8	15,5	
Ceuta	72.103	39.443	25.939	10.739	447	1.439	11.651	50.215	0,0	27,3	
Melilla	59.503	31.895	18.244	7.091	42	1.612	6.771	33.760	0,0	5,8	
Cidades con estatuto de autonomía	131.606	71.338	44.183	17.830	489	3.051	18.422	83.975	0,1	17,7	
TOTAL (sen servizos centrais)	197.835.997	155.906.338	66.811.306	16.558.345	49.285.873	18.983.234	6.544.110	158.182.868	100,0	1,5	

Fonte: Ministerio de Economía e Facenda e Axencia Estatal de Administración Tributaria

bilidades financeiras cara a aqueles niveis e actuacións que realmente se consideren prioritarios, aínda que iso supoña parar actividades ata o de agora desenvolvidas.

Aínda que se están a levar a cabo reorganizacións parciais dalgúns sectores ou niveis de administracións –como a comentada anteriormente para os entes instrumentais da comunidade autónoma galega ou a denominada reforma do sector público local, que agora se impulsa de novo a nivel estatal–, falta un enfoque global do conxunto do sector público en España. Obviamente, isto levaría consigo uns sacrificios e uns custos políticos que requirirían dun consenso que non se albisca doado na situación política actual.

O sector público estatal en Galicia

Finalizamos a análise do sector público facendo referencia ás principais actuacións do sector público estatal en Galicia, para o que recolleemos neste informe a información dispoñible relativa aos ingresos tributarios da Axencia Estatal da Administración Tributaria, os gastos dos ministerios da Administración xeral do Estado en Galicia e o persoal ao servizo das administracións públicas en Galicia.

Polo que atinxe aos ingresos líquidos da Administración Tributaria en Galicia, recollidos no cadro 27, estes tan só representan o 3,56% do total de ingresos recadados no conxunto do Estado –recordemos que o peso da poboación é do 5,9% aproximadamente, e que Galicia representa o 5,3% do PIB nacional–. Aínda que nos anos 2010 e 2011 se están a incrementar os ingresos por tributos, estes aínda están moi

Cadro núm. 28

Gastos dos ministerios da Administración xeral do Estado en Galicia

(en miles de euros)

Capítulos de gasto	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1 Gastos de persoal	405.115	435.928	385.567	532.045	553.007	547.375
2 Gastos en bens correntes e servizos	110.083	120.336	196.028	169.932	167.895	161.604
3 Gastos financeiros						
4 Transferencias correntes	6.720.329	5.891.352	7.401.956	7.952.424	8.867.657	9.129.681
5 Investimentos reais	745.582	1.079.869	1.081.253	1.495.404	1.608.635	1.253.637
6 Transferencias de capital	290.163	313.302	351.082	536.708	398.312	655.235
Total gastos	8.271.272	7.840.787	9.415.886	10.686.513	11.595.506	11.747.532

Non se inclúen os gastos de persoal do Ministerio de Defensa nin os gastos de persoal e correntes da AEAT.
Fonte: Delegación do Goberno en Galicia e Instituto Galego de Estatística

Cadro núm. 29

Persoal ao servizo das administracións públicas en Galicia

	2009	2010	2011	2012
Administración xeral do Estado	11.912	12.001	11.945	11.787
Outros Administración pública estatal	18.385	18.833	18.296	18.024
Comunidades autónomas	89.299	91.190	89.219	87.714
Administración local	31.563	33.161	31.317	30.152
Total	151.159	155.185	150.777	147.677

Fonte: Ministerio de Facenda e Administracións Públicas

lonxe das cifras acadadas no ano 2007, e todo iso malia o forte aumento da presión fiscal ligada á suba de tipos impositivos nos principais impostos. En Galicia no ano 2011 o incremento da recadación polos impostos estatais foi moi superior á media (o 5,6% fronte ao 1,5%), o cal ten a súa explicación no incremento dos tipos impositivos conxuntamente co carácter máis dependente e subvencionado da economía galega.

Polo que respecta ao gasto executado polos diferentes ministerios da Administración xeral do Estado en Galicia, no cadro 28 recolleemos a información dispoñible para os anos 2005 a 2010, destacando o incremento experimentado polos gastos por transferencias correntes (ligados ás pensións), e os gastos por transferencias de capital e investimentos, aínda que estes últimos xa se reduciron no exercicio 2010 respecto do ano anterior.

Por último, recolleemos no cadro 29 o número de efectivos de persoal ao servizo das administracións públicas en Galicia para os anos 2009 a 2012. A principios do ano 2012 o persoal que prestaba servizos nos tres niveis de administración analizados ascendía a 144.677 persoas, un 11,3% da poboación activa galega, repartíndose aproximadamente un 20% nas administracións do Estado en Galicia, outro 20% nas administracións locais e o 60% na Administración autonómica. Aínda que timidamente, desde o ano 2011 constátase unha redución de efectivos ao servizo das administracións públicas en Galicia, cunha distribución proporcional entre os diferentes niveis.

